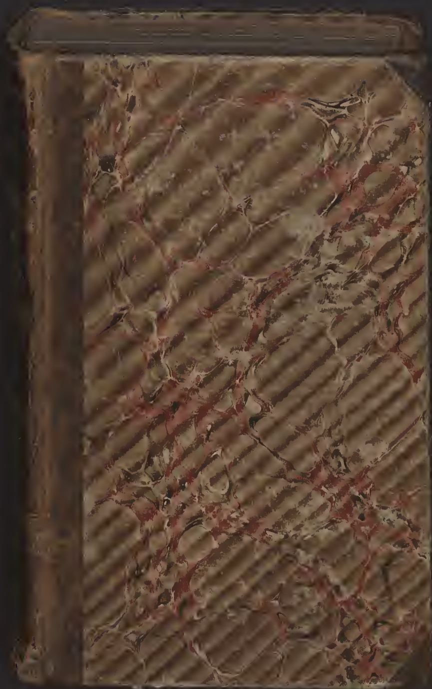

1746

Aftan við:
Danska þýðingin
Kh. 1733

Stutt og Einfølld Undervijsun Um Christenndomenn,

Samanteken epter Frædebokum hinnar Evangelisku Kyrkiu

Af
Mag. Jone Þorkelssyne Widalin,
Fordum Biskupe Skalhollts Stiftes
(Sællrar Minningar)

Pryckt i Kaupmannahofn af Niels Hansen Møller,
Anno MDCCXL.

Joh. 17. v. 3.

Þad er eyliift Liif, ad þeir þecke þig einn sannan GUd ad vera, og þañ þu sender, JEsum Christum.

1 Cor. 12. v. 3.

Eingenn kann JESUM, Drottenn ad kalla, nema fyrer Heilagann Anda.

1 Joh. 3. v. 23.

Þad er Bod hanns, ad vier truum ꝏ Nafn hanns Sonar, JEsu Christi, og elskunst innbyrdis, so sem hann hefur skipad oss.

Imprimatur
C. W. Worm.

Til Lesarans.

VEl talar St. Petur i sijns Fyrra Pistels 2. Cap. v. 2. 3. er hañ seger: So girnest nu, eins og ny fædd Børn, hina hreinu og ofølsudu Miolk, so ad þier eflest af heñe, epter þvi þier hafed smackad hvad sætur ad Drottenn er. Eingenn Efe

er a þvi, ad Postulenn nef-
ner GUds Heilagt Ord, Miolk,
i þessum Stad, og þo hellst hid
fyrsta Upphaf Christelegs Lær-
doms; hver Ordshættur ad
Heilagre Ritningu er altamur:
Eg baud ydur Miolk og
eige megnann Mat seger
Paulus 1Cor.3.v.2. Og er þetta
næsta vel tilfunded; eins og
Börnenn nærast a Miolkenne, so
nærest hin Andlega nya Skepna
GUds, i Christo æ hans Orde.
Börnenn kunna eige ad lifa æn
Miolkur; þeim er og vijs And-
legur Daude, sem eige hefur sitt
Fostur af Guds Orde; Fyrer
Guds Ord erum vier Endur-
fædder; med Guds Orde verdum
vier

vier endurnyader, og af Guds Orde vorum vier til fullkomens Mælers Christi Alldurs, so sem Paulus ad orde kemst Eph.4.v.13. J Skijrneñe, og fyrer Guds Ord smøckum vier fyrst hvad sætur ad Drottenn er, þvi þar ødlunst vier Truna, so sem Frelsarenn seger; ad Ungbørneñ true ꜳ sig, og ad þvilijkra sie Himnarijke; enn nær vier drøgunst ꜳ legg, þꜳ verdur oss frammbodeñ þesse hreina Miolk i vorum Barna Lærdome, og þad allra fyrst i hinum Minna Catechismo hins Sæla Lutheri, vorrar Kyrkiu

Lærefødur, hver ad sønnu hefur allt þad i sier folged, sem Christeñ madur þarf ad trua sier til Myskunar, og Saluhiælpar. Enn fyrer þvi, ad hann er so sem

Upphafs stafer Christelegs Lærdoms, Hebr.5.v.12.

og giørdur til þess, ad Børnenn, strax aa Ungmennis Arum, skule nema, og kunna hann utan ad, þaa er hann æred stuttur, og alleina þar fyrer Børnunum i fyrstunne eige so audskilenn, ad þau kunne ad færa sier i nyt þaa Guds Gaafu, so sem þarf, nema hun sie þeim greinelega utløgd; hvar fyrer margur Gudhræddur og Lærdur Madur, hefur skrifad Utskijring yfer þesse Fræde, og

eru

eru nockrar þesshættar Bækur utgeingnar a vora Tungu: þar er ein Bok, kølluð Leikmanna Biblia, utgeingenn 1599. er utlagt hefur Sal. Herra Gudbrandur Biskup Hola Stiftes, (sællrar Minningar) hver ed vel utskijrer Innehalld þessa Catechismi, og oska eg, ad su Bok mætte aptur þryckiast, þvi hun er hin nytsamlegasta ein fyrer sig, til þeckingar Christenndomsens. Þar er Enchiridion edur Handbok þeirra Lærdu Manna D. Davidis Chytræi, og D. Martini Chemnicii, og svo utløgd af Herra Gud-

)(4 brande,

brande, prentud ad Holum 1600. Su Bok er agiæt, enn þo leingre enn so, ad þeir kunne ad nema, sem annadhvert eru onæmer, edur ei fæ tom til ad ydka sig storum i Bokalestre, so sem eru þeir, ed hliota ad vinna fyrer sinu, og annarra Braude. Þar er og so hinn Store Catechismus, er vier so kollum, einnenn epter Utleggingu Herra Gudbrands, ad eg meina; enn su Bok er æred laung, og valla þienanleg, nema þeim, sem hafa godar Stunder: Enn af þessum þrem Bokum, og þeim Formaalum, er þeim fylgia, er audsært, hvad mikla Astun-

Astundan, ad sa Gudsmadur hefur haft til ad efla Christenndomenn i Lande voru. Til eru og so Høfudgreiner Christelegrar Truar, er ut hefur lagt Sal. Sr. Jon Arason Profastur i Isafiardar Syslu; þad er god Bok, enn nockud laung, so sem hinar. Eige veit eg hvert hier eru adrar þessháttar Bækur so merkelegar.

Nu fyrer Þvi, ad Þessar Bækur eru ad mestuleite urgengnar, Þa hefe eg samanteked Þeña litla Bækling, er eg kalla Undervijsun um Christeñdomenn og leitast vid i honum, epter Þeirre Raad, sem GUd hefur mier gefed, ad utskijra, med greinelegum og skilianlegum Ordum, Þa Hlute, sem i hinum Minna Lutheri Ca-

Catechismo kiender eru, og þang-
ad eiga ad heimfæraſt. Hverſu mier
hafe þad tekeſt, læt eg ødrum epter
um ad dæma; hitt vitnar Samvitſka
mijn, ad eg hefi þad eige betur kunn-
ad. Eg villde, ad ſønnu, hafa lagt
ut hinn Stærra Lutheri Catechiſ-
mum, þvi eingenn er betre, og
eige øllu leingre Bok enn þeſſe, enn
i honum er ſumt þad, ſem ſierilage
vidkemur Þyſkalande, og ſo þeim
Tijmum, er ſa GUDs Madur lifde
a; þvi ſyndeſt mier rꜳdlegra, ad
fylgia honum, og ødrum vorrar
Kyrkiu Fræde-Bokum, þad næſta
eg kunne, helldurenn ad leggia hann
ut Ord fyrer Ord. Meige nu þeſſe
Bæklingur heita þeſſ verdur, ad
hann kunni ad hialpa til, ad leggia
einn Stein i Chriſts-Kyrkiu hier i
Lande, þa vil eg hafa umboded
øllum Forelldrum, Huſſbændum, og
ſierhverium, ſem annadhvert eiga

Bør-

Bornum, edur fœfrodum Hiwum til ad segia, og svara GUde fyrer Sœler þeirra, og ecke annad betra hafa, ad þeir brijne hann fyrer þeim, sem GUD hefur þeim tiltrwad: Þvi eg vona, ad hver sem hann les med athygle, þa mune hann, ad samverkanda Nœd Heil. Anda, so miklum Skilninge nœ i sijnum Sœluhialpar efnum, sem honum næger, ef hann þar fyrer utan œstundar godar Kenningar, bæde heimuglegar, og openberlegar. So bid eg ydur nu, ad endingu, Christner Menn, fyrer Myskunar Jdur Guds vors, og JEsu blessudu Under, hafed Myskunseme med Sœlum ydar, Barna ydar, og Hiua, so ad eige kome þier, nie þau, i þann Kvalastad, hvadan eingen er Endurlausn; Ja, eg grœtbæne ydur med St. Pals Ordum, er hann skrifar 2. Cor. 5. v. 20.

Og

Og svo hlioda: vier erum Sendebodar fra Christo, og so sem ad GUD beidde ydur fyrer oss, þa bidium vier i Christi Nafne, forlijkist vid GUD, þvi hann hefur giørt hann ad Synd fyrer oss, sem ecke visse af Synd, so vier yrdum Guds Rettlæte i hønum; enn eingenn er annar Vegur til ad forlijkast vid GUD, helldurenn ad þeckia hann Sannan Gud ad vera, og þann er hañ sende, JEsum Christum; hvad vier kunnum eige ad ødlast fyrer utan greinelegann Skilning vors Barna Lærdoms. Þar fyrer, ef þier elsked ydar Sæluhiælp, og ef ydur svijda þær Illgiørdernar, er hinn Saklausa Guds Son kvaled hafa, þegar hann bar vorar Synder uppa

Gal-

Giælgann; þa læred ad þeckia Gud og hans Christ, og lifed þar epter i Elskunne til hans, og inn-byrdes Kiærleika hver vid annan, og giored verduga Avoxtu Idran-enne. Enn GUD, Fader vor allra, sa ed alla Hlute kann yferfliotan-legar ad giora, enn mijn syndug Tunga kann fyrer ad mæla, hann styrke ydur i ollu godu Verke og sier þægelegu, sijnu dijrdarfulla Nafne, til Lofs og Heidurs, enn ollum oss til Sialar og Lijfs nota! þess oskar af alhuga

Ydar Þienare og Broder
i Christo,
J. WIDALIN.

Skalhollte þan 20. Martii
1718.

(NB. Þessmun Lesarenn giæta, ad þeir Latinsku Bökstafer, sem standa innan i þessu Teikne () hiaa Ritningarinnar Atrides-greinum (sem optast eru þrycktar med nockud stærra Letre) eiga eige ad lesast i Huss-lestre, helldur vijsa þeir til Citatianna, sem standa fyrer nedan a Spatiunne, enn ei inne i Bokenne, so þær eige tefie Lesarann, og kann hver einn, sem þad þoknast, epter þeirra Tilvijsun, ad finna þa somu Grein i Ritningunne, er hver fyrer sig tilvijsar.)

J. N. J.

Sannur Christeñdomur.

Hvad er Christendomurinn?

Hann er riett og sønn Tru a einn GUD, sem skapad hefur Himinn og Jørd, su ed krøptug sie til frammkvæmdar þeirra Hluta, sem GUD hefur bodid, og til ad fordast þa hlute, er hann bannad hefur, og so til ad giøra manneñ Sæluholpin fyrer JEsu Christi Forþienustu.

Hvilijkur er GUD?

Hann er i sinne Veru eingum Lijkur, þvi hann er øllum ædre og meire, so sem hann sialfur segir; **Hverium vilied þier samlijkia mig, edur jafna vid mig, edur samannbera vid mig, ad vid skylldum lijker vera.**(a) **GUD er einn Ande.** (b) Eylijfur, almættugur, alvitur, i øllum stødum Nálægur; Einginn Madur kann þad ad huxa edur mæla, hvilikur hann sie, og hann verdur best med þeim Ordum

A utmæ-

(a) Esa. 46. v. 5. (b) Joh. 4. v. 24.

útmælaður, sem under eins medkienna vorn Vannmætt og Fævitsku, til ad utskijra hanns Veru; sem er: ad hann er ogrijpanligur, Omælanligur, Oendanligur, Osyneligur, og ollum allra Eingla og manna Skilninge til fulls ooransakanligur. (c)

Er þesse GUd nema einn?

Hann er alleinasta einn i Verunne.

Hvar fyrer leggur þu þetta ord til, i Verunne?

Þvi hann er þrennur i Persónunum.

Hveriar eru þær Personur?

GUd Fader, GUd Sonur og GUd Heilagur Andi.

Hvernin ma eg því trua, ad GUd sie bæde þrennur, og þo eigi nema Einn?

Það getur eigi syndugs mañs Skilningur gripid, samt eigum vier því ad trua, ef vier viljum Guds Børn kallast: Því hann hefur siælfann sig a þenna hatt opinberad, sem sijdar skal sagt verda i Utleggingu Truargreinanna, sem hier a epter fylgia.

Hvers vegna hefur GUd sig openberad?

Til þess, ad meddeila Mannenum Þeckingu sinnar Giæsku, og sitt Rettlæte: Giædskuna til ad elska sig, enn Riettlætid til ad oottast sig; enn hvertveggia til ad trua a sig til Saluhiælpar.

Hvad

(c) 1 Cor. 2. v. 11.

Hvad er Madurenn?

Sa fyrste Madur var ein Skyniande Skepna, samsett af Saal og Likama, af Gude i øndverdu skøpud epter hans Mynd, fullkomliga Heiløg og riettlaat, og hinum bestu kostum og atgiørfi buen; hverium hann fieck i hendur Raad og Stioorn yfer øllum Skepnum under Himnenum, sialfum sier til Lofs og Dijrdar, enn Mannenum til ædstu Farsælldar nota.

Hvad er bad Skyniande?

Pad er fullur Raads og Skilnings, sa ed hefur Vitsmune œ ad þeckia GUD, og so allar Skepnur, sem GUd hafdi skapad, og þeirra Edle og Verkaner, og þvilikur var Madurenn i fyrstunne; Hann þeckti GUD sinn Skapara merkelega, og so alla Nattur-una fullkomliga, þvi gaf hann og øllum Dijrum Nafn; œn efa, epter sierhvers Edle; þviad GUd, sem þau sialfur skapad hafde, hann liet þad Nafn halldast, er Madurenn gaf; hann þeckti og, ad Konañ var Bein af hans Beinum, og Holld af hans Hollde; Gaf henne þvi Nafn þar eptir, ad hun skyll-di **Karlinna** kallast. (d) Pvi er audvit-ad, ad hann hefur grant þeckt annara hluta Natturu.

(d) Gen. 2. v. 23.

Af hveriu er Mannsens Lijkame giørdur?

Adam hinn fyrste Madur var af Molldu giørdur: So seger Moÿses. Og Gud giordi Manninn af Molldu Jardarennar, (e) enn Konan er skøpud af Mannsens Rifbeine. (f)

Af hveriu er Sælen skøpud?

Af eingu; þvi Ritningenn seger: Gud blies lifandi Anda i Mannsens Naser. (g) Hvad talad er ad sønnu eptir mannligum Plagsid, enn æ þo eigi so ad skiliast, so sem þegar Madur blæs sinum Anda fraa sier, helldur talar hier so um, þviad Sælen er einn Ande, og æ so ad skiliast, ad Gud hafi hana tilreidt og Mannenum inngefid, eige af nockrum ødrum hlut, eins og Likama Mannsens, helldur af eingu, eins og Einglana, sem og eru Andar. Þvi er Saalen ecke samrar Veru med Likamanum, edur nockrum ødrum ; eim Hlut, sem er þreifanligur og syniligur, og hun þeckest eigi nema af sinum Utriettingum.

Hvad er þad þu sagder, ad Madurenn være skapadur epter Guds Mynd?

Guds Mynd, epter hverre Madurenn skapadur er, er eigi innefalinn i utvortis ælite, þvi Gud er einn Ande, og hefur eige Holld nie Bein, er eigi helldur syniligur nie þrei.

(e) Gen.2, v.7. (f) Gen.2, v.22. (g) Gen.2, v.7.

þreifanlegur nockrum manni, helldur er ſu Guds Mynd innifalinn i þeſſu epterfylgiande. 1. J ægiætre Þeckingu Guds og allrar Skepnu, ſem Gud hafde ſo dæſamlega ſkapad, ſo ſem ædur er ſagt. 2. Er hun innefalin i Rettlæti og Heilagleika Vilians, þvi Madurenn var ſo ſkapadur, ad hann kunne ad vera frij fyrer allre Synd, og þurfti eckert illt ad gyrnaſt; þvi **Gud ſkapadi Mannenn Rettan** (h) ſeger Salomon, og þar var eingen Tilhneiging til hins illa, hvar fyrer þau þurftu ad ſkammaſt ſin. Þvi ſeger Ritningenn (i) **Þau voru bæde naken, og ſkommuduſt ſin eige**, þvi var og Likamen ad ſijnu leite hluttakare þeſſarar Guds Myndar i Heilagleikanum; þvi hvad ſem Gud heimter af endurfæddum Manne epter falled, þad ſama hefur hinum fyrſta Manne vered medſkapad; Enn Paulus bydur (k) **ad vier ſkulum lata vora Limu, ſo ſem Vopn Rettlæteſins, Gudi**, og til þienara Rettlæteſins, til Helgunar: Søkum þeſſarar Guds Myndar var Madurenn odaudlegur ſkaptur, og i hans Skapnade og Likamans Edle og Hattum var eingenn Orſøk til Daud-

 ans

(h) Eccleſ.7.v.29. (i) Gen.2.v.25. (k) Rom.6.v.13.

ans, edur nockurs Motgangs, so leinge sem hann hiellt þessari Guds Mynd; Enn þó vár hann so skapadur, ad hann kunne ad deya, ef hann syndgade. Hvad audsied er af þvi fyrsta Bodorde, er Gud gaf hønum, og so hliodar. (l) **A hverium Dege sem þu etur af Averte Skilnings-triesens gods og ills, skalltu Dauda deya.** Hier af fylgde þad Valld, sem Gud gaf Manneńum yfer øllum Skepnum under Himneńum, so seger GUD: (m) **leggéd Jordena under ydur, og drottned yfer Fiskum Siafarens, og Fuglum Loptsens, og yfer øllum Villudijrum, sem skrijda a Jordunne, og eg hefe gefed yckur øll Groserijn og Eikurnar;** þar ad auke sette hann Manneń i hinn fagra Alldenngard Eden, hvern Gud hafde sialfur prydt med allra handa kostulegum Blomstrum, og Avøxtum, ad hann skyllde yrkia hann; ecke med Mædu nie Erfide, þvi su Plága var ecke enn þa løgd a Manneńn; helldur sier til Epterlætis, og Yndælis, og gaf hønum eckert Bodord ad lifa epter, nema þad eina, ad hann skyllde ecke neyta af Averte Skilnings-trie-

(l) Gen. 2. v. 17. (m) Gen. 1. v. 28. 29.

kriesins gods og ills, til ad syna þar med sijna Hlydne og Undergefne vid GUD sinn Skapara.

Mier skilst, ad Madurenn hafe ei leingé hallded þessare Guds Mynd, enn hvad bar til þess, ad hann miste hana?

Pad skede fyrer slægdarfulla Diöfulsens Aeggian, hvør ed i einnin Höggorme talade vid vora fyrstu Moodur Evu, og ried henne, ad eta af þeim forbodna Avexte; enn hün tælde Mann sinn þar til, og er þau þanng hǫfdu broted GUds Bodord, tøpudu þau Þessare dijrdlegu GUds Mynd, og til merkis þar um, þaa formerktu þau strax, er þau hǫfdu syndgad, ad þau voru nakenn, skyldu sier med Fykinbløđum, og føldu sig fyrer Gude; af þessu formyrkvadest Skilningurenn, so ad holldlegur Madur skyniar ecke hvad Guds Anda er, (n) og Viliènn vard Gude fraahverfur og til alls ills hneigdur, so ad GUd seger (o) ad Mannsens Þaankar sieu vonder i fraa Upphafe; hann meinar, upphafe Syndafallsens, enn eige Skapnadarens. Fyrer þessa Synd voru þau Adam og Eva utrekenn af Aldenngardenum, i hvern GUd hafde sett þau, og Jørdenne var bølvad fyrer Syndarennar Skulld; Þyrna og

(n) 1. Cor. 2. v. 14. (o) Gen. 6. v. 5.

Hïsla skyllde hun bera, og Madurenn skyll-
de med erfide sig af henne næra; alla sijna
Lijfdaga; enn Konunne var sier i lage upp-
aalagt, ad hun skyllde fæda sijn Börn med
Harmkvælum, og under Boonda sijns Vall-
de skyllde hun vera, og hann skyllde vera
hennar Herra; i einu Orde ad segia; all-
er Siukdomar, Hungur, Drepsott, Striid
og Styriölld, Aaaran, Illvidre, og allt
þad Andstreyme, er oss mæter hier i Heime,
þad er Avöxtur þessarar fyrstu Syndar,
og ad sijdurstu Daudenn; ecke einasta hinn
tijmannlege, sem er adskilnadur Saalar og
Likama, helldur og hinn eylijfe, og þessveg-
na höfum vier hann, ásamt med uppru-
na Syndenne, i arf teked epter vora fyrstu
Forelldra, so sem Paulus vottar: (p) Lika
sem Syndenn er fyrer einn Mann innkom-
en i Heimenn, og fyrer Syndena Dau-
denn; einnen med sama hætte er Daudenn til
allra Manna i gegnum geingenn, i hverium
(Manne) aller syndgudu.

Hvad er þad Eylifur Daude?

Þad eru oendanlegar Pijsler, sem alldrei
briota, hveriar og epter Daudan eru ætlad-
ar öllum Vantruudum og ogudlegum med
Diöflenum, og öllum hans Arum, so sem
Endur

(p) Rom. 5, v. 12.

Endurlausnarenn vottar. (q) hvar ad vera
mun Op og Tannagnistran; um hveriar Pisler
Drottenn talar fyrer Munn Esaiæ (r) Og er
þeir (Utvalder) ganga ut, munu þeir
sia Hræ þeirra Manna, sem mig ha-
fa yfergefed, þvi þeirra Ormur mun
alldrey deya, og þeirra Elldur skal
ecke slockna, og þeir skulu verda And-
stygd ollu hollde.

Hvilikur er Diöfullenn?

Hann var i fyrstunne einn dijrdlegur Eing-
ell, skapadur af Gude i sønnum Heilagleika,
eim hann syndgade visvitande, þar hann
var þo so veglegur giør, og vardveitte
ecke sinn uppruna, helldur yfergaf
sitt Heimile, asamt þyrum Einglum, er
med hønum syndgudu; þar fyrer hefur
Gud ecke þyrmt þeim, helldur bund-
ed þa med Myrkranna hleckium,
og steypt þeim til Helvijtis, ad þeir
þar vardveitter verde til Domsens.
(s) Sijdan er hann Guds svarenn Ovinur,
og so Mannanna, leggiande allt Kapp a, ad
draga sem flesta fra Gude, med þvi, ad svikia

A 5 Man-

(q) Matth. 25. v. 41. (r) Esa. 66. v. 24. (s) 2. Pet.
2. v. 4. Jud. v. 6.

Mannskepnuna til ad trua hønum ecke, edur a hann, og briota hans Bodord.

Attu aller Menn ad deya fyrer þessa eina Synd, hins fyrsta Mañs?

Ad sønnu ættu þeir; þvi aller syndgudu i hønum (t) ecke ad sønnu fyrer þann Giørning er hann giørde, þvi þar fyrer ættu þau alleina ad deya, Adam og Eva: enn fyrer þvi þau gætu syndug Børn, eins og þau voru, so sem þar stendur (u) og Adam gat Son epter sinne Mynd, þa hlaut þad allt ad verda Hollð, sem af Holldenu fædt er, þad er Syndugt, sem komed er af Syndugum, so vier ættum nu ad deya fyrer vorar eigenn Synder, sem frammkoma af Uppruna Syndenne, er vier erft høfum. hver og er Dauda verd i sialfre sier, nema GUD hefde af omælanlegri myskun sinne bætt vort Raad aptur ad nyu.

Med hveriu mote hefur hann þad giort?

Þad giørde hann fyrst, strax efter Falled, þegar hann tok Mannkyned aptur i Satt med þvi fyrsta Evangelio, edur Nadar Bodskap, ad Kvinnunnar Sæde skyllde i sundurmeria Høggormsens Høfud, (x) þad er, ad GUds Eingetenn Sonur skyllde sameingiast mañlegu Hollde, og fædast af Kvinnunne

(t) Róm. 5. (u) Gen. 5. v. 3. (x) Gen. 3. v. 15.

unne, og nidurbrióta i bvt santa Hollde Høggormsens, þad er; Diøfulsens Verk, enn frelsa Mannkyned af hans Vaillde, og betala med sinne Pijnu og Dauda, þad sem i Hollldenu syndgad verdur. Fyrer þetta Gudsfyrerheit eru aller þeir holpner vordner, sem trudu a Christum, þann er koma ætte, og uppa hanns tilkomande Dauda, a medann Synden var enn þa **under Guds Polennmæde**, so sem Paulus adkvedur; (y) enn vier fyrer hans Pijnu og Dauda, er hann allareidu lided hefur, sem sijdan lifad høfum, med hverium hann hefur utvegad oss þau Medøl, er oss gagna til Sæluhiælparennar; um allt þetta mun eg hier epter greinelegar tala.

Hefur Madurenn alldeilis mist þessa Guds Mynd, er þu talader um?

Nei, ecke ad øllu leite, so miked er Mañenum epterlæted, ad hann getur þeckt, ad GUD er til, þvi seger Paulus (z) **Hañs osyneleger hluter, allt fra Skopun Veralldarennar, af verkunum athugader, verda i geghumsiener, so sem er hans eylijfur Kraptur, og Guddomur.** Hann getur og viliad

og

(y) Rom. 3. v. 26. (z) Rom. 1. v. 20.

og stundad þaa hlute ad nockruleite, sem goder eru, og fordast hina vondu; hvad vier siaum jafnvel a heidnum mønnum, sem marger hafa talad Skynsamlega um GUD og godar Dygder, og ydkad þær med mikille Kostgiæfne; Enn þo er þesse Þecking ecke nog til Sælluhiælpar, helldur er hun nockurskonar Leidarvijser til hinnar sønnu Guds Þeckingar, hveria sialfur GUD hefur oss opennberad, og verkar þad, ad Madurenn kann ad lifa farsællega annars Heimis.

Hvad er Sæluhiælpenn? Edur hvad er þad, annars Heims?

Eg hefe adur sagt hier, ad Mannsens Nattura er af tveimur hlutum samsett, sem er Lijkamenn, hvern vier siaum, og Saalenn, hveria vier ecke siaum, enn finnum hennar Verkaner, þvi vier Hurum raadslögum og samanberum i vorum þanckum þa hlute, er fyrer oss bera, edur vier heyrum frasagt. Likameñ deyr þegar Sælenn skilst vid hann, þar til hann samteingest henne aptur i Upprisunne. Nu uppa þad hun skule niota kunna eylijfrar Sælu hia Gude, þaa hun burtfer af Lijkamanum, og so um eylijfar Allder, (hvad ed kallast annars Heims, hvar i Sæluhiælpenn og folgen er) þaa hefur Gud opennberad Mannenum

sinn

sinn Vilia, an hvers Madurenn ei kann holpenn ad verda; lijkamenn skal og sinn Vist hafa epter upprisuna.

Hvar edur med hverin mote hefur Gud opinnberad Sig?

Þad hefur hann fyrst giørt med Skøpun allra Hluta, er vier sioum fyrer Augum vorum, so sem eru; Sol og Tungl, og annar Himinsins Her; sem hefur sinn oumbreittann Gang, Ar ut, og Ar inn, fra fyrstu Skøpun Veralldar allt til þessa Dags, Jørdenn, sem a vissum Tinium ber sinn Avøxt, og følgar aptur, Siorenn, sem fellur fra Jørdunne og aptur til hennar, tvisvar a Deige og Nottu, og vex og minkar med Smaastraum og Storstraum, tvisvar a hveriumm Manude, ja, sialfur Madurenn, sem so dasamlega myndast i Modurlijfe, og so furdanlega þadan utleidest, vex sijdan og þroast ad Alldre og Vitsku. Allra hellst Saalen, sem so mikla hlute uppþeinkir, og kann ad ødlast, ef ecke fullkomna, samt miøg aukta Þeckingu þessara Hluta. Þegar ein Manneskia nu ihugar, hvad kostulegt allt þetta er, og under eins, ad eingenn hlutur hefur sialfann sig giørt, edur skapad, þa sier hun og auglioslega þecker, ad þar er ein odaudleg Vera, an Upphafs og Enda, sem allt þetta hefur giørt, og þvi stiornar,

(hveria

(hveria vier GUD køllum) hvar fyrer eingenn Þiod hefur ſu vered i Heimenum, ſem ecke hafe dyrkad GUd med einhveriu moti. Og ſøkum þeſs, ad vier ſiaum bæde Guds Speki, hanns Matt, og hanns Giæſku i øllum þeſſum hlutum, þa hafa vitrer menn, jafnvel a medal heidenna Þioda, alycktad, ad Gud være alvitur, Almattugur, og alls gods Uppſprettu brunnur, eins og eg ſie, ad einn er vitur, þvi hann kann ad giøra þad adrer ei kunna; ad einn er Sterkur, af þvi hann kann miklu ad lopta, einn er Godur, af þvi hann gefur þa hlute, ſem mig ſtoda, og mier ægiætir þykia: Og þeſſer hluter hafa uppvaked, jafnvel i ſumra Heidingia Hiørtum, ſtora Undran um Guds Speke, og Elſku til hans Giæſku og godgirni; Kallaſt þvi þeſſe ihugan, **Guds naatt-urleg Þecking**, hveria aller menn hafa meiga, ſem her um hyra nenna, og heil-vita eru: Og þetta eru þær Leifar Guds Myndar i Mannenum, er eg fyrer ſkømmu talade um.

Er þeſſe þecking GUds nog til ad naa þeirre Sælu epter Liifed, ſem þu ſtrax umgatſt?

Eige er hun nog i Siælfre ſier, helldur er hun leidarviiſer til annarar langtum full-komnare, ſem ædur er ſagt.

Seg mier þa, Hver er ſu Ritning?

Þad er ſu ſem GUd hefur opinberad oſs i Heilagre Ritningu.

Hvad er þad, Heiløg Ritning?

Þad er GUds Ord, hvert ed ritad er af Moiſe, og af Spaamønnunum i Gamla Teſtamentenu; enn af Gudſpiallamønnunum og Poſtulunum i þvi Nya, kennande oſs GUds ſanna Þeckingu, og hans retta Dyrkun, bæde i trunne og verkunum, oſs til eylijfrar Saluhiaalpar.

Hvad er þetta Gamla og Nya Teſtamented?

Þad er 1. tveñſlags Sattmaale. Gamla Teſtamented er Sattmaale ſa, er GUd giørde vid Fedurnar a þeim Døgum, uppa Chriſtum okomenn; Enn Nya Teſtamented er ſa Sattmaale, er hann giørt hefur vid oſs uppa Chriſtum i Holldenu auglyſtañ. 2. Eru þad tvenner Tijmar, ſem Chriſtner Menn ſo kalla; Hinn fyrre er fra Upphafe Veralldarennar, allt til þeſs GUds Sonur opennberadeſt i Holldenu; Hinn ſijdare hoſſt a hañs Hierviſtardøgum, og ſtendur enn nu yfer, og varir til Enda Veralldar. 3. So nefnaſt og almennelega Partar Ritningarennar, þad eru þær Bækur, ſem ſkrifadar eru a hvers Teſtamentis Tijma fyrer ſig.

Hver var Moiſes?

Hann var einn Madur, ſem var Medalgan;

gangari mille GUds og Manna; hann har Folksens Naudsyniar framm fyrer GUd, og openberade þvi hans Vilia; hønum feck Gud i hendur Løgmaaled, þad eru Þau tiu GUds Laga Bodord, sem menn eiga ad læra, og epter þeim ad lifa.

Hvad hefur nu þesse Sanna GUds Þecking framm yfer hina, sem þu aadan umtalader?

Margt er þad; Eg kann eige ad þeckia af Nætturunne, ad Gud sie einn i Þrenningu, og þrennur i Einingu; og eige, ad hann sie so Rettlaatur, ad hann kunne ecke ad fyrergefa Synndernar, nema fyrer fullnogann Betaling; Ecke ad hann sie so Myskunsamur, ad hann hafe sendt sinn Eingetenn Son i Heimen til ad betala fyrer Synndernar; edur ad skynia neitt um Christ edur hans Forþienustu; Ecke þecke eg helldur af Nætturunnar Krøptum Embætte Heilags Anda; edur kann ad skynia neitt um Mannsens Endurgetning, og Endurnyung; edur um krapt, og nytseme Sacramentanna, og ei feinge eg þetta ad vita, nema GUd hefde mier þad i Ritningunne openberad, enn eg þarf þo hier i uppfræddur ad vera, ef eg skal Sæluholpenn verda, og med GUde eylijflega lifa.

Hvar fyrer hefur GUd þannen openberad sig Mannenum?

Til ad bæta oss aptur, þad vier høfdum

i Adams Falle æ mis fared, ad so miklu leite sem oss nægia kynne til Sæluhiælpar, ef vier hans Naad, og Velgiørninga ecke forsomum, og til þess ad vier skylldum hann lofa og dyrka; fyrst hier tijmanlega i hans Naadar Rijke, og sidan a Himnum eylijflega i hans Dijrdar Rijke.

Hvar fæ eg þetta ad læra?

J Utskyring TruarGreinanna, sem eru utdregnar af H. Ritningu.

Hvuik er su Guddomsens Dyrkun, sem vier eigum ad veita honum hier i Life?

Pad er su Pionusta, sem Madurenn æ Gude ad audsyna, bæde i þvi, ad lofa hann og prijsa, þacka honum, heidra hann og elska framm yfer alla hlute, fyrer allt þad gott hann giørt hefur Mannkyninu; so og i þvi, ad trua øllu, sem hann hefur um sig edur sinn Vilia opinberad i Ritningunne, og ad setia allt sitt Traust til hans, og ad giøra þa goda Hlute, sem hann hefur bodid, enn fordast þad hann bannad hefur.

Hvar hefur GUd boded þessa Goda Hlute og bannad hina Vondu?

Fyrst hefur hann þad skipad og bannad i allra Manna Hiørtum: þar aller menn af Natturunnar Liose kunna ad nockru leite ad greina gott fra illu, og illt fra godu, so sem St. Pall seger. (a) Ad Heid-

 ing-

(a) Rom. 2. v. 14. 15.

ingiarner, sem eige hafa Logmaaled, giore þo af Naatturunne, hvad Logmalsens er, hvar med þeir syne Logmalsens Verk ad vera skrifad i sinu Hiarta; Enn allra hellst og fullkomlegast hefur hann openberad sinn Vilia i sijnu Heilaga Løgmaale, sem hann utgaf a Fiallinu Sina i Eydemørkunne, epter þad hann hafde utleidt Israels Sonu af Egyptalande fyrer Hønd sins Þienara Moisis.

Hvad hefur þetta Logmaal inne ad hallda?

Þad hefur inne ad hallda þau Tiu Bodord, sem þu lært hefur i Frædunum, og kallast Ord (b) til hverra allt þad gott heimfæra mꝫ, sem Gud hefur skipad, og allt þad illt, sem hann bannad hefur.

Þvi hefur Gud boded þad Goda, enn bannad ad giora þad Jlla?

Þvi hann er sialfur godur, og alls gods Høfundur og Uppspretta, enn þad vonda er hønum gagnstædelegt; þvi vill hann ad Madurenn (sem i øndverdu var epter Guds Mynd skapadur til ad þiona hønum i Rettlæti og Heilagleika) ad hann verde sier sem lijkastur i øllum sijnum Huxunum, Ordum og Giørdum.

Fyrst

(b) Devt. 4. v. 13.

Fyrst GUds Sonur hefur bætt fyrer Syndena; hvi þarf hann ad lifa epter þessum Guds Tiu Bodordum?

Hviad Guds Sonur hefur broted Afl Syndarennar, og afmaad hennar Straff, enn eige Løgmaaled, Hann er komenn til ad uppfylla Løgmaaled, enn eige ad uppleysa þad, edur onytt giora. (c) Gud saa, ad Madurenn gat ecke hid minsta af Løgmaalenu fullkomlega uppfyllt epter þad hann var fallenn; þvi sende hann Sonenn til ad uppfylla þad vor vegna, samt vill hann þo, ad vier skulum Løgmaalenu hlyduger vera i øllu þvi vier getum.

Med hverin mote afhendte GUd Moisi þetta Løgmaal?

Hann feck hønum þad skrifad aa Tveimur Stein-tøblum.

Hvad mørg voru á þeirre Fyrre?

Þar um hafa menn eckert vist, rijdur og aa eingu ad vita þad, alleina søkum þess, ad vor Endurlausnare seger, ad allt Løgmaled og Spaamennerner sie innefaled i þessum Bodordum; (d) Elska skalltu Drottenn GUd þinn af øllu Hiarta þinu, og af allre Ondu þinne, og af øllu Hugskote þinu, og þinn Naunga sem siaalf-

c) Matth. 5. v. 17. (d) Matth. 22. v. 37.

ann þig. Þa segia menn, ad þau Bodord-enn, sem ahræra Guds Dyrd, hafe vered a þeirre Fyrre, enn hin, sem Naungans Elsku snerta, a hinne Sijdare.

Hvad morg eru þa hver um sig?

Þau sem Guds Dyrd sierdeilis ahræra, eru alleina Þriu, enn hin Sio.

Villtu segia mier Utskyring Bodordanna?

Eg vil ad sonnu, enn þo skalltu athuga fyrst þessar epterfylgiande Reglur, ef þu villt rett skilia, og þier i nyt fæ ra Guds Tiu Laga Bodord.

1. Bodordenn eiga eige so ad skiliast, so sem ecke sie meira i þeim boded nie bannad, enn þad syneft ad vera i fyrsta Alite; helldur epter þvi, sem bevijsad verdur af Heilagri Ritningu, ad þau eige ad skiliast, og so sem Gud hefur þau sialfur utlagt i sinu H. Orde.

2. Þar sem nockur Hlutur er skipadur i einu Bodorde, þa skilst þar under, ad þad bannad sie sem þeim hinum sama gagnstæde-legt er, og þar sem eitt er bannad, þa er þad under eins skipad, sem þar er þvert a mote: til dæmes; J Fiorda Bodordinu er skipad ad heidra Fodur og Modur; þvi er þar under eins bannad, ad vanheidra þau: og i þvi Fimta er bannad ad vega Mann; þvi er þar einnen boded, ad hialpa honum til Lijfsens, ef a liggur.

3. Þad

(4): Þad ber skynsamlega ad adgreina i Bodordunum, sem ad øllum Mønnum vidkemur, so sem er: (1) Allt þad, er af Nattúrunne er openbert øllum. (2) þad sem af Christo, og hans Postulum er i Nya Testamentesins Bokum itrekad, og øllum boded, fra hinn, sem sier i lage vidkom Israels Folki. (3) Hotaner Løgmalsens eiga ad skiliast med þvi Fororde, ad þær endelega skule framkoma, nema Syndarenn idrest; þvi þott ad Løgmaled utheimte fullkomna Hlydne, (e) þa er þo þess Bølvan burttekenn af þeim sem idrast og trua a Christum. (f)

(5) Fyrerheit Løgmalsens a med þvi Skilorde ad utleggia ad Madurenn, fyrer hvern Guds Sonur hefur Løgmaled uppfyllt, sie þo alltijd skylldugur Krossenn ad lijda; þvi Syndarenn hefur hann forþienad, og langtum meira enn Gud leggur hønum uppa, jafnvel þeim er hann elskar, til ad temia Holldsens Girnder, so ad Truan a Christi Forþienustu, sem hia Guds Børnum er i stadenn fyrer Løgmalsens Uppfylling, hun eflest þess meir, og ad hann verde Saluholpenn fyrer Truna, sem vegna Holldsens Veikleika, getur eige orded fyrer Løgmaled. (g)

(e) Gal. 3. v. 13. (f) Rom. 8. v. 1. (g) Rom. 8. v. 3.

Ad þessu vil eg giæta, enn þo mæ eg fyrst spyria
Hvad merkia þesse ord, Hotaner Løgmælsins,
Fyrerheit Løgmalsins?

Hotaner Løgmælsens er þad Straff, sem Gud hefur hotad þeim, sem Løgmæled eige hallda; so sem þetta. (h) **Bølvadur sie sa, sem ecke helldur allt þad, sem skrifad stendur i Løgmælsens Bok, ad hann giøre þad.** **Fyrerheit Løgmælsens** er allt þad, sem Gud hefur fyrerheitid þeim, sem Løgmæled fullkomlega hallda, so sem þetta: hver sem þetta giører, hann skal lifa þar i, og annad þvilikt.

Hvad merker þetta ord, ad lifa? Margur lifer leinge, mun þad koma af þvi, ad hann helldur Løgmæled?

Længt er fra þvi; helldur kemur þad af Myskun Guds, og Þolenmæde, sem vill draga Syndaran til Idranar og sinnar Þeckingar, ad hann holpenn verdi: og þott hann viti, ad sumer verde ei þessarar sinnar Nadar niotande, søkum þeirra Þvermodsku, og Hirduleyses, þa samt frammbydur hann þeim Nadena, so ad þeir hafe einga Afsøkun, enn ad hans verde Dijrdenn: Enn þetta ord, ad **Lifa**, merkir allra handa Farsæld bæde tijmanlega og eylijfa, sem sidar mun sagt verda. Seg-

(h) Devt. 27. v. 26.

Seg mier nu þesse Tiu Guds Boðorð og þeirra Utskyring?

Það vil eg giøra, enn giært að þvi, sem eg strax sagðe. Les þið Fyrsta Boðorð.

Eg er Drottenn GUD þinn, þu skallt eigi hafa annarlega Gude fyrer mier.

Þu hefur sagt mier að nockurleite hvilikur GUD sie, enn hvað er þetta, að hafa annarlega Gude?

Eg hefe að sønnu; þo ættu að merkia það i þessu Boðorði, að GUD setur það allra fyrst af Boðorðunum, til þess að syna øllum Mønnum, að hann hafe Valld til að bioða, bæðe það sem i þessu Boðorðe er skipað og bannað, so vel sem i øllum hinum, sem æ epterfylgia; þvi ef hann er Guð, sem øllu stiornar bæðe a Himne og Jørdu, og bæðe Mannenn og aλla aðra Hlute giørt hefur, þa er auðvitað, að hann hefur mikla meira Valld til að skipa hveriunn eimum það hañ vill, helldur enn nockur verallðlegur Høfðingie eður Konungur hafa kañ, og þ að Valld, er þeir hafa, það hafa þeir alleina af hønum.

Þetta skilst mier, enn seg mier nu hitt, hvað er að hafa annarlega Gude?

Fyrst byriar að athuga hvað þetta orð merke, að hafa. Menn kalla að hafa

einn Hlut, er menn hallda a, bruka edur geima; so a þetta Ord ecke ad skiliast i þessum stad, þvi Gud er oþreifanlegur, og osynilegur, verdur þvi ecke geimdur edur innelokadur i nockurre Hirdslu edur Herberge, edur med Hönd hafdur, eins og likamleger hluter; helldur merker þetta Ord, **ad hafa**, i þessu Bodorde, eckert annad, enn ad hafa eitthvad i Hiartanu, hveriu Mannsens Hugur treyster avallt, truer a þad, vonar a þad, og vænter sier þar af Hiælpar og Adstodar, hvad sem aliggur, og alls annars gods, bæde i Medlæte og Motgænge, i Lijfe og Dauda. Enn **annarleger Guder** voru fordum daga. 1. Allur Himensens Her, Sol, Tungl, og adrar Stiørnur; item ferfætt Villudyr, er menn høfdu gagn af, epter hverium Heidner menn smijdudu Skurgod sijn og Likneskiur; So og voru þad Bilæte Daudra manna, Konunga og Landshøfdingia, þeir ed mektuger voru, og brutu adra under sig; so sem voru hia oss **Þor** og **Odinn**: hveria þeirra Epterkomendur, fyrer Tilteiging Andskotans, giørdu ad Gudum, til ad hræda þar med einfallt Mannkyn, sem ei visse af hinum sanna Gude, og stod af þessu ecke allitell Otte, þvi þeir meintu, ad þeir væru

Godanna

Godanna Syner, er feingu mønnum slijkt til Atrunadar; So og voru þeir dyrkader, so sem Guder, epter Daudann, sem upp høfdu funded Menter og Kunster Mønnum til gagns og Nota, edur Skemtunar; so sem: Skalldskap, Hliodfære, Læknisdoma, Smidverk, Hagleik, og annad þvilikt; Item Kvikinde Jardarennar, jafnvel hin audvirdelegustu, hver ed Heidner menn dyrkudu. Um allt þetta talar Paulus, (i) segiande; **þeir hafa snued Dyrd oforgeingelegs Guds i Bilætis Liking forgeingelegs Mañs, og Fugla og Fiska, og Ferfætlinga;** og skømmu sidar seger hann; **Ad þeir hafe umbreitt Guds Sannleika i Lyge, og gøfgad og dyrkad Skepnuna fram̃ hia Skaparanum.** 2. Er þad allt þad, er Menn tilleggia þann Heidur og Virdingu, er Gude alleina somer; so sem þegar þeir ottast Mennena eins, edur framar, enn Gud, og hlyda þeim i þvi sem GUD hefur bannad, edur treysta nockrum hlut jafnframt hønum, hvert helldur þad eru Eigner, Valld, Metord, Afl edur Vitska, edur hvad annad, sem menn hafa Traustᵭ. 3. Er þad allt þad sem Menn þacka fyrer medtekna Velgiørninga, jafnt

B 5 Gude

(i) Rom. 1. v. 23. v. 25.

Gude, edur framar hønum: so sem; ef nock-ur giører oss gott, þa stundum vier ad þockuast hønum aptur (sem ad sønnu a ad vera) enn Gude giallda menn litlar Þacker þar fyrer, edur kostgiæfa ad lifa epter hans Bodordum (hvar med hønum verdur best þackad) og nockrer þacka sialfum sier, og sijnum Atburdum og Skynseme, Lan sitt og Lucku, þad er allt, **ad hafa annarlega Gude:** Þvi hvad hellst, sem vier gott hliot-um, hvert þad kemur fra ødrum mønnum, edur vier sialfer kostum voru Erfide edur Ahyggiu þar til, þa kemur þad allt i fyrst-unne fra Gude; og a hønum þar fyrer ad giallda hinar mestu Þacker, annars ovirdum vier hann og høfum **annarlega Gude.**

4. Eru **annarleger Guder**, allt þad er Madur elskar, so miked edur fram-ar helldur enn GUD, hvert þad eru Menn-erner lifande edur dauder, edur eru þad adrar hans Skepnur, Gots og Peningar, og sierhvad annad, sem GUD hefur oss gefed til nota, jafnvel vort eiged Lijf; þvi menn eru skylduger ad læta þad, helldur-enn ad giøra visvitande þad sem Gud hefur bannad, annars syndga menn a mote þessu Bodorde; þvi seger Christur (k)

Ef

(k) Luc. 14. v. 26.

Ef nockur kemur til min, og hatar (*) ecke Fodur sinn og Modur, og Konu sijna og Brædur sina, og Systur, og jafnvel sitt eiged Lif, hann kann ecke minn Lære-sveinn ad vera.

(*) ad hata merker hier (epter Ords-hætte Ritningarenn ar) ad elska minna conf. Matth. 10. v. 37.

Enn hin versta Afgudadyrkun er ad elska Holldsens Girnder, Synder og Leste, og liggia i þeim a mote Samvitskunne.

I þessu Bodorde er bannad ad hafa annarlega Gude, enn hvad er nu boded i þvi?

Iþvier boded 1. ad Þeckia Gud, ad so miklu leite, sem hann hefur opennberad sig i sijnu Orde, og til Sæluhiálpar mꝏ nægia; hveria Þecking menn fa i hans heilaga Orde, og sꝏ sem þad forsomar, hann brytur þetta Bodord. 2. Ad Trua a hann, og setia allt sitt Trunadar traust til hans Mꝏttar og Giæsku, ad hann bæde vilie og gete veitt oss allt hid goda, enn sierdeilis Fyrergefning Syndanna og eylift Lijf. 3. Eiga menn ad elska hann langt framm yfer alla adra hlute. 4. Eig-

um vier ad vona a hann, og vænta Hialpar og Adstodar af honum, og alls gods, hversu ovæulega sem ahorfest. 5. Eigum vier ad Ottast hann, þad er; ad hrædast fyrer ad styggia hann visvitande, med þvi, ad giøra nockurt af þvi, sem hann bannad hefur, og ad læra ad þeckia hans Vilia, so vier eige sieum sialfer orsøk i þvi ad vier giorum ovitande, þad sem hann hefur fyrerboded. 6. Eigum vier ad Audmykia oss fyrer honum, og reikna oss minna enn einkis verda i hans Auglite, sem er so Heilagur, Volldugur og Rettlatur, og þo so Myskunsamur og Nadugur. 7. Eigum vier þolenmodlega ad lijda allt hvad hañ a oss leggur, vitande, ad vier høfum þad med vorum Syndum forþienad, og jafnvel þott vier meigum fyrer Sakleyse lijda illt af vondum Mønnum, samt eigum vier þad med þolenmæde ad umbera; þvi Gud a frialst ad typta oss þar med, fyrer adrar vorar Synder, edur ad temia vort gialijfa Holld, og leida oss til Jdranar þar med.

Hvad er Vonen? mier synest þad vera hid sama og Truen?

Lijkar eru þær ad sönnu; enn þo eige aldeilis hid sama. 1. **Truen** er fyrre, og getur af sier **Vonena.** 2. **Truen** medtekur

tekur alleina Christum, fyrer hvert vier hliotum allt hid goda; og ber hans Forþienustu fram fyrer Guds Hætecte; hun forlijkar oss vid Gud, og afrekar oss hans Nad; Enn **Vonen** bijdur epter þvi goda, sem afrekad er, og Gud hefur lofad trwudum, og bidur um þad med fullu Trauste. 3. **Truenn** er stær i lage um þær hlute, sem nærverande eru; so sem um Guds Nad og Fyrergefning Syndanna. **Vonen** bijdur epter þvi, sem okomed er; so sem er eylijft Lijf.

Er eckert bannad i þessu Bodorde, nema þad sem þu fyrer kommu upptalder?

Allt er þad innefaled, ad sönnu i þvi, sem ædur er sagt, enn þo eru þessar Synder sierdeilis æ mote þessu Bodorde. 1. Gudleysa þeirra er segia; **Þar er eingenn Gud.** (l) 2. Þeirra er segia, ad hann eckert hirde um Verölldena, edur Hættalag daudlegra Manna. 3. Skurgoda dyrkun, er var hia Heidingium, þeir ed tilbædu Afguda sijna, sem ædur er sagt. 4. Er þad Galldur og Fiölkynge þeirra, er særa og tilbidia Andskotann, bruka þar til Ristingar og okienda Stafe, og hafa Trunad þar æ. 5. Rangar Meiningar um Gud, og Villu lærdomar, nær menn trua edur kienna annad um

(l) Ps. 14 v. 1.

um Gud og hañs Veru, Ord og Sacramenta; enn hann hefur openberad, og þad sem ej sambydur hinum retta Ordsens Skilninge, edur og um hañs Stiornan i sijnu Nꝍdar Rijke. 6. Þad er og a mote þessu Bodorde, nær menn hafa Oftraust a Gude, i þeim hlutum, er hann ei hefur lofad sinne Nꝍd og Adstod; so sem ad voga sier i Lijfs Hæska, ad þarflausu; þad er ad freista Drottens: Edur og ad liggia i einhverre vitanlegre Synd a mote Samvitskunne, hverju lijtel sem hun synest i vorum Augum, enn ætla þo ad GUD mune vera sier Nꝍdugur; þad er ad ovirda GUD, og ætla, ad hann ecke sie eins vel Rettlætur og Myskunsamur. 7. Er þad Hræsne þeirra, er lꝍtast þiona Gude, hafa hañs Ord i Munne, lꝍta sia sig i Kyrkiunne, og segiast trua a hann, enn þeinkia þo allt annad, lifa eingannvegenn epter hañs Orde, og þo þeir læteſt lifa, til ad firra sig Vijtum fyrer Mønnum, þa er þad ecke af Hiarta, ecke af Elskunne til Guds, nie Kiærleikanum til Nꝍungans.

Er þar nockur, ed sege, ad GUD sie ei til?

Liklegt være, ad sꝍ være eingenn; þo seger David: (m) Hinn Ogudlege seger i Hiarta sinu; **Þar er eingenn Gud.** Þar fyrer,

(m) Ps. 14. v. 1. & Ps. 53. v. 1.

fyrer nun þvi ei neita melga, ad slijker GUdlauser Skalkar sieu til; velldur þad þvi, ad þeir gefa sier eingar Stunder, fyrer Holldsens Girnlijse, til ad þeinkia um GUds undarleg Verk, og alvijsa Rædstøfun, bædi i Nætturu Hlutanna, er menn daglega sia fyrer Augum sier, so og i Mannanna Efnum, sem vier optlega meigum þerlega þreifa a; enn þad þyker þeim yndællt, ad eingenn skule GUd vera; edur og, ad hann ei hirde um forgeingelega Hlute, og þar sie eingenn Hegnare vondra Verka, so ad þeir lifa meige epter Villd sinne.

Hier stendur: Þu skallt eige hafa annarlega GUde, eins og talad sie vid einn?

Þad er til þess giørt, ad eige einasta aller almennelega, helldur og sierhver einn vite, ad hann sie skylldugur sierhvert eitt af þessum Bodordum ad hallda; Eigi einasta Gydinga Folk, helldur sierhver Adams Nidie; þvi seger Postulenn: (n) ad GUD hafe inneluktt allt under Ohlydnenne, þad er, under þeckingu Ohlydnennar, sem kemur af Løgmalenu.

Hvar fyrer fylger þesse grein sierhverju Bodorde; vier eigum ad ottast og elska GUd?

Hun minner oss a Skylldu vora vid hvert Bod

(n) Rom. 11. v. 32.

Bodord. Vorrar Kyrkiu Lærefader, Lutherus seger fyrst, **Vier**, þar sem Gud seger, **þu**, til ad syna, ad þetta sie ei boded einhverium einum, helldur øllum. Þar næst seger hann: **Vier eigum**; þad er til ad syna oss, ad vier sieum Skyllduger hier til: vier eigum, þo ecke getum vier. Gllds Vilie og hans Løgmaal er oumbreitanlegt; Hans Rettlæte lijtur ecke epter þvi, sem vier getum, helldur epter þvi, sem vier erum skyllduger ad giøra, og epter þvi, sem Madurenn gat hallded, þegar hann var af Gllde fyrst skapadur i Rettlæte og Heilagleika. **Ad ottast**; þetta Ord gagnar til þess, ad nær oss sierhvert Bodord i Hug kemur, edur eitt hvert þad, sem i þvi er bannad, þa skulum vier hrædast og skelfast vid ad styggia soddann ognarlega Hatign, med þvi, ad drygia þad, sem hann bannad hefur, þvert a mot Samvitskunne. Og i ødrulage, nær vier reinum og profum siaalfa oss, og finnum, ad vier høfum margfalldlega broted a mote sama Bodorde, ja og mote øllum, ad vier þa skelfunst fyrer hans Reide, hveria vier forþienad høfum, og aangrunst i Hiartanu, lærum ad audmykia oss, og bidia um Fyrergefning Syndanna, med harmþrungnum og sundurknosudum Anda: Þetta a ecke

ad

ad vera neinn Þræls Otte, so sem þegar einn Þræll strykur fraa sijnum Herra, þvi hann ottast straffed; helldur Sonarlegur, saa ed verke hiaa oss þad sem adur er sagt, og ad hrædast ad syndga framar, ad ei missum vier GUds Naad, og verdum aldeiles wtskufader. **Ad elska Gud:** Eckert er kostulegra til ad hallda GUds Bodord, enn Elskan til hanns; þvi hvern sem madur elskar, þann varast hann ad styggia, og vier þolum alla hlute fyrer þaa, er vier af Hiarta unnum; og þott ad allt þad, er vier megnum ad giøra epter GUds Bodordum, sie ofullkomed, þaa verdur allt gylldara, nær þad frammkemur af Elskunne til hanns, og fullkomnast fyrer Truna, sem ad Elskunne jafnan fylger. Hier ad auke minner þetta Ord oss aa hanns Guddomlega Elsku, hanns Giæsku hanns Þolenmæde yfer oss syndugum Ormum, so vier af þeirre sijfelldre Jhugan drøgunst, jafnvel nauduger, til ad elska hann, og fordast ad giøra þad hønum mislijkar: Og þessara Orsaka vegna, sem nu hefe eg sagt, þaa fylger þesse Grein hverin Bodorde i Christelegum Frædum; Og þetta er hid ædsta og mesta Bodord i Løgmaalenu; og so sem þad er fyrst i Tølunne, so haanga og øll hin af þvi; þviad allt

hvad i þeim er boded edur bannad, þad eig-
ini vier fyrer GUds saker ad giøra, og laa-
ta ogiørt, so ad ef nockur heidrar Fødur og
Modur, lifer hreinferduglega i Ordum og
Verkum, og annad þvilijkt, enn elskar þo
ecke GUd nie ottast hann, saa same kann
ecke Gude ad þocknast, og hefur broted þetta
Bodord, þott hann øll hin hallded giæte,
og so øll hin, fyrst hann eige þetta helldur;
ecke einasta þesswegna, ad sa sem helldur allt
Løgmaaled, enn brytur eitt Bodorded, hann
verdur sekur i øllum, so sem Jacob vottar,
(p) helldur og hins, ad Otte og Elska Drott-
ens aa ad gaanga i gegnum øll Bodordenn,
þad er, ad hvad vier giørum edur ogiørt
laatum, þaa sie Ottenn og Elskan Orsøk þar til.

Seg mier Utskyring hins Annars Bodordsins.

Þu skallt eige leggia Nafn Drottens GUds þijns vid hiegoma. So sem GUd hefur i fyrsta Bodordenu Skipad, ad ottast sig og elska (hvad alleina verdur giørt med Hiartanu) So hefur hann og i þvi Ødru boded, hvernenn Madurenn skule heidra sig med Muñenum og Tungunne.

Hvad merker þetta Ord, GUds Nafn?

Þad er allt þad, sem um Gud verdur kiendt af hañs Heilaga Orde. 1. Merker þad

hanns

(p) Cap. 2. v. 10.

hañs Guddomlega Veru, sem er **Ein**; og hañs Persónur, sem eru **þriár**. 2. Hañs **Eiginnlegleika**, so sem eru; hans **Giæ- ska**, hanns **Rettlæte**, hañs **Almætte**, hañs **Alvitska**, og annad þvilikt. 3. Eru þad hañs Verk; so sem **Skøpunarennar**, **Stiornarennar**; ad hann rædur og styrer øllum Hlutum, bæde a Himne og Jørdu: **Vardveitsla og Vidurhalld allra hluta**; ad hañ øllum hlutum vid makt heldur bæde a Himne og Jørdu, ad þeir ecke eydeleggiast edur forgaunga. 4. **Endurlausnar** og **Helgunarverked**; hvar um sijdar talad verdur i Utleggingu Truargreinanna: Eckert af þessu a ad leggia vid nockurn Hiegoma.

Hvad er þad, ad leggia vid Hiegoma?

Þad er ad hafa þad i Munne, nær Madur talar um hiegomlega Hlute, a hverium lijted edur eckert rijdur, þvi þa bruka menn GUDs Nafn, so sem einkis verdann hlut, og mote þvi syndga aller þeir, ed i daglegu tale nefna GUD til annars, enn ad tilbidia hann, lofa og dyrka, og ad sveria þa Eida, sem naudsynleger eru, jafnvel þott sianner væru.

Er þetta so mikil Synd?

Ad vijsu er þad ein hropleg Synd; þviad GUds Nafn er hinn veglegaste Hlutur, er hugast kann, þvi eigum vier ecke ad taka oss þad i Munn, nema med stærstu Virdingu; so ad jafnvel þeir, sem lætast tilbidia GUd, edur syngia hønum Lof, enn giøra þad ecke af Hiarta, þeir vanbruka GUds Nafn; og þessu Bodorde fylger ein straung Hotan i Løgmalenu, sem ecke er innfærd i Frædenn.

Hvernenn er þesse Hotan?

Hun er þannen. **Þvi Gud mun ei hallda þann saklausann, sem hans Nafn brukar hiegomlega.** (q)

Er þesse Hotan so straung?

Ad vijsu er hun; þvi hvern þann, sem Gud ecke helldur Saklausann, þann helldur hann Sekann; enn sæ ed hann Sekann helldur, hann er sekur Helvijtis Ellds.

Er þar eckert annad fyrerboded i þessu Bodorde?

Margt er þar i annad fyrerboded; enn Gud hefur teked til hins minsta, sem er, ad leggia sitt Nafn vid Hiegoma, og lagt þar Straff vid, til at syna hversu vidurstyggelegar ad sieu adrar Gudlastaner, i hans Auglite, og þo ad øll Bodorda-brot vinne til Fordæmingar, þa fylger eingum

(q) Exod. 20, v. 7.

hinum Bodordunum nein utþryckeleg Hotan, nema þessu; bæde þessvegna, ad syna hversu storar ad sieu i hans Auglite þær Synder, sem mote þvi drygdar eru; hins og annars, ad menn virda þad so lijtels ad vanbruka Guds Nafn, þessvegna, ad þad er so almennt, og valla nockur Synd tijdare medal mannanna.

Hvad er þar fleira bannad i þessu Bodorde?

J þessu Bodorde er bönnud utþryckelega øll Vanbrukun Guds Nafns; enn þar underfelst: 1. Galldur og Fiølkynge; þad er, nær Madur brukar Guds Ord, Heilaga Psalma, edur Ord Ritningarennar til ad dyrka Satan med, og blanda þvi vid heimskulegar Runer og Ristingar. 2. Er þad allrahanda Gudløstun, sem skedur med Tungunne, annadhvert, ad menn lasta Gud, edur tala illa, og med Oþolenmmæde, um hans Stiornan, edur Tilhlutan; Enn ecke sijdst, nær menn kenna edur tala ranglega um hans Veru, edur Personur Guddomsens; so og um hans Eiginnlegleika: **Giædskuna, Rettlæted, Almætted** og annad þvilijkt. 3. Eru hier bannader onaudsynleger Eidar, jafnvel þott Madur satt sege, og eiga menn ecke einasta, ad varast ad sveria vid Guds Veru, og Guddomsins

Personur, helldur og vid hans Eiginnlegleika; so Madur mꜹ alldeilis ecke sveria; **so sannarlega sem Gud er Godur, Rettlꜹtur, Almattugur;** jafnvel þott hann satt sege; Eige helldur vid hans Verk; til Dæmes: **so sem Gud hefur skapad mig. So sem eg er Christenn Madur;** þvi þad snerter Skøpunar, Endurlausnar, og Helgunar Verked, og vid eingann hlut, sem Gud hefur skapad, þvi hvad sem Madur sver vid, og vill stadfesta Sannleikan þar med, þad giører hann ad Gude; Þvi Gud hefur boded (r) ad sveria vid sitt Nafn, þar sem sveria byriar: þvi stendur þad fast, sem Christur sagde vid Læresveinana; (s) **Hier skulud olldungis ecke sveria, enn ydar Ræda sie Jꜹ og Nej.** 4. Eru þad Formælingar, og illar Fyrerbæner fyrer siꜹlfum sier, edur ødrum, hvert helldur Menn bidia þess illa af Gude siꜹlfum; edur og ad hann leife Andskotanum edur illum Mønnum ad straffa nockurn. og med hveriu mote, sem Madur bidur siꜹlfum sier edur ødrum Olucku nockurrar: Enn hier eru framtekuar þær Formælingar, er alleina framm koma af Vandlætenu vegna

(r) Devt. 6. v. 13. (s) Matt. 5. 34. 37.

vegna Guds, og hans Nafns; so sem nær menn bidia, ad Gud straffe Ovine sinnar Christelegrar. Kyrkiu: so sem lesa mä sumstadar ad Guds Menn hafe giørt, bæde i Gamla og Nya Testamentenu. Þo skal Madur vakta sig vel, ad i slijkum Formælingum eckert frammkome af Heiptrækne, edur Hefndargirne, fyrer sialfann sig; miklu helldur bidia, ad Gud vilie umsnua þeim til Sannleikans Vidurkenningar. 5. **Bænræktarleysed**, nær menn forsoma ad äkalla Gud, til bidia hann, lofa og vegsama og þacka hønum; þvi allt þetta skilst under Bænenne. 6. **Vanþacklæte** vid GUD, nær menn berlega vanþacka hønum hans Gæfur, tilleggia þær sialfum sier, edur ødrum med Sialfhælne edur fanytu Hrose a ødrum. 7. Ad jäta ecke og medkenna Gud og sanna Tru, nær sem þørf giørest; edur og ad jata annad med Munnenum, enn Madur þeinker, fyrer Otta edur Avinnings saker. 8. J sijdarsta Mäta, er þad, ad liuga edur svijkia vid Guds Nafn, hvert ad er stor Synd i sialfu sier, enn verdur miklu stærre, þegar Guds Nafn er brukad þar til. Hier eiga og heima ranger Eidar.

Hveriar Dygder eru bodnar i þessu Bodorde?

Þad er audsied af þvi sem bannad er; enn þo eru

þessar hinar hellstu. 1. Ad Akalla Gud, ecke einasta þegar oss sier i lage eitthvad aliggur, helldur ydduglega. 2. Ad Vidurkenna Guds Nafn, og Tru sijna fyrer hverium Manne, nær þørf giøreft, og jafnvel þott menn ættu ad leggia Lijfed þar ofan a, so sem Guds Pijslarvottar giørdu. 3. Ad giora Gude Þacker ydduglega fyrer sijna Velgiørninga, andlega og lijkamlega. 4. Hin Fiorda Dygd, sem bodenn er i þessu Bodorde, er ecke einasta, ad hallda þad fyrer hiñ stærsta Glæp ad sveria ranglega, helldur og ad hallda fastlega sinn Eid, sem menn hafa Gude svared.

Hu sagder fyrer skommu, ad menn ætte alldeilis ecke ad sveria, eru þa einaver Eidar leifeleger?

Ad vijsu eru þar nockrer: Fyrst eru þad aller þeirEidar, sem einn Domare leggur einum rettvijslega uppa, til ad stadfesta Sannleikann og reka Lygena til baka. J Annann Maata eru þad þeir Eidar, sem Yfervallded leggur sijnum Undersatum uppa, so sem þegar menn sveria Konunngenum Holluftu, edur nær Prestar og Yfervallds menn sveria sina Embættes Eida; aller þesser Eidar eru leifeleger; þvi med þeim verdur GUD dijrdkadur. Med

Med hveriu mote verdur Gud med þeim Dyrdkadur?

Fyrst med þvi, ad þar menn taka hann til Vitnes ad Søgu sinne, þaa jaata menn hann Alvitrann, ad hann vite þad, sem eingenn kann ad vita; og so Rettlaatann, ad hann mune þaa ecke ohegnda laata, er sveria ranglega vid hans Nafn; og her ad auke duga soddan Eidar til ad frammfylgia Rettenum og Sannleikanum, enn reka Lygena til baka til ad fella hinn Sakada, enn frelsa hinn Saklausa; til ad giøra Ender aa Þrætum, og til ad koma Saattum aa mille Manna, ef rettelega er hier med høndlad, hvad allt þienar til Guds Dijrdar; þvi bannar og Drotteñ, ad sveria vid Nafn aññarlegra Guda (t) Enn hiner sijdare Eidarner eru til þess, ad hallda Mønnum til ad efna sitt Heit, so nær þeir verda freistader af einhverre Synd, sem er aa mote þvi, þaa minner Eidurenn þaa ad hrædast ad styggia GUD, vid hvern þeir svared hafa.

Legg mier ut hid þridia Bodorded?

Minstu ad helga Hvijlldardagenn Drottens GUDs Þins. Hier er fyrst ad athuga þetta Ord, **Minstu**, hvert ecke er forgefens sett hier, þvi 1. heyrer Minned

 til

(t) Exod. 23. v. 13.

til Sælunne, og hinum innra Manneñum; verdur þvi synt hier med, ad Gud heimter ecke einasta af oss Utvortes Pionustuna, helldur lángtum meir þa, sem Inñre er i Hiartanu. 2. Ad þad sie Orsök til allra Synda og Lasta, ad gleima Gllds Dyrkan, og afrækia hañs Ord. 3. Til ad kienna, ad vier eigum ecke fyrer hvern mun ad l ta þetta undanfalla, þvi þad er so sem nockurskonar sierdeilis Skattur, s a ed Glld hefur skiled sier af Mannsens Sælu og Lijkama, og fylger þetta Ord einasta þessu Boborde. 1. Vegna þess, ad þetta Efne er so haaleitt, og omissande fyrer Mannenn, ad hann an þess (þad er an Gllds Orda Heyrnar) kann ecke holpenn ad verda; og þessvegna er þetta Bodord optar enn hvert annad itrekad i Ritningunne.. 2. Af þvi, ad Glld hefur fyrersied, ad hin ytre Pionustugiørd munde hiaa allmørgum verda blønduð med Hræsne og Utvortis Skine, þvi brukast hier þetta Ord, til ad syna, ad Helgum Hvilldardagsens ej sie folgenn i Ydiuleyse, Klæda skiptum, edur Utvortis Ceremonium; helldur i þvi, ad minnast a Guds Dasemder, Velgiørnínga og Kiærleika til Mañsens, sem og adra Hlute, er þiena til S luhiaalparennar. 3. Søkum Illsku og Tomlætis vors Hiarta, sem

lyng-

þyngest af Sorgum þessarar Næringar, enn lætur sier so lijtt umhugad vera, ad þeinkia a sijna Helgan, er ad synnn ætte daglega ad ske, med Jdran og Yferbot, enn þo hvad mest a þessum Dege, hvar fyrer oss boded er ad hvijlast af ødru Erfide, so vier fraum þetta þess betur giørt.

Hvad merker hier, ad Helga?

Þad er, ad hallda Heilagann. Þesse Dagur er ecke i sialfum sier heilagare enn annar Dagur, enn hann verdur oss heilagur, nær vier helgum oss sialfa a hønum, og brukum hann til ad þiona Gude, og verka vora Sæluhialp, hvad ed skiedur: 1. Med þvi ad hvijlast af veniulegu Erfide. 2. Ecke ad bruka þenna Dag til eintomes Ydiuleysis, helldur til ad heyra Guds Ord og læra þad, ecke einasta i Kyrkiunne, helldur bæde fyrer og epter Þionustugiørdena; Fyrer hana med Bænum til Guds ad hann vilie gefa oss Epterteckt sinna heiløgu Orda, sannarlegt Angur og Trega fyrer Synder vorar, (hvar til naudsynlegt er ad rannsaka sitt Lifferne a fyrerfarande Viku) ad hann vilie stadfesta i oss Truna, Kiærleikann, og Þolennmædena, og med þviliku Hugarfare a Madur ad ganga til Kyrkiu; Epter Þionustuna, ad prijsa Gud med Psalmum og Lofsaungum,

edur i annan mæta, med Lestre Guds Orda. Enn sierdeilis ætte þesse Tijme ad brukast til ad uppfræda hina ungu og fæfrodu i sinum Christelegum Lærdome; og hiner, sem fæfroder eru, jafnvel þott gamler sieu, eiga ad bruka hañ til ad læra af þeim, sem betur vita: þesse æ ad vera vor Ydia æ Helgum Døgum: Þvi fylger þesse Grein hinu Þridia Bodordenu: þad er Hvilldardagur fyrer GUD þinn; hvar af siæ mæ, ad hann æ ad bruka til þeirrar Ydiu, sem Gude þocknast.

Hvad er Hvilldar-Dagurenn?

Þad er hiæ oss (sem lifum æ Nya Testamentesins Døgum) Sunnudagurenn, edur hiñ Fyrste Dagur Vikunnar: J Gamla Testamentenu var þad hiñ Siøunde Dagur; þvi GUD hvijlldest æ hinum Siøunda Dege af Skøpunar Verkenu, þad er, hann hætte ad skapa alla Hluti; þvi skipade hann þann sama Dag heilagann ad hallda.

Þvi er þesse Umbreiting giørd, ad sæ Fyrste Dagur Vikunnar, er nu heilagur halldenn?

Hier byriar ad athuga, ad um þenna Dag er tveñt ad hugleida; sem er nockud þad, er vidkemur Sida Løgmælenu og nockud þad, sem Kyrkiu-Løg Gydinga snerter: Sida Løgmælenu vidkemur þad, ad hallda einhvern Dag i Vikunne helgaun; þad er audsied af hinne fyrstu Stiptan Hvilldardagsens

dagsins, ad Gud hefur þad skiled sier; So og ad vinna eckert Verk, sem Madur maa vel aan vera aa þessum Dege, so Þionustu giørdenn og ønnur Guds Dijrkan eigi hindrest: Kyrkiu Løgunum tilheyrer þad, ad hallda þenna Hvijlldardag aa vissum Dege, sem var hinn Siøunde; (u) sem og ad vinna aldeilis eckert Verk aa hønum; (x) og jafnvel eige ad matreida, þvi þad aattu Gydingar ad giøra Dagenn fyrer: Þesse Kyrkiuløg hefur Endurlausnarenn JESUS afmaad, so ad vier Christner Menn erum eigi bundner vid þau, og þvi hafa Postularnir, edur og hiner fyrstu Christelegrar Kyrkiu Forstiorar utvaled hinn Fyrsta Dag Vikunnar, i stadenn hins Siøunda, i Minning Upprisu Drottens JESU; þvi hann reis upp aa sama Dege: (y) So og hefur jafnan vered leifelegt hallded i Christnenne ad matreida, ad gefa Fienade sitt Fodur, og annad þvijlijkt, sem heyrer til daglegs Adbunadar aa þessum Dege.

Maa þa eckert Verk vinna aa þessum Døgum, utan þetta og annad þvilijkt?

Eckert aan stor Naudsynia: Leifelegt er ad draga upp Gripe þaa, ed falla i Pitt, edur Fen; hvad Endurlausnarenn ecke lastar aa Gydingum

(u) Exod. 20. v. 10. (x) Devt. 5. v. 14. (y) Joh. 20. v. 1.

ingum, (z) So og ef stor Naudsyn tildregur ad biarga Lifsnæringu sinne, med hveriu mote sem vera kann. undann eru skilen sinaa Handtøk sem ej reiknast fyrer Vinnu.

Hvad er framar skipad i þessu Bodorde?

I þessu Bodorde er skipad 1. ad halldа helga Hvilldardagana, sem ædur er sagt, og þad med hinne mestu Virdingu, bæde i Gudrækne Andans, og so i Hegdun Likamans, med allre Audmykt og Sidseme. 2. Alla adra helga Daga, Hatijder og Bænadaga epter þvi sem Christenn Yfervolld hafa boded, þvi Gud hefur skipad Yfervalldenu ad hlyda, og æ þad allra hellst ad giøra i þeim hlutum, sem Guds Dyrkan, og vora Saluhiælp æhræra. 3. Ad heyra Guds Ord og ydka þad, kenna þad ødrum, og læra, nær sem vier fæum Tomstund, og Hendtugleika þar til, og hafa þad i hinne mestu Virdingu, þvi þad er Guds Ord og ecke Mannæ yfervega þad med oss ydugleg, og æstunda ad laga vorn Lifnad þar epter. 4. Ad kenna Guds Ord hreint og klært med allre Kostgiæfne, handtera Sacramentenn rettelega, og æstunda, ad god Skickan og Framferde halldest i Søfnudunum. þetta tilheyrer sierilage Prestunum, og ødrum sem

(z) Luc. 14. v. 5.

sem i GUds Stad eru setter, hverium ein-
um epter Skylldu sins Embættis.

Hveriar Synder eru bannadar i þessu Bedorde?

1. Allt Hneixle, med hveriu Lærdomurenn
spillest og Sacramentenn vanhelgast; so
sem Vanrækt GUds Orda, og ad tala litel-
sierlega edur minkunarlega þar um og eige
sidst ad utleggia þad rænglega, ad hæda ad
Sacramentunum, og virda þau lijtels, og
hallda fyrer almennelegann Hlut. 2. Ad
hata edur forsmaa helgar Tijder, og GUds
Ords Þienara, allrahellst nær þeir straffa
Syndena, og ad hlyda ecke þeirra Gudræ-
kelegum Aminningum. 3. Lioter Leiker, og
ogudleg Skemtan; Item Erfide, þad sem
vel maa aumt vera: Dryckiusvall, Lauslæte,
og annad þvilijkt Gialijfe Heimsens, sem
hvad (mest þvi verr) tidkad er a helgum Døg-
um. þar GUD hefur so bannad (a) ad
giøra þad oss lyster a sinum helgum Dege.

Hvad er fierdeilis athuga verdt i þinu

Fiorda Bodordenu?

Heidra skallty Fodur þinn og Modur, so þu verder Langlijfur a Jordunne.

Hid Fiorda Bodorded er fyrst hinne Sid-
are Bodorda Tøblunne, hver ed talar um
Skylldu

(a) Es. 58. v. 13.

Skylldu vora vid Naungann; og so sem hid fyrsta Bodorded gengur undan bædum hinum i þeirre Fyrre, søkum þess; ad aa þvi rijdur mest allra; þvi þad snerter Guds Veru, og Gudddomsens Personur, og hans Æru; so verdur og þetta fyrst sett af øllum i hinne Sidare; þvi þad sem i þvi er boded, er mest verdt, næst Guds Dyrkun, og er, so ad segia, med vissu mote Rot til alls þess, sem boded verdur i hinum, sem sidar seger.

Hvad er þad ad heidra Forelldrana?

Þad er ad veita Forelldrunum allskonar Virdingu, Elsku, Þionustu, Hlydne, Undergefne, Adstod, Godgirnd og Þolennmæde, so sem Syrach bydur; (b) ad heidra Forelldrana med Orde Verke og Þolennmæde; Og þetta ecke alleina med utvortis Hegdan og Atlotum, helldur og af Hiartanu.

Syn mier ad i þessu Orde, Heidra skalltu, sie og boded ad Elska.

Þad er audvitad af þvi, ad Gud heimter af Mannenum, ecke einasta utvortes Hlydnena i Bodordunum, helldur miklu framar þad sem innvortes er, so sem adur er sagt: Nu verdur eingenn heidradur i Hiartanu, nema þar fylge Elskan med; þvi margann þann hata menn, sem menn

þo

(b) Syrach. 3. v. 8. 9.

þo heidra med wtvortes Hegdan, og Syrach skipar ad heidra Forelldrana med Þolenmæde, hver ad hefur sinn Bwstad i Hiartanu, og kann alldrei ad vera an Elskunnar.

Þvi skal Madur heidra einn meir enn annan?

Þad æ ad giøra 1. Fyrer Guds saker; Aller erum vier ad sønnu jafner i GUDS Auglite, epter Nætturunne; enn fyrer þvi ad GUD hefur sumum af oss meddeilt nockra Lijking sinnar Tignar, og hefur boded oss hana ad virda og heidra, þæ eigum vier hans Skipan i þvi ad hlyda, so sem øllu ødru. 2. Þviad GUD verdur hvad mest Dijrdkadur med þessum Heidre, og þad næst þeirre Dyrdkan, sem hann hefur siælfum sier skiled, þvi hann hefur sett þessa i sinn Stad æ Jørdunne: so ad allt hvad i hinum Bodordunum skipad er, þad er minna verdt enn þetta, bæde þessvegna, ad GUD verdur sier i lage hier med Dyrkadur, sem ædur er sagt; hins og annars, ad sæ sem hlyder godum Forelldrum, og godre Valldstiorn. hann kostar kapps um, ad giøra þad, sem i hinum Bodordunum er skipad; Og þvi sagde eg fyrer skømmu, ad þad være med vissu mote Rot til þess sem i þeim boded er. 3. Þviad þad er i siælfu sier rettvijst, og sambydur Nætturunne, þar

eckert er rettvïsara, enn ad launa þeim godu, sem oss gott giøra, og giørt hafa ad fyrra bragde; Enn eingenn er slijkur Velgiørningur, sem Forelldranna vid Børnenn, af hverium þau hafa Sál og Likama, þad er allann Mannleganu Skapnad, og þar ad auke Føt og Fostur i sinum Barndome nær þau gætu einga Biørg sier veitt, og vidlijkt mæ segia um adra, þæ sem eru oss setter i Fødur stad, sem sijdar seger. 4. Þvi þad er gagnsamlegt fyrer hvern einn, eige einungis þessvegna, ad þad aflar godrar Samvitsku; og sæ sem heidrar Fødur og Modur, hann mæ hins sama krefia af sinum Børnum med þess stærra Rette; helldur og hins, ad þetta Bodord hefur Fyrerheit: **So þu verder langlijfur æ Jordunne**, hvert eg mun sidar utskijra. 5. Søkum þeirrar Skadseme, sem Ohlydnen velldur, þvi væru aller jafner, og eingenn ødrum undergefenn i Heimenum, þæ kynne Verølldenn ecke ad standast, helldur være hvers mans Hønd æ mote ødrum, og hver eydelegde annan.

Eiga menn fleire ad heidra enn Forelldrana?

Ad vijsu eiga Menn.

Hverier eru þeir?

Þad er Valldstiettenn, Kienne-fedurner,

bæde i Kyrkiunum, sem eru Prestarner; og i Skolunum, sem eru Skolameistararner; so og eru þad Hwsbændur, Fiarhallds og Forsvars menn, og adrer, sem eru i Forelldra stad setter: Konungenum æ hinn mesta Heidur ad syna nærst Gude þvi hann er hans Umbodsmadur æ Jørdunne; og nærst hønum, þeim sem hann hefur sett til Yfervallda, epter þvi sem hann hefur skipad hveru einn ad heidra og virda: Prestunum æ og ad syna mikenn Heidur; þvi vier erum þeim eigi minna skyllduger enn Forelldrunum, nær þeir giøra sitt Embætte kostgiæfelega, og þeir uppfostra Sæler vorar til eilifs Lijfs æ Guds Orde, og vaka yfer þeim; þvi seger Pall (c): **Þeir Olldungar, sem vel forstanda, skulu halldast tvefallds Heidurs verduger, einka mest fyrer þeirra erfide.**

Hvar fyrer verdur alleina geted um Forelldrana i þessu Bodorde, fyrst þar eru so marger sem menn eiga ad heidra?

Þad er þessvegna, ad Hiuskapar stietten er, so sem Upphaf alls Mannlegs Vallds af Gude innsett; er þvi so sem Moder annara Stietta; Enn þesser, sem eg fyrer skømmu upptalde, eru i Heilagre Ritningu Fedur

 kallad;

(c) 1. Tim. 5. v. 17.

kalladet, og Gud hefur boded ad heidra þaa og virda.

A ad hlyda þessum øllum i øllu þvi, sem þeir bioda.

Ad sønnu aa þeim ad hlyda, i øllu þvi, sem þeir oss bioda i Guds Stad, og epter hañs Orde og Bodordum, enn eingann veigenn i þvi, sem hann bannad hefur, og fyrr eiga menn Lijfed ad laata, enn ad giøra i þvilijkum Hlutum nockurs Mañs Skipan.

A Madur ad heidra Ogudlega Forelldra, og Yfervolld, og þaa, sem giora Mønnum allann Oriett?

Ad visu er þad skylldugt ad giøra; þvi menn eiga ecke ad lijta til þeirra Haattalags, edur þess Oriettar, er vier lijdum af þeim, helldur til Guds Personu, hvers Umbod þeir aa hende hafa, og til hañs Bodords, er hann gefed hefur hier um, þvi hann hefur eingann fraa teked; og hann giører oss alldrei oriett, hversu miked sem hann lætur oss af ødrum lijda, enn ecke aa þeim ad hlyda i þvi sem ogudlegt er, so sem eg hefe aadur sagt.

Maa þa eige klaga Yfervallded, edur Kiennemennena, ef þeir giora Orett?

Konungurenn hefur eingann Domara, nema Gud; yfer hønum maa aldeilis ecke klaga; alla adra maa klaga; þvi þar til eru

Løgenn

Løgenn skipud, sem eins eru fyrer Undergefna og Yferbodna; enn þetta sie þo ad ske med allre Virdingu, og ean Haturs og Reide.

Hu taiader um Gllds Ords Þienara i Þridia Bordordenu, hvernenn verdur þeirra þar geted i þessu?

Eigi er þetta um Skøp framm, helldur til ad syna, ad Gllds Ords Þienara byriar ad heidra, bæde epter hinne Fyrre og Siidare Bodorda Tøblunne; Eingannveigen i þeirre veru, ad þeim byrie i nockurn mata Gudlegann Heidur ad syna, helldur sie þær ad virda epter Þridia Bodordenu, þessvegna, ad þeir fremia hina almennelegu Þionustu-giørd; hveria ef madur skal i mikille Virdingu og Heidre hafa, þær er þad vijst, ad þann byriar ad heidra, sem hana fremur; Enn epter Fiorda Bodordenu sie þeim Virding ad veitast, af þvi þeir eru Andleger Fedur Saalna vorra.

Eru Forelldrarner og Yfervallded undergefnum um eckert Skylldugir?

Vijst eru þeir.

Hvad eru Forelldrarner Børnunum skylldugir um, edur Husbændurner sijnum Þienurum?

Forelldrarner eru skylldugir ad veita Børnunum Føt og Fæde, og alla þær Þionustu og Umsorgun, er þau Lijkamans vegna vid þurfa. J annann mata; eiga þeir

ad ala ønn fyrer Sælum þeirra, færa þau til Heilagrar Skijrnar, uppala þau sidann i Otta Drottens, kenna þeim þeirra Christenndom, og hallda þeim til Gudrækelegs og sidsamlegs Lijfernis. J þridia lage ad setia þau annadhvert til Menta, edur kienna þeim, edur læta kienna, eitthvert ærlegt Handverk, edur Erfide, er þau kunna ad næra sig af. Og i Fiorda mata; um framm allt; ad ganga undan þeim, med godu Epterdæme. Hid sama eru Fiærhallds og Forsvars menn skyllduger sijnum Fosturbørnum.

Hver er Yfervalldsens Skyllda vid Undersætana?

1. Ad Yfervallded ad vanda sitt Embætte med allre Ahyggiu og Kostgiæfne, bæde i þvi, ad hafa Vitsmune a Rettenum, og ødru þvi, sem tilheyrer Landsens Stiornan. 2. Ad giøra Rett hverium Manni, og straffa hina vondu, enn forsvara hina godu (d). 3. Ad læta sier umhugad vera, ad Christeleg Tru og Gllds Dyrkan obreitt vidhalldest og fæe Frammgang, so og ad stunda Landsens Gagn, og Almugans Velferd med Raad og Daad. (4) Ad ganga fyrer ødrum med godu Epterdæmi.

Hvad

(d) Rom. 13. v. 4.

Hvad eru Prestarner Skylldugerr sijnum Soknarbornum?

Þeir eiga ad kenna GUds Ord hreint og klaart, og handtera Sacramentenn epter Christi eigenn Innsetningu. 2. Eiga þeir ad kostgiæfa, ad þeckia Hættalag sinna Tilheyrenda, og haga Kenningunne þar epter, bæde utann Kyrkiu og innan; so þeir straffe hinn Hardsvirada, æminne hinn Hirdulausa, leidrette hinn Fæfroda, og hugge hinn Angrada og Sturlada, og gefe sierhverium einum af Guds Hiuum, þad hønum ber i rettann Tima (e). 3. Ad þeir eingann mann take til Alltaresins Sacramentis, visvitande, sem þess overdugur er, so ei giøre þeir sig seka i hans Doms Afelle. 4. Ad þeir eingann utelyke þar fra, sem þess er verdugur, søkum Haturs, edur nockurs annars eigens Tilgangs. 5. Ad þeir pryde Kenninguna med Gudrækelegum og lastvørum Lifnade.

Hvad eru Husbændurner Þienurunum Skylldugerr um?

Þeir eiga 1. Ad veita þeim ærlega Forsorgun til Fata og Matar. 2. giallda þeim afdrattarlaust sijn Laun (f). 3. gefa þeim Stunder til ad ydka sig i sinum Christenndome, hallda þeim þar til, og aminna þa

D 4 til

(e) Luc. 12. v. 42. (f) Devt. 24. v. 14.

til Gudrækelegs Framferdes. 4. Eige ad þyngia þeim med ofmiklu Erfide, eige helldur ad leifa þeim ad leggiast i Omennsku og Ydiuleyse. 5. Ad vera þeirra Fyrermyndan i Lifnadenum: Og af þessu, sem nu hefe eg sagt um Skylldu Yferbodenna og Undergefenna, er audsært, hvad boded og bannad er i þessu Bodorde.

Had merkia langer Lifdagar, sem GUd heiter þeim, er hallda þetta Bodord?

Længer Lifdagar merkia allskonar Fullsælu og Velgeingne.

Hvar af verdur þad synt, ad þetta Ord merke so?

Fyrst þar af, ad þegar GUd heiter Fedrunum i Gamla Testamentenu laungum Lijfdøgum, þa heiter hann þeim under eins Fridi og Rosemi (g) **Enn þott hinn Rettlaate deye snemma, þa er hann i Roo** seger hiñ Vise (h). Jafnframt þessvegna, ad St. Pall leggur þad so ut (i) er hann seger; **Ad þier vel vegne, og þu siert Langlifur a Jordunne.** Þess er og ad giæta, ad langt Lif fyrer utan Velgeingne er Straff, meir enn Velgiørningur, og þvi er audvitad, ad nær GUd heiter laungum Lifdøgum, þa heiter hann Velgeingnenne med. Nu

(g) Gen. 15. v. 15. Devt. 5. v. 16. (h) Cap. 4. v. 7.
(i) Eph. 6. v. 3.

Nu verda þeir ej aller Langlijfer, og lijdur eige helldur vel, þott leinge life, sem heidra Forelldrana edur Yferbodna.

Þad er fyrst ad athuga, ad eingenn helldur þetta Bodord ad fullu, og þvi giører Gud eingum oriett, þo hann kalle hann burt aarla Alldur sijns, edur legge hønum Motgang uppaa, ef hann leinge lifer; Enn langer Lifdagar, kallast med þrennu mote.
1. Þegar einn hefur lifad so leinge, ad hann offtar sier eige leingra Lijfs, og girnest ad leysast hiedan og vera med Christo, sem er miklu betra, eins og Paulus (k) 2. Þegar Lijferned er heidarlegt, þo eige sie þad margra Ara, og ad þetta Ord, langer Lijfdagar, hafe so skiled vered af frodum Mønnum i Gamla Testamentenu, kunnum vier ad sia af Ordum hins Vijsa (l) er hann seger. **Ellenn er heidarleg, ei su sem leinge lifer, edur Arafiolldann hefur, enn Vijsdomurenn er Hærur Mannanna, og oflekkad Lijferne er saa rette Alldurdomur.** 3. I þridia maata, eru þad **langer Lifdagar** med allskonar Farsælld: Nu þott af þvi bere optlega fyrer Guds Børnum, þaa veit-

 est

(k) Phil. 1. v. 23. (l) Cap. 4. v. 8.

est þeim þo hitt, sem ædur er æminst; Enn Gud æ frialst ad utvelia fyrer sin Børn hvad hann vill; og þad er vist hañ utvelur þad, sem þeim er fyrer bestu. (m)

Hvad er athuga verdt i hinu Fimta Bodordenu?

Eige skalltu Mann vega.

Hier er eige einasta fyrerboded, ad taka Lijfed af Naunganum, helldur og 1. Ad reidast hønum, og allra hellst ad ala Hatur til hans i Hiartanu; þvi so seger Johannes i sinum fyrsta Pistle (n) Sierhver sæ, sem hatar sinn Brodur, hann er Manndrapare. 2. Ad gefa hønum vond Ord af reidum Hug; edur Smænaryrde; so og ad leggia nockrum Raad til ad liflæta nockurn edur meida. 3. Ad giøra hønum i Nockurn mæta Skada, edur Meidsle æ sinum Likama. 4. Ad sturla edur hryggia hann i nockurn Mæta. 5. Ad syna æ sier Reideswip af Alvøru. 6. Ad fæ ødrum i hendur Efne edur Medøl til ad giøra Naunganum Mein æ Saalu edur Life, edur samþyckia þad.

Hvad er skipad i þessu Bodorde;

1. Hugprydenn; sem þar i er folgenn; ad Madur sie otraudur til ad voga sier, og Lijfe sinu fyrer Naungans og Fødurlandsens Vel-

(m) Rom. 8. 28. (n) Cap. 3. v. 15.

Velferd ef æliggur; þvi seger Johannes i sijn-
umFyrsta Pistle (o): **Þvi eigum vier ad leggia vort Lijf ut fyrer Brædurnar.**
2. **Hogværdenn**, ad Madur sie Þijdlynd-
ur, og eige Reidegiarn. 3. **Riettvisenn**,
ad Madur meide eige sinn Naunga.
4. **Myskunsemenn**, ad hann hiælpe hon-
um i øllum hans Lifs naudsynium med
Raad og Dad, med Fiemunum vorum og øll-
um Atburdum, er hans Lijfe hiælpa kunna.
5. **Mannudlegleike** og **Godlynde.**
6. **Milldenn**, ad Madur vægie þeim,
sem oss hafa æ moti broted. 7. **Vandlæted**
i sinu Embætte, ad ei þyrme Madur þeim,
sem Gud bydur ad straffa. 8. **Astundan**
Samlyndesins.

Maa eingann Mann slaa i Hel?

Deyda mæ þæ, sem af Yfervalldenu eru
til Dauda dæmder fyrer sin Afbrot; einenn
Ovine sijna i Bardøgum, til ad forsvara Fød-
urlanded; so og þann, sem ætlar ad vinna æ
nockrum, ef hann fær ecke ødruvijse und-
ankomest (hvad meñ kalla Naudveriu);
þvi ecke er nockur skylldugur ad elska einn
meira enn siælfann sig: Moisis Løgmaal
leifer ad drepa þiof þann, er brytst inn i
annars Hus æ nottu (p).

Er

(o) Cap. 3. v. 16. (p) Exod. 22. v. 2.

Reidast m a Yfervallded Løstum og Glæpum; og þeim er þa drygia; So og maa hver Madur reidast af Vandlætingu vegna Guds. nær hans Nafn, Ord, edur Sacramenta eru løstud edur ovirdt: Enn øll Reide, er fram̃ kemur fyrer þann Oriett, sem giørdur er vorre eigen Personu, hun er Synd a mote þessu Bodorde, so sem Lausnarenn seger (q): **hver hann reidest Brodur sijnum, hann er Raads sekur.**

Legg mier ut hid Siøtta Bodorded.

Þu skallt eige Hordom drygia.

J þessu Bodorde er eige einasta fyrerboded holldlegt Samræde med annars Manns Ektakvinnu, helldur og 1. er giptum Manne bañad, ad leggiast med. nockurre ogiptre. 2. Er ogiptum Personum bannad ad fremia Saurlifnad sin a mille. 3. Eru hier bannader sauruger Þankar, Ord og Tillit, edur annad Latæde, med hveriu menn annadhvert auglysa Þanka Hiartans, edur køma ødrum til saurugrar Girndar; Um þetta talar Christus (r) segiande: **Hver hann lijtur eina Konu til ad girnast hana, hann hefur allareidu drygt Hor** med

(q) Matth. 5. v. 22. (r) Matth. 5. v. 28.

med henne i sinu Hiarta. 4. Øll Orsök til lauslætes; so sem otierlegiir Selskapur og Umgeingne, Dryckiuskapur; þvi þar af kemur lausloatt Liferne seger Postulenn (s); So og allur lauslætis Buningur og Klædaburdur. 5. Og i einu Orde ad segia; hier er fyrerbodenn allur Ohreinleiki, hveriu Nafne sem heiter, hvar med ad Madurenn saurgadur verdur.

Syn mier, ad þad sie eins mikil Synd, ad Madurenn take framm hia Konunne, so sem Konan framm hia Manneniim?

Þad er audvitad; þvi hann hefur eins vel lofad henni Trygd, so sem hun honum; þvi seger Paulus (t), ad Madurenn eige ecke Valld sins eigenn Likama, helldur Konan; Og hia Matthæum (u) seger Endurlausnarenn, Ad hver sem lijtur eina Konu, til ad girnast hana, hann hafe allareidu drygt Hor med henne i sijnu Hiarta; Hvar þetta Ord, Kona, merker ecke einasta gipta Konu, helldur og ogipta, so sem audsied er af Textanum, og hia Matth. (x) seger Frelsarenn, Ad i Upphafe (y) hafe so iett vered

(s) Eph. 5. v. 18. (t) 1 Cor. 7. v. 4. (u) Cap. 5. 28. (x) Cap. 19. v. 4. 5. (y) Gen. 2. v. 24.

vered af Gudi, **ad þau tvø** (Kallmadur og Kona) **skylldu eitt Holld vera;** til hverrar Gudz Skickunar hann vísar Phariseunum; Enn ef þau tvø skulu eitt Holld vera, þa er audvitad, ad Mannenum eige leifest ad hafa nockra Konu framm hiaa sinne Ecktakvinnu; þvi take hann adra, þa verdur hann og eitt Holld med henne, og so mørgum, sem hann tekur fram̃ hiaa Konunne; þvi Paulus seger (z) **vited þier eige, ad hann, er samlagar sig Skiækunne, hann er eitt Holld med henni;** þar fyrer hefur saa, sem þad giører, eins rofed Gudz Skickan (sem aadur var umgeted) so sem Konan, sú er samlagar sig ødrum.

Syn mier, ad Lausłætis Ord og Atvik sieu og fyrerbodenn?

Þad syna þau Ord Endurlausnarans, er eg strax umgat af Matt. 5. Cap. hvar bæde Hiartad og Augunn hafa eige meira Frelse.

Hvad er skipad i þessu Bodorde?

1. **Hreinlifid**, bæde i Hionabandenu, og fyrer utann þad. 2. **Sparsemenn**, Ad Madur hallde sier fraa øllu þvi, er hann kann ad hvetia til Losta og Lausłætis. 3. Hrein

(z) 1 Cor. 6. v. 16.

Hrein og følskalaus Elska Hionanna a mille, og ad hvert virde annad, epter þvi sem vera byriar, hvad ef menn astunda kostgiæfelega, þa er sidur hætt vid, ad þau bregde Tru sina hvert vid annad.

Laat mig heyra Utskyring yfer hid

Siøunda Bodorded.

Þu skallt eige stela.

Þiofnadur er med mørgu mote 1. Er þad, ad taka fra sijnum Naunga med Laun-ung hans Eigu hverin Nafne sem heiter. 2. Er þad ad taka hær fra hønum med Vallde, an Doms og Laga, og ad jafnvel, þott hann eige oss so mikla Skulld ad giallda, sem þvi svarar, er vier tøkum. 3. Er þad ad svikia annann i Kaupum og Sølum med falsadre Vøru, Vigt edur Mæler, med hveriu mote sem þad skedur; edur og ad setia Vøruna ofdyrt, annadhvert þessvegna, ad Kaupandenn neydest til ad kaupa þad; edur, ad hann hefur ecke vit a, hvad hann kauper; edur ad hann girnest þad so miøg; þad er vondur Þiofnadur; þvi þad er ad selia Naunganum annadhvert sijna Neyd, Girnd, edur Favitsku. 4. Ad taka meire Skatta og Skylldur, helldurenn Yfervalldid hefur boded. 5. Ad laana Fie sitt til Okurs, og taka orettvijsann Avøxt þar af:

Og

Og ad byggia Lønd sin med ofmikillé Leigu; og grafast epter Arfe undan ødrum; edur locka Giafer af nockrum. 6. Ad hallda inne vitanlegum Skulldum, og vilia þær eige giallda. 7. Ad sækia einhvern um þá Skulld, sem golldén er; edur um einhvern þann hlut, er madur veit, ad hann hefur eingann Rett til, þott haim kunne þvi ad ná med einhveriu Yfervarpe. 8. Ad giøra einn þurfande á einhvern hatt, so hann neydest til ad kaupa af ooss; til dæmes: Eg veit ad einn er naudstaddur um einn Hlut, og kaupe eg hann allann upp, til þess ad selia hønum aptur, so dyrt, sem eg vil. 9. Ad svikia Þionustu Folk um sin Laun, edur luka þau med Tregdum, og Rangsleitne: Item, ad svellta þad og bua illa ad þvi, sier til Abata. 10. Ef nockur svijkur i sinu Handverke, smidar otrutt, og tekur þo fullt Verd á, edur falsar Verkefned á einhvern hatt. 11. Ef einn Þienare er odyggur i sinne Vinnu, enn tekur þo full Laun. 12. Ef hann fer illa med þad, sem hønum er i hendur feinged, og hagar þvi eige, sem best hann má, med rettu, Hussbondanum til Gagns. 14. Ef hann selur Eigur Husbondans sier til Abata, þo Husbondenn hafe eingann Skada þar af. 14. Ad giøra eige Fatækum gott;

edur

edur gefa þeim so lijted, ad þeir sieu litlu nær, ef madur hefur af ad leggia; þvi sa stelur af þvi, sem GUd hefur boded Fatæk-um ad gefa; Og i einu Orde ad segia: ad giøra Naunganum Skada a Eigum sijnum, med einhveriu mote, leynelega edur op-enberlega. 15. Ad Stela merker hier og allt Ohof, og onaudsynlega Eydslu Fi-ar sins, so menn eige hafe ad gefa hinum Þurftuga; edur neydist sialfur til ad stela. 16. Ad giøra sig ad Ølmusu Mønnum, sem bo eige retter Ølmusu menn eru. 17. Ohack-læte, i þvi ad vilia eige umbuna þeim, sem oss hafa gott giørt. 18. Ad hialpa edur styrkia til nockurs af þessu; edur samþyck-ia og hrosa þeim, er slikt giøra. 19. Ad hindra Naungann i einhvern mata sier til Abata; edur segia hønum osatt til ad Fe-fletta hann; so sem ef einn seger einhvern hlut eige vera ad fa nema hia sier, til ad selia hann þess dyrara.

Hvad er skipad i þessu Bodorde?

1. Rettvijse i Kaupum og Sølum, og i allre Vidhøndlan. 2. Ørlæte vid þa sem vidþurfa, og sierdeilis Fatæka. 3. Spar-semen, so menn þess betur kunne ødrum ad hialpa, og giøra ønnur Kiærleiks Verk, Christelegri Kyrkiu, og Fødurlandenu til

nota. 4. Ad vera þacklaatur vid þaa, sem oss hafa gott giørt. 5. Ad styrkia Naungann, jafnvel med nockrum Skada vorum, til þess ad hans Formegan kunne ad aukast og eflast. 6. Ad laana giarnan þeim, ed vidþarf, og krefia þess eige aptur, a medan Naungans Lif edur Naudsyn vidliggur; þvi seger GUD (a) **Ef þu tekur i Pant þins Naunga Klæde, þaa skalltu faa hønum þad aptur, adurenn Solenn nidurgeingur, þvi þad er hans einasta Skyla; þad er Fat hans til ad hylia sijnar Fætur, i hveriu hann liggia ætte; Annars mun eg bænheyra hann þegar hann kallar til min, þvi eg em Naadugur.**

Er aldeilis oleifelegt ad stela?

Leifelegt er ad taka Mat sier til Næringar, um sinn, vegna Hungurs, þo skal hann þvi lijsa, er þad giører, ef hønum er þad ohætt, og er þad ecke Þiofnadur rett kalladur; so er og hvad annad, ef Lijfs Naudsyn vidliggur: Allur annar Þiofnadur er oleifelegur.

Hvad er ad hugleida i hinu Attunda Bodordenu?

Þu

(a) Exod. 22. v. 26. 27.

Þu skallt eige bera falskann Vitnisburd, a mote Þinum Naunga.

J þessu Bodorde er bønnud øll Vanbrukun Tungunnar og Hiartans, Naunganum til Vanryktis edur Skada: Fyrst øll Lyge; annadhvert vid Naungann, edur a mote hønum; hvad ed skiedur 1. J Lagarettenum; þegar einhver vitnar Lyge a mote Naunganum, edur med hønum, ødrum til Falls: þegar nockur þeiger yfer Sannleikanum, og vill hann eigi jata hinum saklausa til Frelses; þegar einn Domare feller ranganñ Dom yfer einhvern; spiller Vitnum hans og Søgnum med Løgleysu; skytur málenu a frest ad þarflausu, þeim sem vanhalldenn er til Meins og Ohrodurs, og i hvern Mata, sem hann tradkar Malum edur spiller, annadhvert med openberum Oriette, edur med Yfervarpe Laga og Rettinda. 2. Skedur þad i Kyrkiu-standenu: nær Guds Ords Þienarar liuga þad, er þeir kenna ranglega; hræsna fyrer ødrum, edur liggia a Sannleikanum; Item nær þeirra Kenningar verda rangfærdar; edur ad goder og vandlater Kennemenn verda lastader, og kallader Siervitrer og Oroasamer, af þvi þeir straffa Synder og Leste. 3. J Almenne-

legu Lijferne og Fraunnferde; þegar Giørningar, Sætter og Samar eru eige halldner, edur ræanglega utlagder: Þegar menn annadhvert liuga berlega, edur dylia Samleikann, þar hann æ ad segia, æ mote Samvitskunne, hvert helldur þad skedur af Asetninge, til ad skada Naunganum; edur af Lausmælge, ad einn er buenn til ad liuga ødrum til þocknunar; edur hann hefur vaned sig æ ad segia osatt, og hefur siælfur gaman þar af; edur og hann lygur sier til Frægdar; hvad optlega er ødrum til Nidurdreps, enn til Spotts siælfum hønum, er þad giører.

J annan Mæta; er hier fyrerboded, ad vier ecke opennberum þad leynt æ ad vera, edur giørum Naunganum uppvisann. 1. Ad segia fræ þvi, sem oss er tiltruad og eige þarf ad segia, edur stilla til þess æ einhvern hætt, ad adrer fæe þad ad vita. 2. Ad segia til eins þeim, sem ofsæker hann, edur æ annan hætt ad gefa Visbending edur Vitneskiu um hann. J þridia lage; ad baktala Naungann, sem er i þvi innefaled: þegar einhver uthropar þad, sem einhveriumm æ verdur, lasta hann og hæda þar fyrer, og leggia Dom þar æ; sem er, ad falla inn i Guds og Valldstiettarennar Embætte, hver alleina æ ad dæma um Afbrot Manna. J Fiordu grein; ad ofrægia Naunganum; þad skedur;

nær

nær menn hallmæla hönum; leggia hans Persion ut a hinn versta Veg; giøra lijted ur hans Mannkostum; edur þelgia þar um, nær til verdur talad. Hier a heima hin skadlega Forvitnis Synd, sem þo er fyrer einga Synd hallden af mørgum: nær menn hnysa um annarra Hage, til ad bera þad ut aptur; hafa sijna Utsendara alla vegna þar til; standa a Hlere (sem menn kalla) og bruka adra til þess ad forvitnast um Naungann, eru Spuruler, locka upp ur Einfølldum, þad sem leynt a ad vera, læta sier þykia vænt þar um, og vilia giarna heyra þvilikt, og teigia hina þar med til ad liuga. Allar þessar Odygder eru bannadar i hinu Attunda Bodordenu; Og eru eige einasta Ordenn fyrerbodenn, helldur og øll Atvik, Bendingar og Lætæde Lijkamans, sem Naunganum horfer til Nidurdreps og Hneysu, og gefa af sier illann Grun um hann.

Hvad er skipad i þessu Bodorde?

1. Sannsøglin, bæde fyrer Rettenum, i Rettargangenum, og i daglegu Framm-ferde. 2. Hreinlynded, ad madur tale eige þvert um Hug sinn, edur drage af ad segia Naunganum til sinna Lyta, nær þad skedur i Tima, og med allre Hogværd. 3. Ad vera buenn til ad forsvara Naung-

ann, nær hønum verdur oriett tilgiørt, edur talad. 4. Ad geima þad vel, sem leynt ä ad vera. 5. Ad vera Fraordur um önaudsynlega Hlute. 6. Ad vera Sidsamur i Ordum sinum. 7. Ad tala og meina vel um Naungann; hvert hid sidara Paulus seger um Kiærleikann, ad hann þeinke ecke illt. 8. Ad vier hylium hans Bresti, afsøkum þä, og færum alla Hlute til betra vegar; enn hølldum hans Dygdum og Mannkostum ä lopt, og villum ei heyra hønum ä lasad, helldur straffa þä, ed þad giøra;

Mä alldrei dylia Sannleikann?

Ad visu mä þad; so sem nær madur dylur þad leynt ä ad vera, Lyte Naungans, edur ef madur leyner nockrum, edur missegер fyrer þeim sem ofsæker hann; so sem þegar Michol Dotter Sauls sagde sinum Ektamanni David sjukann, fyrer þeim er sokta epter hans Lijfe (b) Edur Jonathan, er hann sagde David hefde beded Orlofs ad reisa til Bethlehem (c). So og leffest ad missegia sier til Fridar, nær einn er ofsoktur fyrer Sakleyse; so sem David er hann sagde Achimelec, ad hann være sendur af Konungenum (d) og i ødrum slikum Tilfellum. Ma-

(b) 1. Sam. 19. (c) 1. Sam. 20. v. 25. (d) 1. Sam. 21.

Man aldeilis ecke segia Osatt?

Eingannvegen; nema þad sie til ad frelsa sitt Lijf edur Velferd, edur og Naunngans, fra Orette og Offoknum vondra Manna; so sem eg strax sagde; þvi nær madur seger ödruvise enn er, fyrer soddan Orsök, þa heiter þad eige Lyge, med rettu.

Man ecke liuga ad Gamne, sier, þad sem Naunganum er eige til Ohroda?

Aldeilis ecke; þvi Sannleikurenn er so dyrmætur Hlutur, ad Menn eiga ecke ad hafa til Skemtunar þad honum er gagnstædt; og sa sem temur sier ad liuga, sier til Gamans, hann lærer þar af ad liuga af Alvöru skadlega Lyge; Enn madur a ecke einasta ad varast Syndena, helldur og alla Orsök til hennar: Enn Dickter, Skalldanna og Æfentyr koma hier eige vid; þad seiur eingenn fyrer Sannleika.

Er þad Synd, ef madur lygur Oviliande?

Ad sönnu er þad Synd; og sierdeilis ef nockrum er skeidt þar i; nema einn hafe so vel rannsakad einn Hlut, ad hann kunne þad eige betur ad vita, og truer þvi sialfur; þvi madur a eckert ad segia fyrer vist, þad hann eige veit fyrer vist, hvert satt er edur eige.

Man eingenn Leyndarmaal openbera Syndlaust?

Til eru þau Leyndarmaal, sem skyllt er

 ad

ad opennbera: so sem Drottens Svik, Landrœd, Mord og Manndrœp, og ønnur Obota Mal; So og ef einhver truer einum fyrer, ad hann hafe œsett ad giøra ødrum Skada, þœ byriar ad afletia hann þvi, i mesta mœta; enn skipist hann eige vid eins Fortølur, þœ er rettvist ad koma upp um hann; og i ødrum þvilikum Tilfellum mœ riufa Leyndarmœl: þad er og rett, ad vara sinn Vin vid otruum Þienurum; þo skal madur dylia Personuna, ef þad mœ ske hønum ad skadlausu.

Seg mier nockud af þvi Niunda og Tiunda Bodordenu.

Eige skalltu girnast hus Nœunga þins. Þu skallt eige girnast hans eigenn Kvinnu, eige Þion nie Þionustu Kvinnu, eige Uxa nie Asna, og eckert þad hann œ.

Eru þetta Tvø Bodord, edur Eitt?

Þvi spyr þu so?

Þviad i bœdum er Girnden fyrerboden?

Þau eru Tvø; þvi seger Moises (e) ad Gud hafe skipad Israels Sonum ad vardveita þau Tiu Ord, edur Bodord; Enn þau verda eige Tiu, nema þesse Bodord sieu Tvø, og eige Eitt. I

(e) Devt. 4. v. 13.

I hverju mismuna þau þa?

Hier byriar fyrst ad athuga, ad Girnden, er med Tvennu mote: Fyrst su, sem framm-kemur af Vilia og ætlettu Rꝏde; hverre madur sambycker, elur hana i Hiartanu, og hefur fullann Asetning til ad framm-kvæma hana, ef hann giæte; þesse Girnd er fyrerboden i øllum hinum Atta Bodord-unum; Enn hin Onnur er su, sem kviknar ad Ovilia Mannsens i Hiartanu; vid hver-re eingenn syndugur Madur fær giørt, ad hun ecke hreife sier; jafnvel þott þeir eige sambyckest henne, sem leidast af GUDS Anda, og dempa hana, ædur enn hun nær ad verda ad einne verkande Girnd i Hiart-anu.

Syn mier af Guds Orde, ad su Girnd, sem þu fyrst umtalader, sie bønnud i þeim Atta Bodordunum?

Þad vottar Moises, fyrst um hina Fyrre Bodorda Tøbluna, er hann seger (f): **Elska skalltu Drottenn Gud þinn af ollu Hiarta þinu, og af øllum Mætte þinum;** Enn um hina Sidare seger hann (g): **Elska skalltu Naunga þinn, so sem sialfann þig:** Og End-urlausnarenn hiꝏ Mattheum seger (h)

(f) Devt. 6. v. 5. (g) Levit. 19. v. 18.
(h) Cap. 22. v. 40.

Ad af þessum Tveimur Bodordum hænge allt Logmaaled og Spamennerner.

Hvernenn kann eg ad siaa af þessum Greinum, ad Girnden sie fyrerbodenn i þessum Atta Bodordum?

Þad skedur med þvi mote: ad þu veitst, ad sa, sem elskar GUD og Naunganu af Hiarta, hann girnest eckert þad, sem Gude edur Naunganum er a mote: Og er augsied, ad þesse Tvø Bodord gaanga i gegnum øll hin; i hverium þeir Hluter eru bodner og bannader, sem med Ordunum, Verkunum, og utvortes Hegduneune, frammkvæmder verda. Jannann mata; seger St. Pall (i) Holdled girnest i mote Andanum, og Andenn i mote Holldenu: Og strax þar epter upptelur hann, hver ad sieu Holldsens Verk, er frammkoma af Girndinne; hver øll eru a mote þeim Atta Boddordum; sem eru þesse: Hordomur, Saurlife, Ohreinleike, Lausung, Skurgoda dyrdkun, Fiolkynge, Fiandskapur, Prætur, Kappgirne, Reide, Præattaner, Sundurþyckia, Flock-

(i) Gal. 5. v. 17. & 19.

Flockadrættur, Ofund, Manndræp, Ofdryckia, Ofneytsla, og þessum likt; Og med þessum Ordum, þessum likt, meinar hann, ad eru efa, hin ønnur Bodorda brotenn, sem eige eru hier upptalenn.

Eige sie eg enn nu hvernen þesse Tvo Bodord eru adgreind sijn æ mille.

Eg sagde fyrer skømmu, ad su Ønnur Girndenn hyrde ad Ødlia Mannsens i Hiartanu: hun er og Tvefølld: Hin Fyrre er Uppruna Spillingen, þad er su Vanart, er oss fylger af Adam, og kallast hinn gamle Adam og Hollð i Nya Testamentesins Bokum, um hveria St. Pæll talar (k) segiande: Enn ef eg giore þad eg eige vil, þa giore eg þad eige (hann meinar Nya Mannenn, sem epter Gude er skapadur) helldur su Synd sem i mier byr. Hin Sidare eru þær Fyrstu Hræringar, sem af Uppruna Syndenne kvikna i Hiartanu, jafnvel þott Madurenn eige samþyckest þeim, edur gefe þeim Rum; Um hvadar talar Paulus (l) segiande: Hollded girnest i mote Andanum, og Andenn i mote Holldenu:

Hollð-

(k) Rom. 7. v. 20. (l) Gal. 5. v. 17.

Hollded er Uppruna Synden, edur Varúarten til ad girnast hid illa; enn þetta Ord, **ad girnast**, utmælar oss hinar Fyrstu Hræringar, sem af henne frammkoma: vid hverugu þessu getur syndugur Madur giørt; þvi seger Paulus strax her epter **So ad þier giored þad þier eige vilied:** Og hvørttveggia þetta er eige einasta innefaled i þvi, ad lauga i þad illa, so sem orded almennelega hliodar, **ad girnast;** helldur merker þad einnenn Vidbiod og Leida a hinu Goda; þvi so sem girnest þad eina, hann hefur Vidbiod a þvi ødru.

Ei sie eg enn nu Mismuninn?

Marger af vorrar Kirkiu Lærefedrum hallda so her um, ad i hinu Niunda Bodordenu sie bønnud hin Fyrsta Hræring Girndarennar, sem kviknar i Hiartanu, þott hun nae þar eingre Rot, edur Stadfestu; enn sialf Uppruna Synden sie bønnud i þvi Tiunda.

Þu sagder fyrer skømmu, ad eingenn Syndugur Madur feinge vid þessum Girndum giort, til hvers gagnar þa ad banna þær?

Þad gagnar til þess, ad vita, ad jafnvel þott vier giørdum allt hvad vier ættum ad giøra, þa værum vier þo onyter Þionar; og þurfum ad bidia GUD um Fyrergefning

jafn-

jafnvel a Uppruna Syndenne, og hinum Fyrstu Hræringum, sem af henne kvikna; þvi þær vinna til tijmanlegs og eilijfs Dauda, nema Gud þær fyrergefe; þad vottar David (m) Gack eige i Dom vid Præl þinn, þvi annars er eingenn lifande Manna fyrer þier Rettlætur: Og þetta eru þær Girnder er Paulus so miøg yferklagar (n) Og Guds Løgmaal (sem eckert er annad enn Openberan hans allra helgasta Vilia og Rettlætes) þad bydur oss, hvernenn vier eigum ad vera; enn giører ei raad fyrer þvi, hvernenn vier getum vered.

Eg skil enn nu eige fullkomlega, ad Uppruna Synden sie bonnud i þvi Tiunda Bodordenu, og hennar fyrste Avøxtur i þvi Niunda?

Þad jatar þu þo, ad þetta hverttveggia sie Synd; og so kallar Paulus Uppruna Syndena (o) og vijdar i sama Pistle; og fyrst þad er Synd, þa verdur hun i einhverių af Bodordunum ad vera bønnud; enn nu er þad eige i hinum Atta; þvi er þad i þessum Tveimur, og eige baadar i baadum; þvi þad eru Tvø Bodord, sem aadur er synt, helldur sijn i hveriu.

Hvar fyrer er Uppruna Synden sidarst fyrerboden, þar mier skilst þo ad hun sie Rot allra annarra?

Þad hefur hinn alvitre GUD viisslega giørt,

(m) Ps. 143. (n) Rom. 7. (o) Rom. 7.

giørt, so sem allt annad, ad hann hefur læted sitt H. Løgmaal byria a þeim Hlutum, sem menn vel þeckia meiga, ad nockruleiti, af Nattúrunnar liose Synd ad vera, og fœrer oss þanneñ til þeirrar Þeckingar a Syndeñe, sem eige er af Nattúrunne opinber; so sem er þesse Girnd, sem bønnud er i þessum Tveimur sidurstu Bodordum; hveria Paulus segest (p) eige munde hafa þeckt, hefde løgmaaled ei sagt; Þu skallt ecke girnast; Og er audvitad, ad hann, sem var uppfrœddur i Løgmaalenu fraa Barndome; og epter Løgmaalenu ostraffanlegur (q), hann talar eige þessum Ordum um þaa Girnd, er Madurenn samþycker, og naad hefur fullum Verke og Þroska i Hiartanu (hver jafnvel af Heidingium er fordæmd) helldur um þessa, sem fyrer skømmu er umtalad. Enn Jacob Postule, þegar hann (r) talar um hvernenn Synden gengur, so sem nockurskonar Trøppugang, i Mannsens syndumspilltre Natturu, tekur hann til a Roteñne, sem er Uppruna Synden, segiande: Sier hver einn verdur freistadur, þegar hann verdur af sinne eigen Girnd (þad er Uppruna Syndenne) afvega leiddur,

(p) Rom. 7. v. 7. (q) Philip. 3. v. 6. seq.
(r) Cap. 1. v. 14. 15.

ur, og lockadur; Sidan nær Girnden er frioffom orden (þad er nær Synden fyrst lifnar) fæder hun Syndena (þad eru vondar Huxaner, Ord og Giørder) enn nær Synden er drygd, getur hun Daudann; hver ad er Verdlaun Syndarennar, sem Paulus seger (s).

Er þar eckert annad fyrerboded i þessum Bodordum, enn þesse Girnd?

Eckert þad, sem eige sie aadur fyrerboded; þvi um Eigenn-Kvinnu Naungans talar i hinu Siøtta Bodordenu, enn um Eigur i hinu Siøunda.

Hvi er teked til þessa, helldur enn hvers annars i þessum Bodordum?

Hviad Girnden fester sig hvad mest aa þessum hlutum; Enn under Girndarennar Nafne aa eige einasta ad skiliast Epterlaungun til hins Illa, helldur og Leide og Vidbiodur aa hinu Goda; sem aadur er sagt; bæde Uppruna Synden sialf, og allur Vanmættur bæde i Skilningenum og Viliannum; so og allar Syndsamlegar Hræringar og raung Innføll i Hiartanu: So hier er ecke einasta fyrerboded: þu skallt eige þvilik Innføll edur:

(s) Rom. 6. 23.

ur Hræringar hafa, i Niunda Bodordenu, helldur og, þu skallt eige vera hneigdur til þvilíks, iþvi Tiunda; hvar af menn sia, ad allur Heimurenn er sakfallenn fyrer Gude, sem Paulus vottar (t), og aller Heilager þurfa ad bidia hann um Kvittun Syndanna (u): Og þessa Girnd, Vidbiod edur Vanskilning finnum vier hia ofs i øllum Bodordunum, sem brytst upp i Hiarta voru ad þeim naudugum sem Gud ottast; til Dæmes ad taka:

J Hinne Fyrre Tøblunne raung Innføll um Guds Veru, hans Stiornan og Rettvise, er og fundest hafa hia Heiløgum, sem sia ma af Jobs Bok; Nær Manne flygur i Hug ad elska eitthvad framar enn Gud; Vangiætslan a hans Virdingu, og Leide a Guds Orde um Stund: J hinne Sidare, Vrædræde vid Forelldrana i Hiartanu, þott eige sie þad af Grædsku; Hinn Fyrste Reiste Reidennar er Hefndargirnen, og i Syndunum mote Attunda Bodordenu er Girnd til ad fella edur ofrægia Naunganñ, og er soddan oteliande; hvert einn Gudhrædd-ur Madur kann miklu betur ad finna i Samvitsku sinne, nær hann ransakar hana itarlega, helldur enn þad verde med Ordum utmal-

(t) Rom. 3. 19. (u) Ps. 32. v. 6.

utmælad; Enn ef vier finnum, ad þetta er Synd; þa er audvitad, ad Spilling Nattur-unnar er og Synd, af hverre hitt kviknar; og verdur þetta (ad sönnu) allt dempad fyrer Andans Krapt hia Guds Börnum, jafnvel þott Hollded fæe a stundum yferhönd; Enn þott þad fæe eige, þa er eingenn so Heilagur, ad þetta ecke gagne hönum til ad audmykia sig daglega fyrer Gude; og ad bidia um Kvittun Syndanna; So og ad taka sier vara jafnvel fyrer hinum minsta Innblæstre Satans; og Holldsens Pijlum; og til ad varast Heimenn, ad ei gefe hann hönum Orsök ad koma sier til ad girnast hid illa: So og skulu þeir vita, er optlega læta Holldsens Girnder vid sig ræda, ad þad duger þeim ecke, ad þeir hafa nog til ad idrast fyrer, annad enn þessar Smæ Synder (er Heimurenn so kallar) nema þeir idrest þessa med, og ængre þad, ad þeir eru so under Syndena selldar; þvi þad er alltid nogu stort i Guds Auglite, sem forþienar eilijfann Dauda.

Ad einu mæ eg enn spyria, hver er minn Næunge?

Þad eru aller Menn, vonder og goder, Viner og Oviner, og æ hverium gott ad giöra, epter þvi sem hönum best hagar: Gioted gott hverium Manne, einna

 mest

meſt þeim, ſem eru af Truarennar Heimkynne, ſeger St. Pall (y); þar er eingin undannſkilenn.

A þaa ad giøra Mismun aa þeſſu?

Ad ſønnu: þeim eiga menn meſt gott ad giøra, ſem oſs eru meſt vandabundner, og þeim ſem naudſtadder eru; þvi þeir eru oſs hvad ſkilldaſter fyrer Guds Saker; Þvi ſaa ed gefur Fatækum, hann lææar Drottne, ſeger hinn viſe Salomon (z).

A eg þeim gott ad giøra, ſem eg veit ad Gud hatar?

Ad viſu aattu; i øllu þvi ſem hønum er ecke aa moti; þvi ſvo giører hann: hann giører øllum allt þad gott, ſem ei er aa mote hans Rettlæti; Enn hann vill þu ſiert Myſkunſamur, eins og hann er Myſkunſamur, (a) hann lætur ſijna Sol upprenna yfer Rettlaata og Raanglaata, og rigna yfer goda og vonda (b) þad er, jafnvel yfer Ovine ſijna, og giører þeim margt fleira gott, ſo hann med Rikdome ſinnar Þolennmæde drage þaa til Idrunar. (c)

þu

(y) Gal. 6. v. 10. (z) Prov. 19. v. 17.
(a) Luc. 6. 36. (b) Matth. 5. v. 45. (c) Rom. 2. 4.

Þu sagder, ad marger af vorrar Kyrkiu Lærendum hefdu þeña Skilning um Adgreining þessarra Bodorda, sem þu hefur sagt; enn eru þar nockrer, sem odruvis meina?

Til eru þeir, sem meina, ad þesse Bodord eige ad skiptast epter þeim Hlutum, sem i þeim eru fyrerbodner; So ad i hinu Niunda Bodordenu sie bannad ad girnast Gots og Garda, og adra Dauda Hlute; Enn i þvi Tiunda Eigennkvinnu, Þionustu-folk, og Kvikfenad; Hverrar Meiningar Lutherus syñest og vered hafa; Enn hverutvegger eru þo i þvi samþycker, ad bæde Uppruna Synden, og hinar Fyrstu Hræringar, Girndarennar, sieu i þessum Bodordum fyrerbodnar, og lender þad i sama Stad.

Seg mier Utskyring yfer þau Ord, er fylgia Bodordunum af Exod. 20. Cap.

Eg er Drottenn Gud þinn, Sterk. ur Vandlætare, vitiande Rauglætis Fedranna a Sonunum, i Þridiu og Fiordu Ættkvisl þeirra, sem mig hata, enn giorande Myskunseme i Þusund lidu þeim, sem mig elska, og min Bodord vardveita.

Þesse Hotan Guds og Fyrerheit fylgia

 i þeim

i þeim 20. Cap. Exodi hinu Fyrsta Bodordenu, hvert ad er Grundvøllur allra hinna; þvi sa, sem Gud ottast og elskar af øllu Hiarta, hønum veiter liett ad hallda hin ønnur Bodordenn; Enn Lutherus hefur sett þau allra seinast, til ad syna þar med, ad þau eige ad heimfæraſt til allra Bodordanna; þvi þau 1. eiga ad æminna oss til ad hallda Bodordenn af fremsta Megne, og ættu ad vera oss jafnan fyrer Augum, so sem eitt Minnes-teikn um Guds stranga Rettlæte yfer þeim, sem hans Bodord forsmaa, og so um hans Giædsku, mote þeim, er hann ottast; 2. Þvi ad þesse stranga Hotun hlijder øllum þeim til, er briota Guds Bodord. 3. Þvi Fyrerheited tilheyrer øllum þeim, er Gud elska, og hans Bodord vardveita, so sem hier stendur.

Hvad er framar athuga verdt i þessare Grein?

Eg er Jehova þinn Gud, stendur i Textanum. Þetta Ord, Jehovah, gjører 1. Greinarmun a mille hins sanna Guds og annarra, sem so eru kallader, þott ei sieu þeir Guder. þvi þad er hans eigenlegt Nafn, so sem hann hefur þad i Ritningunne opennberad, og maa eingre Skepnu tilleggiast. 2. Utskyrer þad hans Hatign; þvi þad merker þann sem var, og þann sem er, og þann sem vera mun, þad er, hann sem

sem er an Upphafs, og Enda, fraa einne Eilifd til annarar. 3. Þesse Ord, **Þinn GUD**, eiga ad minna oss aa, ad hann ecke einasta sie Gud, þad er, einn Herra yfer øllum hlutum, helldur og þar hann seger **Þinn Gud**, ad hann sie sierhvers eins GUD, og hafe allt Valld til ad Straffa hvern einn, sem hønum mote brytur, og vilie hverium einum Myskuna, sem hann ottast. **Sterkur Vandlætare:** Hier brukar Ritningen þad Ord, sem tidkast um einn Mann, sem elskar dætt sina Eigenkonu; enn vandlæter med grimmum Hefndar Hug, ef hun samlagast ødrum Manne; So er þaa Meiningen i þessum Ordum: Eg kann ecke ad lijda, ad nockur sie tekenn framm hiaa mier, og vil þess magnlega hefna, ef nockur þad giører. **Vitiande Ranglætis Fedranna aa Sonunum i Þridiu og Fiordu Ættkvisl, þeirra sem mig hata:** Hier eiga ad skiliast ecke einungis Naatturleger Fedur, helldur og þeir, sem eiga ad vera Fødurlandsens Fedur; hverra Synder ad GUD optlega straffad hefur aa Epterkomurunum, sem hafa fylgt þeirra Fotsporum; Og vegna þess ad Gud hefur med berum Ordum vitnad (d)

(d) Ezech. 18. v. 17.

Ad Sonurenn skule ei bera Fødurs sens Synder, þaa a þetta ad skiliast um þaa Nidia, sem ad breita epter Illsku Foreslldranna; edur samsinna henne; edur hafa styrkt þaa i ogudlegu Athæfe; edur ei vilia rietta og bæta þad Forelldrarner oriett giørt hafa: Og þott ad þeir liide þannen fyrer sinar Synder, þaa liida þeir og fyrer, Forelldranna Illsku: 1. Þviad fleire Orsaker enn ein, kunna ad vera til eins Hlutar. 2 Þviad Straffed verdur hardara þar fyrer, nær Mæling Syndanna verdur uppfylld (e) **Ad hata Gud**, er ad forsmaa hans Bodord, og Setninga, treysta a sialfann sig, edur nockurn Mannlegann Krapt. **Ad vitia**, merker hier ad straffa, og er þad hier adgiætande, adhier er ei meint nema timanlegt Straff; þvi eingenn verdur fyrer annars Synder til Helviitis dæmdur; Annars er hier af audsied, hversu miøg ad Gude mislikar Synden, ad hann vill ecke gleima ad straffa hana a Børnum og Barna Børnum; hvad og er ein skelfeleg Hotan, og mætte minna oss a, ad bua vel i Veg fyrer Børn vor, hver margur elskar eins og sialfann sig; so ad Chrysostomus helldur, ad Cham, Syne Noa, hafe þad þyngra fallsed,

(e) Matth. 23. v. 35 36.

ed, ad hans Syne Chanaan var bølvad, helldur enn þott hønum hefde siaalfum bølvad vered.

Þu seger, ad Gud ecke hefne Forelldranna Synda aa Børnunum, nema þau gange i þeirra Fotspor, edur sampyckest þeim, edur sieu samraada i Syndenne, hvar fyrer skedur þad þaa, ad Ogudlegra Forelldra Gudhræddum Børnum lijdur optlega illa?

Þegar Gud leggur Gudhræddum Børnum ogudrækenna Forelldra nockurn Motgang uppaa, þaa er þad ecki Straff fyrer Synder Forelldranna, meir enn þegar godra Forelldra Gudhrædd Børn verda øgud af Gude; helldur er þad fødurleg Hyrting Guds, sem jafnan verdur þeim til hins besta sem ad Gud ottast.

Hvad er þetta: gjørande Myskunseme i Þusund Lidu, þeim sem mig ottast, og mijn Bodord vardveita? ef þad eru forþient Laun hinna sem vardveita GUds Bodord, hvernen er þad þaa af Myskunseme?

Þott ad þetta Fyrerheit fylge Løgmaalenu, og þott þad sijnest ad vera her sett i gegn þeim Hotununn, sem þeim tilheyra, er ecke hallda Løgmaaled, þaa er þad þo ecke af Løgmaalenu, helldur af Evangelio; þvi so seger Paulus (f) um Rettlæte Abrahams,

(f) Rom. 4. & Rom. 11. v. 6.

hver ed vär syndugur Madur eins og adrer: Ef þad er af Verkunum, þa er þad eige af Nadenne; og aptur seger hann (g), ad þar sie eige Løgmal til sem ad lifge: So er þa eingen Myskunseme epter Løgmalenu, og þvi er þetta Nadar-Fyrerheit; Eñ være þad af Løgmalenu, þa være þad oss onytt, þvi eingenn kann Løgmaled upp ad fylla. Hotaner Løgmalsens na alltid sinum Frammgange og Asetninge a øllum þeim, sem briota GUds Bodord, og eige trua a Christum, sem Løgmaled hefur vegna allra Manna uppfyllt. Fyrerheited i sama mata a þeim, sem a hann trua, þessvegna, ad hann hefur þad uppfyllt; Enn søkum þess, ad Christur er oss gefenn af Nad GUds og Myskun, þa er þad Fyrerheit og so af Myskun alleina, sem a hønum, og i hans Forþienustu er grunndvallad: og þad sem her seger, **ad Gud vilie vera Myskunsamur i Þusund Lidu, þeim sem hann elska, og hans Bodord vardveita**, þad a eige so ad skiliast, ad GUd vilie myskuna þeim fyrer þad, ad þeir vardveita hans Bodord, þvi þad giører eingenn til fulls; helldur þeim sem hann elska, og vardveita hañs Bodord, alleina vegna Guds Fyrerheita, og eige af Verdskulldan; þvi

(g) Gal. 3. v. 21.

elska kann madur Gud af Hiarta, þott ecke gete hann fyrer Veikleika Holldsens Løgmalenu Fullnustu giørt, enn varðveiter þo so miked af Bodordunum, sem hann frekast megnar, enn þad sem abrestur, þad bætest fyrer Christi Forþienustu; þvi þeir sem a hann trua, eru eige under Løgmalenu, þad er under Løgmalsens Bølvan.

Ef þeir eru eige under Løgmalenu, sem trua a Christum, þurfa þeir þa ad lifa epter Løgmalenu?

Ad visu eiga þeir epter Løgmalenu ad lifa; þvi Christur kom eige i Heimenn, til ad uppleysa edur afma Løgmaled, helldur til ad uppfylla þad (h). Enn fyrer þvi ad þeir geta þad eige uppfyllt, þa idrast þeir daglega þess, sem þeim a verdur, nær þeir rannsaka sinn Lifnad, og trua þvi stadfastlega, ad þeim verde þad fyrer Christi Forþienustu fyrergefed, og jafnvel þott þeir a stundum hafe miøg so villt fared; enn leggia þo allt Kapp a, ad leidretta sinn Lifnad frammveigis: og þetta heiter ad trua a Christum, og ad vera i Christo; enn þeir sem i hønum eru, þeir eru eige under Løgmalsens Bølvan; þvi **eingen Fordæming er a þeim, sem i honum eru** (i); Enn under Løgmalsens Hlydne eru þeir; þvi seger hann, **þeir**

 sem

(h) Matth. 5. v. 17. (i) Rom. 8. v. 1.

sem ecke epter Holldenu ganga, helldur epter Andanum, so sem greinelegar mun sagt verda i Utskyringu Truarjatningarennar.

Hvad er þad, sem hier stendur i Þusund Lidu?

Þad merker hier, æfennlega, so leinge sem Epterkomendurner eige med ogudlegu Athæfe briota af sier Forelldranna Blessan, sem GUd hefur þeim heited; Enn so er stor Munur Guds Myskunseme, og hans Reide, ad hann hefuer eige nema i þridia og Fiorda Lid, enn er Myskunsamur i Þusund Lidu; hvad menn sia berlega a Davids Huse hvers Epterkomendur GUD sparade, (jafnvel þo marger Gudlauser være) framm epter Olldunum vegna þeirra Fyrerheita, er hann hafde gefed hönum; Enn Josiæ Kongunge, Sonarsyne hins ogudlega Kongungs Manassis, synde Gud Myskun, ad hann sæe eige þad illa, er hann villde læta koma yfer Jerusalem, af þvi hann ottadest hann, og audmykte sig fyrer hans Auglite (k).

Hvad er þetta Ord, þeim sem mig elska, Nu kann eingenn fullkomlega ad elska Gud?

GUD heimter eigi meir af syndugum Manne, epter Falled, enn hann fær af Stad

(k) 2. Reg. 22. v. 20.

komed epter Naadenne. Þad er og ann-ad, ad elska Gud og vardveita hans Bod-ord; enn annad, ad uppfylla þau algiørlega: Þad fyrra, enn ecke hid sídara, heimter Gud af sínum Børnum, eige i þeirre Mein-ingu, ad þau forþiene þar med nockud, helldur ad þau syne þar af sijna Þacklætis Skylldu, fyrer hans margføllldu Velgiørn-inga, og gefe hønum Efne og Tækefære til ad audsyna þeim enn þaa stærre Velgiørd-er.

Gud hefur heited þeim, sem hann ottast, ollu godu, hvad vardar þaa um þad Fyrerheit, sem Gud hefur gefed Forelldrum þeirra?

Eige er þad onytt þar fyrer, helldur vill Gud auka sína Myskun vid þaa, hvad mest vegna síns Fyrerheitis, og leggia Blessan til Blessunar; So giørde hann vid Salo-mon Konung, aa medan hann geck aa Guds Veige, ad hann efldе hans Rijke med Fride og Rijkdome, meir enn hañs Fødurs Davids. Eñ ef hønum þocknast ad laata god Børn Gud-hræddra Forelldra vanta nockud aa Velgeing-ne þeirra, þaa hefur hann sinn Tilgaang þar til, sem vier skilium eige þo alltid, þeim til goda, er hann ottast.

Munu þeir aller eilijflega fyrerfarast, sem eige hallda Bodordenn?

Langt er fraa þvi, þar eingenn madur

munde þ:a holpenn verda; og hefe eg ad nockruleite ædur sagt, i Inngangenum til ockar Samtals, hvernig þessu er hættad, eñ þad ma greinelegar sia i Truarjatningunne, og rijdur eingu minna a, ad læra þenna Part Christenndomsens, enn hinn fyrra; þvi i Bodordunum verdur oss kiennt, hvad vier eigum ad giøra, af hveriu eingenn kann holpenn ad verda; Enn hier verdur oss kient, hvernenn vier kunnum Bodordenn upp ad fylla, so vier Saluhiælpena erfa kunnum.

Þu hefur ædur synt mier, ad Gud sie einn i Verunne, og Madurenn eige þvi ad trua, sem um hann er opennberad i Ritningunne, enn Syn mier nu af henne, ad Guddomsens Personur sieu þriar.

Þad votta fyrst þær Greiner Ritningarennar, i hverium ad Gud, sem i Verunne er einn, talar um sig, so sem um fleire, so sem (l): **Latum oss giøra Mannenn epter vorre Mynd (m) latum oss ofannfara og blanda Mæle þeirra, so einn skilie eige hinn annann;** og hia Esaiam (n) seger: **Þiner Drottnar eru þijner Skaparar, Jehova Zebaoth er hanns Heite:** Og enn aptur (o). **Þar-**

epter

(l) Gen. 1. v. 26. (m) Gen. 11. v. 7. (n) Cap. 54. v. 5.

epter heyrda eg Raust Drottens, er sagde: hvern skal eg senda; edur hver mun fara fyrer oss. J þeim Tveimur Fyrstu Greinunum talar GUD um sig, so sem um fleire enn einn, hvar med eige kann annad meint ad vera, enn Persónur Guddomsens, sem er einn; enn i þeim Sidurstu hia Esaiam getur hann um Eininguna, þar han seger: **Jehovah Zebaoth** er **hans Heite**; og aptur Cap. 6. **hvern skal og senda**; og þo um fleire i sømu Greinum, segiande: **þijner Drottnar, þijner Skaparar**; Item **hver mun fara fyrer oss**, hvar af sia men, ad GUD er Einn i Verunne, og þo þrennur i Persónunum. Her ad auke eru þessar þriar Persónur ꝏ Nafn nefndar opt i Gamla Testamentenu, so sem (p): **Med Orde Drottens eru Himnarner giorder, og med Anda hans Munns allur þeirra Her**; J hveriun Ordum þrijr eru nefnder, **Drottenn** edur **Jehova**; **Orded**; sem er Guds Sonur, Joh. 1. og **Andenn**.

Son-

(p) Ps. 33. v. 6.

Sonurenn seger (q): Ande Drottens Jehova er yfer mier, þessvegna hefur hann Smurt mig; hvern Spaædom Drottenn uppa sig þijder (r), hvar og Anda Drottens verdur tillagdur nockurskonar Giörningur, semEiñe Personu tilheyrer, sem er ad smyria; eins og hiaa Job (s), þar so seger: Ande Drottens hefur giort mig: þessu er samhlioda Esaias Cap. 63. er hann v. 7. og 8. nefner Jehova; v. 9. Eingel Andlitesins, sem er Christur, og Anda hans Helgedoms, v. 10. hver og kallast Ande Drottens Munns (t); Og um Guddom og Personu Sonarens er so liost i Gamla Testamentenu, ad þar um kann eingenn ad efa: So seger David (u): Þinn Velldis Stoll, Gud, varer um Allder Allda, hvad Paulus (x) þijder uppa Christum, um hvert Efne og hliodar hid 9. og 10. Vers, sem eru dreigenn ut af aadurgreindum Psalme, og so af hinum 102. v. 26. Enn i Nya Testamentenu eru so lios Røk her til, ad eingenn kann ad efast um;

(q) Es. 61. v. 1. 2. 3. (r) Luc. 4. v. 18. (s) Cap. 33. v. 4. (t) 2 Thess. 2. v. 8. (u) Ps. 45, v. 7. (x) Hebr. 1, v. 8. & 9, 10.

unn; So sem þegar Faderenn sagde (y) i Christi Skijrn: **Þesse er minn Elsku-legur Sonur;** Sonurenn steig synelega upp ur Vatnenu: enn H. Ande kom yfer hann i Dufu Liking. Og hia Matth. (z) **baud Christur Postulunum ad skijra i Nafne Fodurs, Sonar og H. Anda:** Og þott ad miklu fleire Vitne meige faa af Nya Testamentenu um þenna Leyndardom, þaa er þad vist, ad þær Greiner sem eg hefe fært til Sannenda her um, þær eiga so ad skiliast, og so hafa Guds Børn, sem aa þeim Døgum lifdu, skilid þær; þvi Petur sagde opennberlega (a) **Fyrer Naad Drottens vors JEsu Christi truum vier, ad vier holpner verdum med sama Hætte og þeir** (hann meinar Fedurnar) hvar hann berlega nefner Guds Son, **Hvern eingenn kann Drottenn ad kalla, nema fyrer H. Anda** seger Paulus (b): Og mun eingenn efast um þad, ad Postularner, sem skijrdu i Nafne Heilagrar Þrenningar, þeir hafe Þrenningunne truad; Enn ef þeir hafa, þaa hafa og Fedurner i Gamla Testament-

enu,

(y) Mattu. 3. v. 16. (z) Cap. 28. v. 19.
(a) Act. 15. v. 11. (b) 1 Cor. 12. v. 3.

enu, sem med sama hætte urdu Sæluholpner, so sem Petur seger.

Legg mier ut Truarjatningunа

Fyrsta Grein.

Eg true a Gud Fodur Almattugann Skapara Himens og Jardar.

Hvad er þetta Ord, eg true?

Trueñ er med tvennu mote: Fyrst eiga Menn stadfastlega **ad trua**, þad er: ad hallda þad obrygdanlega satt ad vera, sem um Gud og hans Vilia er opennberad i Ritningunne, sem er hans Ord, er hann siælfur talad hefur fyrer Munn sinna Spæmanna og Postula, **þvi þad er omogulegt ad GUD kunne ad liuga,** (a) og þessvegna ælyktar Lutherus sierhveria af þeim þremur Truargreinum, sem inn eru færdar i hans Barna Lærdom, med þessum Ordum: **Þetta eru vissuleg Sannende.** J ødru lage; eiga Menn ad setia allt sitt Traust til Guds, bæde i Andlegum og Lijkamlegum Efnum; og þad heiter sierl lage **ad trua a GUD,** ad reida sig fullkomlega, an alls efa, þar uppa, ad hann mune oss verda, epter þvi sem af hønum er sagt i hans Orde. Hin fyrre, truer øllu

(a) Ebr. 6. 18.

Þvi, sem i Ritningunne um hann er opennberad; Hin sijdare truer ꜳ hann; ad hann verde sier, so sem hann i Ritningunne losad hefur; Hverugrar mꜳ Christenn Madur ꜳn vera; og bꜳdar verda kendar i Trúar-Jatningunne.

Hvi er hin Fyrsta Guddomsens Persona kollud GUD Fader?

GUD er Þrennur i Einingu, og Einn i Þrenningu, so sem ꜳdur er sagt. Fader, Sonur og Heilagur Ande er ad sönnu Fader vor og allra Hluta; Enn sier i lage verdur hin fyrsta Guddomsens Persona þar fyrer kollud Fader, ad hann er Brunnur og Uppspretta Guddomsens; þvi Sonurenn er af honum getenn fyrer allar Allder; enn H. Ande frammgeingur af Fødur og Syne; þo er þad eige so ad skilia, ad Faderenn sie fyrr enn Sonurenn edur H. Ande, þvi þessar Þriar Personur eru samjafnar og sameilifar, sem sijdar mun greinelegar sagt verda; og þar ad auke kallast hann Fader; þvi honum verdur sier i lage tillagt Sköpunarverked, til ad greina hans Personu frꜳ hinum Tveimur, og til ad utmꜳla hans Verk, hans Almætte og hans Giæsku þar med, Ad so sem lijkamleger Fedur eru hin nærsta Orsök til Skapnadar Barna sina;

so er og GUD Fader Skapare allra Hluta bæde a Himne og Jørdu, synelegra og osyn-legra; og þegar eg sege: **Eg true a GUD Fodur,** þa jata eg under eins, ad hann hafe mig skapad i hinum fyrstu Mønnum, Adam og Evu, af hverium aller menn komner eru; þvi eige skøpudu mig Fader minn nie Moder, helldur stiornade Gud minu Skøp-unarverke, og þad med einu Almættis Orde, þar hann sagde (b): **vared og margfalldest og uppfylled Jordena,** og Job seger (c): **þu hleypter mier sam-an i kvide minnar Modur, so sem ødrum Oste,** og eige einasta jata eg þetta, helldur og hitt, ad hann med Almætte sinu, og af sinne Giæsku hillde øllum skøpudum Skepnum vid; so vel þeirre minstu, sem hinne stærstu; so vel Myflugunne sem Ulf-alldanum; so vel Høfud-Einglunum sem Madkemum, sem skrijdur a Jørdunne; og ad hann ecke alleina vidhallde þessu øllu, hver-iu i sinne Tegund, gefe þvi Krapta og Hrær-ing til ad utrietta sitt Verk, epter þvi sem hann i øndverdu baud; helldur og, ad hann sie fyrer sierhverium einu af þessu, so ad jafnvel ecke einn Titlingur fellur a Jørdu

(b) Gen. 1, 28. (c) Cap. 10. 10.

Jordu an hans Vilia (d). En þo er høy-
um uni Manneum allrameist hugad; þvi seg-
er Paulus (e): Hirder Gud nockud um
Nautenn, hvad Ambrosius so utleggur:
ad Gud hirde eige um Fienadenn, fyrer
hans Skulld, helldur vor Vegna; fyrer
hverra Skulld Fengdurenn er skapadur:
og fyrer þvi, ad bæde Klæde og Skiæde,
Hus og Heimile, og allt annad sem Luthe-
rus upptelur i sinne Utleggingu yfer þessa
Grein, þad veitist oss af Gude, og fyrer
hans Forsion, jafnvel þo vier medtøkum
þad af Mannanna Hende, edur utvegum
med vorre Forsion, þa er hønum þad allt
ad þacka, so sem hinum fyrsta Høfunde all-
rar skapadrar Skepnu, sem Mannenum
þionar til Nota og Blessunar; og þott hann
læte Nætturuna hafa sinn Gang optast epter
þvi Løgmæle, sem hann sette henne i ønd-
verdu, þa kann hann þvi um ad breita, nær
sem hann vill, sem audsied er af Krapta-
verkunum; Fædsluna hefur hann gefed til
ad forsorga og vidhallda Lijkamanum, þo
getur hann forsorgad Lijkamann an Fædslu
eins og Eliam i Eydemørkinne (f); Hann
getur læted Petur ganga þurrum Fotum a
Sionum (g) Hann kann ad sundurskipta

(d) Matth. 10. 29. (e) 1 Cor. 9. 9. (f) 1. Reg. 10. 8. (g) Matth. 14. 29.

G 2 Siøfe

Sianfarhafenu nær hann vill, og læta þad standa, so sem annan Muurvegg a bædar Sijdur (h); Hann getur bannad Elldenuun ad brenna (i) og Leonunum ad rifa Daniel i sundur (k): Þetta eigum vier ad hugsa, nær vier Skort lijdum, og høfum þad ei fyrer Augunum, sem vier meigum biarga Lifenu med; edur þegar vier erum i einhverre Naud edur Hæska stadder; So þott Gud giørr ej so þreifanleg Kraptaverk a medal vor sem i Fyrndenne, ad vier þo alldrei vantreystum honum, sem so er Mattugur og Giæskurikur, helldur truum þvi fyllelega, ad hann bæde vilie og gete hiælpad oss, og frelsad a einhvern Hatt; og ad ecke sie betra enn þad, sem hann lætur vid oss framm koma, sem a hann truum, þott oss syneſt þad alldrei so þungt edur ovænlegt, og þesse a ad vera Kraptur þessarar Jatningar hia oss: **Eg trúe a Gud Fodur Almattugann**; Hveriuin Ordum þad fylger, ad þott vier skiotum oss til hans Almættis, nær øll Von og mannleg Hiælp er ute, þa samt gefum vier oss under hans Villia, og bidium, ad hann giøre alla Hlute vid oss sijnu Nafne til Dyrdar, so sem hann sier oss fyrer bestu vera; þvi ecke

(h) Exod 14.29. (i) Dan 3.v.27. (k) Dan.6.v.23.

ecke einåsta veiter hann oss og gefur alla goda Hlute, er vier vidþurfum i andleganu og Likamleganu mæta; helldur og verndar hann oss og vardveiter frá øllu illu, til Lijfs og Sælar; Og þar ad auke frelsar oss af allre Naud, sem vier kunnum i ad rata, hvert helldur þad kemur af vorum eigenn sialfskapar Vijtum; þvi hann fyrer gefur oss fyrst Afbrotenn, nær vier þeckium þau, idrunst þeirra, og trunum, ad hans Gudsdomleg Myskun nume forlaata oss þau fyrer Christi Skulld, og laatum af þvi illa; Sa hann lætur jafnvel Syndena verda þeim til goda, sem hann elska og á hann trua, so sem hann giørde vid David (1) er hann gaf honum Son vid þeirre somu Kvinnu, er hann hafde horast med, hvern hans Son hann sette á hans Tignarstol epter hans Dag; Hann fyrergefur oss fyrst Syndernar, sege eg, og sidann hialpar oss af þvi Straffe, sem vier med Syndunum høfum forþient, ad; Edur og þad frammkemur epter hans alvijsu Raadstøfun, jafnvel af Audstotanum, edur vondum Mønnum til ad reyna oss; Og þetta seger Lutherus, ad hann giøre án allrar vorrar Verdskulldunar, alleina af einskiærre Gudlegri Godgirnd og Myskun;

 Af

(1) 2. Sam. 12. v. 24.

Af Godgirndenne veiter hann oss þaa hlute, sem goder eru, og vier vidþurfum; af Myskunsemenne aumkar hann sig yfer Eymder vorar, og fyrergefur oss Synderriar, og gelldur oss ecke epter Maklegleikum, so sem David vottar (m), **Myskunsamur og Naadugur er Drottenn, Þolennmodur og harla Godgiarn.** Og þar fyrer truum vier og jaatum, ad hann sie vor Fader; Þvi so sem Faderen er Børnunum Myskunsamur, so er Drottenn þeim Lyknsamur, sem hann ottast. Af þessare Guds Haatign, hans Almætte og hans Myskun, eigum vier ad laata oss vera hugfasta Skylldu vora, i þvi ad lofa hann, og hønum þacker ad giøra; hvad ed skedur med þvi, ad vier þeckium hann fyrer vorn Skapara, fraa hverium alleina kemur allt þad gott, sem vier niotum i Andlegann og Likamlegann maata: Og laata hans Ofermata miklu Elsku til vor Syndugra Manna (sem daglega reitium hann til Reide) uppvekia i oss eina brennande Elsku til hans, ad bruka øll vor Skilningarvit, alla Saalar og Likamans Krapta, hønum til Þionustu, Lofs og Dyrdar, epter þvi sem hann boded hefur i sinu Løgmaale, og vier frekast megnum; og

(m) Psalm. 103. v. 8.

og þar vier getum þad ecke so sem vera byrt-
ar, a medann vier berum epter oss þetta
syndumspillta Hollð, ad vier þaa audmyk-
ium oss daglega, og bidium Fyrergefning-
ar; þvi vier Syndgum daglega med Hug-
renningum, Ordum og Verkum, jaa, med ollu
þvi hann hefur gefed oss til Saalar og Lijfs
nota, og til ad dyrka sialfann sig med: hvert
ad ætte ad vera vort mesta Epterlæte, enn
hans Skylldusfattur af oss. Þesse fyrsta
Grein Truarennar ætte oss jafnan i fer-
sku Minne ad vera, a hverre Stundu; þvi
hvern Tima medtøkum vier hans Naadar-
gaafur, og eckert Augnablik lijdur so, ad hann
giore ecke sierhverium af oss fleire Velgiorn-
inga, enn oll Verølldenn kunne ad fullþa-
cka hønum um alla æfe; þar oll Naatturan,
sem hann skapad hefur, þionar sierhverium
af oss, aan aflaats: Vier drøgum Ondena
um Likamann a hveriu Augnablike, og þar
i er vort likamlegt Lijf folged, fyrer hvert
vier niotum alls þessa goda, sem hann veiter
oss: hann lætur Solena, Tungled, og allann
Himensins Her; so og Jørdena, Sioenn
Lopted, og allar sinar dasamlegu Skepnur
þiona oss, jafnvel midt i vorum Syndum;
þvi vier styggium hann ydduglega; Og
jafnvel hiner bestu og Gudhræddustu af oss,

eru ei so fullkomner, ad vor besstu Verk sieu eige Synd, ef þau ættu ad metast epter Guds Rettlæte; nema þau yrde gylld fyrer Christi Forþienustu; Og hvad munu þaa eige Klæker og Odygder vera, sem marger leika sier ad idrunarlaust! þo lætur hann sina Sol upprenna yfer Ranglaata, so vel sem Rettlaata, so hans Þolenmæde drage þaa til Idranar; Enn ad þessu hyggur ecke Fiølldi Manns, þar menn hafa þessa Truargrein alleina i Munnenum, og ecke i Hiartanu: þvi ef menn glæsu nockurn Gaum þar ad, þaa mundum vier ei so drambsamlega framm ganga, og þiota upp af Hofmod og Offstæke, so sem hefdum vier Aud, Virdingar, Magt, Vitsmune, Hreysti Likamans, Atgiørfe, og otal þvilikar Gæfur Guds af sialfum oss; og eige bruka þær til hinna versstu Glæpa, sem so Heilagann og Mattugann, og þo Giæskurikann og Þolenmodann Gud og Fødur til Reide reita: til Agirne, Ofundar, Ofrikis, Ohofs, Lauslætes, og hinna versstu Skamma, og Oknytta, sem hinn vonde Heimur er fullur af; enn þeinkia allrei til ad þacka Gude fyrer allt þetta; edur giøra gott af sier hinum volada, edur þeim sem N. angi menn lijdur, nie syna þunnur Kiærleiks Verk, sem hann hefur Skipad ad dyrka

sig

sig med; þesswegna ættum vier ad hafa þessa Truargrein jafnan fyrer Augum, til ad audmykia Hiarta vort, og ad skelfast fyrer Guds Reide, sem viis er øllum idrunarlausum; enn allra hellst ad kveikia i oss eina brennande Elsku til hans, er oss overdugum og oþacklatum, ann Aflats, so margt gott giører; og nær hann lætur oss vel lijda, edur frelsar oss af nockurre Neyd, ad þacka hønum af øllu Hiarta þar fyrer, lofa priisa og elska hann og taka med allre Hogværd og Þolenmæde a mote øllu þvi, sem hann vill læta vid oss frammkoma, hverju sem oss synest þad beiskt og surt; þvi hann er vor Fader, vor og allra Hluta Skapare; so bar er ecke ad efast um hans Giæsku, ad þad sie oss eige fyrer bestu, sem hann vid oss giører, og ecke um hans Viisdom nie Almætte, so hann kunne oss ecke ad hiælpa, jafnvel þott Dioffullenn, og øll Verølldenn med hønum være oss a mote. Enn allra sidst eigum vier ad þeinkia, ad vier med Oþolenmæde, edur vorum eigenn Radum, sem eru a mote hans Vilia, kunnum nockud ad utretta, heldur ad fordæma siælfa oss, og spilla Giæsku vorre, segium þvi med David (n): **Eg vard mallaus, af þvi þu gierder þad.** Nu hefur þu nockud heyrt talad um þa liskamlegu

(n) Ps. 38. 10.

amlegu Velgiørninga þeß Almaattuga Guds, og Himneska Føðurs; Enn so mikler sem þeir eru (sem þo eru so mikler, ad þad fær eingenn syndug Tunga uttalad) þa eru þeir þo Hiegómi ad reikna hia hinum Andlegu, sem hann hefur oß veitt i Sendingu sijns eingetens Sonar JESU CHRISTI, og Astgiøfum Heilags Anda, sem oß veittar eru fyrer Christi Forþienustu.

Hverier eru þesser Andlegu Velgiørningar?

Um þa er talad i þeim tveimur epterfylgiande Truargreinum, er hlioda um GUDS Son og H. Anda.

Utskyr mier þær eins og þu hefur giort vid þessa?

Hin Onnur Truargreinen hliodar þannin;

Eg true a JEsum Christum, Son hans eingetenn, vorn Drottenn, hver ed getenn var af Heilogum Anda, fæddur af Mariu Meyu, pindur under Pontio Pilato, krossfestur, deyddur og grafenn, nidurstie hann til Helvitis, enn a þridia Dege reis hann upp fra Daudum, uppstie hann til Himna, situr hann til hægre Handar Guds Fodur almattugs

mættugs, þadan er hann komande ad dæma Lifendur og Dauda.

Hvad jata menn nu i þessare Grein?

Menn jata þad, ad so sem menn trua a GUD Fødur, sem er hin Fyrsta Persona Guddomsens, so true menn og a JEsum Christum GUDs Son, sem er hin Ønnur Personan; þvi jafnvel þott ad þetta Ord, eg true, eige fylge i Upphafenu þessare Grein, þa heyrer þad þo henne til; so þad er so miked sem þu segder: eg true og a JEsum Christum.

Hvilik er þesse Ønnur Persona GUddomsens JEsus Christur?

Þad seger Lutherus hier best i Utskyringunne yfer þessa Grein i Frædunum, med þessum Ordum: Eg true, ad JEsus Christur, sannur Gud, af Fødurnum getenn fyrer allar Allder, og hinn same einn sannur Madur, fæddur af Mariu Meyu, sie minn Drottenn.

Þu sagder hann være GUDs Sonur, hvernenn kemur þad til?

Þvi hann er af Fødurnum getenn fyrer allar Allder, so sem eg fyrer skømmu sagde.

Hvad er þetta: fyrer allar Allder?

Það er fra Eilifu; þviad eins og Gud hefur eckert Upphaf, so hefur og eige hans Sonur neitt Upphaf, nie hans Getnadur, helldur hefur þesse Getnadur varad fra Eilifu, varer enn nu, og mun vara um alla Eilijfd, það teiknast med þessum Ordum (o), þar Faderenn seger: **Þu ert minn Sonur, i Dag ol eg þig.** Þu ättt eige þeinkia so um þetta, so sem um Manniegan Getnad, þar Madur keinur af Manne, og Faderenn er alltid fyrre enn Sonurenn; Enn þenna Getnad, kann eingenn ut ad skyra, so sem Spaamadurenn seger: (p) **Hver vill utsegia hans Getnad.** Og þetta Ord Allldernar, það er Timenn i hverium ad heiter bæde fyrr og sidar, i giær og i Dag, og a Morgun; þær hofdu sitt Upphaf undereins og Verölldenn var skøpud, og Himentunglenn sem afmarka Timana, og med sinum Gange syna Mønum hvad fyrr edur sidar er: enn þvilijkt var eckert adur enn Verölldenn var skøpud: Og fyrst ad Guds Sonur er getenn adurenn þetta Verälldarennar Hlaup tok til, og adur enn þar hiet, fyrr edur sidar, þa er það vist, ad hann er Gude Fød-

ur

(o) Ps. 2. v. 7. (p) Es. 53. 8.

ur sameilifur, og ad Gud Fader var alldrei fyrr, enn hans Sonur var, og Sonurenn eige sidar enn Faderenn var.

Eige skilst mier þetta enn nu.

Þad veit eg, þvi þu hugleider Guddomlega Hlute epter þinum Skilninge, og skilur þo ecke sialfur, hvernenn þu ert myndadur i Modurlijfe, hvernenn muntu þa skilia hvernenn Guds Sonur er af Fødurnum getenn fyrer allar Allder? Enn þu ått þvi ad trua ef þu villt holpenn verda; þvi ef þu skilder þad, og giæter audsynt med Røkum, hvernenn þessum Leyndardoime være hattad, þa þyrfter þu ecke Truarennar vid i þessu; Enn ef þu truer, þa dæmer þu eckert her um, epter Mannlegum Skilninge, helldur gefur þig og Sal þina Gude a Walld, hver ed sig sannenn hefur monnum auglyst, og **þina Skilningu fangna under Hlydne Truarennar** (q), og þeinker med sialfum þier: Eg er heimskur og fravis til ad skilia so Haa og so Guddomlega Hlute; enn fyrst Gud hefur þad talad, þa true eg þvi; og þad er sa einaste Grundvøllur þu kant ad hafa til ad trua þier til Saluhialpar, enn ecke þin holldleg Skynseme.

Hvad

(q) 2. Cor. 10. 5.

Hvad er þetta, sem i Fræduninni Stendur; og hinn same einn sannur Madur; fæddur af Mariu Meyu. Er hann þá bæde GUd og Madur?

Þad er hann ad vísu. GUd eilifur var hann, er enn nu, og mun vera um Allder Allda, epter þeirre Guddomlegu Natturunne; enn hann, sem var GUd fraa eilifu, og GUds eingetenn Sonur, hann tok aa sig Manndomlega Natturu i Tijmanum, þegar lidenn voru fraa Sköpun Veralldarennar hier um fiögur þusund Ar; og er fæddur af Mariu Meyu, so sem seger i Lutheri Utleggingu.

Hvad er þad fraa eilifu, edur hvad er Eilifdenn?

Þad verdur eige sagt ødruvise enn so; ad hun hefur eckert Upphaf og eingann Enda, Seg mier, hvar er Upphafed aa þessum Hring O?

Þad er hverge. So er og Eilifdenn, hun hefur eckert Upphaf.

Hvernenn tok hann aa sig Manndomlega Natturu af Mariu Meyu?

Hann var getenn i hennar Lijfe, af H. Anda, aan Karlmanns tilverknadar; þvi sagde hun vid Gabriel Eingel, er bodade henne Getnadenn (r); hvernenn maa þetta ske, þar eg hefe eingann Mann kiennt;

(r) Luc. 1. v. 34. 35.

kient; enn hann svarade henne; H. Ande mun koma yfer þig, og Kraptur hins Hædsta mun yfirskyggia þig; og sidan, þa hennar Timi var komenn, fæddest JEsus af hennar Life, eins og adrer menn, hluttakande Holldz og Blodz, eins og Smæ Bornenn, so sem Paulus seger til Hebræos (s).

Er þa Guddomurenn umbreittur i Manndom?

Langt er fra þvi; þar GUd kann ecke ad umbreitast; helldur samteingdest hin Oniur Guddomsens Persona Manndomenum, i Life Jomfrur Mariu, i þvi sama Augnablike, sem Christur var gietenn af H. Anda, so ad sidan heiter hun Guddomleg Nattura, þegar talad er um Christ, so sem Gud og Mann; þvi hun og hin Manndomlega Natturan eru i einne Personu samteingdar; samt er hann þo epter Guddomenum samtar Veru med Fødurnum, þad er Eilifur Almættugur GUd, so sem Postulenn seger (t): ad Christur sie af Fedrunum epter Holldenu, Gud blessadur um Allder, Amen: hann leggur hier til þetta Ord, Amen: þad er, vissulega, sanñarlega; og brukast i Ritningunne til ad stad-

(s) Cap. 2. 14. (t) Rom. 9. v. 5.

stadfesta og styrkia þar med, ad þad sie ö-bryngdull Sannleike, sem um er talad.

Hvad er þetta, Hann er samrar Veru med Födurnum?

Þad er; hann er GUD eins og hann, so sem hann siálfur seger (u): **Faderenn og eg erum eitt;** þad ad skiliast, epter Guddomenum, So sem hann er samrar Veru med Födurnum epter Guddomenum, þad er, sannur GUD, so er hann og samrar Veru med oss, epter Manndomenum, þad er sannur Madur, **Holld af voru Hollde og Bein af vorum Beinum,** eins og vor fyrste Fader sagde (x), um vora fyrstu Modur, af þvi þau voru samrar Veru, þad er, Manneskiur bæde; so ad JEsus Christur i einne semsettre Persónu af Guddome og Manndome, er bæde Skapare og Skepna; Skapare epter Guddomenum; þvi **þu Drottenn Grundvallader Jordena i Upphafe, og Himnarner eru þin Handa Verk** seger David (y); Enn Skiepna er hann epter Manndomenum? þvi hann er Skapadur eins og adrer Menn, so hann er siálfum sier meire, og siálfum sier minne, sin Skap-

(u) Joh. 10. 30. (x) Gen. 2. 23.
(y) Psl. 102. v. 26.

Skapare og sijn eigen Skepna ; so sem **hann liet sialfur fra sier sina Saalu, og tok hana aptur** (z)

Hefur Christur adra Saal helldur enn Guddomenn?

Ad sönnu hefur hann: annars være hann ecke fullkomenn Madur; þvi Saalenn er þad sem giører Manneun ad Manne; annars være hann eckert af Kvikindunum. Bæde Saal og Likama hafde Christur af sinne Modur, eins og adrer menn af sinum Forelldrum. Þad sem syndgad hafde, þad sem endurleysast ætte, þad hefur hann uppa sig teked, og samteingt Guddomenum i einne Persónu; enn Saalenn hafde hvad mest syndgad, og stiórnad Likamanum til Syndarennar; þvi þurfti hun og hvad mest Endurlausnar vid, þvi hefur hann og teked hana i Samfelag Guddomsens, og lided a heyne; og hier ad auke seger Christur (a): **min Saal er hrygg allt til Daudans**, enn Guddomuren kann eige ad hryggiast; þvi GUd er alleina sæll.

Þvi stendur þetta hier sier i lage i Lutheri Utleggingu um Christ, ad hann sie minn Drottenn,
Er eige GUd Fader og H. Ande og so minn Drottenn?

Ad visu er øll Guddomsens Þrenning

H bæde

(z) Joh. 10. 18. (a) Matth. 26. v. 38.

bæde þinn og allra hluta Drottenn, þad er; allar ſkapadar Skepnur, jafnvel Dioffullenn og hanns Einglar, ſo vel ſem fordæmder menn, eru under hans Vallde; Enn ſoddan Herradæme er eige hier meint, þar þu nefner JEſum Chriſtum **þinn Drottenn**; helldur ſoddan Forrææd, ſo ſem þegar einn kauper einn Hlut, ſem eige var ꜳdur hans, ſier til Eigenndoms: bæde þu og aller menn voru ꜳdur under Dioffulſens Vallde, og under Gllds Reide, og ꜳttu eige annars Urkoſte, enn ad kveliaſt med Andſkotanum eiliflega i Helvite, og ad vera þrælar hans og Syndarennar, utrekner fra Gude og hans Auglite; Fra þeſſum þrældome, hefur Chriſtur frelſad þig og alla menn, og giørt oſs ad ſinne Eign, enn teked oſs af Andſkotans Hende, og af Gllds Reide Vallde; þvi er hann ſier i lage vor Drotteñ: Og þvi ſeger Lutherus i Utleggingunne yfer þeſſa grein; **ad hann ſie minn Drottenn, ſem mig glatadann og fyrerdæmdann Mann hefur afrekad, endurleyſt og frelſad, fra Daudanum og Dioffulſins Vallde.**

Med hveriu hefur Chriſtur Endurleyſt mig?

Þad ſeger Lutherus med St. Peturs

Ordum (b): Eige med Gulle nie Sylfre, helldur med sinu Heilaga og Dyrmæta Blode.

Hefur hann ekke annad unned mier til Sæluhiaalpar og Myskunar?

Hann hefur ad sönnu; enn Lutherus nefner þetta alleina; þviad þar i er folgen Endurlausnar-verksens Fullkomnan, ad hann uthellte sinu Blode a Krossenum, og liet sitt Lif fyrer oss; þvi sagde Drottenn under sitt Andlaat, þaa hanns H. Blod var utrunned, so hann eige kunne epter Naatturlegum hætte leingur ad lifa: **Þad er fullkomnad.** Þo skalltu vita, ad allt þad, sem hann hefur giört sidan hann fyrst var getenn i Modur Life, þad þienar til vorrar Endurlausnar, og þvi er hid sierlegasta upptaled i þessare Truargrein: 1. **Hann er getenn af H. Anda, og fæddur af einne Jomfru, Hreinn og Heilagur, og fraaskilenn Syndurunum** (c), so ad þo vier sieum getner og fædder i Syndenne, þaa hefur hans allra helgaste Getnadur og Fæding burtteked Saurugleika vors Getnadar og Fædingar; so ad Sekt Uppruna Syndarennar (sem epter voru syndumspilltu Edle fylger hverium Manne, sem af

(b) 1 Pet. 1, 18. (c) Hebr. 7, v. 26.

Adam er komenn) hun verdur i burtutekenn, enn vier verdum hæfeleger fyrer Christi Dauda, i Skijrnenne, til ad þiona Gude, i Endurnyungu Lifdaganna. 2. Þar hann er nu so getenn og fæddur eins og ønnur Manneskia (d), þo æn Syndar, þa er vitanlegt, **ad hann er ad allre Hegdan fundenn sem Madur** (e) Hann æt og drack, hann vakte og svaf, hann sat og stod, hann talade og þagde eins og adrer menn; hvar med hann helgad hefur allar vorar nætturlegar Athafner, sem vegna Syndarennar, sem i oss byr, eru ohreinar og vanhelgar i Guds Augliti. 3. Hann er pindur under Pontio Pilato, einum heidnum Landsdomara, af Heidingium; so hann oss Heidingia Børn, **sem vorum an Guds i Heimenum**, og **fiarlæger Israels Borgar Rette, giorde ad GUDS Bornum** (f) 4. Hann er **Krossfestur**; **so ad vier getum krossfest vort Holld med þess Girndum og tilhneigingum** (g); þad er: ad vier getum dempad syndsamlegar Girnder Holldsens, sem motstrida Andanum. 5. Hann er **Daudur**; so ad hinn likamlege Daude kunne þa ecki ad

(d) Ebr. 5. v. 2. (e) Philip. 2. v. 8
(f) Eph. 2. v. 12. (g) Gal. 5. v. 24.

ad ſkada, ſem a hann trua; þvi hann hefur frelſad þa fra þeim eilifa Dauda, med ſinum Dauda, ſo ſem ádur er ſagt. 6. Hann er greptradur og under Jordena komenn, ſo ſem Lutherus ad orde kienſt; þar fyrer meiga og allra Chriſtenna Manna Grafer vera einn Helgedomur ſeger hann; ecke ſökum þeirra eigin Heilagleika; helldur þar fyrer, ad þeir hafa dæed i Trunne a þann Heilaga, kroſſfeſta, deydda og greptrada Son Guds. 7. Hann er ofanſtigenn til Helvijtis, til ad binda Diöfulenn og nidurbriota Port Helvijtanna, ad þau megne ecke ert a mote þeim, ſem a hann trua (h). 8. Hann er Uppriſenn a þridia Dege; ſo þeir, ſem a hann trua ſkylldu til eilijfs Lijfs uppriſa. 9. Hann er uppſtigenn til Himna; ſo hann tilbygge oſs eilijfa Viſt med ſier, og utvegade oſs H. Anda; og 10. Situr hann til hægre Handar Guds Fodurs Almattugs; til ad bidia fyrer oſs, og til ad birtaſt þar fyrer hanns Auglite, med þvi Offre, er hann utlagde a Kroſſenum, fyrer Mannkyned.

Eg veit, ad Gud hefur ecke Hendur og Fætur eins og Madur, hvad er þad þa, ad ſitia til hanns Hægre Handar?

(h) Matth. 16. 18.

Ad viisu hefur hann eige Hendur nie Fætur; þvi **hann er einn Ande** (i); enn þetta verdur sagt um Christ epter þeirre Manndomlegu Nátturunne, og er talad epter Plagsid Gydinga, er settu þaa sier aa hægre hønd, er þeir virdtu nærst sier, eins og Salomon, er hann sette Modur sina sier til Hægre Handar (k); þvi merker þetta, ad Christur, epter Manndomenum, sie nærstur Gude, ad allre Dyrd og Vallde, og eingenn Munur hinnar Guddomlegu og Manndomlegu Nátturunnar; nema sæ, ad þad sem hin Guddomlega hefur af sialfre sier fyrer alla Eilijfd, þad hefur hin Manndomlega ødlast i Timanum fyrer Ibud Guddomsens.

Hefur Guds Sonur alla menn endurleyst fraa eilijfre Fordæmingu?

Ad sønnu hefur hann; þvi seger Johannes, **ad hann sie Forlijkun fyrer allar Verålldarennar Synder** (l).

Verdur þaa eingenn fordæmdur?

Ad visu verda marger fordæmder, þvi verr:

Hvers vegna?

Þad seger Christur sialfur hiaa Johannem med þessum Ordum: **Enn hver sem ecke** truer,

(i) Joh.24.24. (k) 1 Reg.2.v.19. (l) 1 Joh.2.v.2.

truer, hann er þegar dæmdur, af þvi hann trude ecke a Nafn Eingetens Sonar Guds (m).

Er þa Vantruen einasta Orsok til Fordæmingar Mannsens?

Hun er hin hellsta, enn þo ecke hin einasta; þvi ad sokum þess, ad Synder hinna Vantruudu verda eige fyrergefnar, fyrer Forþienustu Guds Sonar, a hvern þeir trua eige, og ei medtaka þeir hana med Trunne, þa verda þeir og dæmder, epter sinum vondum Verkum.

Enn þeir, sem holpner verda, verda þeir holpner fyrer sin God Verk, edur eru God-Verkenn asamt Trunne Orsok til þeirra Rettlætingar?

Eingannveigenn: helldur alleina fyrer Truna a Christum, so sem Paulus vottar (n) Vier truum, ad Madurenn verde holpenn fyrer Truna, an Verkanna; þvi eingenn kann þau Verk ad giøra fullkomlega, sem i Løgmalenu bodenn eru; og vor bestu Verk eru jafnvel Synd i Guds Augliti; vegna sins Ofullkomlegleika; nema þau helgud verde fyrer Christi Forþienustu.

Hvar fyrer a þa God-Verkenn ad giøra? þvi a epter Løgmalenu ad lifa?

(m) Joh. 3. v. 18. 36. (n) Rom. 3. 28.

Þad kenner Lutherus hier i Utleggingunne yfer þessa Adra Grein Truarennar, þar hann seger, til hvers ad þinn Drottenn Christur hafe endurleyst þig af øllum Syndum, Daudanum og Diøfulsens Vallde, sem er til þess: ad **þu siert hanns eigennlegur, edur allur**; enn ef þu ert hanns eigenlegur, þaa attu eige aptur aa ny ad giørast Satans Þræll, med visvitande Syndum; Guds Sonur hefur frelsad þig fraa Syndenne, enn ecke til þess, ad þu skuler edur meiger syndga: hann hefur endurleyst þig, so þu lifa skuler, under hønum, i hanns Rike, og þiona hønum i Heilagleika og Meinleyse, alla þina Lifdaga; Hvad skilιast aa fyrst um hans Naadarrijke her aa Jørdunne; þad skedur med Godum Verkum, sem hann boded hefur i Løgmaalenu, þott þau sieu ofullkomenn, og þu geter ecke aldeilis vid Syndenne giørt; og ef þu giører svo, og truer aa hann, þaa muntu hønum eiliflega þiona i hans Dyrdarrike, i fullkomnu Rettlæte, Sakleyse og Farsælld.

Hvad merkia þesse Ord, sem standa i greindre Utleggingu Lutheri; Lika sem hann er siaalfur af Daudanum upprisenn, lifer og riker ad eilifu?

Þad seger Paall Postule med þessum

Ordum (o): vier erum jardader med Christo, fyrer Skirnena, til Daudans, ad lika so sem Christur er uppvakenn fraa Daudum, fyrer Dijrd Fodursens, so eigum vier ad ganga i Endurnyungu Lifdaganna, þad er: Vier eigum ad lifa Heilaglega, so sem hann lifde, þo eige getum vier þad so fullkomlega; Enn þesse Ord: lifer og rikir ad Eilifu, þau minna þig aa, ad so sannarlega sem Christur er daaenn fyrer þinar Synder, og er upprisenn þier til Rettlætis, og inngeinginn i sina Dyrd, so muner þu og eiliflega med hønum lifa og rikia: Eg vil og þess geta, ad hver sem truer rettelega aa GUds Son, hann aastundar ad giøra þad GUd hefur boded; og hver sem þad eige aastundar, hann maa vera viss um, ad hann hefur enn þaa eige hina rettu Tru; þessvegna aattu ad giøra þad sem gott er, eige einasta til ad auglysa Tru þina fyrer Mønnunum, helldur og ad giøra sialfann þig fullvissann um, ad þu sert rett-truadur; þad kallar Postulenn (p), ad giora sina Utvalningu vissa; So er þaa Meiningen af þessu: Ad God Verkenn kunna eingann

 ad

(o) Rom. 6. 4. (p) 2. Pet. 1. 10.

ad rettlæta fyrer Gude, þvi þau eru ofullkomenn, og Synndernar eru miklu fleire enn þau, Enn þau fylgia jafnan Trunne, hver ed alleina rettlæter; enn þau vondu eru fullnog til ad fordæma, þar sem þeirra Sekt ecke burttekenn verdur, søkum Vantruarennar.

Kunne GUd ecke ad fyrergefa Mannenum Syndena, þo eige hefde Christur piinst?

Adur enn eg svara hier til þessa, þa byriar þier ad athuga, ad Guds Rettlæte, hanns Almætte, og hans Myskunseme, og Spekt er allt hid sama; þvi i GUde er eingen Adgreining, helldur hefur hann openberad sig oss fafrodum Manneskium, med þessu Orda tiltæke, i Ritningunne, ad vier hann þeckia skylldum epter þeim Vitsmunum, sem hann oss gefed hefur, ad so miklu leite, sem oss til Saaluhialpar nægia maa; þvi svara eg uppaa þessa þina Spurningu: ad Gud kunne ecke ad forlaata Syndena aan þess, ad hanns Rettlæte yrde fullnægt, þvi þad sama hefde nidurbroted, og ecke uppbygt hanns Almætte, sem er hid sama og Rettlæted, enn fyrer þvi ad Giæska hans og Spekt eru og hid sama sem Almætted og Rettlæted, þa tok hann þetta Raad (sem eingenn madur kann ad skynia, nema upplystur af Heiløgum Anda) ad laata sinn Eingetenn

Son

Son taka a sig Manndom af Adams Kyni, i hverium aller syndgudu, þvi seger Ritningen(q): so elskade GUD Heimenn, ad hann utgaf sinn Eingetenn Son, uppa þad, ad aller þeir, sem a hann trua, fyrerfarest eige, helldur hafe eilift Lif, og ber þier ad hugleida þad, ad hefde GUD kunnad med ødru mote ad forlika Heimenn vid sialfann sig, þa hefde hann eige læted sinn Eingetenn Son, i hverium hønum alleina vel þocknast, lijda so herfelegar Pisler fyrer sina Ovine, so sem Christur fyrer oss lided hefur.

Hvadan kemur þad til, ad Christi Daude vár so dyrmætur i Guds Auglite, ad Lausnargialld Syndugra Manna vard eige med ødru mote loked?

Hugleid, ad þad sem syndugt Holld hafde tilunned, þad vard af syndlausu Hollde ad endurgialldast, þo med þvi mote, ad þad være komed af þvi sama Hollde, sem syndgad hafde; Holld kalla eg hier bæde Saal og Lijkama, eins og Ritningen þad optlega kallar, so sem Gen. 6. v. 12. allt Holld hafde fordiarfad sinn Veg; þad eru aller menn; Nu tok Christur uppa sig Adams Holld, af hverium Jomfru Maria var komen; enn

(q) Joh. 3. v. 16.

einn hans Holld, þad er hanns Manndomur, Lif og Sæl, voru syndlaus, hrein og oflekkud. og þo do hann fyrer alla sina Brædur, þad er alla Adams Nidia, saklaus og Heilagur.

Var þad nog til ad fullnægia GUds Rettlæte, ad einn heilagur Madur skyllde deya fyrer alla Synduga?

Eingannveigenn: þvi GUDS stranga Rettlæte kunne eingenn ad fullnægia, nema GUd, og þvi hefur hanns eingetenn Sonur, sem er sannur GUd, Fødurnum og Heiløgum Anda ad øllu samjafn, a sig teked Manndomlega Natturu, so sem Sæl og Likame eru ein Persona, og su sama Persona, Christur, hefur lided fyrer allar Veralldarennar Synder, til ad forlika Manneskiun vid hina Heiløgu Guddomsens Brenningu, Ja sialfur vid sialfan sig; ad einn Heilagur Madur af Adam komenn, hefur viliuglega lided fyrer Heimsens Synder, þad velldur þvi, ad Lausnargialldet tilheyrer øllum þeim, sem af Adam komner eru, og koma munu, so sem være þad af þeim golldet: Enn fyrer þvi, ad GUd leid i sømu Personu med Manndomenum, þa er þetta Gialldet so dyrmætt, ad GUd hefur teked þad fyrer fullt i gegn øllum Veralldarennar Syndum, þad eingenn Manneskia munde

fy=

fyrerfarast, ef aller trydu rettelega a Christum: Og hier sier þu, medal annara, ad hin Onnur Guddomsens Persona er samjøfn Fødurnum; þvi nema so være, þa hefde þetta Lausnar gialld eige vered Jafnvæge hanns Hatignar.

Hvernen ødlast menn, þessa fullkomnu Tru a Christum, sem þu hefur umtalad?

Pad mun eg segia þier i epterfylgiande Grein.

Þridia Greinenn.

Eg true a Heilagann Anda, heilaga almennelega Christne, Samneyte Heilagra, Fyrergefning Syndanna, holldsens Uppriisu, og eilift Liif epter þetta Lif.

Þu hefur sagt, ad H. Ande være hin Þridia Guddomsens Persona; eru eige Fader og Sonur eins Heilager, og eru þeir eige og Ande?

GUD er einn Ande seger Johannes (r); þad a ad skiliast um alla Guddomsens Þrenningu: Þad er nu einn Gud i Þrenningu, og Þrennann i Einingu; enn hin Þridia Guddomsens Persona nefnest þessvegna Ande sier i lage, ad hann fyrer alla Eilifd, (med oransakanlegu mote) framm-

geingur

(r) Joh. 4. 24.

geingur af Fødur og Syne; Enn **Heilagur Ande** kallast hann eige einasta þar fyrer, ad hann er i sialfum sier Heilagur, eins og Faderenn og Sonurenn, helldur vegna sins Embættes, sem er ad Helga oss; þvi so sem Faderenn kallast Skapare, Sonurenn Endurlausnare, so er og **H. Ande** Helgare kalladur; þvi hann hefur helgad oss, og daglega helgar alla þa, sem hann medteked hafa, og vilia leidast af hønum.

Hvad er þad ad Helga?

Þu hefur heyrt ad Madurenn er getenn og fæddur i Syndenne, er saurugur og Vidurstyggelegur i Guds Auglite, þad er: hann er, Ohelgur, **Barn Reidennar** (s) **og Guds ovinur** (t), þegar hann fædest i Heimenn **holld af hollde** (u); Enn i Skijrnenne endurgetunst vier fyrer Krapt Hellags Anda, hver ed samteingest Vatnenu, fyrer Orded, med hveriu vier skijrder verdum, og verkar þad, ad Manneskian, daud i Syndenne, endurfædest til Andlegs Lifs, og medtekur Andlegar Gæfur, sem eru þessar:

1. Skilningurenn, sem af Nattúrunne

(s) Eph.2.v.3. (t) Rom.5.v.10. (u) Joh.3.6.

urunne ecke kann adskilia hvad Guds Anda er (x), hann upplyseſt, so hann getur þeckt GUD sier til Saluhialpar. 2. Viliann, sem er rangsnuenn og Gude fraleitur, hann lagfæreſt, og verdur hæfur til ad hlydnaſt hønum. 3. Verkar hann i oſs Truna a Christum, fyrer hveria Madurenn alleina verdur rettlæt-ur fyrer Gude (y). Þetta verkar nu H. Ande i Skijrnenne, hvad vorum Nættur-legum Krøptum er omøgulegt, og þvi seger i Lutheri Utleggingu: Eg true, ad eg gete eige, af siaalfs mins eigenn Kroptum, edur Skilninge, truad a JEſum Christum, minn Drottenn, edur til hans komeſt; helldur hefur Heilagur Ande mig, fyrer Gudspiallanna Kenningu, kallad, upplyſt og helgad, med sinum Aſtgiofum. Frammveiges, þegar vier so skijrder erum, endurnyar hann oſs, og uppvekur i oſs Krapta Endurgetningarennar, hveria hann fyrſt innplantade i Skijrnenne: Hier um verdur greinelegar talad i Utleggingunne yfer Skijrnar Sacramented.

Hvar

(x) 1. Cor. 2, 14. (y) Rom. 3, 28.

Hvar med giører hann þad?

1. Þegar hann **tilbyr Hiortu vor** Syndugra Manna, til sannarlegs Heilagleika þar hann verkar i oss Idranena, med þvi: ad kenna oss ad þeckia Syndena, og minna oss, straffa oss, hræda oss med Hotan GUds Reide, ad dæma oss, so vier þeckium ad vier høfum til eilifs Dauda og Fordæmingar unned; og i hvert sinn er vier finnum til vors Overdugleika, þaa er þad hans Verkan. 2. Þegar hann **hughreyster** þau Hiørtunn, sem eru sundurmarenn af Þeckingu Syndanna, og Tilfinningu GUds Reide, rettlæter Syndarann fyrer GUds Dome, med þvi: ad hann (Syndarenn) truer, ad sier verde Syndernar tilgefnar fyrer Christi Forþienustu, og huggar hann þannenn, nær hann berst vid skelfda og veika Samvitsku. 3. Þegar hann med sinum Innblæstre **hneiger Viliann** til ad giøra þad sem GUd hefur boded, og til ad betra sinn Lifnad; so nær oss flygur eitthvad þvilikt i Hug, þaa vitum ad slikt er eige af Nátturunnar Kroptum alleina, helldur af þessum Helgande Krapte Heilags Anda. 4. Þegar hann **i Krossburdenum styrker oss**, og hiálpar Máttleyse

voru,

vorn, so vier tøkum med Þolennmædi mote Guds Hyrtingu. 5. Þegar hann i Medlætenu **Dempar i oss vondar Girnder**, ad vier ei fremium visvitande þad, sem Gude er imote, og varnar vid þvi, ad vier føllum i holldlegt Andvaraleyse. 6. Þegar hann **verkar þad i oss, ad vier erum heiter i Bænenne**, og bidium med fullu Trauste, um þa hlute, sem oss ærijdur, hellst i Andlegum Efnum; og hiælpar oss til ad bidia, sem eige vitum hvers vier bidia eigum; og þar ad auke **bidur hann fyrer oss med o-umrædelegum Andvorpunum**, so sem Paulus vottar (z). Og i øllu þessu er Helgun Heilags Anda innefalenn; med hverre hann leider oss til hinnar sønnu Osynelegu Christelegrar Kirkiu, sem alleina er Samneyte Heilagra, þad er retttruadra GUDS Barna. Gud Fader hefur Skapad oss. Guds Sonur hefur endurleyst oss; enn forgefens værum vier skapader, forgefens endurleyster, nema H. Ande hefde helgad oss. J Christi Dauda og Pinu er oss tilbued allt þad vier þurftum til Endurlausnarennar; Enn sa Fiarsiodur var hulenn, nema H. Ande hefdi upplyst oss til ad þeckia hann, og til ad færa oss hann i Nyt; þvi sagde End-

(z) Rom. 8. v. 26.

urlausnarenn (a) vid sijna Lærefveina: Þad gagnar ydur, ad eg fare til Fødursins, þvi nema eg fare til Fødursins, þa kemur eige Huggarenn til ydar, enn nær hann kemur mun hann leida ydur i allann Sannleika. Þar af sier þu, ad Christur hefur sied, ad vier þyrftum H. Anda med, jafnvel þott hann legde ut fyrer oss Lausnar giallded: Þannen er GUDS Rꜳdstøfun um vora Velferd; hveria vier skilium eige fullkomlega, enn eigum þo ad trua þvi, sem oss er opennberad þar um, i Ritningunne.

Hvar fyrer verdur þess geted i þessare Grein; eg true Christelega Kyrkiu?

Christeleg Kyrkia, sem hier umtalast, er Søfnudur retttruadra Guds Barna, er trua ꜳ Gud Fødur, Son og H. Anda, med soddan Tru, sem eg hefe þier ꜳdur sagt; Enn þessvegna nefnest hün i þessare Grein, ad þu skuler styrkia Tru þina þar vid, ad þu siert i Guds Christne inntekenn, fyrer Heilags Anda Helgan, og siert þessvegna viss um þina Sꜳluhiꜳlp, nær sem þu deyr.

Eru þeir þa aller Christner, edur i Christelegre Kyrkiu, sem eru skijrder, kunna Bodordenn, og trua þvi þu hefur sagt um þessar Þrjꜳr Guddomsens Personur?

Langt er frꜳ þvi. Þar eru marger, sem nefnast Christner, af þvi þeir eru skijrder, enn

(a) Joh. 16, v. 7.

enn motstrida þo Heilögum Anda, sem þeim i Skijrnenne veittur er, og læta hann ei vid sig ræda i þvi, ad rækia Guds Ord, og dempa Holldsens Girnder, sem eru: Skamm- er og Lester, Agirnd, Øfund, Dramb- seme, Rogur, Lyge, og allt þad sem er æ moti Guds Vilia, og þu hefur heyrt i Bod- ordunum upptaled; þvi er eige med þessum Ordum: **Christeleg Kyrkia**, meint ein Sokn, eitt Hierad, eitt Land, sem kallar sig ad trua æ Christum; helldur øll Guds Børn, sem æ hann rettelega trua, hvar hellst sem þau eru i Heimenum, jafnvel þott hver- ugt þecke annad, edur viti af ødru. Þetta er su Christelega Kyrkia, sem i þessare Grein umgetur, enn eige allur sa Almuge, er þu fyrer Augum ser, og sig Christenn kallar.

Hvad er þetta: Samneyte Heilagra?

Þad er eckert annad enn Utlegging yfer þesse Ord: **Christeleg Kyrkia**. Samneyte Heil- agra er Samfelag þeirra, sem æ Gud rettele- ga trua, rækia hans bodord, elska hann og trua æ Christum, epter þvi sem ædur er sagt. Þid sama Christeleg Kyrkia, hveria H. Ande **kallar**, **samansafnar**, hvar sem hun er i Heimenum, **og i rettre Tru til JEs- um Christum vardveiter**, so sem Luther- us seger i Utleggingunne yfer þessa Grein.

Hvern

Hvernenn get eg þeckt þá, sem eru i sama Bæ, somu Sokn, og sama Lande, eins og eg, hvert þeir hafa Heilagan Anda, edur ei?

Christur sagde (b) **af þeirra Avoxtum skulud þier þeckia þá**, það er: af því sem þeir giøra og tala; því ecke kann ein manneskia leingra ad komast; Enn skiptu þier eige so miked af ødrum, siaádu helldur til þess, ad þu siert siálfur i Christelegre Kyrkiu, og þeirra Samneyte sem eg hefe ádur utmálad; það kanntu alltid ad þeckia.

Hvernenn á eg ad vita það, ad eg sie i Christelegri Kyrkiu, edur Samneyte Heilagra?

Þesse eru Teikn þess. 1. Ef þu elskar Gud og hans Ord, og hefur Girnd til ad heyra það. 2. Ef þu hefur Glede af því, ad þinar Synder sieu straffadar, af hverium, sem það er; Ef þu hefur Epterlaungun til ad lifa betur, enn þu hefur hingad til lifad. 3. Ef þu reiknar þier eckert til Verdskulldunar, hvad sem þu þykest hafa gott giørt, og forsmáer øll þin Verk, hversu god sem þau kunna halldenn ad vera af Mønnum. 4. Ef þu reiknar það eige fyrer smáar Synder, sem almennelega eru halldnar, og ber Liferni þitt daglega saman vid GUDs Bodord, og kostar Kapps um ad leidrietta það

(b) Matth. 7. v. 16.

þad, sem aafæatt er. 5. Ef þu forlætur Ovin: um þinum af Hiarta, og geimer einga Reide hiaa þier, til þeß ad þu vilier hefna aa þeim, jafnvel þott þu giæter.

Eg true Fyrergefning Syndanna, hvad er þad?

Þad er: ad fyrst Christur hefur pinst fyrer þig, og H. Ande hefur so upplyst þig, ad þu þecker Synderner, og idrist þeirra, þaa veitst þu og, ad þinar Synder eru kvittar, nær þu truer aa Christum; enn under eins aattu ad fyrergefa þinum Naunga, allt þad hann hefur þier mote giørt, ef þu villt hafa þinar Synder kvittar hiaa Gude.

Þetta er þungt.

Þad verdur þu þo ad giøra, ef þu villt eignast eilift Lijf; þvi Fyrergefning Syndanna verdur undan ad gaanga; og þvi seger i þessare grein: **Eg true Fyrergefning Syndanna, og Eilift Lijf.**

Getur þaa Madurenn eige eignast Eilift Lif, nema hann forlaate þeim, sem allt illt hafa mote honum giort?

Einganveigen.

Syn mier þad af þvi Guds Orde, sem þu ert ad tala so tidt um.

Þad skal eg giøra i Utleggingunne yfer þaa fimtu Bæn i Fader Vor.

Legg mier ut þesse Ord: Eg true Upprisu Holldsens.

Holldsens Upprisa skedur a sidarsta Dege; þegar Drottenn JEsus kemur i Skyum Himensins, til ad dæma lifendur og dauda: Þa munu Saalernar aptur samteingiast Likømum þeirra daudu; Enn þeir sem þa eru lifande a Jørdu, munu snarlega umskipteleger verda, so sem Paulus vottar (c) Enn aller Menn lifande og dauder, munu uppriſter verda i Lopted, til mots vid Domara alls Hollds, JESUM CHRISTUM (d), hver ad, epter Manndomenum, hefur Valld þeged, af Gude til ad dæma allt Holld (e); þad er allar manneskiur: Þa munu þeir, sem truad hafa a GUds Son, fyrer Krapt JEsu Christi Forþienustu uppriisa til eilifrar Glede, og sidan um Allder Allda med Gude vera; Enn hiner Ogudlegu og Vantruudu til eilifrar Fordæmingar, og pinast eilislega med Dioflenum, og øllum hans Arum (f).

Munu hiner sømu Likamer, sem dou, upprisa?

Ad visu hiner sømu; Þvi vier skulum aller

(c) 1 Cor. 15. v. 51. (d) 1 Tess. 4. v. 17.
(e) Joh. 5. v. 27. (f) Joh. 5. v. 29.

aller birtast fyrer Domstole Drottens, seger Postulenn (g), og þad er rettvist fyrer GUde, ad hinn same Likame, sem madurenn do i, og sama Sæl, sem syndgad hefur, edur og gott giørt, skule þar epter dæmast (h).

Nu seger þu, ad eingenn verde Sæluholpenn fyrer þad, sem hann gott giører?

Þad er satt; enn fyrer Guds Dome reiknast þeir ad hafa allt gott giørt, sem truad hafa a Christum, og i þeirre Tru eru burtdauder af Heimenum: þvi þeirra Synder eru fyrergefnar fyrer hans Forþienustu; og hafe þeir nockud gott giørt, þo þad sie ofullkomed, þa verdur þad fullkomnad fyrer hina sømu Christi Forþienustu.

Nu heyre eg þo, ad madur skal standa Reikning af hveriu onytiu Orde i Domenum; hver mun þa holpenn verda?

Þad er satt; enn þegar eg a ad standa Reikning af Ordum og Verkum i Domenum og verd adspurdur: hefur þu ottast og elskad GUd, sem boded hefur? hefur þu eige lagt hanns Nafn vid Hiegoma? hefur þu helgad hans Hvilldardaga? og so frammveiges; þa mun eg svara: Eckert hefe eg giørt af þvi sem GUd boded hefur, so sem ber; enn þvertlega þad hann bannad hefur; enn eg hefi tru-

(g) Rom. 14. 10. (h) 2 Cor. 5. 10.

ad ꝏ hann, sem Løgmaaled hefur uppfyllt, og med sinne Forþienustu rettlætt mig ranglaatann. Og mun su Afbøtun ad fullu gyllda fyrer GUds Dome.

Hvernenn er þad mogulegt, ad þeir Likamer Daudra Manna, sem verda Fiskunum (hverier aptur verda af Monnum etner) og Villu-dyrum ad Fædu; edur þegar Madur Mann etur, ad þeir somu, sege eg, kunne upp-aptur ad rijsa?

Þad sem omogulegt er fyrer Monnum, þad er mogulegt fyrer Gude (i). hvernen var þad møgulegt, ad GUD kynne ad skapa alla Hlute af eingu, og þu truer þo þvi, fyrst GUD hefur þad talad i Ritningunne; þvi skyllder þu ecke hinu trua, sem Gud hefur og opennberad i sømu Ritningu. Og ef nockrum þyker þad omøgulegt, ad Likamer Framlidenna uppriſe, þa horfe hann ꝏ siælfa Natturuna, hvernenn Drottenn umbreiter þeim synelegu og þreifanlegu Hlutum, so ad sumer verda ad aungvu fyrer vorum Augum, og þo varer og vidhellst þad Efne, sem þeir voru giørder af; annars yrde Verølldenn tom, ef þad forgeinge og yrde ad eingu, sem þeir Hluter voru giørder af, er vier siaa-

(i) Matth. 19, 26.

um eydast: so sem Vatned, nær þad þorn-ar; Jørdenn, er hun blæs og eydest; enn hvar þad lender, edur hvad af ? vi verdur, veit sa einn, sem Nætturunna skapad hefur; þvi skyllde hañ þa vanta Visdom til ad þeck-ia, hvad af Mañsens Likama verdur, edur Mætt til ad safna hønum saman aptur, og ad skilia sierhvers eins Likama fra ødrum Hlutum, i hverium hann bued hefur allt til Upprisu Timans. Paulus hefur eitt a-giætt Dæme her um (k) er hann seger: **Þu vitsirringur, þad þu saaer, lifnar eige, nema þad deye,** i hverium Ordum ad hann ei meinar, ad Upprisa framlidenna sie ad øllu lijk Sadverkenu: helldur syner hann, ad nockud þvi lijkt sie i Nætturu Hlut-anna; og er þetta Dæme miøg agiætt, þar alleina Korned verdur nidursad, og þad funar i Jørdunne, þar til, ad þess Rotnan verdur ad annars Upprisu med langtum meira Averte, enn þegar þad sad var; og sa sem þad alldrei heyrt hefde, hann munde eige sidur undrast þar yfer, helldur enn yfer Upprisu Frammlidenna, og er margt þv-likt i Nætturunne; enn fyrer þvi, ad þad sked-ur daglega fyrer vorum Augum, þa finnst oss eige þar til, so sem nockurskonar Furdu-

(k) 1 Cor. 15. v. 36.

verks, jafnvel þo vier eige skilium, hvernenn þad tilkemur; enn vier høfum eingann sied upprijsa, þvi syneſt þad sunum furdanlegt; Enn eg vil segia: þad er eingu meira Kraptaverk ad uppvekia Dáuda, enn ad læta Mann fædast af Manne. Ad sidurstu er þad stor Fævitska fyrer Christna Menn, ad efast um Uppriſuna, þar þeir trua ad Christur sie upprisenn, og hafe uppvaked hina Daudu æ sijnum Hierviſtar døgum: enn um þann, er þvi eige truer, um hann vil eg segia med Paulo (l) **ad hann sie enn þæ i sinum Syndum.**

Hvers vegna verdur Eilijfs Lijfs geted i þessare Grein Truarennar?

Þviad vor Sæluhiælp fullkomnast fyrer Krapt og Verkaner H. Anda. Forgefens værum vier skapader, nema vier værum Endurleyster, so sem ædur er sagt, og forgefens Endurleyster, nema vier og værum Helgader fyrer Anda Drottens, hvern Christur hefur sendt oſs af sinum Fødur, til ad leida oſs i allann Sannleika: þad er, ad kienna oſs ad þeckia Gud vorn Skapara, JEſum Christum vorn Frelsara, og sialfann sig sem er vor Helgare og Huggare, og vor Talsmadur hiæ Fødurnum. Þessa fullkom-

am

(l) 1 Cor. 15. v. 17.

an vors Saaluhjalpar-verks utretter H. Ande, þar med, ad hann endurfæder oss i Skijrnenne; hvar vier verdum medtekner i Guds Sattmaala, upplyser oss, verkar i oss Idranena, Truna og Astundan til Godra Verka, og þannen leider hann oss til Samneytis Heilagra hier i Lijfe, sem er hin sanna Christelega Kyrkia; og nær vier hiedan förum, safnar hann oss til hinnar Sigre hrosande Guds Kyrkiu a Himnum, hvad ad er hid eilijfa Lijf, sem um er geted i þessare Grein; hveriu aller menn eiga ad trua, og epter þvi ad vænta, hversu illt sem þeir lijda meiga i þessum Heime; og fordast ad hryggia Heilagann Anda, med Vantru, Hirduleyse edur vondum Verkum; so þeir misse eige þetta Lijf, sem þeim afrekad er med Guds Sonar Blode, og um hvert Guds Ande giörer alla þa vissa, sem ecke motstanda hönum.

Hvilikt er þetta Eilijft Lijf?

Þad er so ogripanleg Sæla og oumræde-lega mikel, ad þar fær eingen Syndug Tunga Ordum ad komed, og eckert Hugskot so imyndad sier, ad þad kome i nockurn Samjöfnud vid hennar Yferburde; þvi seger Paulus (m): Ad þad hafe ecke

Auga

(m) 1 Cor. 2. v. 9.

Auga sied, og ecke Eyra heyrt, og ei hafe þad i nockurs mans Hug edur Hiarta komed, hvad Gud hafe þeim tilbuid, sem hann elska. Og hann sem var uppnumenn i þridia Himen, hann segest (n) hafa heyrt þar outsegianleg Ord, sem eingenn Madur fær uttalad; og Petur kallar þad ómrædelegann Føgnud. Og i einu Orde ad segia: um þessa Dyrdarvist verdur ei talad med ødru mote, enn med þeim Ordum, sem H. Ande sialfur hefur lagt Spámønnunum og Postulunum i Munn, sem er: Ad vier munum sia Gud Auglite til Auglites (o); vier munum verda Einglunum jafner (p); og samliker JEsu Christi Dyrdlegum Likama (q); vier munum skijna sem Sol i Rike vors Fodur (r); þar mun eingenn Villa verda i Skilningenum, helldur munum vier þeckia, so sem vier þeckter erum; enn Vilienn mun aldeilis Heilagur verda, og ecke annad girnast, enn ad gledia sig i Gude, og dæst ad hanns Vegsemd; þvi Paulus seger um JEsu Brude, sem er hañs Sigrehrosande Christni

(n) 2 Cor. 12. 4. (o) 1 Cor. 13. v. 12. (p) Matth. 22. 30. (q) Phil. 3. v. 21. (r) Matth. 13. v. 43.

Christni a Himnum, ad hun sie Dijrd-
leg, hafande hverke Fleck nie Hruckn,
edur nockurt þvilikt (s). I einu Orde
ad segia: þo allt veralldlegt Medlæti mætte
hladast a einn, og hann mætte breita til
hvern Dag, epter þvi sem hann villde fyr-
ermæla, þa være þad Motlæte ad reikna,
hia þessare Eilifu þyngd Dyrdarenn-
ar (t); hvad audsied er af þeim, sem hafa
yfergefed allann timanlegann Munad, og
þolad herfeleguſtu Pijſler, i þeirre von, ad ὑd-
last hana; þvi ef Fangelsed er þannen,
hvilikt mun þa Riked vera?

Hvernenn get eg orded hluttakande þessarar Sælu?

Med þvi mote sem adur er sagt, ad þu
truer a Gud, og þann, hann sende,
JEsum Christum (u), og læter stiorna
þier af Heilögum Anda, til ad giöra þad
sem Gud hefur skipad i Lögmalenu, epter
þvi sem þier er mögulegt.

Hvernenn fæ eg þad giort, þar eg er hneigdur til
alls ills?

Þad fær þu giört med sifelldre Astundan,
og alvarlegre og heitre Bæn til GUDS,
þvi an hans megnar þu eckert (x).

Hvern-

(s) Eph. 5. 27. (t) 2 Cor. 4. 17.
(u) Joh. 17. 3. (x) Joh. 15. v. 5.

Hvernen a eg ba ad bidia?

Þad kenner eingenn so vel, sem JEsús, þinn Endurlausnare, med þeirre Bæn, er hann kiende sinum Lærersveinum ad bidia med (y), hveria þu kannt, og heiter Drottennleg Bæn, i hverre allt þad er innefaled, sem vier þurfum ad bidia GUD um; bæde Salar og Likamans vegna.

Eg skil eige þessa Bæn, legg mier hana ut?

Þad skal eg giøra, epter þvi sem eg rettast veit, af GUds Orde.

Les hana þar.

Fader vor, þu sem ert a Himnum, helgest þitt Nafn; tilkome þitt Rijke; verde þinn Vilie, svo a Jordu sem a Himne; Gief oss i Dag vort daglegt Braud; og fyrergef oss vorar Skullder, so sem vier fyrergefum vorum Skulldunautum; og eige leid þu oss i Freistne; helldur frelsa oss fra Illu.

Þu hefur i Tveimur fyrerfarande Pørtum Christelegs Lærdoms heyrt hvad þu skyllder giøra af Bodordunum, og hvad þu skuler trua af þeim þremur Truargreinum.

Enn

(y) Luc. 11, 2.

Enn fyrer þvi, ad eingenn kann Bodorden ad hallda fullkomlega, sökum Veikleika Holldsens; enn Diofullenn astundar Dag og Natt ad stela Ordenu ur vorum Hiortum, so ad eige skulum vier trua og verda Holpner (a); og þar ad auke er Heimurenn, hver ad er Satans Þienare og Eyrendes reke, i þvi, ad spilla vorre Saaluhiaalp a allar Lundir, med illum Dæmum, sinum Fortølum, og Underferle; enn vor Syndumspillta Nattura er hneigd til alls hins illa; þa er þad vist, ad vier a eingann hatt faum Motstødu veitt þessum, so sterkum og slægum, Ovinum; nema vier niotum Kraptar af Hædum, fyrer hans Skulld, sem Heimenn hefur sigrad, og dæmt, og utkastad Heimsens Høfdingia, JESU Christi; þvi er oss einsætt og omissandi, ad þreita yduglega vid Gud med Bænenne, ad hann vilie vera Krøptugur i vorum Breiskleika, so vier faum Motstødu veitt, og Sigrenum hallded; Enn fyrer þvi, ad þad athugar eige hver madur, hversu omissande ad Bænen sie, þa vil eg med faam Ordum syna, hvad oss eige ad hvetia til ad ydka hana kostgiæfelega.

Seg

(a) Luc. 8, 12.

Eg mier, hvad er þaa þad hellsta?

1. Eitt hefe eg sagt allareidu i nærst fyrerfarande Grein, sem er: ad omøgulegt er Diøfleaum, Holldenu og Heimenum ad motstanda, aan Bænarennar. 2. Annad er þad, ad Gud hefur sialfur skipad, ad bidia sig, so sem allvida maa i Ritningunne lesa; þvi ad bidia, þad er, ad aakalla Guds Nafn; og þvi er Bænen ein Grein af þeirre Guds Nafns Dyrkun, sem oss boden verdur i hinne Fyrre Bodorda Tøblunne; so ad hann sem hana forsomar, hann syndgar storlega þar aa mote, og þad i striid vid sialfann sig; þvi hann ræner sig þeim Astgiøfum, sem Gud munde hønum annars veita: þar fyrer skalltu eige læta nockurn Hlut hindra þig fraa ad bidia; og eige þinar eigenn Synder, hverju storar sem þær eru; þvi hann hefur skipad øllum sig ad bidia, og sagt (b) fortakslaust, ad **hvern sem til sin kiæmi, vilie hann eige fraa sier reka:** Enn þu kannt ecke ødruvise til hanns ad koma, enn i einne audmiukre og idrande Bæn; og þess syndugre sem þu finnur þig ad vera, þess meire þørf hefur þu ad bidia: þvi hiaa hønum einum er Fyrergefning Syndanna, **um hveria** jafnvel allar

(b) Joh. 6. v. 37.

aller heilager þurfa hann ad bidia (c). Ad sönnu vorru Petur og Paall miklu heilagare enn þu; enn GUds Bodord er eins heilagt fyrer þig, sem þaa; og GUd lijtur ecke i Bænenne til Mañsens Heilagleika, helldur til sins Bodords, og til Christi Forþienustu, i hvers Nafne bæde rettlaatet og Synduger bidia hliota, ef þeir skulu bænheyrder verda: þar fyrer skalltu og eige Bæn þijna litels virda, nær hun frañkemur af truudu Hiarta, og gloande Anda; eige vegna nockurrar þinnar Forþienustu; þvi hun er eingenn i þessu, helldurenn i Ölmusu giördunum, edur ödrum Godum Verkum, sem GUd hefur boded; helldur þessvegna, ad GUd hefur skipad þier ad bidia, og ad dyrka sig med Bænenne, so sem þesse Davids Ord lioslega votta (d): Akalla þu mig i Neydenne, eg skal bænheyra þig, enn þu skallt vegsama mig. Vit þvi fyrer vist, ad Gud hefur þier eckert boded, sem eige verde þier ad Synd, ef þu þad forsmaaer, enn til Rettlætes reiknad, ef þu þad giörer i Trunne, og af Hlydnenne vid GUd; Og þo Truen sie veik, og Andenn eige so heitur, sem þu villder, þaa laat

K þier

(c) Psal. 32. v. 6. (d) Psal. 50. v. 15.

þier nægiast hans Rad, hanns Kraptur er i breiskum mattugur (e); og þar ad auke seger Paulus oss (f); Ad Andenn (þad er heilagur Ande) hialpe Mattleyse voru, og bidie fyrer oss med oumrædelegum Andvorpunum: þar fyrer mattu, i Krapte þessa Bodords, ohræddur framkoma fyrer Gud i Christi Forþienustu Nafne, til ad bidia um hvern Hlut, sem þier ariydur, og eige er GUDS Vilia a mote, efande um eckert (g); þvi hefde hann ei viliad þig bænheyra, munde hann alldrei hafa skipad þier ad bidia. 3. Pad þridia, sem oss a ad knya til ad bidia, eru Guds Fyrerheit, þar hann seger (h): Akalla mig a Dege Neydarennar, og skal eg frelsa þig, enn Dagur Neydarennar er hvern Dag; þvi alldrei erum vier ohullter fyrer ovinum vorum; Og Christur seger (i): Bidied og munud þier odlast. Hvilik Fyrerheit eru obriotande i Heilagre Ritningu: Skyllda eg þa hata so sialfann mig og Salu mina, ad eg eige legde allt Kapp a ad bidia hann um þad mig

(e) 2 Cor. 12. 9. (f) Rom. 8. v. 26.
(g) Jac. 1. v. 6. (h) Psal. 50, v. 15.
(i) Matth. 7. v. 7.

mig naudsyniar, bæde i Andlegann og Likamlegann Mæata, sem eg veit, ad so er Mættugur, ad hann getur veitt mier alla hlute; so Vis, ad hann veit hvad mier er fyrer bestu; so Halldennordur, ad fyrr meiga Himen og Jørd forgænga, enn ad eitt hans Ord bregdest: þvi hann er Trur, siælfum sier kann hann eige ad afneita; Og so er hann Giæskurikur, ad hann hefur lofad, **ad hvers eg bid, vilie hann þad bænheyra** (k). Truer þu nu eige þessum Guds Fyrerheitum, þæ haf þad fyrer satt, ad so sem þu giører stora Synd i þvi, ad bidia ecke, so giører þu hønum enn þæ stærre Oriett, i þvi, ad trua ecke þvi, hann lofad hefur; þar hann segest vilia bænheyra þig, og þu væner hann Lyge, med slijku Vantrauste.

Nu veit eg ecke, hvernen eg æ ad bidia, so sem eg hefe þier ædur sagt?

Eg hefe sagt þier og ædur, ad þad kenner eingenn so vel sem Christur, i Drottenlegre Bæn; og þad mæ hvad mest styrkia þig i Trunne um Bænheyrsluna, ad hann hefur ad fyrra bragde lagt þier Ord i Munn, hvernenn þu skyllder bidia; so nær þu les þessa Bæn med godum Skilninge, og med Truudu Hiarta, og Hlydne vid Gud, þæ

(k) Joh. 16. 23.

kann þin Samvitska alldrei ad efast um; ad þu hafer rettelega beded. Sa sem vill bidia, hann skal vita hvern hann bidur; þad er hier tilteked med þessum Ordum:

Fader vor, þu sem ert a Himnum.

Hann skal þeckia sijna Neyd og Angist, og Þørf sijna a þvi, sem hann bidur um, so hann verde heitur i Bænenne; þvi eingenn bidur af Alvøru, sem ei þecker hvad miked hønum rijdur a þvi sem hann bidur um; Enn a allt þad minner þig Drottennleg Bæn: Og þarftu eige annann Læremeistara til ad kienna þier ad bidia andmiuklega, enn hana, ef þu hana rett yfervegar. Sa sem vill bidia einhvers, hann a ad nefna þann Hlut, er hann bidur um; þvi þott Gud vite best hvers vier vidþurfum, þa vill hann laata dyrka sig med þvi, ad vier þeckium vora Naud; annars þeckium vier hann eige fyrer vorn Naudhialpara, og ad vier nefnum þad sem oss aliggur, annars gefum vier eige vora Þørf til Vitundar.

Eg þarf þa ad skilia vel þessa Bæn, þvi bid eg þig ad leggia mier hana ut?

Eg vil fyrst tala um Formaalann, er so hliodar:

Fader vor, þu sem ert a Himnum.

Hvad

Hvad er i þessum Ordum ad athuga?

Fyrst er þad, ad þetta Ord, **Fader**, merker alla Heilaga Gúddomsens Þreñingu; Fødur, Son, og H. Anda; so sem þad merker Devt. 32. v. 6. þar ed Moises seger um alla Guddomlega Hœtign: **Er hann eige þinn Fader, sem hefur afrekad þig, sœ ed giørde og tilbio þig;** og Esaias seger (l) **þu Drottenn ert vor Fader og vor Frelsare.** Þetta Nafñ tilheyrer og med rettu hverre einne Guddomsens Personu sier i lage: Um GUD Fødur er sialfsagt, þar Drottenn JESUS kallar hann sinn Fødur, og vorn Fødur; Enn Christum nefner Esaias (m) **eilijfann Fodur og Fridarhofdingia**, og Cap. 8. v. 18. seger hann under Personu Christi: **Siœ mig, og þau Born, er Drottenn hefur gefed mier;** hver Ord Paulus (n) þijder uppœ Christum; Enn ef vier erum hans Børn, þœ er auglióst, ad hann er vor Fader. Heilagur Ande er og vor Fader, þvi fyrst hann hefur endurgeted oss i Skijrnenne, þœ er audvitad, ad hann er vor Fader. **Þesse Umþeinking gagnar til**

(l) Cap. 63. v. 16. (m) Cap. 9. v. 6.
(n) Hebr. 2. v. 13.

þess, ad þegar vier komum framm fyrer Gud, i vorn Bænastad, þa skulum vier hugleida, ad vier støndum i Augliti hinnar dyrdarfullu og skelfelegu Guddomsens Haatignar, sem þo er so giæskurik, ad hun vill kallast vor Fader, og vill vera oss lijknsamur, so sem Faderen er Bornunum myskunsamur (o); hvad med ødru styrker oss um Bænheyrsluna: þvi ef vier, sem vonder erum, kunnum ad gefa Børnum vorum godar Gafur, þvi mun ecke sa Himneske Faderenn gefa þeim Heilagann Anda, sem hann þar um bidia: og vilie hann gefa oss H. Anda, af þvi hann er vor Fader, þvi mun hann þa ecke gefa oss alla Hlute med hønum. Jeinu Orde ad segia: fyrst hann hefur skipad oss ad kalla Gud Fødur i Bænenne, þa er þad vist, ad hann vill oss bæde andlega og likamlega Forsorgun veita, so leinge vier erum hans Børn, og eige med Ohlydne og Þverud af oss briotum þenā Barnarett, eins og einn Fader forsorgar þann Son, er hann kannast vid. Og þott vier, med þessu huggunarsamlega Fødurnafne, alleina averpudum hina fyrstu Guddomsens Personu, þa lender þad allt i sama stad; þvi Faderenn og Sonurenn er eitt

(o) Psal. 103, 13.

eitt (p), og heilagur Ande frammgeingur af þeim bꝍdum, og þesser þrir eru eitt, so sem Johannes vottar (q); so ad sꝍ sem tilbidur Fødurenn, hann tilbidur Son og Heilagann Anda: þo skalltu ætid, nær þu bidur med þessare Bæn, renna Hug þinum til þessarra Þriggia; þu kant og eige annars, þvi hvernenn villtu frammkoma fyrer Gud, nema i JEsu Nafne, sem sagt hefur (r): **Hvers þier bidied Fodurenn i Minu Nafne, þad mun hann veita ydur;** og hvernenn villtu bidia verduglega, **nema Heilagur Ande styrke Mꝍttleyse þitt, og bidie fyrer þier med oumrædelegum Andvorpunum**; so sem Paulus adkvedur (s) **þar eingenn kann JEsum, Drottenn ad kalla, nema fyrer H. Anda** (t), þad er: ad þeckia hann fyrer sinn Drottenn, sem hann hafe afrekad, endurleyst og frelsad, so hann i hanns Nafne gete fyrer Krapt **Arfleifdarennar**, þad er Guds Sonar, **Anda, kallad Abba** (u), þad er **Fader.**

 Villdu

(p) Joh. 10. 30. (q) 1 Joh. 5. v. 7.
(r) Joh. 16. 23. (s) Rom. 8. v. 26.
(r) 1 Cor. 12. 3. (u) Rom. 8. 15.

Villdu menn þetta hugleida, þaa munde ecke so margur hraparlega og gaalaust lesa Drottennlega Bæn, og giøra hina bestu Guds Pionustu, sem er Bænen, ad hræddelegre Synd, vegna Gaaleysessins, og Hiegomlegra Panka:

Pvi kvedur so ad i þessare Grein: Fader vor?

Þetta litla Ord, **vor**, er hier eige forgefens sett; þvi 1. minner þad oss aa Christelegann Kiærleika, sem eige sijdst, i þvi auglysest, ad þegar eg bid fyrer mier, þaa bid eg fyrer øllum ødrum, eige einasta Vinum og Naungum, helldur og fyrer Ovinum mijnum; og er þesse Aminning naudsynleg, þvi eg maa vita, ad eg verd ecke bænheyrdur, nema eg unne øllum Mønnum af Hiarta alls þess, er eg bid sialfum mier i þessare Bæn; og þessvegna stendur sidar i bænenne: **Gief oss i Dag vort daglegt Braud; fyrergief oss vorar Skullder; Eige leid þu oss i Freistne, helldur frelsa oss fraa Illu.** Og fyrer þvi, ad GUD vill, ad øll Christnen, þad er: allt Samneyte Heilagra, skule bidia i einum Anda, þaa er Bænen skickud þar epter med þessu Orde, **Vor**; þvi ef **GUD** vill bæn-

heyra tvo edur þriꝏ (x) þvi mun hañ eige miklu helldur heyra Bœner alls Christelegs Safnadar. 2. þessa Bœn lesa bæde þeir, sem Gude hafa vel þionad, og hiner, sem hafa hønum hvad mest ꝏ mote giørt, enn idrast þo Illgiørdanna; enn þetta Ord, Vor, syner, ad Bœnen sie giørd fyrer alla: fyrer þꝏ Heiløgu, er so heita hiꝏ hinum, til þess, ad eige stære þeir sig; Enn fyrer þꝏ Storsyndugu, til þess, ad þeir eige ørvænte sier GUds Nꝏdar; þvi Bœnen er giørd fyrer alla, þar aller þurfa GUds Nꝏdar eins med, og aller verda hennar niotande, sem idrast og vilia lꝏta af Syndunum; Enn þegar eg bid fyrer øllum, þꝏ bid eg fyrer sialfum mier; Enn hafe eg nockud sier ilage fyrer sialfann mig ad bidia, hvert helldur þad er Andlegt edur Likamlegt; þꝏ mꝏ eg þad sier i lage fyrer GUd framhera, jafnvel þott þad sie i þessare Grein innefaled.

Hvad merkia þesse Ord: þu sem ert ꝏ Himnunum?

Þau minna oss ꝏ, ad giora Adgreining ꝏ mille GUds, sem er Fader yfer allt þad, sem Born kallast hæde ꝏ himne og Jordu (y) og Jardneskra Fedra; hvar

 til

(x) Matth. 18. v. 19. 20. (y) Eph. 3. 15.

til Christur hefur siaalfur gefed oss Orsøk, þar hann seger (z): **Pier skulud ecke kalla Fedur ydar aa Jørdunne, þvi einn er ydar Fader aa Himnum.** Enn þetta Ord, **Himen**, merker eige þann synelega Himen, er vier augum lijtum, helldur merker þad GUds Haatignarstol. Hann er eige inneluktur i neinum Stad, eins og skapader Hluter, helldur er hann allstadar; hann er eins vel allur i hinu minsta Sandkorne, so sem ad hann uppfyller Himenn og Jørd. Hann er jafnvel fyrer utan Heimenn, so ad hann kann, ef hann vill, ad giøra otal Þusund Heima, fyrer utan þenna Heim. **Hann er eige laangt fraa sierhverium einum af oss; þvi i honum Lifum vier, hrærunst og erum vier** (a) þar fyrer merker þetta: ad saa vor Fader, er vier bidium, hann sie Almaattugur Alvijs, og allstadar naalægur, og raade øllum Hlutum, bæde aa Himne og Jørdu, so sem David seger (b): **Vor GUd er aa Himnum, og giorer hvad hann vill:** Og so sem þetta Ord, **Fader**, þad minner oss aa hanns Fødurlega Giæsku, ad

(z) Matth. 23. v. 9. conf. Malach. 1. v. 6.
(a) Act. 17. v. 27. 28. (b) Ps. 115. v. 3.

ad hann vilie hiaalpa oss, nær vier hann bid-
ium; so aaminna og þesse Ord: **Þu sem
ert aa Himnum**, alla þaa, sem bidia þess-
are Bæn, aa hans Almætte, og guddom-
lega Forsion, ad hann kunne oss ad hiaalpa,
um allt þad, er vier vidþurfuin; þvi fyrer
hønum er eingen Hlutur omaattugur; So
og jaatum vier hier med, ad eingenn vite
so vel hvad oss gagnar, edur siaae so vel fyr-
er raade voru, sem hann.

Hefur Christur þaa allt innefaled i þessare Bæn,
sem vier þurfum ad bidia um, so ad eige þarf
fleire Bæna med?

Allt er þad þar innefaled, þo eige sie þad
allt aa Nafn nefnt. Drottenn seger (c),
aadur enn hann kende Læresveinunum þessa
Bæn; **Þier skulud eige stagsamer
vera, nær þier bidied, eins og Heid-
ingiar, hverier ad meina, ad þeir
fyrer Mælge sina bænheyrder verde;**
hvar Lausnarenn ecke meinar langar Bæn-
er; þvi bæde hann og hanns Læresveinar,
voru opt leinge aa Bænum; og hann sagde
þeim Epterlikinguna um Eckiuna, og hinn
ranglaata Domara, til þess, ad þeir skylldu
ydduglega bidia, so sem Lucas adkvedur (d);
helldur

(c) Matth. 6. v. 7. (d) Cap. 18. 1.

helldur meinte hann oþörf Fiölyrde, og Munnflapur, um þa hlute, sem oss gagna ecke, og eige eru Gllde til Dyrdar; hvad jafnvel rádvander Heidingiar hafa athugad; þar um talar Jacob (e) segiande: **Þier bidied og odleist ecke, af þvi þier bidied illa, sem er þar til, þad þier soed þvi i ydru Bijlife.** Og þessvegna seger Christur (f): **Helldur skulud þier þanenn bidia,** þad er: med þessum Hætte, og um þa hlute, sem kunna ad heimfærast til þessarar Bænar; J hverre ad nefndar eru Høfudgreinir alls þess, er þier meiged umbidia; þo skulum vier einganveigenn forsmá þau Bænarform, sem annadhvert i Ritningunne standa; þvi Frelsarenn tok siálfur sina sidurstu Bæn af hinum 31. Davids Psalme: Eige helldur þær sem af Vijsum og Gudhrædduin Mønnum eru samanteknar, til ad bidia Kvølld og Morgna, og i adskilianlegum Tilfellum; þvi Johannes kiende og sinum Læresveinum ad bidia (g); So eru og þær Bæner Gllde hvad þeckastar, sem vor Neyd og Angist þvingar ut af Hiarta voru, nær þær eru bygdar á Guds Orde.

So

(e) Cap. 4. v. 3. (f) Matth. 6. v. 9.
(g) Luc. 11. v. 1.

So hliodar hin Fyrsta Bæn.

Helgest þitt Nafn.

Hvad merker nu þetta Ord, þitt Nafn, i þinne Fyrstu Bænenne?

Guds Nafn er bæde hans Ord; so og allt þad, sem i þvi kent verdur: um Guddomlega Veru og Guddomsens Personur; um hans Verk; hans Hættu, sem almennelega kallast Eigennlegleikar, so sem er: hans Almætte, hanns oransakanlegur Visdomur, hans Rettlæti, hans Giædska, hanns Nælægd i øllum Stødum, hans Myskunseme, hans Þolenmæde, og allt þad, sem Gud hefur um sig openberad i Ritningunne, og villad Manneskiuna skynia læta, sier til Dyrdar, enn henne til timanlegrar, og eilifrar Velferdar. allt þetta skilst under þvi Orde, **Guds Nafn.**

Er ecke Guds Nafn heilagt i siælfu sier? þvi skulu menn þa bidia, ad þad helgest?

Ad sønnu er **Guds Nafn i siælfu sier heilagt**, so sem Lutherus seger, so eingenn kann þar æ ad bæta, edur fræ ad taka: þott øll Verølldenn lastade Gud, þa er hann eins Heilagur, eins Sæll, og eins Dyrdlegur; enn vier bidium i þessare Bæn: **ad þad helgest**

helgest medal vor, og verde af ofs Helgad.

Hvad er þad ad helga?

Þad er ad giøra og hallda vegsamlegann: þvi byriar þier ad athuga, ad vier bidium i þessare Bæn, ad GUds Nafn helgest med tvennu mote, medal vor: fyrst ad hann vilie giøra sig sialfann vegsamlegann i ofs og medal vor; og i annan mæta, ad vier mættum hallda hann vegsamlegan, þad er: Heidra, lofa og prisa hann, med Hiartanu, Munnenum og Verkunum.

Hvernenn helgar edur vegsamar Gud sialfann sig i ofs, og medal vor?

Þad giører hann, eige einasta þegar hann lætur sitt Ord predikast hreint og klært; i hveriu vier meigum þeckia, hversu Dyrdlegur, Rettlætur, Almættugur og Giæskurikur hann er, og hanns Nafn; og sviptir ofs eige þessum dyra Fiesiod, sem er hid hrædelegasta Guds Reide teikn, so sem hann sialfur vottar fyrer Spamannsens Munn (h), er hann segest vilia senda **Hungur i Landed, ecke Hungur Viijns og Brauds, helldur sina Orda;** helldur og einnenn þegar hann audsyner sig þvilikann, ad vera, sem hann sig opemberad hefur i sinu

H. Orde;

(h) Amos 8. v. 11.

H. Orde; þvi so tekur Ritningen til Ords, ad GUD helge sig og sitt Nafn, þegar hann berlega auglyser, annadhvert Rettlæte, Makt, edur Godgirne sina: þegar Drottenn straffade Aarons Sonu, Nadab og Abihu; þa seger hann (i) **Eg skal helgast i þeim, sem mier eru nærster.** Og hia Esaias (k) epter þad hann hefur hotad Gydingum Reide sinne, tekur hann so til Ords: **Drottenn mun upphefiast i Domenum, og hinn Heilage mun helgast i Rettlætenu.** Og hia Ezech. (l) seger hann um sina Godgirne vid Juda: **Eige vegna ydar, helldur vegna mins Heilaga Nafns, vil eg þad giora. Eg skal helga mitt mikla Nafn, so ad þiodernar vite, ad eg er Drottenn, þegar eg verd helgadur i ydur, fyrer þeim.** J þridia maata; helgar GUD sig sialfann i oss: þegar hann verkar i oss Heilagleikann, eige alleinasta med þvi, ad tilreikna oss Christi Forþienustu, fyrer hveria vier alleina reiknunst Heilager, nær vier truum, ad oss verde fyrer hennar skulld Synd-

(i) Lev. 10. 3. (k) Cap. 5. v. 16.
(l) Cap. 36. 22. 23.

Synndernar fyrergefnar; helldur og verkar hann i oss heilagt Lijferne, Gudrækelega Þanka, og Hræringar i Hiartanu, af hverium frammkoma Ord og Verk, sem Gude lijka, af þeim, sem eru i hans Vingan, þott þau sien ofullkomen; og þad verkar hann fyrer H. Anda, sem oss verdur veittur i Skijrnenne; og so vidhelldur og efter þetta daglega, so ad hanns Nafn ei verde saurgad og vanhelgad i oss, edur medal vor.

Hvernenn kunnum vier Manneskiurnar ad helga GUds Nafn?

Þad skedur med tvennu mote: fyrst þegar vier tøkum æ mote og samsinnum hinne sønnu og hreinu GUds Orda Kenningu, so sem hun er opennberud i Ritningunne, og af henne rettelega utdreigen og oss fyrersett, utmæld af GUds Ords Þienurum, sem oss eiga ad undervijsa i Ordenu; og eige einasta medtøkum hana, og truum øllu þvi, sem af Gude sagt verdur þar inne; helldur og geimum þad i godu og sidsømu Hiarta, elskum og virdum þad um framm alla Hluti og hugsum þar um ydduglega, og æstundum ad fara daglega varande i GUds Kynningu, og þad heiter **ad helga Gud i sinum Hiortum**, so sem Petur bydur oss i sinum Fyrra Pistle (m) og þar ad auke løgum vorn Lifnad epter

(m) Cap. 3. v. 15.

epter þvi, sem vier heyrum og truum, þad er: ad vier æstundum þad, sem GUd hefur skipad i Bodordunum, af fremsta Megne, fordunst þad hann bannad hefur: og þad kallar Paulus **ad vegsama GUd i sinum Likama, og i sinum Anda,** sem er hid sama, og ad helga hann; so ad vier, med Christelegu Frammferde, leidum adra til ad prisa GUd, epter Bode Frelsarans, er hann seger (n): **so lyse ydar Lios fyrer Monnunum, ad þeir siae ydar Godverk, og dyrke ydvarn Fodur, sem a Himnum er.**

Hvernenn kunnum vier ad vanhelga GUds Nafn, sem ad er so heilagt i siælfu sier?

Þad er audsied af þvi, sem ædur er sagt um Helgunena, þvi hitt er þvi rettlinis gagnstædt. Guds Nafn vanhelgast: 1. Nær hanns Nafn er vanbrukad med Eidum, Formælingum, Fiølkynge, edur a einhvern hætt lagt vid Hiegoma, so sem þu framar sia kannt i Utskyringunne yfer hid Annad Bodord. 2. Þegar þeir, sem Christner kallast, og eiga ad heita Guds Folk, lifa hvert a moti Guds Bode, verr enn Heidingiar; forsmaa hanns Ord og Predikun; eru Forelldrunum, Kennendunum og Yf-

 ervalld-

(n) Matth. 5. 16.

ervalldenu ohlyduger, Heiptræker, Losta-
samer, Agiarner, Bakmæluger, og leika
sier ad slikum Synduin: hviad ut af þessu
Ogudlegu Athæfe taka þeir vantruudu sier
Orsøk til ad lasta GUds Nafn, og meina, ad
hañ sie ei vandur ad sins Folks Lijfernis hætt-
um; hvi seger Paulus vid Gydingana i Rom
(o) (þeir ed hrosudu sier af Løgmaalenu, og
kendu ødrum þar epter ad lifa, enn siælfer
vanvirdtu þeir Gud med Løgmaalsens Yfer-
trodslu) hann seger: **ad fyrer þeirra
skulld verde Guds Nafn lastad med-
al Heidingianna;** þar fyrer skipar hann
og þrælum þeim, sem vid Christne teked
høfdu, enn voru þo under Oke Heiding-
ianna, **ad þeir skule hallda sijna Drott-
na alls Heidurs verda, so ad Guds
Nafn og Lærdomurenn ei lostud
verde** (p). 3. Verdur Guds Nafn Van-
helgad, þegar menn hafa rangar Meining-
ar um Gud, og hans Nafns Dijrdkun,
þvert a mote þvi sem hann hefur oss þad
openberad i Ritningunne, og giøra þad i
hans Nafne, rangfærande hanns Ord
þar til; hvad ad er hinn stærste Oriettur,
og hin herfelegasta Smaan, i gegn Gude.
Þetta giøra aller Villumenn, og þeir sem
fara med rangar Kenningar. Þu

(o) Rom. 2. 23. (p) Tit. 2. v. 9. 10.

Þu sagder i Utskijringunne yfer Formalann, ad Drottennleg Bæn minnte oss a allt þad vier bidia þyrftum; hvernen minner nu þesse Grein mig þar a?

Þad skedur med þessu mote: ad nær þu hugleider med þier, ad þu daglega vanhelger GUds Nafn med Hiartanu, Tungunne og Verkunum; þvi hver kann ad segia: **Mitt Hiarta er hreint** (q); edur hver er hann, sem ad eige rase med Tungu sinne, eda vandyrke GUds Nafn med øllu þvi hann adhefst; þa finnur þu under eins, ad þu hefur GUd stygt, og forþienad Helvijtis Pijsler, ef GUd vill tilreikna þier Syndena; enn hann tilreiknar hana øllum þeim, sem ecke idrast hennar, og eige asetia sier ad bæta sinn Lifnad. Seg mier: muntu þa eige þykiast hafa fulla þørf a ad bidia, ad Guds Nafn helgest i þier framnvegis, epter þvi sem adur er mællt; þvi an hans-kanntu eckert i þijnu Jdrunar, edur Endurnyungar verke ad frammkvæma: þar fyrer seger Lutherus i einum stad, ad sa sem bidur, ad GUds Nafn helgest, hann jate med þad sama, ad GUds Nafn enn þa ad nockru leite vanhelgest i sier, sem satt er; þvi eingenn getur þad helgad af daudlegum Mønnum, so sem byriar: þar fyrer seger og Cyprian:

(q) Prov. 20. v. 9.

rianus, sem var einn af þeim Heiløgustu Lærifedrum Christnennar: **Vier þurfum daglegrar Helgunar vid, so ad vier, sem daglega syndgunst, hreinsum Synder vorar med daglegri Helgan.** Þesse Helgan skiedur med Idran og sannre Tru, um hveriar vier bidium i þessare Bæn; og sier þu hier, hvernenn þesse Grein minner þig a Þørf þijna. Iødru lage, ef þu ert Christenn madur, og villt ødlast nockud, med Bæn, af Gude, þa ættu under eins ad bidia hann af Hiarta fyrer øllum Møñum, Vinum og Ovinum, Gudhræddum so vel sem Gudlausum; þvi þu veitst ecke Guds Raad, og ei neima hann gefe þeim Idran til Apturhvarfs, sem þier þykia þar til hvad olijkaster; og þott hann einsamall vite, hvad hann vill giøra, samt elskar hañ þinn Kiærleika, i þvi, ad þu bidur fyrer øllum, og **miked ma Bæn hins Rettlæta, nær hun er heit,** seger Jacob (r). Gud giæfe menn villdu þar epter vera alvarleger, æstundunarsamer, og samhuga i Bænenne; I einu Orde ad segia: Christur hefur daed fyrer alla, þvi skyllder þu þa ecke bidia fyrer øllum. Nu vita menn

(r) Cap. 5. 16.

menn, hverſu ad Verølldenn er full, eige einaſta af følſkum Kenningum, helldur og af Ogudlegum Mønnum, ſem einganveigenn liſa epter þvi, ſem þeir trua, og eru þo hiner fleire, ſem bæde eru vantruader, og framınfara i øllum Odædum, ſo ſem Tyrkiar og Heidingiar; hafer þu nu nockra Medaumkan med þeſſare Blindne Mannanna (ſem eru ſømu Nattúru og þu) þa mun þeſſe Bæn minna þig a, ad bidia fyrer þeim, ad Guds Nafn mætte i þeim helgaſt, med þvi mote, ſem adur er ſagt.

A eg ad bidia fyrer Ovinum Guds Nafns og Chriſtelegrar Kyrkiu?

Þu att ad ſømu ad bidia a mote þeim, ad ei takeſt þeim ſinn illur Aſetningur, i þvi, ad keſia Guds Chriſtne, og hinn ſanna Lærdom; Enn fyrer þeim attu ad bidia, ad GUd vilie umſnua þeim til Sannleikans Vidurkenningar, og gefa þeim Jdran til Apturhvarfs: þvi þad hefur ſked, fyrer Nad Drottens, ad Offoknarar GUDS Safnada hafa genged Chriſto til handa; ſo ſem Kennemennerner, er hann offoktu, enn trudu þo a hann ſijdan (s); hvar um Paulus er hid lioſaſta Dæme, hver ed i fyrſtunne offokte Guds Søfnud, enn ſidan vard Chriſti Poſtule (t) þvi ſkipar hann

 og

(s) Act. 6, 7. (t) Act. 9, 20.

og ad bidia fyrer Nerone Keisara, sem var hinn grimmaste Ovin þeirra, sem a Christum trudu.

Legg mier ut þaa Adra Bænena.

Tilkome þitt Rijke.

Hvad er GUds Rijke?

Guds Rijke kunna menn med Þrennu mote ad hugleida: Fyrst er hanns Almættis Rijke; þad er Valld þad, er hann stiornar og rædur med, øllum Hlutum, bæde a Himne og Jørdu, um hvert David talar (u): **Drottenn hefur stadfest sitt Sæte i Himnenum og hanns Rijke rædur fyrer ollu,** og i ødrum Stad (x) **þitt Rijke er eitt æfennlegt Rijke.** Þetta Rijke er eige so meint i þessare Bæn; þvi GUDs Maktar-Rike er so rijkt og øflugt Valld yfer øllum Skepnum, ad þvi fær eingenn Mattur a mote staded, og hann drottnar hvert sem þar um er beded edur ei: þo bidium vier þar um, ad vier med stærstu Audmykt meigum þeckia hanns Guddomlega Forsion og Almætte, sem øllu rædur, til þess ad vier eckert treystum a sialfa oss, edur tileinkum vorum Mætte, edur Frammsyne nockurn hlut; So og, ad hann

(u) Ps. 103. v. 19. (x) Psal. 145. v. 13.

hann vilie audsyna Makt sina a sijnum ovin-
um, er kappkosta ad nidurbriota hans
Naadar-Rijke, i Christelegri Kyrkiu. J
annann Maata; er hanns Naadar-Rijke,
hvert ad er sier i lage i þeim retttruudu, þad
er: i hinne sønnu Christelegu Kirkiu;
hverre hann stiornar med sinum H. Anda,
sem byr i Ordenu og Sacramentunum;
um hvert Frelsarenn talar (y) er hann svar-
ade þeim, er spurdu hann ad, nær GUds
Rijke kiæme, med þessum Ordum: **Guds
Rijke kemur eige, so þad adgiætt
verde, þvi siaa, Guds Rijke er inne
hia ydur;** þad er: Guds Rijke kemur
ecke med Harke og Yferlæte, eins og ver-
alldleg Rijke; helldur er þad i Mannanna
Hiørtum tilbued fyrer Innblaastur og Verk-
aner H. Anda, og so seger Paulus (z):
**Guds Rijke er eige Matur nie
Dryckur, helldur Rettlæte, Fridur
og Fognudur i Heilogum Anda.**
J þridia lage er Guds Dyrdarrijke; hvers
alleina adniotande verda hiner Rett-truudu,
og Utvølldu, þar þeir rijkia med Christo,
og eru med hønum eilijflega. Um þetta
L 4 sidarsta

(y) Luc. 17. v. 20. 21. (z) Rom. 14. v. 17.

ſidarſta tvennt bidium vier ſierdeilis i þeſſare Grein af Drottennlegri Bæn.

Hvernen kemur GUds Naadar-Rijke til vor?

Þad ſkedur; þegar GUd gefur oſs ſinn H. Anda, ſaa ed tilbyr ſo Hiörtu vor, ad vier niedtøkum GUds Ord, og truum þvi, og frammbydur oſs i Ordenu allt þad, ſem Chriſtur, ſo ſem Konungur Rettlæteſins hefur oſs afrekad. J Annann maata: þegar H. Ande verkar i Hiarta voru, ſo þad ſem Chriſtur hefur oſs afrekad verdur kroptugt i oſs, ſo vier laatum oſs ſtiorna af hønum, og ecke alleinaſta med Trunne høndlum þad Rettlæte, ſem fyrer Gude gylldir, og verdum þeſſvegna kvitter, og frier af allre Sekt, helldur og verdum endurnyader i Hugſkotnu vorum, til ad þiona Rettlætenu, **ſo ad ecke Drottne Synden i vorum daudlegum Likama** (a). J þridia Lage: nær þeſſe H. Anda Verkan utdreifeſt til annarra, ſem enn þaa eige eru i Guds Naadarrijke, þad eru aller þeir, ſem ecke ottaſt GUd, og eige trua rettelega aa hann, og lifa i Syndum og Glæpum. J Fiorda maata: þegar þeſſar Aſtgiafer og Verkaner H. Anda vidhalldaſt og eflaſt med oſs, og i oſs daglega; ſo ad GUds Rijke eykſt og ſtyrkeſt hia oſs; enn Dioſulſens Rijke, (ſem er folg-

ed

(a) Rom. 6. 12.

ed i Vantru og vondum Lifnade) þad verdur nidurbroted, so hann eige hafe neina Yferhønd yfer oss, helldur ad vier, eige alleina, sieum **Borgar menn Heilagra, og GUDs Heimilis menn** (b), helldur og bliifum, þad er, stoduger stondum i hanns Þionustu; þvi seger Cyprianus, ad vier þurfum sijfelldlega ad bidia; so ad eige missum vier Himnarijke. Enn hvad Guds Dyrdar-Rijke vidvijkur; þaa bidium vier i þessare Bæn, ad GUD vilie burttaka allar Hindraner, sem oss bægia þar fraa; og nu daglegann Underbuning til farsællegs Dauda, og hins sijdarsta Dags, so vier meigum **GUDs Rijkis verduger vera** (c); og jafnan **vidbuner** (d), og bijdum so med glødu Gede epter Tijma vors Umskiptis, so vier meigum eilijflega med Christo rijkia.

Hvernen minner þesse Bæn mig aa Þorf mijna?

Hun minner þig ecke einasta aa þina, helldur og allra þeirra Þørf, er þu ætt fyrer ad bidia; Enn hvad sialfann þig aahrærer, þaa er þad vist, ad nema þu finner GUDS Rijke inne hiaa þier, þad er, Hræringar H. Anda, sem verkar i þier Truna, og hennar Avexte, þad er, Christelegt Liferne, þaa ertu ecke GUDS Barn, helldur

L 5 Diøf-

(b) Eph. 2, 19. (c) 2 Thess. 1, v. 5. (d) Luc. 13, v. 40.

Diøfulſens; enn þu veitſt ecke nær Dauðenn ſvipter þier i burtu: Siertu þa i Guds Rijke, þa er þier Viſt ætlud med hønum i hanns Dyrdarrijke; enn ſiertu i Diøfulſens Rijke, þa muntu Hlutſkipte-ødlaſt med hønum, og øllum hanns Arum, i eilijfu Helvijtis Baale. Hugleid þetta vel, og muntu ei framar ſpyria ad, hvernenn þeſſe Bæn minne þig a Þørf þina.

Eg bid þu vilier utſkyra mier hina Þridiu Bæn.

Verde þiñ Vilie, ſo a Jordu, ſem a Himne.

Hier byriar fyrſt ad athuga, ad þetta Ord, **verde**, merker hier eige alleina nockurskonar Oſk, ſo ſem þegar madur bidur manne gods; helldur audmiuka Bæn, og Andvørpun til GUds, med ſtærſtu Undergefne, ſo ſem þegar Frelſarenn ſagde (e): **Þo eige miñ, helldur verde þiñ Vilie;** Med hverre Bæn og Andvarpan Gud verdur einfalldlega og audmiuklega bedenn, ad þar vier erum ordner hluttakendur Evangelii, høfum medteked Heilagann Anda, hver oſs meddeiler þann Feſiod, ſem oſs er i Evangelio frammbodenn, ad fyrer hanns Verkan mætte þad og verda, og þad frañkvæm-

(e) Matth. 26. v. 39. conf. Act. 21. v. 14.

kvæmest i oss, sem GUD hefur tilætlad; so og þad, sem vier af vorre Alfu eigum til ad leggia.

Hvilijkur er þesse GUDs Vilie, sem hier verdur umgeted i þessare Grein?

Guds Vilie er ad sönnu i siälfu sier eige nema einn; þviad i Gude er eingen Adgreining, **eige helldur Umbreiting edur Umbreitingar Skugge** seger Jacob (f) samt verdum vier ad imynda oss GUDs Vilia med Tvennu mote, sökum þess vor mannlegur Skilningur fær þad ei ödruvijs griped, þvi segium vier: ad Einn sie GUDs Vilie sa, þegar hann siälfur vill eitthvad giöra; Annar sa, þegar hann vill, ad eitthvad af oss giört sie, edur ogiört læted. Hinn fyrre er og med Tvennu mote: Fyrst, þegar GUD vill einn Hlut fortakslaust, og endelega, hverium Madurenn er aldeilis ecke samverkande. Þessum GUDs Vilia fær eingenn Kraptur a mote staded, so sem David vottar (g). **Hann giörer hvad hann vill a Himne og a Jordu**, og Paulus seger (h): **Hver mun motstanda hanns Vilia.** Og hia Esaiam (i) **Mitt Rad skal standa, og allur minn Vilie skal verda**

(f) Cap. 1. v. 17. (g) Psal. 115. v. 3.
(h) Rom. 9. v. 19. (i) Cap. 46. v. 11.

verda. Og i Ødrulage, þegar GUD vill einn hlut med Fororde og Skilmaala, hver, ef ad hann geingur undan einhveriu þvi, sem skiedur, þaa fylger þad eige alltijd aa eptter, ad þad framkome sem GUD vill; til dæmes ad taka: GUD vill, ad aller menn verde Sæluholpner, ef þeir trua; enn þeñа GUDs Vilia getur Madurenn hindrad med Vantrunne, so ad margur fyrerferst; Enn ef hann epterfylger, þad er ad skilia, nær Skilmaalenn er halldenn, þaa skedur þad allt, sem hann þannen vill. Til dæmes: **Ad saa sem truer og stodugur stendur, allt til enda, hann verdur efalaust holpenn** (k). Hinn sijdare GUDs Vilie, sem i öndverdre þessare Grein er ungeted, er innefalenn i þvi, sem Gud hefur boded, og bannad, ad vier giøra skylldum, annadhvert i Løgmaalenu, edur Evangelio; þetta kallar Paulus **Guds godann, þægelegann og fullkomenn Vilia**, (l): so bidium vier hier, ad Gud med sijnum Anda stiorne oss til ad giøra sinn Vilia, enn hindre Diøfulsens Holldsens og Heimsens Vilia.

Hvad gagnar mier, ad vita þessa Adgreining Guds Vilia?

Þad gagnar þier til þess, ad þu viter hver

(k) Matth. 10. 22. (l) Rom. 12. 2.

hver Guds Vilie þad sie, er þu umbidur, ad verda skule; þvi þu ætt ad skynia hvar um þu bidur.

Hvar um bidia menn þaa i þessare Bæn?

Eige þar um, ad verda skule Guds Forstakslaus Vilie, hveriutm hann endelega vill frammhallda, hvad sem hver seger, edur bidur; þvi er onaudsynlegt þar um ad bidia; enn i øllu ødru bidium vier, ad Guds Vilie verde, og seger Ritningen oss med faam Ordum, hver ad sie Guds Vilie, sem oss er naudsynlegast um ad bidia; So seger Drotteñ hiaa Ezech. (m): **Eg vil, ad Syndarenn snue sier;** þvi bidium vier i þessare Bæn, ad Gud fyrer sinn H. Anda vilie verka i oss sanna Jdran, kenna oss ad þeckia Syndena, og af þeckingu hennar, og Guds Giæsku ad faa sannarlegt Angur og Trega. Framar seger Ritningen (n): **þesse er Vilie hanns, sem sende mig, ad sierhver sæ ed sier Sonenn** (þad merker hier, þecker hann) **og truer aa hann, eignest eilift Lif.** Þvi bidium vier i þessare Bæn, ad GUD fyrer sins Anda Krapt vilie verka i oss Truna aa Christum, ad vier eige einasta þeckium hann, helldur og truum þvi stadfastlega; ad

(m) Cap. 33. v. 11. (n) Joh. 6. v. 4.

ad oss verde fyrer hanns Skulld Syndernar fyrergefnar, nær vier heitra idrunst af Hiarta. J þridia maata seger Paulus (o): **Ad GUDS Vilie sie vor Helgan,** þad er: ad vier lifum heilaglega, og løgum vorn Vilia i Hugrenningum Ordum og Verkum, þad mesta møgulegt er, epter GUds Vilia; þvi bidium vier hier, ad Gud gefe oss Helgunarennar og Endurnyungarennar Anda, og skape hreint Hiarta i oss, fyrer Andann; og deyde i oss Þver modsku-Holldsens; so vier meigum þad huxa, girnast, tala, og giøra, sem Gude er þægelegt, og hann vill; enn hafna og aldeilis burtkasta Andskotans, Heimsens og Holldsens Vilia, sem eru Synder og Glæper: so ad hanns blessadur Vilie, sem er: **ad aller menn verde Saaluholpner** (p), ecke hindrest vorrar Vantruar vegna. So þeckium vier nu og medkeñum i þessare Bæn, ad vor Vilie sie nærsta vanmaattugur til ad frammkvæma þetta, og þvi bidium vier, ad GUds Vilie styrke oss til ad frammkvæma sinn Vilia. Enn sier i lage bidium vier i þessare Grein, ad GUDS Vilie verde aa oss, i sierhveriu þvi, sem hønum þocknast aa oss ad leggia, hveriu Nafne sem heiter; so seger Ter-

(o) 1 Thess. 4. v. 3. (p) 1 Tim. 2. v. 4.

Tertullianus: Med þessum Ordum aminnum vier oss til Þolenmædennar; og so brukade Frelsarenn þau (q) **verde þinn, og eige minn, Vilie.** Sama er ad segia um vora Astvine; þvi brukudu og þenna Formæla St. Pals viner, þegar hann for upp til Jerusalem, til ad sitia þar i Fiøtrum, og þola margt illt. og þeir villdu hindra hann þar fra, enn hann villde eige samsinna þeim, þa søgdu þeir: **verde GUDs Vilie (r).** og fyrst vier bidium GUD um, ad hanns Vilie verde, þa er þad stort Ranglæte fyrer oss, ad vier skorum oss undan þvi, sem hann vill vera lata; þvi eigum vier alldrei ad meina, nema virduglega um hanns Vilia, hvad sem hann lætur oss þola, og hversu sem hann lætur godum illa, og vondum vel lijda, helldur segia med David (s): **Hann er Jehova, giore hann vid mig hvad gott er i hanns Augum,** enn bidia alleina um H. Þolenmæde, og segia, **verde þinn vilie,** enn ecke leita olcifelegra Medala, sem eru mote hanns Vilia.

Svo a Jørdu sem a Himne. Hvad er þad?

Himenenn merker hier Guds Dijrdarrij-

(q) Matth. 26. v. 39. (r) Act. 21. v. 14.
(s) 2. Sam. 15. v. 25.

ke, hvar ed Heilager Einglar; og Utvallder Menn giøra GUds Vilia fullkomlega.

Er þad mogulegt, ad nockur kunne ad giora hann eins fullkomlega hier a Jordunne?

Laangt er fra þvi, ad hann verde so fullkomlega af vorre Alfu, so sem i Himnenum, giørdur; vier bidium og þess ecke, þvi þad være stor Ofdirfd, þar vier vitum, ad Kraptar Endurgetningarennar eru ofullkomner i þessu Lijfe; þvi eru og vorer Kraptar, til ad uppfylla Løgmaaled, ofullkomner, og GUd vill ecke i þessu Lijfe reisa þaa vid til fulls, so ad þar af stæest Stærd mannlegrar Sektar, og Yferburder Christi Forþienustu. Enn þetta Ord, SO, merker hier ecke, so fullkomlega, helldur lijkt þvi; og ad hin strijdande GUds Christne hier a Jørdunne verde lijk hinne, sem þar uppe er, i þvi ad giøra GUds Vilia: Sama Ord stendur hier sijdar i Bænenne: **fyrergef oss vorar Skullder, so sem vier fyrergefum vorum Skulldunautum,** og er þo audvitad, ad Madurenn kann alldrei so fullkomlega ad fyrergefa, sem GUd, enn lijkiast kann hann hønum i þvi; So og seger Christur (t): **vered myskunsamer, lijka sem ydar Fader er myskunsamur;** og

(t) Luc. 6. v. 36.

og erum vier syndüger menn langt fra þvi, ad geta eins mystkunad og GUD; þvi merker þetta Lijking, og eige Jøfnud.

Hvernen sie eg Þorf mijna i þessare Bæn?

Eige nema af þvi, ad ef GUD ei villde þu yrder hólpenn, og ef H. Ande ei verkade i þier Viliann til ad trua, og giøra þad GUD vill, þa yrder þu þad alldrei, helldur eilijflega fordæmdur: þvi nema Heimsens, Holldsens og Diøfulsins Vilie verde fyrer hanns Vilia hindradur, þa yrde hverke Guds Nafn helgad medal vor, ei helldur kiæme til vor hanns Rijke. Þar af sier þu, hvilijka Naudsyn þu hefur, til ad bidia, ad Guds Vilie verde.

Seg mier nockud af hinne Fiordu Bæn.

Gief ofs i Dag vort daglegt Braud.

Hvad merker Braud hier?

Þad merker eige einasta allann Mat og Dryck, sem Gud fostrar Lijkamann med, so sem allvijda ma sia i Ritningunne, og medal annara hia Jeremia (u), hvar ed seger: ad Joachim Konungur hafe eted Braud ævallt vid Bord Evil Merodachs Konungs; hvar ed vered hafa fleire Vister, enn Braud eitt; helldur merker þad, so sem Lutherus seger: Allt þad sem naud-

(u) Cap. 52. v. 33.

synlegt er, til þessarar Lijfs Biargar, þad er: allt þad sem til þess gagnar og dug-er, ad vier meigum med Fride og glødu Gede niota þessa Lijfs, æn hvers vier høf-um þess lijtel Not, sem Gud oss gefur, og vort Braud verdur ad Harma Braude; so sem David ad Orde kemst (x) og vier ætum, en yrdum þo ei mietter. Allt þetta hefur Lutherus upptaled, i sine Utleggingu yfer þessa Bæn, æ medal hverra eige er hid sijdsta þetta, sem epterfylger: God eig-en Kvinna, hlydenn Born, dygt þionustu Folk, truer og fromer Yfermenn, god Almugans Stiorn; þvi hver sem hefur otrutt, og orolegt Hyske, haun kann alldrei ad eta sitt Braud med Glede: Item goder og fromer Yfer-menn, hvar af fylger Landsens Velferd, þvi hvar sem ad er athugalaust Yfervalld, þar meiga menn alldrei ohulter vera fyrer ohlutvøndum Mønnum, og eta so sitt Braud med Otta; og þar sem eru æsælner ranglæter Yfermenn, þar vita menn ecke æ hverre stundu Brauded verdur teked fra þeirra munne, og eta þad so alldrei med Fride. Enn þo þad oveniulegt þyke, ad kalla

(x) Ps. 127. v. 2.

kalla soddan **daglegt Braud**, þa eru slijker Ordshætter almenneleger i Ritningunne, sem so seger (y): **ottunst ecke Landsfolked, þeir munu verda vort Braud.** Hier af sia menn, ad allt þvilijkt er faled under **daglegs Brauds** Nafne, so þad kallast hier allt **daglegt Braud**, sem styrker oss til ad utvega vora Atvinnu, og niota hennar med Gladvære.

Hvad merker þetta Ord, vort, fyrst þad er vort, þvi bidium vier þa ad gefa oss þad?

Þad kallast **vort** þessvegna, ad GUD hefur oss þad uthlutad, enn eige þessvegna, ad vier med vorre Kostgiæfne og Astundun høfum þad alleina utvegad, jafnvel þott vier eigum hana og til ad leggia epter hinu Gamla Løgmæle: **i Sveita þins Andlitis skalltu þins Brauds neyta** (z). og so sem einn Þurfamadur bindur sialfur þann Bagga, er hønum er gefenn af sier rijkare manni, so eigum vier ad bruka vort Erfide og Astundan til ad taka vid GUDs Blessan, sem upplykur sinne milldu Hønd, og sedur allar lifande Skepnur; og medtaka so miked, sem oss verdur uthlutad, þad er: so miked sem vier med ærlegu Erfide fa

(y) Num. 14. v. 9. (z) Gen. 3. v. 19.

kinnum, epter þvi, sem hverium einum er hættad, og hans Kostum er vared. I ødru lage; minner oss þetta Ord, vort, þar a, ad þad sie vort eiged Braud, er vier etum, þad er: øll vor Faung sieu velfeingenn, og eige tekenn fra Naunganum, annadhvert med Ofbellde, edur Svikum og Underferle, so sem hellst skedur i Kaupum og Sølum; edur og med Svalle, og Ydiuleyse, þegar einn fyrer Ohofs, edur Lete saker gjører sig ad Þurfa-Manne, so hann hlytur ad fara a Bonarvøl, og etur so sitt Braud i annarra Andlites Sveita; hvar um Paulus talar (a) seigiande: Vier heyrum, ad þar sieu nockrer a medal ydar, sem ganga oskickanlega, giørande eckert, helldur vinna oþarfa. Þessum, sem þvilijker eru, biodum vier og aminnum, fyrer Drottenn vorn JEsum Christum, ad þeir erfide med Spekt, og ete sitt eiged Braud. Hier talar Postulenn um heilbrygdann Husgang og Landhlaupara. Ad sidurstu minner oss þetta Ord, vort, a GUDS Skipan, ad meddeila hinum naudþurftugu, þad sem oss er afgangs, þvi so stendur hier,

(a) 2. Thess. 3. v. 11. 12.

hier, vort, og eige mitt; þvi þad sem GUD hefur hier i hendur feinged, er eige þitt einasta, helldur þeirra, sem a þurfa ad hallda; ertu þvi skylldugur, ad meddeila þeim þad, sem þu, an þinnar þørfunnar, missa matt; so seger Johannes Skijrare (b): Sa sem hefur tvo Kyrtla, hann gefe þeim sem eingann a, og sa sem Mat hefur giøre slijkt hid sama.

Hvad er þetta i Dag? ma ei bidia Gud um, ad sorga fyrer mier frammveges?

Christur seger ad sønnu, þu skuler eige fyrer Morgundegenum Ahyggiu bera, þo er þad rett, ad bidia Gud ad bera Ahyggiu fyrer sier, so leinge madur lifer; enn þetta Ord, i Dag, merker ecke so i þessum stad, þann Dag, sem nu yferstendur, helldur merker þad hvern Dag, so sem Lucas hefur þad utlagt (c) þegar hann skrifar þessa Bæn: Annars minner þetta Ord oss a Guds Giædsku, sem vidhelldur oss a hverium Dege og hverre Stundu, þvi nema hann þad giørde, kynnum vier eige eitt Augnablik ad lifa. J ødrulage, a vora Eymd, og fallvalltann Hag, þvi þott vier høfum full Hus Nægta, þa er þad forgefens, nema

(b) Luc. 3. 11. (c) Cap. 11. v. 3.

GUD blesse vor Faung; Og þott einn segia villde: Et og dreck Sæla mijn og vert glød; þa getur GUD brædlega til hanns sagt: þu Daare, a þessare Nott skulu þeir þinnar Sælar krefia af þier, og hver skal þa eignast þetta sem þu hefur tilbued (d), þvi mun hann þa eige geta læted þig verda fatækann ad Morgne, sem ert fullrijkur ad Kvølldе. J þridia mata, a þetta ad minna oss a, ad vier ei sieum hugsiuker fyrer, hvad vier skulum eta edur drecka, þar vier bidium ei, nema um hvers Dags Verd, so sem Agur bad (e). Fatækt og Audlegd gief þu mier eige, enn al mig med minu daglegu Braude.

Hvad er þetta Ord, Daglegt?

Þad er, þad sem oss næger hvern Dag, so leinge vier lifum; so þesse Bæn merker: gief oss þad vier vidþurfum, anægianlega, hvern Dag.

Ef GUD gefur oss vort Braud daglega, þvi þarf þa ad erfida?

Þu att eige ad taka so þesse Ord, ad Christur hafi þar med leift þier Yduleysed; helldur minna þau oss a, ad vier erum þurfamenn

(d) Luc. 12, 19. 20. (e) Pro. 30. v. 8.

menn GUDs, jafnvel þegar vier hvad mest høfum, og hvad mest erfidum; Jœ miklu meir, enn einn nakenn Gøngumadur, er vor Þurfe; Og i ødrulage, ad vier eckert eigum under siœlfum oss, og ecke Valld œ einum Matarmola, nema vier þiggium hann af GUds Orlœtis-hende. So og minner þad oss œ þacklœted vid hañ, er so miked gott veiter oss dagleg œ aldeilis oforskulldad, jafnvel þott vier hann daglega styggium og til Reide reitum. Enn þetta Ord, Oss, minner oss œ, ad vier eigum og fyrer ødrum ad bidia, og getur þad þœ eige vel stadest, ad vier skulum hrifsa þad Braud ut af Naungans Munne, sem GUd hønum gefur, nema vier vilium bidia Gud, ad gefa hønum til þess, ad vier høfum þess meir til ad stela og rœna.

Nu lijda GUds Viner optlega Skort œ ollu þvi sem þu kallar daglegt Braud; hvernenn œ eg þad ad skilia?

Giœt ad þeirre Bœn, sem hier stendur fyrer framan, verde þinn Vilie: lœte Gud þig lijda nockurn Skort, þœ vit, ad þad er hanns Vilie, og þier fyrer bestu, og **Madurenn lifer ecke af einusaman Braude, helldur af sierhverju Orde, sem frammgeingur af GUds Munne** (f), og mœ eg kalla þad eitt med þeim, ad

(f) Matth. 4. 4.

hann

hann er trur og freistar einkis yfer megn framm (g): þar fyrer nær þig vantar Lijkamans Atvinnu, þaa ber þig ad vera so lyndur, sein þinn Frelsare var, ad þinn Matur og Dryckur sie ad giøra Vilia þijns Fødur (h).

Nu gefur GUD. Lv. daglegt Braud, jafnvel vondum Mønnum, og þeim, sem hann alldrei þar um bidia, edur þacka honum þar fyrer. Hvad er þar til ad segia?

Þad giører hann þessvegna. 1. Ad hann eige rasta vill þvi Løgmaale, er hann einusinne sett hefur Nætturunne, Ad eige skule Sæd nie Uppskieru vanta, so leinge Jorden varer (i). 2. Til ad kienna sijnum Børnum, ad giøra þeim gott sem vid oss misgiøra, þar hann lætur sijna Sol upprenna yfer rettlaata og ranglaata, og rigna eins yfer vonda og goda (k). 3. Til ad leida þa til Idranar, sem þannenn eru (l), med Rijkdome sinnar Polennmæde, og Langlundargeds, so ad eige sie Skullden hia hønum; enn þeir sem ecke vilia skipast vid þessa Giæ-

sku

(g) 1 Cor. 10. 13. (h) Joh. 4. 34. (i) Gen. 8. 22. (k) Matth. 5. 45. (l) Rom. 2. v. 4.

sku Gllds; þeir verda alder til Helvijtis Ellds, so sem annad Slæturfe.

Mæ eige bidja um Rijkdom?

Ad visu mæ madur bidia Gud um ad blessa sitt Erfide, sijn Faung, og sijnar Utrettingar; enn hverge veit eg boded edur leift ad bidia um mikenn Aud, helldur seger Agur (m): **Fatækt og Rijkdom gef þu mier eige, al mig æ minu daglegu Fæde.** Og Jacob seger (n); **þier bidied og fæed ecke, af þvi þier bidied illa, til ad kosta uppa Sælgiæte ydar.** enn til þessa edur annars verra bruka menn Audlegdena mest i Heimenum.

Eg þarf ecke ad spyria ad, hvernen þesse Bæn minne mig æ Þorf mijna, þvi aller vilia sijna Atvinnu hafa?

Þad er satt. Gllt giæfi, ad Mønnum være so miøg umhugad Gllds Dijrd, og Velferd Sealar sinnar, so sem um Lijkaman: þo mættu vita, ad þu hefur eckert þier til Atvinnu, nema þu þigger þad af hans hende, sem er alleina rijkur; þu veitst, ad þin Faung verda þier ad eingunn godum notum an Guds Blessunar; mun þæ eige þørf ad bidia hann þar um? þu veitst, hvad miked er innefaled i þessu Orde, daglegt Braud, so sem fromer

 og

(m) Prov. 30. 8. (n) Cap. 4. v. 3.

og goder Yfermenn, Landsens Velferd, Fridur, Heilbrygde; Mun þier eige þykia þorf a ad bidia um þad? Eckert af þessu kemur ad Hendingu, edur fyrer vora Forsiön, helldur af Rädstøfun hins Almaattuga Guds; þar fyrer hefur hann skipad sig þar um ad bidia: hvad syneſt þier þa? mun eige þurfa ad leggia alla Alud til ad bidia GUd her um?

Seg mier Utskyringuna yfer þa Fimtu Bæn?

Fyrergef oß vorar Skullder, so sem vier fyrergefum vorum Skulldunautum.

Hvad merker þetta Ord, fyrergef?

Þad merker, ad gleima aldeilis, hia Jerem. (o): þar Drottenn segeſt eige skamar vilia minnaſt Synda sijns folks; og hia Matth. (p) merker þad ad gefa upp Skulld, þar so stendur: **Og Herrann hrærdeſt Myskunar yfer þeim Þion, og gaf honum upp alla Skulldena;** hver Þyding beſt kemur saman vid þad, sem vier umbidium i þessare Bæn.

Hvad er þad þa, sem hier kallaſt Skullder?

Þad eru Synder vorar, er vier daglega Gude a moti giørum; þvi þad sem Matthæus

(o) Cap. 31, v. 34. (p) Cap. 18. v. 27.

us kallar Skullder, þad kallar Lucas (q) Synder, og eru þær rett-kalladar Skullder: 1. Þessvegna, ad Løgmæled er eige einasta Regla, sem vier eigum ad lifa eptter, og hægt er ad bæta, þo lijted sie af brugded; helldur soddan ein Regla, sem skulldbindur oss til ad lifa fullkomlega, epter þvi sem þar i er boded og bannad, under eilijft Helvijtis Straff, ef i hinu minsta ut af ber; þvi sæ sem uppleyser, þad er, sæ sem brytur eitt af þessum minnstu Boðordum, hann skal minnstur kallast i Himnarike (r), þad er: hann skal sekur verda fyrer Guds Domi; Og so sem einum Skullda-Þriot verdur i Myrkvastofu kastad, so seger Drottenn, i Epterlijkingunne um hiñ onyta Þion, er grof sitt Pund i Jørdu (s): Binded hans Hendur og Fætur, og kasted honum i hin ytstu Myrkur þar ed vera mun Op og Tannagnystran; hvad skiliast æ um hann, sem eingrar Endurlausnar von æ; þvi omøgulegt er oss ad giallda Gude af sialfum oss til, fyrer hina minstu Synd, auk helldur fyrer soddan Fiøllda, sem meire er enn Sandur æ

Siæs

(q) Cap. 11. v. 4. (r) Matth. 5. v. 19.
(s) Matth. 25. v. 30.

Siœfarbotne. 2. Vegna þeirrar Skullðar, sem vier hleyppum oß i, þegar vier annadhvert giørum þad, sem bannad er; edur giørum eige þad, sem oß er boded; edur þad ſmtt og lited sem vier giørum, þad giørum vier ecke hreinlega, eige rett, og eige fullkomlega, ef þad œ ad bera saman vid Guds Løgmœl; og hlytur þetta ad verda ein skelfeleg Summa, þar vier, med soddan mote, lifum ecke eitt Augnablik œn Syndar. 3. Søkum Skulldalukningarinnar: hvi so sem þad, ad Skulldunauturenn ei kann ad umflya Sektena og Straffed, nema hann luke Skulldena, edur einhver hanns vegna; so kunnum vier og eige helldur kvitter ad verda, nema Christur giallde fyrer oß; þar vier høfum þad ecke sialfer til, er vier skulum giallda. Eñ þar hier stendur i Bœnenne þetta Ord, **vorar**, þœ minner þad oß œ, hveriar ad sieu vorar Synder, sem er eige einasta þær vier sialfer drygium, med Hugrenningunum, Orde og Verke; helldur og su, er vier i Adam drygt høfum, sem er Uppruna Synden; og þar ad auke añarlegar Synder, sem vier annadhvert erum Orsøk i, edur og i hverium vier œ einhvern hœtt erum hluttakande. J Fiorda mœta, œ þetta Ord ad minna oß œ, ad bidia

fyrer

fyrer ødrum, jafnvel Ovinum vorum, ad GUD vilie fyrergefa þeim sinar Synd-
er.

Seg mier meira af þessu, hvernenn kunna menn ad verda hluttakande i annarlegum Syndum?

A marga vegu. Med þvi ad locka einn til Syndarennar, þo ei giøre madur hana sialfur; og leggia Rææd þar til, so sem: rææda Bana-rææd, leggia Rææd til ad stela, og annad þvilikt. J ødrulage, med vondu Exp-erdææme, þegar menn syndga ødrum til Hneixlis, jafnvel þott þeir lyte þad og straffe a ødrum; so og nær menn ecke hafa þad, sem gott er fyrer þeim, sem oss er tiltruad, bæde med Orde og Verke. J þridia mææta; nær menn hrosa þvi, sem illa er giørt; edur lasta þad ecke, og þegar vier, med Stiornleyse, gefum þeim Orsøk til ad syndga, sem vier erum yferbodner. Ad sidurstu þegar menn, med Umvøndunarleyse, sioa i gegnum Fing-ur vid þaa, sem illt adhafast, og ecke ad vara, edur aaminna sinn Brodur, nær hann syndgar. J øllu þessu giørum vier annar-legar Synder ad vorum Syndum (t) og høfum **hlut i ofriossomum Verkum Myrkranna**, so sem Paulus ad Orde kiemst (u).

Bidium.

(t) Lev. 19. v. 17. (u) Eph. 5. v. 11.

Bidium vier þar eige um meira i þessare Bæn?

Þetta er nog; þvi nær vorar Synder eru kvittar, þa erum vier GUds Viner og hans Oska-Børn, og þurfum eingu ad kvida; helldur meigum segia med Paulo (x) **Hver er sa sem aklagar GUds Utvallda, GUd er sa sem rettlæter;** Enn þess er ad giæta, ad vier erum, af Natturunne til, nærsta hirdulauser, i þvi, ad idrast Syndanna; vier skygnunst og ecke epter, hvad margar, hvad storar, ad þær sieu, jafnvel þott vier kynnum margar ad þeckia, og margar ad muna, ef vier hvern Dag gengium i Rett vid sialfa oss; vier sleppum þeim þar til þær gleimdar eru, og idrunst þvi ecke þeirra af Hiarta, sem vier gleimt høfum; vier høfum ecke Leida a Syndunum, helldur þyker vænt um þær, og gledium af þvi, ad minnast þar a; vier hrosum þeim eins og Sodoma (y); vier høfum eige Gud fyrer Augunum, edur finnum til hanns Reide yfer Syndenne; Enn Synden verdur eige fyrergefenn, nema menn idrest af Hiarta, og Jdranen ad nockru leite sambiode henne: þessvegna bidium vier og GUd i þessare Bæn, ad hann vilie taka fra oss Hirduleysesins Anda, ad Synden eige sofe i oss, helldur

verde

(x) Rom. 8. 33. (y) Esa. 5. v. 9.

verde uppvaken med Løgmalsens Basunu, ad hann burttake fra oss Stein-Hiartad, og gefe oss Kiøtlegt Hiarta, er þeckie Synder sijnar, grate þær, og hafe Leida a þeim; og under eins bidium vier, ad hann styrke oss aptur med Trunne, so vier ecke ørvænt-um (þvi fyrer Truna ødlunst vier Fyrer-gefning Syndanna) og þad med soddan einne Tru, sem bere hina sønnu Idranar A-vexte; og eige leife oss, ad hverfa aptur til sønnu Synda, eins og Hundurenn til Spy-unnar; annars er øll þeirra Syndakvittun onyt, sem undan er farenn, ef vier af Þvermodsku og asettu ræde dryginn Synd-ernar; liggium i hinne sønnu Illsku; edur latum oss þykia vænt um þær Synder, sem vier einusinne høfum kvittar feinged. Og þar vier bidium nu so mikels i þessare Bæn, þa er audvitad, med hvad miklum Hita og Alvørugefne hana lesa byriar.

Hier stendur: so sem vier fyrergefum vorum Skulldunautum. er þad mannenum mogulegt ad fyrergefa so sem GUd fyrergefur?

Eingannveigenn: helldur a vor Fyrer-gefning hanns Fyrergefningu lijk ad vera, ad þvi frateknu, ad GUd er eige skylldugur ad fyrergefa oss, nema vier idrunst; þvi hann hefur eige ødru lofad: Enn vier erum skyllduger ad fyrer-gefa þeim sem oss a mote

briota

briota, jafnvel þott þeir ecke idreſt þeſs, og eige leite þeir Fyrergefningar af oſs: þad, ſyner oſs Chriſtur (z): **vertu ſnarlega ſamþyckur þinum Motſtodu-manne, a medan þu ert enn a Vege med honum, ad eige ofurſelie þig þinn Motſtodu-madur Domaranum, og Domarenn ofurſelie þig Kvalaranum, og þu verder ſo i Dyblissu kaſtadur:** Annars hefur Drottenn JEſus, epter ſinne Guddomlegri Speke, tillagt þetta Atridis Ord i þeſſare Bæn; þvi hann viſſe hverſu bægt oſs veiter, ad tilgefa Misgiørdernar; og ad vier ſiælfer kunnum þo eige þeirra Kvittun ad ødlaſt, nema vier fyrergefum ødrum: Þvi itrekar hann þeſſa Grein alleina, enn einga adra, ſtrax epter Drottennlega Bæn, i þeim ſama Capitula er hun ſtendur (a) ſegiande: **Þvi ef þier fyrergefed Monnunum ſijn Afbrot, þa mun minn Himneſke Fader og fyrergefa ydur; enn ef þier fyrergefed eige Monnunum þeirra Afbrot, þa mun minn Himneſke Fader ei**

helld-

(z) Matth. 5. v. 25. (a) Matth. 6. 14.

helldur fyrergefa ydur ydar Mot-
giorder. Og þvi minner þesse Bæn oss a:
1. Ad so sem vier kunnum ecke aan Syndar
ad lifa fyrer GUdi, so kunnum vier eige
helldur ad lifa aan Motgiørda hver vid ann-
ann; eñ hañ a Rett a oss øllum, so ad a
øllu þvi, sem oss er a mote giørt, er þess
meire Søk vid hann, helldur eñ vid oss,
sem hañ er sijnum Skepnum ædre. Enn
ef hann vill fyrergefa hverium, sem hann
bidur af Hiarta, þaa er Skømm fyrer oss,
ad forlaata ecke obedner, þvi þad veit eg, ad
so mikill er munur GUds og Manna. 2. Ad
temia vort ostyrelaatt Holld, er so treglega
vill fyrergefa, þar þetta syner oss vorn eig-
enn Hæska; þvi oss verda eige Syndernar
tilgefnar, nema vier tilgefum ødrum.
3. Ad eyda þeim Røkum og Astædum, sem
Holld og Blod hafa þykest, til þess, ad
reidast og ala Hatrid, med þvi, ad bera
saman vorar Motgiørder i gegn GUde, og
so Naungans Afbrot a mote oss. 4. Er
þetta einn obrygdull Pantur, sem sialfur
GUds Sonur hefur oss i hendur feinged,
uppa vorra Synda Fyrergefning; þvi þeim
sem fyrergefur sijnum Naunga, þeim lofar
hann, ad sinn Fader vilie Syndernar til-
gefa: Og maa þeim lijtid finnast til Synda

sinna, og GUDs Reide yfer þeim, og til Helvijtis Pijsla, er þær hafa tilunned, sem ecke vill til þess vinna, ad forlaata sinum Naungа, so hann fäe þeirra Kvittun hia Gude: þo er þetta ei so ad skilia, ad vor Fyrergefning vid Naungann, sie Orsøk til Guds Fyrergefningar vid oss; þvi þo vier giordum, allt hvad vier eigum ad giora, þaa erum vier skyllder ad jaata, ad vier sieum onyter Þionar (a); helldur skedur þad alleina fyrer hanns Fyrerheit, hver ei kunna ad bregdast, þott Himen og Jord forgange (b).

A eg þaa allt ad fyrergefa, sem mier er aa moti giort, eins þeim, sem mier i mesta maata tilgiorer, og honum, er lijted afbregdur?

Allt eins aattu þeim hvorutveggium ad fyrergefa; þvi Fyrergefningu þinne aa eins hattad ad vera vid Naungann, eins og Guds vid þig, sem i fyrstunne varst Reidennar Barn, þegar Gud tok þig i Saatt, og sijdan hefur optlega broted af þier hans Vinaattu; þvi stendur her þad Ord, er þu spurder um; so sem vier fyrergefum vorum Skulldunautum; Enn GUD fyrergefur þier eins storar Synder og smaar; eins

(a) Luc. 17. v. 10. (b) Luc. 21. 33.

eins fyrergefur hann Storbrota mønnum, so sem þeim, er Heilager kallast, og i einu Orde ad segia: øllum þijnum Skulldunautum, øllum þeim, sem þu hefur nockra Akiæru a mote, hveriu Nafne sem heiter, þeim attu øllum ad fyrergefa af Hiarta; þvi seger Drottenn (c): **Byriade þier eige Myskunsamur ad vera þijnum Samþion, so sem eg var þier myskunsamur;** Fyrer þvi stendur og i þessare Bæn hia Lucam (d): **Þvi vier fyrergefum og øllum þeim, sem oss skyllduger eru.** Þar er eingenn undantekenn, hvert hann er volldugur edur vesæll, hvert hann hefur adur af oss nockud gott forskulldad edur ei; hvert hann er vor jafninge edur minne madur. Øllum eigum vier ad fyrergefa, hver Fyrergefning i þvi er innefalen: 1. Ad reidast eige þeim, sem oss a mote briota. 2. Enn fyrer þvi, ad þad er valla møgulegt nockrum syndugum manne, ad hafa so rijkt Valld yfer Lund sinne, ad ecke renne hønum i Skap, þegar hønum er mote broted ad saklausu, þa er þad næsta Rad, ad ala eige Reidena leinge, helldur sleppa henne strax sem Madur kemur till

 skalfs

(c) Matth. 18. 33. (d) Cap. 11. v. 4.

sialfs siins, og þeinkia alldrei til, at hefna þess, er hönum var tilgiört, og eñ þaa siidur, ad ofka, ad Gud hefne a þeim; Miklu helldur bidia, ad hañ fyrergefe þeim, og leidrette þaa, hvert helldur hönum þocknast ad leida þaa til Jdrunar med sinne Giædsku, edur födurlegre Hirtingu.

Leifest mier þar eige ad klaga minn Naunga fyrer Rettenum, nær hann giorer mier oriett?

Ad viisu leifist þier þad. Fyrer þvi er Retturenn og Yfervallded af Gude tilsett; eñ þad a ad ske fyrer utan Reide og Hatur, ef þu villt Guds-Vinur vera; Enn sökum þess, ad miög so er hætt vid, ad þu syndger i þessu, og taper þinna Synda Fyrergefningu hia Gude, þaa er raadlegt, ad þu hlauper eige til Domarans fyrer Smamune: Enn ef þu neydest til þess, þaa attu ad bidia Gud innelega um, ad eckert giörer þu af Heipt nie Illgirne.

Eru nockud Fiarskullder meintar i þessare Grein?

Eige eru þær her meintar eigenlega, þvi leifest hverium ad krefia Fiar siins; Enn þo ber þess ad giæta, ad fyrst Gud hefur Polenmæde yfer þiinum Syndum, þaa skalltu og vera Poleñmodur vid þiñ Skulldunaut, ef þu villt Rett-Christeñ heita, og ecke af hönum heimta, þad hañ eige getur utelaated, an siins stors Skada og Eydeleggingar;

ingar; hvar um þu kannt framar ad skoda þad, og sagt hefe i Vtleggingunne yfer hid Siöunda Bodord.

Verd eg þaa aldeilis eige bænheyrdur af Gude, nema eg fyrergefe, so sem þu hefur nu sagt?

Olldungis eige. Ad þvi maattu vijsu gaanga. Þier gagnar ecke ad bidia um nockurn hlut; og ecke bad Heilaga Holld og Blod Drottens ad medtaka, nema þu fyrergefer øllum þeim, er þier hafa aa mote broted, þad er: ad þu aler eckert Hatur til þeirra i Hiartanu; þvi so seger Frelsarenn hiaa Marc. (e): **Og þegar þier standed og bidiest fyrer, þaa fyrergefed, ef þier hafed nockud aa mote einhverium, so ad ydar Fader, sem er aa Himnum, fyrergefe ydur ydar Misgiorder;** og aptur seger hañ (f): **Ef þu ber þijna Gaafu fyrer Alltared, og þier kemur þar i hug, ad þinn Broder hafe nockud aa mote þier, þaa legg þar þina Gaafu fyrer Alltarenu, og far aadur ad sætta þig vid Brodur þinn;** hvar af audsært er, ad Gud vill eige þiggia þad Offur, sem med reidum Hug er frambor-

 ed;

(e) Cap. 11, v. 25. (f) Matth. 5, 23. 24.

ed: Enn þad sem Offurenn voru ä Gamla Testamentesins Døgum, þad eru nu Bæner Christenna Manna og Ølmusu-giørder; þvi mættu sama ætla um hvertveggia. Og er þad illt, ad Madurenn skule spilla so godum hlut, sem ad er Bænen og Ølmusan, sökum Metnadar og Haturs vid sinn Naunga.

Hier stendur hiä Matthæum: Ef þinn Broder hefur nockud ä mote þier, þad skil eg so: Ef þinn Broder hefur nockra Akiæru til þijn. ä eg þä ad leita Sätta vid þann, sem ä mote mier hefur giort?

Ad vijsu ætt þu; þvi þinn same Drottenn seger hiä Marcum: ef þier hafed nockud ä mote einhverium, so sem strax var umgeted; So þad er Meiningen: ad hafer þu giört ødrum ä mote, þä skuler þu idrast þess, og bæta þad, so þinn Broder sie fridstilltur; Enn hafe hañ giørt þier ä mote, þä skuler þu eige ræckia þad. Þetta Løgmal er eins gott fyrer eiñ, sem fyrer añañ fyrer Guds Dome, jafnvel, þott þad þyke Ofgar fyrer Dome hiñar stolltu og heiptræku Veralldar.

Mier skilst allt þetta; enn mä eg þä giora allt annad hvad eg vil, ef eg alleina fyrergef mijnum Naunga?

Laangt er fra þvi: og lät þier þad eige i Hug koma, ad þu villier hafa þetta, til ad

bæta

bæta med adrar Synder; þvi, so sem ædur er sagt, þaa er eige þijn Fyrergefning Orsök til þess, ad GUd fyrergefur þier, helldur hañs Fyrerheit. Þu hefur heyrt, ad so sem vill hafa Not þeirrar Kvittunar, sem hann hiaa Gude feinged hefur fyrer undanfarnar Synder, hann skule frammveges lifa i Endurnyungu Lijfdaganna, þad er: ad hann life epter GUds Bodordum, þad mesta hønum møgulegt er; þo kanntu alldrei Bodordeñ upp ad fylla, so þu þarft daglegrar Jdranar vid: Nu ef þu tilgefur þijnum Brodur sijnar Synder, þaa heiter Frelsarenn þier, ad sinn Himneske Fader vilie fyrergefa þier þijnar Misgiørder, og jafnvel þott þig kunne Storglæper ad henda. Samt er þo eige þesse Guds Naad nockurskonar Leife til ad syndga, helldur Huggun fyrer þann, sem syndgast hefur; Enn hverstu vel sem þu lifer (enn þu lifer þo alldrei so sem vera aa) þaa vill GUd eige fyrergefa þier, þad sem ædrestur, nema þu, ad fullu, tilgefer þinum Naaunga; þvi hin minsta Synd a mote Gude er þess stærre, enn allt þad illt, sem þinn Broder kann ad giøra aa mote þier, sem GUd er Mønnum meire; hura þvi eige med þier: Eg vil Stela, Eg vil Liuga, Eg vil Hordom drygia; enn fyrergefa þeim sem vidlikt giøra vid mig,

þaa mun eg kvittur verda um Synder mijnar epter Lausnarans Fyrerheite; Helldur so: hafe eg Stoled, hafe eg Loged, og Hordom drygt, og idrast þess af Hiarta, og vil aflaata þessum Syndum, og fremia þær alldrei optar, þaa mun GUD fyrergefa mier þær, ef eg fyrergef minum Brodur, enn annars eige. So gefa nu þesse Ord eckert Leifi til ad syndga, helldur skulldbinda idrande Syndara til ad fyrergefa þeim, sem honum hafa mote giört.

Þad er audsied, hvernen þesse Bæn minne mig aa þad, sem eg þarf ad bidia?

Þad mun þier virdast, nær þu hugleider, hvad miked þu ert GUDe skylldugur, og hvad þu med Syndenni hafer forþienad; Og þar ad auke, hversu tregt þier veite ad fyrergefa þijnum Naunga, og hvad mikid þu misser, nema þu þad giörer, sem er: Guds Naad og þinna Synda Fyrergefning; enn veitst þo ecke, nær Daudenn kallar þig fyrer Guds Dom; og hvilijkur Hætte sie, ad deya i illu Skape, maa sia aa hinum vonda Þion, er Herrann hafde uppgefed alla Skulldena (g): Enn er hann geck burt, greip hann fyrer Kverkar aa sinum Samþion, þar fyrer var honum kastad

(g) Matth. 18. v. 28-34.

kastad i hin ytstu Myrkur, þad merk-
er, eylijfar Kvaler.

Nu er adkomed hinne Siøttu Bæn.

Eige leid þu oss i Freistne.

Legg mier hana ut, eins og hinar. Hvad er þetta? leider Gud nockurn Mann i Freistni edur med hveriu moti?

Freistnen er med Tvennu mote: ein til gods, ønnur til ills. GUD freistar ad sonnu einkis Mañs til ills, seger Jacob(h), þo freistar hañ Mannsens, hønum til goda, þad er: 1. Þegar hañ lætur hañ rata i einhvern Motgang, til ad reyna hañ; edur og hañ dregur undan sijna Hiálp i Motgangenum, ad hañ þar med æfe sig, og leikist i Þolennmædenne; og ad þar med reyneſt hanns Frammførr, a Guds Vegi, hañs Tru, Von og Elskan til Guds, Hlydnen og Stødugleikenn: eige þessvegna, ad Gud þurfe ad vita hvad med Mannenum byr; þvi aller hluter eru berer og opner fyrer honum (i), helldur til þess, ad Madurenn lære ad þeckia GUD, og siálfan sig: Gud i þvi, ad hañ sie trur, og freiste einkis yfer megn framm (k); Siálfann sig i þvi, ad hann

(h) Cap. 1. v. 13. (i) Ebr. 4. 13.
(k) 1 Cor. 10, 13.

megne eckert æn Guds: um þessa Freistingu talar St. Jacob (l) segiande: Hallded þad fyrer allann Fognud, Brædur mijner, þegar þier falled i nockurskonar Freistingar. Og skømmu sijdar: Sæll er sa madur, sem Freistinguna þoler, þvi nær hann er dugandes fundenn, mun hann ødlast Lijffsens Coronu, hverre GUd hefur lofad þeim, er hann elska. 2. Freistar GUd Mannsens, nær hann lijdur, ad hann freistist til hins illa, um stundarsaker, af sijnum Andlegum Ovinum, og þad fyrer sama Tilgang og ædur er sagt um Mannrauner og Motlæte; og þar ad auke til ad kienna hønum Audmyktena og Lijtelæted, ad hann ei þykest upp yfer ødrum, sem veiker eru, þott hann sie siælfur betre kostum buenn enn þeir, edur treyste ei of miøg a siælfañ sig: Um þessa Freistne talar Paulus (m) segiandi: Og ad eg ecki upphrokist af Mikileik Opeñberananna, þa er mier gefenn Fleinn i Hollded, Eingill Satans, ad hann slae mig Kinnhestum. Stundum yfervinna meñ þessa Freistingu,

(l) Cap. 1. v. 2. 12. (m) 2 Cor. 12. v. 7.

gu, fyrer Guds Krapt, sem ad fullkomnast i Breiskleikanum; Stundum fær hun yfer-hønd, þad frammkemur giarnan vid þa, sem miøg treysta sijnum eigeñ Mætte, jafnvel, þott Guds Børn sieu: Dæme hier til eru a David, er Satan freistade hañs til ad telia Folked (n); Og a Petri, er hañ vogade sier ad gaunga i Daudañ med Christo, eñ afneitade hønum þo skømmu sijdar (o): þetta skedur, nær Gud tekur sijna hønd af Mannenum, og lætur hañ sialfradañ; þo hefur þesse Freisting alltijd godañ Enda hia Guds Børnum, so sem af Davids og Peturs Dæmum sia ma.

Af hverium verda menn freistader til ills?

Af Andskotanum, Holldenu og Heimenum.

Hvernenn freistar Andskotenn Mannsens?

Hann er vor skiædarste Ovinur; þvi hann eige einasta, freistar vor, med sijnum Innblæstre, helldur og brukar vort eiged Holld, þad er spillta Nætturu vora, sem er hans Verk; og so Heimenn, i hverium hañ drottnar, a mote oss: þar fyrer kallast hann **Freistare** (p); Um hann talar Frelsarenn, er hann sagde (q) vid Petur:

And-

(n) 2. Sam. 24. v. 1. (o) Matth. 26. v. 35. 70.
(p) 1 Thess. 3. v. 5. (q) Luc. 22. v. 31.

Andskotenn hefur girnst ad sigta ydur, sem Hveite, enn eg hefe fyrer þier beded, ad þijn Trua þrotnade ecke. Hans Brøgd er omøgulegt upp ad telia, þvi hañ er Þusund Viela Smidur, þo er þetta epterfylgiande hid hellsta: 1. Þegar GUd leggur sinn Kross a oss, þa eggiar hañ Hollded a Oþolenmæde, og Orvæntingu. 2. Lætur hañ oss synast GUDs Alag a-stundum obærelegt, oforskulldad, sierlegt, og ødruvijse enn annarra Manna; sierdeilis ef þad er margvijslegt, og i þyngra læge, eins og Jobs. 3. Þegar hañ lætur oss synast eitt hlut godann, sem þo er oss um megn, og ecke tilheyrer vorre Kallan, enn kemur oss þo til ad takast hañ a hendur. 4. Þegar hañ hylur Glæpena under Skine Dygdanna, so sem: Agirndena under Yferhylmingu Framsynennar, Hardydgena under Skine Vandlætisins, eins og þegar hañ kom Paulo til ad ofsækia GUDS Christne (r), þegar hañ kallar Drambsemena Hugprydе; Fæavitskuna Heilagann Einfalldleika, Ohofed og Eydslusemena Orlæte, Hirduleysed og Tomlæted nefner hañ Spekt og Rosemе. 5. Þegar hañ stelur Ordenu ur Hiørtum Mannanna.

(r) Akt. 22. 4.

anna. 6. Þegar hann kemur þeim til ad umsinna Guds Ordi, og kenna rángañ Lærdom, og villa Sælernar, annadhvert af Sierviтsku, Kappe, edur Metnade. 7. Þegar hann giører Syndena ofsinæa i vorum Augum, eñ fegrar þad ofmiøg fyrer oss, er vier lætumst gott giøra. 8. Þegar hañ giører hana so stora, ad menn ørvænta sier Guds Nædar.

Hu hefur enn nu eige sagt mier hvad þad sie: innleid oss eigi i Freistni?

Þad merker eckert añad, enn þad, ad GUD læte oss eige falla i Freistne. Þenna Skilning hefur haft Tertullianus og Cyprianus Lærefedur; og er þvilijkt Orda tiltæke almennt i Ritningunne, ad hun seger, ad GUD giøre eiñ Hlut, þegar hañ lijdur edur lofar, ad hañ sie giørdur; so seger i Exodi Bok (s) **ad Gud hafi forherdt Hiarta Pharaonis**, þar þo skømmu ædur stendur, **ad Pharao sialfur hafe forherdt sitt Hiarta.**

Hvernenn verdum vier af Hollde og Blode freistader.

Þad seger eingenn betur enn Jacob Postille (t) a þenna Hætt; **Sierhver einn verd-**

(s) Cap. 9. v. 12. & Cap. 10. v. 1. Cap. 8. v. 15, & Cap. 9. v. 34. (t) Cap. 1. v, 14. 15.

verdur freistadur, þegar hann af sinne eigen Girnd verdur afvega leiddur, og tilegndur; þar epter nær Girnden er friofsom orden, þaa fæder hun Syndena; enn Synden, nær hun framen er, getur hun Daudann. Annars freistar Hollded vor aa marga vegu: med Hrædslu fyrer mønnunum, nær Gllds Eyrende aa ad reka; med Undandrætte og Tomlæte i voru Saaluhiælpar verke; med Hugleyse og Vantrausle i Motgaangenum; Ohofe og Metnade, þegar ad Oskum geingur; med þrældomsfullre Hræsne fyrer þeim, sem vier ætlum ofs nockud gott af, enn Dramblæte vid þaa, sem eru minne mættar. Enn Diøfullenn, sem best þecker þenna sinn Smidisgrip hiaa hveriumeinum, hann forsomar eige ad bera þad hverium einum i Augu, sem hann er hellst gefenn fyrer, eins og þegar Agn er lagt fyrer skynlaus Kvikinde.

Hvad merker þetta Ord, Heimuren, edur hvernen freistar hann vor?

Heimur byder eige hier þad daasamlega Forvyrke Himens og Jardar, er vier siaaum; helldur merker þad Søfnud Ogudlegra, sem ecke leidast af Guds Anda, helldur eru þeir Satans Børn, og lifa epter Girndunn

um sijnum; um þa talar so Johannes (u): ad Heimurenn ligge i þvi Vondo. Hann er a marga vegu GUds Børnum til Asteitingar: Fyrst offæker hann þa, sem GUds eru, so þeir meiga vel utbuner vera, ef þeir eige skulu leidast i Freistne. J ann-añ mæta lijdur þeim giarnan vel i Heimenum, og þeim luckast hvad þeir uppbyria, jafnvel i Fiandans Nafne: þad er eige lijtil Freisting fyrer GUds Børn, þar þeim af nætturlegum Breiskleika hætter til ad dæma undarlega um GUds Rædstøfun af þessu. Þar um talar so David (x) Sia, ad hiner Ogudlegu lifa rolega, og efla sinn Mætt, þar fyrer hreinsa eg forgefens mitt Hiarta, og þvæ minar hendur i Sakleysenu. Og litlu sijdar: Ef eg huxade med mier, ad skilia þad, þa syndest þad torvelldt i mijnum Augum, allt þar til eg geck inn i Helgedom hins Sterka Guds, og giætte ad þeirra Endalykt, þvi þu setur þa uppa hid hala, og kastar þeim nidur i Eydelegginguna. Hier ad auke freistar Heimurenn GUds Barna med

(u) 1 Joh. 5. 19. (x) Ps. 73. v. 12. & 13. v. 16. 17. 18.

med vondum Dœmum, Aeggiunum, og Rœdleggingum, hvad allt Satan fœrer sier i Nyt, til ad rœda GUds Þegna undan hønum.

Fyrst GUd freistar Mannsens til Gods, og lijdur ad vier œ stundum verdum freistader til ills, hvers bidium vier þá i þessare Bœn?

Eingannveigenn bidium vier, ad GUD vilie ecke freista vor med Krossburde og Motgange; þviad i gegnum margar Hormungar, byriar oss inn ad ganga i GUds Rijke (y); Enn um Heilaga Þolennœde i Motlœtenu bidium vier, ad vier jafnan segium: verde þinn Vilie, eige helldur af bidium vier aldeilis, ad Gud lœte oss eige freistast af Andskotanum, Holldenu og Heimenum, þvi vor hagur i þessu Lijfe er þannenn, ad vier kunnum eige œn Freistinga ad vera: Af Dioflenum; þvi hann geingur i kring sem grenjande Lion, leitande ad þeim sem hann fœe uppsvelgt (z); Edur af Holldenu, þvi þegar vier vilium giora þad goda, þœ loder hid vonda vid oss (a); Og um Heimenn seger Endurlausnarenn, ad

þar

(y) Act. 14. v. 22. (z) 1 Petr. 5. v. 9.
(a) Rom. 7. v. 21.

þar hliote ad koma Hneixlaner (b). Þad er GUds Vilie, ad þannen vera skule, ur þvi sem rááda var, sijdan Madurenn fiell frá hønum; þvi hvar sem eingeñ Baraatta er, þar er eingeñ Sigur; og hañ sýner hvad mest sijna Makt á Dióflenum, og hañs Verkfærum, þegar hañ tredur hañ under sinna Barna Fætur; þvi sagde Frelsarenn i Bænenne til sijns Fødur (c): Eg bid þig Fader, ecke ad þu taker þá burt ur Heimenum, helldur ad þu vardveiter þá frá hinum vonda; hver Ord Frelsarans ad vel utskyra þessar Tvær Bæner, þessa, og hina epterkomande; þvi bidium vier nu i þessare Bæn, ad GUd late oss ecke sigrast af Freistingunne, þad er: ad hañ ei liijde, ad vier iñleidunst edur verdum iñborner i Freistingu, þad er hid sama og inngánga i Freistne, so sem Frelsarenn ad Orde kemst hiá Lucam (d); og ad falla i Freistne, hvad Paulus greinilega utmálar (e) segiande: Þeir sem rijker vilia verda, falla i Freistne, og i Snoru Diofulsens, og i margar Girnder vitlausar, og skadsamlegar,

O hveriar

(b) Matth. 18. v. 7. (c) Joh. 17. 15.
(d) Cap. 22. v. 40. 46. (e) 1 Tim. 6. 9.

hveriar ad steypa Mannenum i Topun og Fordiorfun: A mote þessu bidium vier, enn eigi hinu, ad vier ei finnum til Freistinganna, a medan vier berum epter oss Lijkama þessa Dauda, jafnvel þott vier giarnan villdum an þeirra vera. So er þa Meiningen, i þessare Bæn, su samá sem Lutherus seger, ad vier bidium: **ad ei hrøpum vier i neinar Storsynder edur Løstu;** Enn her um bænheyrer GUD oss: 1. Þegar hann daglega endurnyar og eykur i oss Truna, og hennar Avexte, so ad vier Endurnyunst i Anda vors Hugskots, og iklædunst nyum Manne, sem epter Gude er skapadur i Rettlæte og Heilagleika; þvi Freistarenn kann ei ad vinna miøg a þann, sem Gud veiter þa Náad. 2. Þegar hann vekur i oss þessa Krapta, so ad vier brukum þa a Freistingar-timanum, þad er: þegar Diøfullenn, Heimurenn og Hollded vilia locka oss til nockurrar Syndar; þvi an hanns getum vier þad ecke, **hann er þad, sem verkar i oss bæde ad vilia og framkvæma** (f). 3. Þegar hañ hindrar Diøfulenn, Hollded og Heimenn, og setur þeim Skamt, ad ei nææ þau

(f) Philip. 2. v. 13.

þau ad sigta Guds Børn, so þau falle i Freistinguna, edur flækt verde i Diøfulsens Snøru. 4. Þegar hañ verkar i oss Þolinmædena, og Vonena, og lætur oss nægiast med siijna Naad (g). 5. Ef hañ, epter siinum rettferdugum Dome, liidur, ad vier føllum i Freistne, annadhvert vegna undanfarenna Synda; edur þessvegna, ad vier treystum oss ofmiøg, so sem David og Petur hendti; ad hañ þa kallar oss aptur til Jdranar, og liidur eige, ad vier yfergefunst i frælegtt Sinne; edur verdum tilfinningarlauser, og gaungum so epter Girndum vors Hiarta: Og fyrer þvi, ad vier eckert af þessu megnum af siælfum oss til, jæ, ef vier þad leidum i Hug vorn, þa erum vier hvad nærster Fallenu, þa sier þu, hvad stora Þørf vier høfum a ad bidia GUd um, ad hañ eige læte oss falla i Freistne, þar vier erum so veiker, enn vorer ovíner so stierder, og mættuger.

Gief mier Utskyring yfer þa Siøundu Bæn.

Helldur frelsa oss fra Illu.

Þad Ord, sem hier stendur i Textanum, merker eige einasta, ad frelsa þann, sem allareidu er i Naud edur Hæsta staddur; helldur og ad vardveita einn fyrer Olucks-

(g) 2 Cor. 12. v. 9.

unne og Haastanum; Enn þetta Ord, Fraa Illu, leggia sumer ut: fraa þeim Vonda. Þad er: fraa Dioflenum; þvi so kallast hañ annarstadar i Nya Testamentenu, hvad ed lender i sama Stad; þvi Satan er alls ills Orsök og Höfundur, so þegar vier erum fraa hönum frelsader, þaa erum vier frelsader fraa öllu Illu; og þegar vier erum fraa öllu Illu frelsader, þaa erum vier fraa hönum frelsader; þar fyrer stendur þesse Grein seinast af Bænunum. Þvi hun er so sem Alycktun allra hinna: J hinum bidium vier GUd vorn Födur um, ad veita oss þad goda, og ad söñu afbidium þad illa med þad sama, þo eige so utþryckelega; enn hier bidium vier alls i einu, so sem Lutherus seger i Frædunum, og gengur hun i gegnum allar hinar Bænernar; þvi forgefens Helgast Guds Nafn, sem i sialfu sier Heilagt er, nema GUD hindre Diofulenn og vardveite oss, bæde fyrer hönum, Heimenum og voru eigenn Hollde, ad þad ei verde af oss vanhelgad; og ei maa hañs Rijke til vor koma, edur i oss vera; ei helldur kann hañs Vilie ad vera medal vor, edur af oss frammkvæmast, nema Andskotans Rijke, sem er folged i allra Skamma, Ydkan, sie nidurbroted, og hañs Vilie,

sem

sem er ad motþægia Gude, og draga Mañ-
eñ fra hønum, sie mote staded; og sama er
ad segia um hinar epterfylgiande Bænern-
ar, so bidium vier nu: 1. Ad GUd vardveite
oss fyrer Andskotans Vielum, og Ofbellde.
2. Hafe hañ allareidu flækt oss i sijnu Nete,
þad er, komed oss til Syndareñar, edur
tamed a einhvern syndsamlegañ Vana, þa
bidium vier, ad GUD vilie frelsa oss þar fra.
3. Bidium vier GUd um, ad hañ vard-
veite oss fra tijmanlegre Oluckn, hvert helld-
ur þad snerter vort Lijf, edur Limu, Eign-
er vorar, Æru, edur Heidur, þvi a øllu
þessu kappkostar Satan ad giøra oss Hind-
ran og Skada. Eñ þessa Bæn bidium
vier med þvi Skilyrdi, ad hønum snuest
þad illt fyrer oss, sem vier afbidium, enn
ecke framar: Þvi vier vitum eige sialfer
hvad oss er fyrer bestu; og ef vier høfum i
eitthvad þvilijkt ratad, hvert helldur þad er
af Satans og vondra Mañа Tilstille, edur
og af vorum eigeñ Vijtum, Forsomun edur
Yfersion, þa bidium vier, ad GUd vilie þad
lina, bæta, edur ølldungis burttaka, edur
og lagfæra epter synum þægelegum Vilia.
4. Søkum þess ad Verndenn og Frelsed fra
þvi vonda, kann eige i þessum Eymdadal ad
vara leinge i señ, þar vier hverke kunnum

 an

an Syndar, edur Motlætis ad lifa, a medan vier buum i Holldenu; þa bidium vier, ad vier meigum, um ſijder, leyſter verda af øllu Andſtreyme, og Arœaſum Diøfulſens, Heimſens og Holldſens fyrer tijmanlegann Dauda. 5. Og fyrer þvi, ad Daudenn giører ecke Enda a Eymdum allra Manna, helldur er hañ Upphaf Kvalauna þeim ſem tapaſt, enn Guds Børnum Inngœngur til Lijfſens; þa bidium vier nu umfram̃ alla Hlute, ad Gud vilie ſo ſtiorna Tru vorre, ad hun ſie œvarxtarſøm, og alldrei ſinnunſt vier i þvi hættalage, ſem vier þurfum ad ottaſt fyrer ad deya i, og meigum jafnan med Paulo ſegia, i fullu Trauſte, **Drottenn mun frelſa mig af øllu Illu og mig holpinn giora, og vardveita mig til ſijns Himneſka Rijkes, hverium ſie Lof og Dyrd um Allder Allda Amen** (h); i hverium Ordum ad Poſtulenn ſyneſt ad hafa lited til þeſſarar Bænar: Og ef vier af mannlegum Breiſkleika, edur fyrer ſlægdarfulla Diøfulſens Aeggian, kunnum ad rata i þad Hættalag, ad oſs ſie eige ohætt ad deya i þvi, ad hann þa vardveite oſs fra bradum og ovijſum Dauda;

(h) 2 Tim. 4. v. 18.

Dauda, og gefe oss Idran til Apturhvarfs, ad vier mættum deya Rettlætra Manna Dauda.

Hviad þitt er Rijked, Mætturenn og Dyrden um Alldir, amen.

Hvi fylger þesse Alycktan Bænenne?

Hun hefur miked i sier folged, og er harla naudsynleg: þvi 1. Minnum vier GUD hier æ sitt Loford, og æ sitt Konunglegt Embætte: þvi brukum vier þetta so sem fyrer Orsøk, hvar fyrer vier eigum ad bænheyrast, nær vier rettelega bidium; og hønum tilheyre, ad sia fyrer Raade voru og forsvara oss, so sem Konungur sijna Þegna.

Hviad þitt er Rijkid: þar med er meint **GUDs Nadar-Rijke**, þad er, Christi Rijke, og þad vier bidium um i þessare Bæn, eru þeir Velgiørningar, sem hañ utdeiler, og med hverium hann stiornar þessu sijnu Rijke æ mote Andskotanum, Hollde-inu og Heimenum, vegna vors Vanmættes, sem þessum so stiædum Ovinum fæum eingannveigeñ i mote staded, af vorum Kryptum; nema vier medtøkum þad af vors Konungs Hende, hvers Embætte þad er, ad vernda og frelsa sijna Undersæta, sem ædur er sagt, og ad fæ þeim þar til Vopn og Veriur, fyrst hañ af Raad siñe hefur

 ut-

útvaled sier eitt Rijke i Mannaña Hiörtum, og virdist ad kallast, og vera, vor Konungur, og þar fyrer hefur hann skipad, ad bidia hier um, og lofad, ad hañ vilie oss bænheyra. **Þinn er Mætturenn:** þesse Ord minna a GUds Almætte: ad hañ alla Hlute kunne miklu framar ad giöra, eñ vier kuñum ad hugsa edur bidia, og hañ sie öllum vorum Ovinum meire. **Og Dyrden:** Med þessum Ordum minner: 1. Truen vor GUd a þad; ad þad sie hönum vegsamlegt, og þad heyre til ad prijsa og auglysa hañs Dyrd, hañs Giæsku, hañs Myskunseme, ad hañ bænheyre oss, Þiona sijna, um þa hlute, er hañ hefur skipad oss um ad bidia, og gagna til ad efla hañs Dyrd. 2. Styrkest Truen vor i Bæneñe vid þesse Ord, fyrst, þar vier jatum ad hañs sie Rijked, hvar iñe vier lifum; þvi kuñum vier ecke ad efast um, ad so Giæskurijkur Herra, sem hefur afrekad þetta Rijke med GUds Sonar Dauda, hann mune uña oss þeirra Astgiafa, an hverra sama hañs Rijke ei getur stadest, þar enginn kann ad leida sier i hug, ad hañ hafe viliad láta Soneñ forgefens a sig taka vort Holld og Blod, og lijda i þvi Kvøl og Krossens Dauda; þvi kañ Truen alldrei ad ef-

aſt um hañs Vilia, til ad veita oſs Bæner vorar, nær vier ſegium ad hañs ſie Rijked. 3. Þar vier jatum ad hañs ſie Mattureñ, þa treyſtum vier þvi, ad hañ gete veitt oſs þad hañ lofad hefur, og fyrſt hañ bæde vill og kañ, þa meigum vier med þeſsmeira Trauſte bidia. 4. Þar vier ſegium: **Og Dyrden**, þa er Truen þeſs fullørugg, ad hañ mune veita oſs þad hañ lofad hefur, til ad auglyſa þar med ſinn Guddomlegañ Sannleika, ſijna Makt og Godgirne, ſo **ad eige ſege hiner Gudlauſu, hvar er nu þeirra GUD?** (i) **þvi hann er Jehova, og vill eingum gefa ſijna Dyrd** (k) 5. Minnum vier oſs ſialfa a, hverneñ vier eigum ad bruka þeſſa Velgiørninga, ſem vier med Bæneñe ødlunſt, og hvar til og hverneñ vier lofum ad bruka þa, ſem er: til Dyrdar hønum, og hañs Rijke til Eflingar, hvar um David ſo talar (l): **Þeir munu frammſegia Dyrd þins Rijkis, og tala um þijna Makt, ſo ad þeir kunngiøre Mannaña Sonum þijna Makt, og Mikilleik Dyrdar þijns Rijkes.**

(i) Pſ. 115. 2. (k) Eſ. 42. 8.
(l) Pſ. 145. v. 11. 12.

Hvad merker þetta Ord Amen.

Þad er Hebræſkt Ord, og merker i þeſſum ſtad viſſulega, ſannarlega, hvert brukad er i Nya Teſtamentenu til ad ſtadfeſta einn Hlut, ad hañ ſkule obrygdull vera, ſo ſem þegar Drottenn ſagde (m) vid Ræningiañ a Kroſſenum: Amen ſege eg þier, i Dag ſkalltu vera med mier i Paradis; og er þvi Bænen ælyktud og iñſiglud med þeſſu Orde: 1. Til þeſs, ad minna þañ ſem bidur, under þad Bæneñe er loked, a þad, ad athuga, med hvilijkre Gudrækni og Athugaſeme hañ hafe leſed Bæner ſinar, hveriar meñ epter Chriſtelegri Sidveniu, eru vaner ad enda med þeſſare Bæn, og til ad uppvekia i oſs eina heita og alvarlega Andvarpan til GUds, ad hañ vilie þær vorar Bæner heyra, ſem vier i Chriſti Nafne høfum uthellt i hañs Skaut, og inñſiglad med þeirre Bæn, ſem hañs Sonur hefur ſkipad oſs framm ad bera fyrer þa Hæleitu Guddomſens Þreñingu. 2. Auglyſer Truen, med þeſſu Orde, ad nær madureñ bidur i Anda og Sañleika, þa efeſt hun ecki um Bænheyrſluna; helldur treyſte þvi, ad allt þad ſem hañ umbeded hefur, i JEſu Nafne, epter

(m) Luc. 23. v. 43.

er hans eigeñ Forlage, þad mune sier veitast; þvi hun tekur þetta Ord, Amen, af Fyrerheite Lausnarans, er hañ sagde (n): Amen Amen sege eg ydur, hvers þier bidied Fødurenn i mijnu Nafne, þad mun hann veita ydur; Og þar til leggur hun sitt Amen, so sem nockurskonar Innsigle, uppa þad, ad GUD sie sannordur, epter þvi-sem stendur hiaa Joh. (o): Saa sem medtekur hanns (Sonarens) Vitnisburd, hann innsiglar þad, ad GUd sie sannordur; þvi kallar og Hieronymus þetta Ord, Amen, Innsigle Bænareñar.

Þar nu þesse Bæn innebindur so miked i sier, sem nu þefur þu sagt, hvernenn er mier þad møgulegt, ad laata mier alla þaa hlute i hug koma, nær eg þana les, hversu vel sem eg villde?

Þar fyrer skalltu fyrst laata allar þijnar Bæner vera bygdar aa henne, so þær til þess heimfæreft, sem hun i sier folged hefur, epter þvi, sem þu, ad nockruleite, hier ad framan heyrt hefur. J ødru lage skalltu ydduglega þeinkia um þessa Bæn, og þaa hlute sem hun vijsar þier til, og sierdeilis under þad þu fer til ad bidia; enn Mannsens Hugur

(n) Joh. 16. v. 23. (o) Cap. 3. v. 33.

Hugur er fliotur ad reña a þaa hlute, sem hønum tamer eru, og hañ elskar, so og er Heilagur Ande med þier i Bæneñe, til ad hiælpa Mættleyse þijnu, og ad miña þig a þad sem bidia þarf: Ef þu nu giører so, þaa munu annarleger Þankar sijdur glepia fyrer þier. J þridia maata, þaa liggur þier eckert a ad flyta þier med þessa Bæn; les hana seint, stødugt og med Athygle, þaa mun þier margt gott i Hug koma; og hugleid hversu stor Synd þad sie, ad fleipra hana ut af Muñenum alleina, eñ huxa eckert um, hvers madur bidur; þessvegna meina eg, ad so sie tilgiørt i Heilagre Þionustugiørd, ad þesse Bæn, og adrar venulegar, verde sungnar, so ad Folked sem asamt Prestinum a ad bidia til GUds, þad hafi Tom til ad huxa epter, hvers þad bidur.

Hvad Raad skal eg hafa vid þvi, ad mier fliuge eige annarleger Þaankar i hug, medan eg er ad bidia?

Fyrst skalltu, adur eñ þu fer ad bidia, hugleida med þier, hversu stor og skelfeleg Hætign þad er, sem þu ætlar ad frammflytia þijnar Bæner fyrer. J annann maata, hvad stora þørf þu hefur a, ad verda bænheyrdur, hvad þier best maa takast, ef þu yfervegar Synd þijna og Vanmætt, enn Afl og Offtæke ovina þiña, og Hættu þaa, sem

sem þier er hvern dag bueñ af Daudanum, sem verdur þier annadhvert Inngangur til Lijfsens, edur Upphaf eylijfra Kvala. Ad þessu undanförnu, skalltu fyrst bidia GUD, um, ad forláta þier Synderrnar; og kosta Kapps um, ad vera i Náad hiá hönum, nær þu bidur, og so frammveges ad stiorna Hiarta þijnu, og vekia i þvi gudrækilegar Hrærингar. Og ef þu ert þier medvitande þess Veikleika, ad Hugur þinn hvarfle vijda i Bænenne, þá bid med fáum Ordum, enn þo kröptugum og alvarlegum, enn bid helldur optar: Vilie annarlegir þánkar enn þá stelast inn hiá þier, þá hugga þig vid Guds Myskunseme, sem tekur Viliann fyrer Verked, og bid Forláts á þessum Veikleika, ad Endingu Bænarennar.

Nu þott ad eg meige fullviss vera um Bænheyrsluna, sem nu hefur þu sagt, eige ad sijdur veikest Tru mijn opt og tidum, og sierdeilis i Motlæteнu, allrahelst þegar Gud dregur Hiálpena undan, jafnvel i Andlegum Efnum, á stundum.

Hvad þvi vidvijkur, ad Gud undandregur Hiálpena, þá giörer hañ þad alldrei, nema þeim til goda sem hañ elska, og af Hiarta bidia; þvi seger hañ (p): A þægelegum Tijma skal eg bænheyra þig, og

á Dege

(p) Es. 49. 8.

a Dege Hiálpræðesins, skal eg hiálpa þier; hver Spamansens Ord ad Paulus heimfærer (q) til andlegra Hluta; eñ þess er ad giæta, ad þu legger þad til, sem i þijnu Vallde er, og GUD hefur gefed þier Krapta til ad frammkvæma, sem er: ad krossfesta þitt Holld daglega, þad er: ad dempa Holldsens Girnder; og ad i klædast nyium Manne, þad er: ad leggia allt Kapp a, ad giøra þad GUD hefur boded. Þvi hvad er þad ad bidia Gud ad taka fra sier holldlega Lyst, og syndsamlegar Girnder, enn ala þær þo og elska, og strijda ecka a mote þeim? er GUD þa skylldugur ad bænheyra þig? edur hefur hañ forgefens Endurfædt þig og Endurnyad? Eñ ef þu leggur þad til, sem i þijnu Vallde er, þa mattu vera so viss um Bænheyrsluna, so sem Gud er sannordur; eñ a medan hañ undandregur Hiálpena, þa lꝏt þier med Paulo, nægiast hañs Naad, þvi hañs Kraptur fullkomnast i Breiskleikanum (r). Enn hvad Truarveikinne vidvijkur, þa er þad, ad syñu, vijst, ad Fyrerheit Naadareñar i Evangelio, heyra, ad sønnu, øllum til; enn uppa þad, ad Truenn, sem kemur af Heyrn Ord-

(q) 2 Cor. 6. v. 2. (r) 2 Cor. 12. 9.

Ordsens (s), mege þess styrkare verda, þar hefur Gude þocknast af sinne ounnrædelegri Myskunseme, ad lata Ordenu, sem heyrt verdur, fylgia syneleg Merke, sem eru Sacramentenn, so ad sierhverium einum verde þad meddeilt i þeirra Krapte, sem øllum er frammbodeð i Ordenu.

Seg mier nockud af Sacramentunum, hvad er Sacrament?

Sacramentum er einn Giørningur, af Gude innstiptadur, i hverium ad Himneskur Hluter, med Krapte vissra Orda, verda samteingder þeim synilegu Jardneskú Hlutunum, og af GUds Þienara meddeildur þeim, er Sacramentenn bruka, so ad med þessum hætte verde Naad Evangelii, sem i Ordenu heiten er, so sem med ødru Innsigle og Panti, tileinkud og innsiglud þeim sem trua.

Hvad mørg eru Sacramentenn?

I Gamla Testamentenu voru Tvø Sacrament, sem var: **Umskurnen** (a), med hveriu Manneskian var innvijgd og inntekeñ i GUds Sattmaala; annad var **Paskalambed** (b), sem var innsett i Minningu Utleidslunnar af Egypta-Lands Þrældome

(s) Rom. 10. 17. (a) Gen. 17. 10.
(b) Exod. 12.

dome. Þesse Sacramente eru nu afmæd, og ønnur i þeirra stad innsett af Christo: Skijrnen i staden Umskurnarennar; enn Drottens Kvolldmaaltijd i stadenn Paaskalambsens. Þo er ødruvise hattad Gamla Testamentesins Sacramentum enn þess Nya: þvi Gamla Testamentesins Sacramente voru Fyrermyndan og Skugge epterkomande Giæda(c); Enn i þvi Nya er allt þad uppfyllt, sem i hinu Gamla var fyrermyndad, og þvi høfunt vier i þeim sialfann Lijkamann, og sialfa Hlutena, sem Paulus vottar (d) er hann seger: Ad hvilikt hafe vered Skugge þess epterkomande, enn Christi sie Likamenn; þad er: ad allt sie i Christo uppfyllt.

Seg mier nockud af Skijrnenne.

Skijrnen er hid fyrra Sacrament Nya Testamentesins, i hveriu ad Manneskian, lifande, og boren i þenna Heim; epter GUds Bode, samteingdu med Fyrerheite Naadarennar, verdur ausen Vatnenu, hvert ed samteingt er med H. Anda, sem i Ordenu byr: i Nafne Fodur, og Son-

(c) Hebr. 10. v. 1. (d) Col. 2. v. 17.

Sonar og Heilags Anda; so ad Truenn, og fyrer Truna Arfleidslan og Endurfædingeñ verde henne veitt og iñsiglud.

Hvad merker þetta Ord, ad innsigla?

Þad merker hier ad stadfesta, og giøra eiñ vissañ um þad, sem lofad er: so sem þegar menn giøra einn Giørning, þa setia þeir Innsigle þar ad nedan, so hañ skule obrygdull, og stadfastur vera; so hefur og GUD giørt i þessu, til ad hialpa Vantru Mañsens; Þessvegna seger i Fyrsta Johannis Pistle (e): Þrijr eru þeir, sem Vitnesburdinn bera a Jordu, Andenn Vatned og Bloded; hvar Andenn merker Orded, þvi Guds Ande byr þar i; Vatned Skijrnena; eñ Bloded þad Heilaga Alltaresins Sacramentum; og so sem Innsiglenn duga ecke fyrer utan Giørningenn, enn Giørningureñ verdur stadfestur med Innsiglunum, so megna og ecke Sacramentenn neitt fyrer utan Orded, hia þeim, sem til ara eru komner, og heilvita eru, Eñ Orded og GUDs Fyrerheit i Ordenu verda med Sacramentunum, so sem med nockurskonar Innsigle stadfest; þar fyrer seger Paulus (f): Ad Abra-

P haim

(e) Cap. 5. v. 8. (f) Rom. 4. v. 11.

ham hafi medteked Teikn Umskurnarennar, so sem Innsigle Rettlættes Truarennar, þad er: þeirrar Truar, er hañ feinged hafde af þvi Orde, er hañ ædur af siælfs GUds Munne heyrt hafde, **ad i hanns Sæde** (þad er i Christo) **skylldu blessast allar Þioder** (g), og ad hañ villde vera hañs Gud, og hañs Sædis epter hañ.

Þu seger, ad H. Ande samteingest med Vatnenu i Skijrnenne: enn i Frædunum stendur, ad Guds Ord sie i, og med, Vatnenu?

Þad er hid sama; þvi GUds Ande byr i Ordenu, eñ Orded er þad Medal, med hverin ad Guds Ande og Vatned samteingiast Annars er þetta riett, ad Heilagur Ande samteingist Vatnenu i Skijrnenne; þvi hañ er sa Himneske Hluturenn, er æsamt þeim Jardneska, sem er Vatned, giorer Skijrnena. Þetta vottar siælfur Drottenn (h): **Nema hver fædest af Vatne og Anda, kann hann eige inn ad ganga i Guds Rijke,** og strax þar epter seger hann: **Þad sem af Andanum er fædt, þad er Ande,** og GUd uthelller sijnum Anda yfer oss i Endurgetningar-laugeñe; Og so sem Paulus

(g) Gen. 22. v. 18. (h) Joh. 3. v. 5.

Paulus (i) seger Guds Son ad vera giordann af Kvinnunne, so er H. Ande og Vatned Efne vors andlegs Getnadar, ad vier giørunst Andleger; þvi so sem ad i Alltarisins Sacramento eru Innsetningar Ordeñ þad Medal, er samteinger Christi Lijkama og Blod vid Brauded og Vijned, eins samteinger Orded hier Andañ og Vatnid

Hver eru þau Guds Ord, sem Vatned og Andann samteingia?

Þau eru med tvennu mote: 1. Er þad Bodorded, þad er sama og Innsetningar-Ordeñ, hver ritud standa hia Matthæum (k) Fared ut um allann Heimenn, og kenned øllum Þiodum, og skijred þær i Nafne Fodur, og Sonar, og Heilags Anda. Annad Ord Fyrerheitesins er so hliodande hia Marc. (l) Sa sem truer og verdur skijrdur, hann skal holpenn verda, enn sa sem ecke truer, hann skal verda fordæmdur. Hverutveggiu þesse Ord samteingia med sijnum Krapte (sem iñefaleñ er i GUDs Bode og i hans Fyrerheite) þad Himneska, og þad Jardneska; þvi seger Paulus, ad Christur hafe helgad Søfnudenn, hreins-

(i) Gal.4.v.4. (k) Cap.28.v.19. (l) Cap.16.v.16.

hreinſadañ af ſier med Vatns-laug-
enne fyrer Orded (m).

Syn mier af Ritningunne, ad Børnenn eigi ad
ſkijraſt ?

Hvad kemur hier til ad efaſt þar um ?

Þetta ſem Chriſtur ſeger : **hver ſem
truer og verdur ſkijrdur, ſkal holp-
enn verda.** Eñ hvernenn meiga Børn-
enn trua ; þar þau bera eige vitsmune til,
ad þeckia þann, þau ſkulu trua a?

Þu munt og fleſtu þvi trua um GUD
og Guddomlega Hlute, ſem þu eige aldeilis
ſkilur ; annars være **Truen** eige Tru ; þvi
hun **er Viſſa þeirra hluta, er vier ſiaſ-
um eige** (n), i hverium vier eigum ad gefa
vora Skilningu fangna under Hlydni Truar-
ennar ; Eñ hvernenn ſem þvi er vared, þa
er þad viſſt, ad Børneñ trua ; þad vottar
hañ ſiaalfur, ſem øllum truudum hefur
Truna gefed og afrekad, JEſus Chriſtus,
þa hañ kallar þau þa **Smælingia, ſem
a ſig trua** (o). Lucas (p) nefner þau ſømu
Omalga-Born, og ſeger þau hafe vered
borenn til JEſum, hvad ei verdur ſkiled
um vaxeñ Børn ; og (hvad meira er) ad

Frelſareñ

(m) Eph. 5. v. 26. (n) Ebr. 11. 1.
(o) Matth. 18. v. 2. 6. (p) Cap. 18. v. 15. 16.

Frelsarenn seger (q) ad **hvilijkra sie Guds Rijke; enn an Truarinnar er omoguIegt GUde ad þocknast**, sem Postulenn vottar (r); og þeir sem Gude ei þocknast, kunna eige ad eignast Guds Rijke, og enn framar seger hann (s): **ad sa sem eige medtake GUds Rijke so sem annad Ung-Barn,** edur Omalga-Barn, **hann gange þar eige inn.** Enn þyckie nockrum þetta olijklegt, þa lijte hann a Dæme Johannis Baptistæ, um hvern Eingillenn sagde (t): **ad hann munde uppfyllast af Heilögum Anda i fra Modur-Lijfe:** þvi mun þa GUD eige eins fa verkad Truna i Smabörnunum? edur var hann Johanni meira skylldugur, enn ödru Barne, þar hia hönum er eckert Manngreinaralit? þvi ödlast Börnenn ad vijsu Truna i Skijrnenne, og eiga þar fyrer ad skijrast: 1. Þviad þeim tilheyrer Fyrerheit Salnhialparennar: so sagde Petur (u). **Ydur og Börnum ydar eru Fyrerheitenn giörd. 2. Leifed Börnum til mijn ad koma,** seger Frelsaren (x); enn Skijrnen er þad

P 3 Medal,

(q) Matth. 19. 14. (r) Hebr. 11. 6.
(s) Luc. 18. v. 17. (t) Luk. 1. 15.
(u) Act. 2. v. 39. (x) Luc. 18. 16.

Medal, fyrer hvert Børnenn verda færd til Christum. 3. Hvad sem af Holldenu er fædt, þad er Holld (y), enn Holld og Blod erfa eige GUDS-Rijke, seger Postulenn (z). Þvi skylldu Børnenn þa ecke skijrast? 4. Þviad Børnen voru umskorenn a Attunda degi; enn Skijrnin er komen i stadenn Umskurnarennar; hvar fyrer hun og nefnest Christi Umskurn af Postulanum (a).

Getur eingenn Saaluholpenn orded, nema hann skijrdur sie?

Su er Guds almennelег Raadstøfun i sinne Kyrkiu, ad þeir alleina holpner verde, sem skijrast; þvi sagde hann vid Nicodemum (b): Nema Madurenn Endurfædest af Vatne og Anda, kann hann eige inn ad gaanga i GUDS-Rijke, þo er Gud eige vid þetta Medal bundenn; þar fyrer nær hann seger (c): Hver sem truer og verdur Skijrdur, hann skal holpenn verda, enn hver hann ecke truer, hann skal verda fordæmdur, þa seger hann eige: ad hver sem eige skijrdur verdur, hann skule fordæmast; enn þeim ei

(y) Joh. 3. 6. (z) 1 Cor. 15. 50.
(a) Col. 2. v. 11. (b) Joh. 3. v. 5.
(c) Marc. 16. v. 16.

ei kunna Skijrn ad hreppa, þeim kann Skijrnarléysed ecke ad bægia fra Saaluhialp-enne; þvi GUD vill ecke ad nockur af þessum minnstu tapest (d): so sem eru Børn þau, er ei hliota Skijrn; so og varner menn, sem eige kunna Skijrnenne ad naa; Hvad audsied er af þeim Israels Sonum, sem bæde Unger og Gamler dou oumskorn-er i Eydemørkeñe (e), sem og Ræningian-um, er do oskijrdur (f); So er og Dæme þar til Sonar Davids, sem hañ ol med Bersabe, hver ed deyde o-umskoreñ, og þo sagde Fader hañs (g): **Eg mun koma til hanns, og hann eige til miin.** Kunnugt er, hvad GUD sagde um Børn þeirra Ogudlegu Ninive Borgar manna vid Jonam (h); **Skyllda eg ecke þyrma Ni-nive, þeim stora Stad, i hverium ad eru meir enn tolf sinnum Tiu þusund Manns, þeirra sem ei vita til hægre nie vinstre handar.** Og hia Ezech. (i) kallar GUD þau Børn sijna Syne, sem ogudleger Skurgoda-dyrkarar fornfærdu Moloch. Hvar fyrer eingeñ Efe er um

P 4 þvilikra

(d) Matth. 18. v. 14. (e) Jos. 5. v. 5.
(f) Luc. 23. 42. (g) 2 Sam. 12. v. 23.
(h) Jon. 4. 11. (i) Cap. 16. v. 21.

þvilijkra Sæluhiælp; Eñ hinum er einsætt, og aldeilis omissande ad skijrast, sem Skijrnenne naa kuña; Eñ Børneñ hafa einga Søk i Forsomun Skijrnareñar, og eru þvi under sømu Nauð, so sem Børn þau, er Moloch voru offrud; enn su Skulld lender hiaa þeim, sem þau skijra, edur til Skijrnareñar færa eiga, hiaa hverium sem Forsomunen finst; Og er þad ein hropande Synd; þvi þeir banna Børnunum i Himnarijke, ad so miklu leite, sem i þeirra Vallde stendur; so ad Forøktun Skijrnareñar fordæmer, eñ ecke Skijrnarleysed: þvi seger um Phariseos (k): **Phariseei og Skriftlærder, sem ei skijrdust, hofnudu GUDS Raade aa moti sialfum sier.** Um Barnanna Sæluhiælp talar Ireneus Lære-Fader (l) agiætis vel: hann (Christur) kom til ad giøra alla holpna fyrer sialfañ sig, þvi er hañ vegna allra Alldurs komeñ (hann meinar, vegna ungra og gamallra) og hañ er Børnunum Barn orðeñ, so hañ Børnen helgade. Hier ad auke eru Guds Heilagra Manna Vitnisburder; David seger um sig (m): **allt fraa Modurs-Lijfe ertu minn Gud;** enn Gud er eige nema tru-

(k) Luc. 7, v. 30. (l) Lib. 2. Cap. 39.
(m) Ps. 22. v. 10.

truadra Gud, epter Nꜳdeñe, so sem hann sagde (n) vid Abraham, Fødur truadra: **Eg skal vera þinn Gud, og þijns Sædis Gud.** Og Job seger um sig (o), **ad hefde hann dæed i Modur-Lijfe, þa hefde hann sofnadur þagnad og hvijlt i Svefne sijnum.** Eñ med lijkum Ordum plagar Ritningen ad utmꜳla Sælu Utvalldra: **vier munum inngan-ga i Hvijldena, vier sem truad høfum,** seger Paulus (p) þad er i GUDS Barna Sælu. Og (q): **Sæler eru þeir, sem i Drottne deya, Andenn seger vissu-lega, ad þeir hvijlest af Erfide sinu;** Drotteñ seger sialfur vid Jeremiam (r): **Adur enn þu komst ut af Modur-Lijfe, helgade eg þig;** enn eingenn verdur helgadur, nema fyrer Truna. Eg vil hier ei margt tala um Børn þau, er Pharao liet lijflꜳta i Egyptalande (s): og Antiochus a Maccabæanna Døgum (t), edur eñ þau voru umskorenn, edur Herodes (u), þegar Christur var nyfæddur. Pillde nockur

P 5 fordæma

(n) Gen. 17. v. 7. (o) Job. 3. v. 12. 13.
(p) Hebr. 4. v. 3. (q) Apoc. 14. v. 13.
(r) Cap. 1. v. 5. (s) Exod. 1. v. 22.
(t) 1 Mac. 1. 51. (u) Matth. 2. 16.

fordæma þau, þa være hañ grimmare eñ Herodes, sem være hin mesta Ohæfa ad þeinkia um GUD, sem er Brunnur Giæskunnar.

Ma eingenn skijra nema GUds Ords Þienare?

Eige almennelega; þvi þeir einer eru Rádsmenn GUds Leyndardoma (x) Enn i Vidløgum og Naudsyn maa hver madur skijra, so Karlmadur sem Kona, er hefur Vitsmune þar til; þar fyrer umskar Ziphora Kvinna Moisis siñ Son (y), Og i Maccabæanna Bokum (z) lesum vier, ad Konur hafe umskored; þvi nær Kyrkiu Þienara vantar, þa hverfur Þionustuñar Rettur aptur til Safnadarens; þar fyrer kende Apollos, Aqvilas, Priscilla, og er audvitad, ad þau og skijrt hafa (a).

Hvad gagnar Mannenum Skijrnen?

Þad seger Lutherus med þessum faam Ordum: **Hun frelsar oss fra Daudanum, og Dioflenum, oc gefur þeim øllum eylijft Lijf og Sæluhiælp, sem trua þvi, sem Ordenn GUds og Fyrerheitenn lofa;** Hvad hañ utleggur i hinum Stærre Catechismo a þeña hatt: ad Skijrnareñar Kraptur, Verk,

(x) 1 Cor. 4. v. 1. (y) Exod. 4. v. 25.
(z) 1 Maccab. 1. v. 63. & 2. Maccab. 6. v. 10.
(a) Act. 18.

Verk, Avøxtur, og Tilgangur sie, ad giøra Mennena holpna; þvi eingeñ verde til þess skijrdur, ad hann verde Høfdinge, helldur til þess, ad hañ holpeñ verde, so sem Ordeñ hlioda; Enn vier vitum, ad þad er eckert annad, holpeñ ad verda, eñ ad verda frelsadur fra Syndareñar, Daudans og Diøfulsins Ofrijke, og i Rijki Guds Sonar settur ad verda.

Hverneñ verda meñ fra Daudanum frelsader, þar þeir aller hliota þo einusinne ad deya?

Þad skedur þañeñ: ad vier verdum fyrst Jardader fyrer Skijrnena til Daudans (b), þad er, til ad deya Syndeñe, og til ad deyda hinn gamla Adam; þvi ad i Skijrneñe hliotum vier Krapta til þess, so ad lijka sem Christur er uppvakenn fra Daudum, fyrer Dyrd Fødursens, so getum vier geinged i Endurnyungu Lijfdaganna; Eñ þeim ed so ganga, og trua a Guds Son, kañ Daudeñ ecke ad granda, þvi þott þeir deye, skulu þeir samt Lifa, so sem Frelsareñ lofar (c).

Med Hveriu mote skedur þetta?

Þu hefur heyrt, ad madureñ fædest i þeña

Heim

(b) Rom. 6. v. 4. (c) Joh. 11. v. 25.

Heim Reidennar Barn (d), þvi hvad sem af Holldenu er fædt, þad er Holld (e), Enn Holld og Blod kann eige GUds Rijke ad erfa (f). Ꝭ einu Orde ad segia: Þad er under Satans og Syndarennar Vallde; Enn i Skijrnenne verdum vier Endurfædder, og Guds-Børn af Satans Børnum.

3. Hvad er þad Holld og Blod, sem þu talar um aller menn hafa Holld og Blod?

Þad er eige þad synelega Holld og Blod, sem vier meþreifum og Augum lijtum; helldur er þad su Spilling, er vier køllum Upprunalega Synd, og i Ritningunne nefnest hinn gamle Madurenn, þad er, su Illska er vier, madur epter mann, høfum i Arf tekid epter vorn fyrsta Fødur Adam: þvi kallast hun og hinn gamle Adam; Hun er hin nærsta Orsøk til alls ills, er vier ad høfumst, þad er: ad vier erum Reidegiarner, Heiptræker, Omillder, Dramblæter, Agiarner Øfundsiuker, Lygner, Later, Lauslæter, Ohofssamer, Hirdulauser, Vantruader, og i einu Orde: til allra Lasta og Klækia hneigder af Natturunne, sumir meir, enn sumer minna; og eige einasta hurum

(d) Eph. 2. 3. (e) Joh. 3. v. 6.
(f) 1 Cor. 15. 50. (g) Eph. 4. v. 22. & Col. 3. 9.

hurum vier þessar Ódygder, helldur fremium þær, epter þvi sem hver er lyndur til, og þorer ad giøra; nema Drottens Ande, sem oss i Skijrneñe gefenn er, hefde oss aptur af slijku; og þar vier erum so giarner ad hid illa, þa høfum vier leida a øllu godu, og þvi sem GUd hefur boded. Nu fyrst vier erum i Christi Rijke setter, þa getum vier fyrer Krapt Endurgetningarennar dreped vondar Girnder, og þad heiter, ad deyda hinn Gamla Mannenn, hvad ad er hin retta Brukun Skijrnarennar.

Hvad er Endurgetningen?

Endurgetningen er GUds Nadar-giørningur, med hverium ad Madurenn, holldlegur af holldlegum fæddur, endurfædest med Ordenu og Skijrnenne, og verdur andlegur af Andanum fæddur, fyrer Forþienustu Christi Dauda og Upprisu, og ødlast fyrer Truna Fyrergefning Syndanna. Arfleidslu GUds Barna og Arf eylijfs Lijfs. Þetta er lioft af epterfylgiande Ritningarennar Ordum: Paulus seger (h): ad Christur hreinse Sofnudenn med Vatns-laugenne fyrer Orded, og til Titum (i) seger hann: Ecke af Rettlætisins

(h) Eph. 5. v. 26. (i) Cap. 3. v. 5.

sins Verkum, sem vier giordum, helldur af sinne Myskunseme, hefur hann oss holpna giort, fyrer Endurgetningar-Laugena, og Endurnyungar Heilags Anda; hvar af sia ma, ad Endurgetningen er Orsøk til Saaluhialpareunar, og Petur seger (k). Blessadur sie Gud og Fader Drottens vors JEsu Christi, sem hefur Endurgeted oss til lifande Vonar.

Hvad er þad, ad verda Andlegur af Andanum fæddur?

Þad er ad faa nya Krapta, sem H. Ande i Skijrneñe iñplantar i Mañsens Saalu, til ad deyda Hollded, þad er, holldlegar Girnder, og til ad hata Syndena, eñ ad elska Gud, og þad sem hañ boded hefur.

Verdur Madurenn þa aldeilis andlegur, þegar hann er Endurfæddur?

Nej: eige er þess von, a medan vier buum i Hollldenu: vier ødlunst alleina Frumvort Andans, so sem Paulus ad orde kemst (l), Enn Leifar hinnar gømlu Spillingar loda þo vid oss, so leinge vier lifum; yfer hverium Paulus kvartar (m). Segiande: ad hann finne eitt annad Logmaal

(k) 1. Ep. 1. v. 3. (l) Rom. 8. v. 23. (m) Rom. 7. v. 23.

mæli i sijnum Limum, sem motstrijde sins Hugskots Logmæle, og take sig fangenn under Syndarennar Logmal; Og hier af kemur su Baratta, sem er æ millum Holldsens og Andans, so leinge sem vier lifum i Holldenu.

Hvilijk er Truen, su er rettlæter Mannenn?

Su Tru, fyrer hveria Madurenn rettlættur verdur, hun er eige einasta ein fullkomen Þecking æ alls Mañkynsens Endurlausnara, JEsu Christo, og ad GUds Reide sie fyrer hañ blijdkud, og stillt, eñ Naaden øllum heiten; helldur og er hun eitt efalaust Hiartans-Traust her um, med hveriu ad Syndareñ, angradur og sunderkrameñ i Hiartanu vegna Synda sinna, fulltreyster þvi, ad GUd mune sier, þott hañ være allra maña syndugastur, Syndernar fyrergefa, fyrer sijns Sonar skulld, og tilreikna sier hañs Rettlæti.

Verdur þesse Rettlætande Tru veitt Mannenum i Endurfædingunne?

Ad sþñu veitest hun Børnunum i Skijrneñi, under eins og þau Endurfædast, so sem ádur er, ad nockruleite, sagt, og eige þarf Skijrnen Truareñar med til ad verka Truna i þeim; Eñ þeir ed gamler skijrast, verda fyrst i Truñe, það er Truarbrøgdunum,

ad

ad uppfrædast, so þeir, fyrer Nad GUds, samsinne þvi, sem af Gude og Christo sagt verdur, þeim til Sæluhiælpar, og ad idrast undanfarenna Synda, so þær verdi þeim fyrergefnar: Þetta er lioſt af Dæme Gelldingsens, er ſagde vid Philippum (n): **Sia Vatned, hvad er i mote þvi eg Skiirest? enn Philippus svarade; Ef þu truer af ollu Hiarta, þa leifest þad. Hann sagde: Eg true, ad JEsus Christus sie Sonur GUds;** og um Corinthios seger (o): **þa þeir heyrdu þad, trudu þeir, og voru skiirder.** Enn þessa Jatning giora Gudfedgin vegna Barnanna, i þvi Trauste, ad þeim mune Truarennar Astgiøf strax meddeilast, vid hverta ad sa er bundenn, sem skiirdur er, nær hann til Vits og Ara kemur;

Enn um Jdranena, er auglios Adferd Johannis Baptistæ, og Postulanna, i hinu Fyrra Christni-Bode: Hia Matthæum (p) stendur: **Þeir urdu skiirder i Jordan af honum, medkennande Synder siinar. Og er þeir skæruſt i siinum Hiortum,** er hlyddu a Rædu Peturs, og

(n) Act. 8. 36. 37. (o) Act. 18. v. 8. (p) Cap. 3. v. 6.

og sögdu: Hvad skulum vier giora, þa svarade hann: Gioreð Jðran, og hver yðar sem einn læte skijrast i Nafne JEsu Christi, til Fyrergefningar Syndanna (q). So er þa Verkun Endurgetningarennar su hia Börnunum, ad þeim veitest Truen; enn hia þeim, sem til ara komner eru, stadfestest hun og innsiglast med Skijrnenne.

Er þar nockud meira sem Skijrnen verkar fyrer Endurgetninguna med Mannenum?

Truarennar Nafn hefur þad ad sönnu allt i sier folgeð; Enn til þess ad Skijrnarennar Kraptur og Verkan betur skiliest, þa kenner Christeleg Kyrkia so: 1. J Endurgetningunne verdur Skilningurenn upplystur, so ad vier getum lært ad þeckia JEsum Christum oss til Sæluhialpar, og ad skynia, hvad Guds Anda er, hvad holldlegum Manne er omögulegt (r), þvi hanns Þankar eru Reide og Fiandskapur i gegn GUDe (s) sem Postulenn vottar, og her um talar hann so (t). Gud sa ed baud Liosenu, ad

 Skij-

(q) Act. 2. v. 38. (r) 1 Cor. 2. v. 14.
(s) Rom. 8. 7. (t) 2 Cor. 4. v. 6.

Skijna ur Myrkrunum, hann hefur skyned i Hiortum vorum, til Upplys-ingar dyrdarlegrar Þeckingar Guds, i Persónu JEsu Christi; hvar Postulenn, ꝏn efa, meinar Skijrnena, sem næfnest upplysing hiꝏ Griekium, enn Skijrn hiꝏ oss, hvert Ord ad er sømu Meiningar, þvi upplyster hluter eru skiærer, af hveriu Orde Skijrnarennar Nafn er dreiged. J ødru lage lagfæreſt Vilienn (sem af Nꝏtturunni er giarn ꝏ hid illa) og hneigest til Hlydnis-Truarennar; þar um talar so Paulus (u): Þacker siell Gude, ad þier vorud Þrælar Syndarennar, enn þier hafed af Hiarta hlydnast þvi Lærdoms Forme, er þier vorud sellder til. J þridia mꝏta odlunst vier i Endurfædingunne Fyrergefning Syndanna, og verdum rettlætter fyrer Gude fyrer Truna; þviad i Endurgetningar-laugenne uthellet Gud yfer oss yfersliotanlega Heilogum Anda, so vier rettlætter fyrer hanns Nꝏd verdum Erfingiar ey-
liifs

(u) Rom. 6. v. 17.

liifs Liifs (x); fyrer sama Anda ødlunst vier Arfleidslu Guds Barna; þar um talar so Paulus (y): **Þier hafed medteked, eige Þrældoms Anda, aptur til Otta, helldur hafed þier medteked Arfleidslunnar Anda, fyrer hvern vier kollum Abba, Fader,** og um siider ødlunst vier eyliift Liif, aller þeir ed færa sier i Nyt þessa giæskufullu Rædstøfun hins lifanda Guds; þvi seger Paulus (z): **Enn ef vier Born erum, þa erum vier og Erfingiar GUds, enn Sam-arf-ar Christi.** Og Petur seger (a): **hann hefur Endurfædt oss til lifandi Von-ar, til þess Arfs, sem er a Himnum geimdur.**

Hvernen er vared Rettlætingunne, er þu umtalader?

Hun er i tvennu innefalen: fyrst i þvi, ad Gud eigi tilreiknar oss vort Ranglæti; þad er, Synder vorar, þad vottar Paulus (b). **Gud hefur i Christo forliik-ad Heimenn vid sialfann sig, til-reiknande þeim eige Synder þeirra;**

 og

(x) Tit. 3. v. 6. 7. (y) Rom. 8. v. 15.
(z) Rom. 8. v. 17. (a) 1 Pet. 1. v. 3. 4.
(b) 2 Cor 5. v. 19.

og i annann mata, ad hañ tilreiknar oss sijns Sonar Rettlæti, þvi kallast hann og Jehova vort rettlæte (c), þetta styrker Paulus (d): Þann sem ecke visse af Synd, hann hefur GUD giort ad Synd, so ad vier yrdum GUDS Rettlæti i honum, þad er, rettlætter fyrer Gude.

Verdur Madurenn Rettlætur fyrer Gude þadan i frá, ad hann er i Skijrnenne einusinne rettlætur?

Missa kann hann þad Rettlæte, sem hann i Skijrnenne ødlast, og þvi verr, ad margur misser þad aldeilis. Þu hefur allareidu heyrt, hverier ad sieu hiner sierlegústu Averker Endurgetningarennar, á medal hverra er Fyrergefning Syndanna, af hverre Rettlætingenn framkemur; enn þesse Rettlæting er ei þess hattar, ad Uppruna-Spillingen takest i burtu, so Madurenn kunne ei framveigis ad syndga, helldur verdur Sekt hennar burttekenn, og Rettlæte Christi oss tilreiknad; enn þessare GUds Naad kann Madurenn ad tapa, jafnvel þott hønum sieu Syndernar einusinne tilgefnar, og hann hafe i Endurgetningunne so mikla Krapta ødlast, ad hann gete, ef hann vill, Gude hlydnast,

(c) Jer. 23. 6. (d) 2 Cor. 4. v. 21.

hlÿdnast, so ei misse hann þa Nad, og Rettlætingu, er hann i Skijrnenne ødlast hefur; þvi þær Synder, sem oviliande og ofordurad verda Mannenum, reiknar Gud eige til Ranglætis, þeim sem Endurfædd-er eru; ja, einnieigenn kunne Guds Børn og hanns Utvalder ad missa þessa Nad, og falla i Guds Oblÿdu, sem sia ma af dæme Aarons (e), Davids (f), Peturs (g) og annarra, sem i Storsÿnder ratad hafa; samt eiga þeir aller apturkvæmt til Nadar Guds, sem einusinne i Skijrnenne rettlætt-er eru, idrast Syndanna, og trua þvi, ad þær verde tilgefnar fyrer JESU GUDS Sonar Forþienustu, fyrer hveria þeir i fyrstunne Endurfædder og rettlætter eru; so þott ad Endurgetningen verde i einu, þa varer þo hennar Kraptur um alla Æfe þess, sem leggur Kapp a, ad ganga i End-urnyungu Lijfdaganna; þar fyrer a Guds-Barna Lijferne ad vera, so sem ein sijfelld Skijrn; og fyrer þvi seger Lutherus, ad Vatns-Skijrnen merke þad, **ad hinn Gamle Adam eige i oss daglega ad dreckiast og deydast:** og eige einasta merker hun þad, helldur veitist oss i Skijrn-

(e) Exod. 32. 4. (f) 2 Sam. 11. 5. 15.
(g) Matth. 26. v. 74.

enne Heilagur Ande, sa ed verkar med oss bæde ad idrast og af ad læta Syndunum, eñ ad fara varande i Gudrækelegu Frammferde, þott alldrei verde þad fullkomed i þessu Lijfe, sökum Breiskleikans; þvi þurfum vier og daglegrar Idranar vid, ecke einasta fyrer stor-Syndernar, er menn drygia a mote Samvitskuñe, og med Umþeinkingu, helldur og fyrer hinar, er vier smaar köllum, og verda ad Ovilia, edur af Brædræde.

Hvad er Endurnyungen?

Endurnyungeñ er GUds Nadarverk i oss, med hveriu ad fyrer Heilagann Anda, vegna JEsu Christi Forþienustu, temiast i þeim Manne, sem i Skijrnenne er endurfæddur, og rettlættur, Leifar Uppruna-Spillingarennar, dag epter dag; Enn hañ verdur ætijd i Hugskotenu, og i Tilhneigingunum meir og meir lagfærdur, og epter Guds myndadur, epter þvi sem þad ske kann i þessa Heims Veikleika, so hann fyrer Truna vardveittur verde til eylijfs Lijfs.

Hvernenn verkar GUd þetta i Mannenum?

Hvernen GUd þad verke, getur eige nockur madur sagt, eñ þad keñer oss Ritningen, ad allt þvilijkt verkar H. Ande med oss; þvi nefnest þad **Helgan Andans** (h), hveria hañ utretter med Ordenu og Sacra-

(h) 2 Thess. 2. v. 13.

Sacramentunum, so seger Christur (i): Fader helga þa i þijnum Sannleika, þijn Ord eru Sannleikur; Enn um Skijrnena seger Paulus (k): ad hun sie Endurgetningar-laug Heilags Anda, og bad þessvegna, ad i Skijrnenne verda oss meddeilder Kraptar til ad Endurnyast daglega, ef vier slockvum ecke Andann, sem Paulus ad Orde kemst (l), Eñ i Alltaresins Sacramento verda aller rett-truader eitt med Christo (m), i hverium menn bera mikenn Avoxt (n). Fyrer þessa alvitra Rædstøfun GUDS, verdur hann, sem daudur er i Syndunum, fyrst, Lijfgadur (o) og hinn ogudlege rettlætfur (p), So hann gete sijdan offrad sialfann sig eina Lifande Forn, heilaga og þocknanlega Gude, i hveriu ad Endurnyungenn er folgen.

Hver er mismunur Endurgetningareñar og Endurnyungareñar?

1. Endurfædingen, sem og hefur Rettlætinguna i sier folgna, hun geingur undan End-

(i) Joh. 17. v. 17. (k) Tit. 3. v. 5.
(l) 1 Thess. 5. 19. (m) Joh. 6. 56. og Cap. 15. 4. (n) Joh. 15. v. 5.
(o) Eph. 2. v. 5. (p) Rom. 4. 5.

Endurnyungenne; þvi Endurnyungenn er hennar Avøxtur. 2. Madurenn hiælpar eckert til sinnar Endurfædingar edur Rettlætingar, helldur er hann þar i, so sem Steinn, fyrer þeim, sem hønum vellter; þvi vier fædunst dauder i Syndenne; Enn i Endurnyungene er Madurenn GUde samverkande, fyrer þæ Krapta, sem hønum i Endurfædingunne veitter eru; þvi bydur Paulus (q): **Ad vier skulum ummyndast i Endurnyungu vors Hugskots;** hvad hann munde eige bioda, nema nockud stæde i þess manns Vallde, sem Endurfæddur er, jafnvel þott GUds Anda Kraptur verke þad mesta; þvi seger hann aptur (r): **Ad Andenn hiælpe Mættleyse, edur veikum Mætte vorum.** 3. J Endurfædingunne rettlætumst vier af Christi Rettlæte, sem oss er afrekad, og med Trunne medteked verdur; Enn vier Endurnyunst med voru eigenn Rettlæte, hvert þo alldrei verdur fullkomed, søkum Veikleika Holldsens, og þarf þvi alltijd med hins fullkomna Rettlætis Christi. 4. Rettlætingen verdur i einu Augnablike: so fliott sem vier med Trunne medtøkum Christi Forþienustu, so fliott rettlætunst vier, þad er: oss verda und-

er

(q) Rom. 12. v. 2. (r) Rom. 8. v. 26.

er eins Synndernar fyrergefnar, og allur vor Ofullkomlegleike bættur; Enn Endurnyungen frammkemur smaamsaman, þvi sa innre Madurenn Endurnyast dag epter dag seger Paulus (s).

5. I Rettlætingunne hiaalpa God-Verkenn aldeilis eckert, þvi vier rettlætunst, ann Verdskulldunar, af GUDs Naad, fyrer þaa Endurlausn, sem sked er i JEsu Christo (t); Enn ef þad er af Naadenne, þaa er þad ecke af Verkunum (u); Enn i Endurnyungenne eru þau innefalenn, og Endurnyungen i þeim: Þvi erum vier Skapader i JEsu Christo til Godra Verka, hver GUD hefur tilbued, ad vier gaungum i þeim (x).

Verdur Madurenn so opt Rettlættur, sem hann idrast Syndanna, og truer þar verde sier tilgefnar?

Ad vijsu verdur hann þad. I fyrstu verdur hann i Skirnenne rettlættur; enn fyrer þvi, ad vier daglega syndgunst, og fremium Ranglæted, þaa þurfum vier so opt Rettlætingarennar vid, sem vier syndgunst,

 hverja

(s) 2 Cor. 4. v. 16. (t) Rom. 3. v. 24.
(u) Rom. 11. v. 6. (x) Eph. 2. v. 10.

hveria vier ødlunst fyrer sanna Idran; þvi alltijd varer Kraptur Endurgetningarennar til ad rettlæta þ.a fyrer Truna, sem idrast af Hiarta, þott eige sieum vier nema eitt sin̄ Vatni ausner, og han̄, sem daglega idrast, han̄ (so ad segia) skijrest daglega; þviad i Skijrnenne er oss Naaden gefen̄, og Andenn og Kraptuređ til ad temia hin̄ Gamla Mannen̄; Enn þeir, sem eige vilia leidast af Andanum, en̄ gaanga epter Holldenu þad eru þeir, sem idrunarlaust fram̄fara i Syndum og Glæpum, móte Samvitskun̄e, þeir hafa Skijrnarenar eingen̄ Not medan þeir eru þvijlijker, helldur eru þeir Andlega dauder, og kunna eige Gude ad þiona (y), og missa so Truna, og GUds Naad, so sem þeir ed utreka goda Samvitsku, og lijda Skipbrot a Trunne (z) hvar af þu sier, hversu omissande ad er dagleg Endurnyung; þo gagnar Skijrnen, og Endurgetningen þeim, sem so fraafalla, og jafnvel leinge hafa villt fared, til þess, ad þeir eiga apturkvæmt til Guds Naadar, so þeir geta þvingad Hollded under Ok sannrar Idranar, aptur a ny; þvi a hverium tijma sem hinn ogudlege snyr

(y) Rom. 8. v. 8. (z) 1 Tim. 1. 19.

snyr sier til GUDS, þaa skal hann lifa, allra hanns Synda skal ecke ad eylijfu minst verda seger Drottenn (a).

Fyrst menn briota þann Sattmaala, er Gud giordi vid oss i Skijrnenne, þurfa menn þaa eige ad giora hann ad nyu?

Einganń nyań Saattmaala þarf Gud ad giøra vid oss uppa sijna sijdu, þvi hanns Gaafur eru ei þannen, ad hann kunne ad ydrast þeirra (b), enn søkum vorra Afbrota þurfum vier hań ad endurnya.

Hvernenn skedur þad?

Þad skedur sierdeilis i Alltaresins Sacramente.

Hvad er Sacramentum Alltaresins?

Sacramentum Alltaresins er hid Annad Nya Testamentesins Sacrament, innsett af sialfum JEsu Christo, i hveriu, epter hanns Bode og Fyrerheite, hanns Sannarlegt Holld verdur meddeilt, i og med helgudu Braude, øllum þeim, er þad eta; og hanns sannarlegt Blod, i og med helgudu Vijne, øllum þeim, er þad drecka; enn hiaa þeim alleina, sem trua, verdur med þessare GUDs Giøf, so sem med

(a) Ezech. 18. v. 21. (b) Rom. 11. 29.

med ødru Innsigle, Endurnyungarennar Kraptar. og Syndanna Fyrergefning styrkt og stadfest, til þess, ad þeir, ed þad verduglega bruka, ødlest eylijft Lijf.

Hvernenn maa eg þad skilia, ad Holld og Blod Drottens, sem er til Himna uppstijged, þad veitest mier i og med Braudenu og Vijnenu?

Þu fær þad eige skiled, helldurenn hvern annann þvilijkann Leyndar-dom Guds; enn fyrer þvi ad Gud, þad er: JEsus Christur, Gud og Madur i einne Personu, i hvers **Munne alldrei voru Svik fundenn,** (a) hann hefur þad talad, og skipad þier og allre Christnenne so ad hallda, sem hann innsett hefur, þaa aatt þu, og maatt þvi stadfastlega trua; enn undrast ecke, þott hanns Holld sie til Himna upphafed, og þo nææ lægt i **Sacramentenu;** þvi Postulenn seger (b): **ad i honum bue oll Fylling Guddomsens lijkamlega,** þad er, i hañs Lijkama; so ad hvar sem Christi Guddomur er, þar er og hanns Manndomur: enn þad er vijst, ad Gud er allstadar; þvi skyllde þaa eige Christi Lijkame kunna i Sacramente Alltaresins nææ lægur ad vera, med þeim hætte, sem Gude einum er kunnugur.

Hvert

(a) Es. 53. v. 2. (b) Col. 9. v. 9.

Hvert er þad Bodord, er þu talader um?

Þad er þad, sem stendur hiaa Matthæum (c) Marcum (d) og Lucam (e); hvert þu les i Innsetningar ordunum, sem eru þesse Ord: **Giored þad i miina Minning. Drecked þad i miina Minning.**

Hvert er Fyrerheitesins Ord?

Þad stendur i Innsetningar Ordunum med þessum Hætti: **Þad er Kaleikur hins Nya Testamentis i mijnu Blode, sem fyrer ydur uthellest, til Fyrergefningar Syndanna;** J hveriumm stidurstu Ordum, þeim er lofud og heiten Fyrergefning Syndanna, sem eta Guds Sonar Holld, og drecka hanns Blod, verduglega.

Kannske ad þesse Ord: Þad er minn Lijkame, þad er mitt Blod, hafe annarlega Þijdingu, og þijdi eigi þad verulega og sannarlega Holld og Blod Drottens, helldur sieu Teikn þeirra alleina?

Þad være Ogudlegt ad þeinkia um Christum: þvi þetta er Testamentum, edur hin sijdarsta Radstöfun, er hann giørde, under sinn Dauda, vid Christilega Kyrkiu, fyrer sitt Blod; Enn eitt Testament giørest med

(c) Cap. 26. v. 26. 27. (d) Cap. 14. v. 22. 23.
(e) Cap. 22. v. 19.

med fullum og skijrum Ordum, med hverium, ad sæ sem þad giører, ecke skrifar an̄ad, en̄ han̄ meinar; og eru þad Øfgar ad ætla GUds Syni, ad han̄, sem þæ var buen̄ til ad utgefa sitt Lijf i Daudan̄ fyrer Man̄kyned, ad han̄ munde vilia draga Christnena æ talar med tvijrædum Ordum, fyrer hveria han̄ bored hefur GUds Reide, og þolad hinar bitru Helviitis Pijster, og miklu helldur læta þau skiliast, so sem þau tølud eru. Og alldrei hefur han̄ edur han̄s Postular þesse Ord ødruvijse utlagt; þad er vitanlegt, þegar han̄s Læresveinar eige skildu þad, sem han̄ kiende, þæ spurdu þeir han̄ um Skilning Kenningarennar, so sem hiæ Matth. stendur (f), er þeir beiddu han̄, ad leggia sier ut Epterlijkinguna um Jllgresed, og viijdar annarstadar; edur og, ad þeir rædduſt æ þar um sijn æ millum, so sem (g) er þeir søgdu: **Hvad er þad hann seger: innan lijtels Tijma? vier vitum eige, hvad hann seger:** Og þæ hann taladi i Epterlijkingum, lagde hann sijnum Læresveinum ut alla hlute heimuglega, seger Marcus (h); En̄ þad skal alldrei finnast, ad þeir hafe annad-

hvert

(f) Cap. 13. v. 36. (g) Joh. 16. v. 18.
(h) Cap. 4. 34.

hvert ekast um Skilning þessara Orda, edur spurt hañ þar ad, edur hann utlagt þau ødruvijse. Og þott einhver villde segia: ad þeir hafe ei giørt þeß, vegna Faafrædes sijns, þaa hygge hañ ad þeim Ordum, er JEsus sagde (i): **Eg hefe enn nu margt ad segia ydur, enn þier geted þad nu eige griped, enn þegar hann kemur sa Sannleiksins Andenn, hann mun leida Ydur i allann Sannleika.** Hver vill nu vera so ogudlegur, ad ætla, ad Mannkynsens Frelsare munde hafa leynt Skilninge þessara Orda (a hverium ad so miked ridur) fyrer sijnum Læresveinum, er hañ utsende til ad kenna øllum Þiodum? edur ad H. Ande hafe forsomad ad giøra sitt Embætte; edur i þridia lage; ad Christi Tolf Postular, sem lietu flester Lijf sitt fyrer þessa Kienningu, þeir mundu hafa Orded samrææda i þvi, ad draga Mannkyned a talar med þvi, ad laata þad ei vita rettann Skilning Ordanna, ef þau ættu ødruvijse ad skiliast enn þau hlioda? þar þo Paulus vitnar fyrer Biskupunum i Epheso (k): **ad hann hafe eingu undanskoted, ad ei hafe hann opennberad þeim allt Guds Raad.** Verd-

(i) Joh. 16. v. 12. (k) Act. 20, 26, 27.

Verdur þaa Brauded umbreitt i Holld, og Viined i Blod?

Eingannveigenn: þvi þu sier og finnur Brauded, sem þu etur, og Viined, er þu dreckur; helldur er GUds Lijkami, og hans Blod þar i, og med, þad er: ad Hollded er samteingt Braudenu, og Bloded Viinenu, þo eige siaer þu þad; eins og þu sier eige Heilagann Anda i Skijrnar-laugenne, og þo er hann Vatnenu samteingdur; Og so sem **ad GUd var i Christo** (l) **og med Christo** (m) fyrer Einingu Personunnar; þo osynelegur, so er og Christi-Holld og Blod i, og med Braudenu og Viinenu, fyrer Einingu **Sacramentesins**, þo ei verde þau sied: þvi sagde Christur, þaa er hann feck þeim Brauded og Caleikenn; **þetta er mitt Holld og Blod**, enn Braudsens og Viinsens getur hann ecke, þvi ad þeir saau þau, og medtoku þau, synelega og þreifanlega, en hanns Holld og Blod saau þeir eige; fyrer þvi greinde hann hier þann hellsta Part Sacramentesins, sem var i og med Braudenu og Viinenu. Madur kann ad skilia þetta betur af almennilegu maale, þott olijku sie saman ad jafna; þegar eg sæ einum Handskrift uppaa nockra Peninga, þaa sege eg: þetta

(l) 2 Cor. 5. v. 19. (m) Act. 10. v. 38.

þetta er Handskrift uppa so marga Peninga, enn ecke sege eg: þetta er Pappir og miin Handskrift. Nær eg afhende einum eitt Ilaat fullt af Vijne, þaa sege eg: þetta er Vijn, og ecke: þetta er Trie og Vijn, þvi hañ sier, ad þad er Pappir og Tre, sem hitt inneheldur. Þvi merkia þesse Ord Christi, i Jnnsetningar-Ordunum, so miked sem hañ sagt hefde: **i og med** þessu Braude og Vijne er mitt Holld og Blod; og þvi brukar Christeleg Kyrkia þesse Ord: **i og med**, epter Chrysostomo og Augustino, til ad utmaala þenna Leyndardom, eige til þess ad utskijra þar med Haatt og Maata, hvernenn Hollded og Bloded sie naalægt (þad fær eingenn Madur griped) helldur til ad auglysa, ad vier truum, ad þau sieu þar sannarlega og verulega naalæg, og i þessare Tru styrker oss Paulus, er hann seger (n): **Blessunarennar Kalcikur, sem vier blessum, er þad eige Meddeiling Christi Blods; Brauded sem vier briotum, er þad eige Meddeiling Christi Lijkama;** enn i allre Meddeilingu er bæde þad, sem meddeilt er, og sa, sem meddeilt verdur, so er og hier:

(n) 1 Cor. 10. v. 16.

Annarsvegar er Brauded og Hollded, Vijned og Bloded; enn annarsvegar erum vier, sem þau medtøkum; eñ hverutveggiu Hlutena, bæde þa Himneſku og þa Jardneſku nefner Poſtulenn til þeſſarar Medeilingar, þvi medtøkum vier og hverttveggia. Og dugar þetta Poſtulans Vitni, bæde til þeſs, ad ſyna, ad oſs ſie JEſu Chriſti ſañur Lijkame og Blod meddeilt i Alltareſins Sacramento, ſem og hitt, ad ei umbreiteſt Brauded og Vijned i Hollд og Blod, helldur ſamteingeſt hvert med ødru, eins og Andeñ og Vatned i Skijrnarennar-Sacramento; þvi nefnir hann hier **Meddeiling**. Munu þeſſe Ord: taked og eted, drecked aller her af, munu þau, ſege eg, tilheyra uema Lærefveinunum, ſem Drottenn talade vid i þad ſinn?

Ad vijſu tilheyra þau allre Chriſtnenne, allt til Veralldareñar Enda; eñ Poſtularner voru ſo ſem hennar Umbods-menn, til ad taka vid þeſſare Guds-Giøf; þar fyrer ſeger og Paulus, ſem þo var eige nálægur, þegar Frelſarenn iñſette þetta Sacramentum, hañ ſeger (o), er hañ talar hier um: **Eg hefe medteked af Drottne, þad eg ydur afhendt hefe.** Og aptur ſeger hañ

(o) 1 Cor. xi. v. 23.

hañ i sama Capitula (p); Ad menn skule hier med kunngiora Dauda Drottens, þar til hann kemur, þad er: allt til Enda Veralldar, nær hann koma mun Heimenn ad dæma; og Kraptur þessarra Orda: Þetta er minn Lijkame, þetta er Kaleikur hins Nya Testamentis i mijnu Blode, (med hverium þeir Himnesku og Jardnesku Hluterner verda samteingder, hann varer ævallt, so leinge Heimurenn stendur; eins og þeirra Almættis Orda, er Gud talade i Upphafe (q): vared og margfalldest og uppfylled Jordena.

Hvad er þad, ad kunngiora Dauda Drottens?

Þad er hid sama og ad giora þetta i hanns Minning (r). Þad skedur: nær vier hann lofum og prijsum, elskum og þockum hönum þa o-umrædelegu Giædsku, ad hann gaf sitt Lijf i Daudann fyrer oss; og i odrulage minnunst vier þess, ad aller þeir Velgiörningar, sem hann oss afrekad hefur, med sijnum Dauda, þeir heyra oss til, og þar fyrer tileinkum vier oss þa. J

(p) v. 26. (q) Gen. 1, 28.
(r) Luc. 22. v. 19.

þridia mäta; þar hann hefur oss so heitt elskad, þa eigum vier þess ad minnast, ad elska hver annann, epter hans Bode hia Joh. (s): Þar af skulu aller þeckia ydur, ad þier sieud mijner Lærisveinar, ad þier elskest innbyrdis; annars erum vier ecke rettsinnader Bordgester Christi.

Hvert er Gagn og Nytseme þessa Sacramentis?

Fyrsta Nytseme þess, er Truarstyrkingen.

Hvernenn styrkest Truen þar vid?

Þad skedur med þvi mote: ad sierhver einn idrande Syndare tekur til sijn þesse Ord: taked og eted, þad er minn Lijkame, sem fyrer ydur verdur gefenn; item, þad er mitt Blod, sem fyrer ydur uthellist til Fyrergefningar Syndanna: þvi fyrst Guds Sonur hefur talad þad til allra, þa veit eg, ad þad heyrer og mier til, hverju sem eg er syndugur; enn Trua min styrkest hvad mest vid þad, nær eg medtek med Munnenum þad sama Holld og Blod, i hverin GUD hefur lided fyrer mijnar Synder, so eg kann þa ecke ad efast um, ad þær sieu mier aldeilis fyrergefnar; Og þvi er Syndanna Fyrer-

(s) Cap. 13. v. 35.

Fyrekgefning hiñ Añar Avøxtur þessa Sacramentis. Hiñ þridie Avøxtur þessa Sacramentis er Efling og Styrking Krapta Endurnyungarennar: þvi ef ad Skurdgoda-dyrkararner, sem verda hluttakendur Bords og Kaleiks Dioflanna (t), Ef þeir verda Diøflanna Lags-menn; hvad mikliı helldur munu þeir verda einn Ande med Gude, (u) sem eru hluttakendur Gudlegrar Nattúru, til ad umflya þaa Spillingu, sem i Heimenum er, af Girndenne? so sem Petur ad orde kemst (x). Frelsarenn seger siælfur (y): Sa sem etur mitt Holld og dreckur mitt Blod, hann bliifur i mier og eg i honum; hvar hann talar um hina Andlegu Nautn, enn hverrar hin liikamlega er ei, nema til Fordæmingar, sem siidar mun sagt verda; enn hver ed bliifur i mier, og eg i honum, hann ber mikinn Avoxt, seger hann (z). So styrkiast nu aller þeir, ed þessa Guds Giøf rettelega bruka, æ meir og meir i Trunne, og øllu godu Verke og Gude þægelegu, sem af

(t) 1 Cor. 10. v. 20. 21. (u) 1 Cor. 6. v. 17.
(x) 2 Pet. 1. v. 4. (y) Joh. 6. v. 56. (z) Joh. 15. v. 5.

af Trunne framunkemur, fyrer Krapta Endurfæđingarennar, er hvad mest endurnyast med þessare Heilögu Nautn.

Verda þaa aller þeir, ed bruka þetta Sacramentum, hluttakande þessara Avaxta?

Laangt er fraa þvi, þess verr, hvad GUD næde og betri! þvi hefe eg ædur talad um þaa, sem þetta Sacramentum rettelega bruka; enn þeir alleina bruka þad rettelega, sem reina og **profa sialfa sig** (a): 1. **Hvert þeir true**, þad er: hvert þeir samsinne i Hiarta sijnu þvi, sem um GUD og hans Vilia er opeñberad, og her ad framan hefur vered umtalad; eñ þo allra hellst um þaa Forlijkun og Endurlausn, sem ad skied er fyrer JEsum Christum, hvers Lijkama og Blod vier medtökum i þessu Sacramento, til Stadfestingar þar um: So og i Ødru lage, **hvernenn þeir true**; þvi eige er þad nog, ad trua þad satt ad vera, sem GUD hefur i sijnu Orde opeñberad oss til Saaluhiaalpar, þar **Dioflarner vita þad einninn og trua þvi** (b), helldur og hvert su Tru sie ævaxtarsøm hiaa sierhverium sem þetta Sacramentum medtekur, hvert hañ elskar GUD, og vill þoleñmodlega lijda nockud hañs vegna, hvert hañ elskar sinn

(a) 1 Cor. 11,28. (b) Jac. 2,19.

sinn Næunga, og er liufur æ ad forlæta hønum sijnar Misgiørder, og hvert hann hefur Medaumkun med hønum, nær hønum æ moti blæs; eige einasta med Orde og Tungu, helldur med Verke og Sannleika (c), og gete hann ei med Verke, þæ sämt med innelegre Medaumkan i Hiartanu. J þridia mæta, ef þu finnur brest hiæ þier i þvi, ad eige hafer þu slijkt giørt, sem vera æ og þar vante miked til, þæ ættu ad idrast þess af Hiarta, og hafa Leida æ undanførnum Syndum, og æsetia þier ad lifa betur frammvegis, og bidia Gud um Styrk sijns H. Anda: þetta heiter ad reina og profa siælfann sig (d); og seger Postulen þad en þæ giør (e) med þessum Ordum: Reined siælfa ydur, hvert þier sieud i Trunne; profed siælfa ydur, hvert þier þecked siælfa ydur, ad JEsus Christus sie i ydur, nema þier sieud ræker.

Hvernenn kemur þad til, ad hin sanna Tru er alldrei æ vaxtarlaus?

Þad kemur so til: ad hun er kveikt i oss af Heilogum Anda i Skijrnenne, og efflest af hinum sama Anda, epter þvi sem menn

 þroast

(c) 1 Joh. 3, 18. (d) 1 Cor. 11, 28. (e) 2 Cor. 13. v. 5.

kroast ad Alldre og Vitsmunum, hia øll-um þeim, sem ei motstanda þønum, og hans Verkum, med vijsvitande Hverud; hvad Paulus kallar (f) ad hryggia H. Anda GUDs; Enn hvar sem H. Ande byr i Manissins Hiarta, þaa giører hann Truna so frioſſama, ad hun fœrer Averte, þad er, ad af henne uppspretta godar Huxaner, Ord og Giørder, sem GUD hefur boded i sinu Løgmaale, epter því sem þad kann ad verkast i þessu daudlega Hollde, hia sumum meir, enn sumum minna, so sem GUD utskipter hverium einum Gaafunn Naadar sinnar; Enn þesse Verkan H. Anda skedur med þeim Hætte, þad nærsta Mannlegur Skilningur fær þeckt og griped; Ad sa sem truer aa Gud, og øllu því sem um hann er sagt, og hier ad framan er umtalad; bæde i Utskijringu Bodordanna, og Truarjaatningunne; hann eige einasta ottast hann framm yfer alla hlute; hann hræddest ad fara ovarlega med hanns Nafn, og vanbruka þad; og ad vanhelga hans Hvijldar-daga, edur forsmaa hans Ord; so og ad giøra nockurt þad, sem bannad er i hinne sijdare Bodorda Tøblunne, og ædur er, ad nockru leite, talad um i Utleggingu Bodordanna: Og

(f) Eph. 4. v. 30.

Og eige einasta ottast hann ad fremia þetta, af þvi ad GUD er so Mættugur, og so Rettlatur, helldur og nær hañ hugleider Guds o-umræðelega Giæsku i Skøpunar, i Endurlausnarennar, og i Helgunar-Verkenu, i Þoleñmæðeñe yfer sijnum Syndum, er hañ daglega fremur, og øllum ødrum o-briotande Velgiørningum, sem vid hann frammkoma a hveriu Augnablike; þa vaknar i hañs Hiarta Elskan til GUDs, so hañ fær Lyst til ad giøra þad, hañ boded hefur, og ad fordast þad, sem hañ hefur bannad; Og fyrer þvi hañ veit, ad GUD er Heilagur, og hatar þad illa, þa leggur hañ allt Kapp a, ad iklædast einum nyum Manne, þad er, ad fara dagbatnande, so hann verde epter Gude skapadur: Enn bæde þenna Otta (sem er einn Sonarlegur Otte, so sem þa nockur hrædist goda Forelldra, enn eige Þræls Otte) so og Elskuna til GUDs, vekur Heilagur Ande i Mannenum, so ad Truen verdur avaxtarsøm, og fæder Godverkenn af sier; og þar i er Endurnyungen folgenn, sem eg hefe adur umtalad, hver þott ad sie ofullkomenn i þessu Lijfe, þa tekur GUD þau Verk fyrer fullkomenn, sem af Trunne frammkoma, søkum Forþienustu JEsu Christi.

Hver er Mismunur a millum Præls-Ottans, og Sonarlegs Otta?

Hann er sa: ad Prællen ottast eige nema Straffed, en giører eckert af Elsku edur Rækt vid sinn Herra; hvi kallar Paulus bad **Ambaattar-Syne** (g), bad er Præla, sem af Løgmaalenn villdu rettlætast, enn eige af Trunne; Enn Sonurenn bæde ottast og elskar, og hans Otte er alltijd med Elsku blandadur: betta Tvent adskilur Paulus (h) Segiande: **Pier hafed eige medteked Prælkunar Anda aptur til Hrædslu, helldur hafed bier medteked Anda Arfleidslunnar, fyrer hvern vier kollum, Abba, Fader.** Prællen verdur reidur og o-bolenmodur nær han straffadur er; Sonurenn idrast bess, ad han hafe Fødurenn stygdan; bvi han veit han giører eckert af Reide, helldur af Elsku, til ad lagfæra bad, sem abotavant er.

Er betta Sacramentum aldeilis omissande til ad verda Saaluholpenn?

Ad visu er bad omissande, øllum beim, sem bvi og bess rettre Handteran naa kuna; bvi sa sem bad forsmaer, han forsmaer Christi Bodord, er

(g) Gal. 4. v. 25. 30. (h) Rom. 8. v. 15.

er sagdé i Insetningar-Ordunum: taked og eted; item, Drecked hier af aller; enn sa, sem forsmaer hans Bodord, hann forsmaer Gud; enn þa, sem hann forsmaa, þa vill hann forsmaa (i); enn þeir, sem hann forsmaer, eiga Hlutskipte med þeim, til hverra hann segia vill aa siidarsta dege: eige þeckta eg ydur, fared fra mier aller Illgiorda-menn (k). Enn hver sem þessu Sacramento eige naa kann, hønum dugar hin Andlega Nautn, sem Frelsarenn umtalar (l) segiande; sannlega, sannlega sege eg ydur, nema þier eted Holld Mannsens-Sonar, og drecked hans Blod, þa munud þier eige hafa Liifed i ydur.

Hvilijk er þesse Andlega Nautn?

Þad er eckert annad, enn ad finna i Hiartanu, og tileinka sier, med fullre Tru og Trauste, Averke JEsu Piinu og Dauda, sem er Fyrergefning Syndanna og eyliift Liif; Og er Mismunur hinnar Liikamlegu og Andlegu Nautnar þar i folgenn: 1. Ad su Andlega Nautn verkar alltiid Fyrergefningu Syndanna; enn hin Liikamlega eige alltid

(i) 1 Sam. 2. 30. (k) Matth. 7. 23.
(l) Joh. 6. v. 53.

alltijd, og ei neina hin Andlega fylge med; þvi sumer eta og drecka overduger. 2. Þvi su Lijkamlega er onyt fyrer utan hina; enn su Andlega verkar med fullum Krapte, ꝏn þessarar, þar sem þꝏ lijkamlegu bresstur. 3. Þeirre Andlegu Nautn fylgia einguer syneleger hluter; enn ꝏn þeirra kann su lijkamlega eige ad standast.

Hvar fyrer er su Lijkamlega Berging innsett, fyrst hin næger?

Eg hefe eige sagt þad, ad hun næge, ef Madurenn kañ hiñar niotande ad verda; miklu helldur ad sꝏ. sem forsmæer, edur forsomar hina Lijkamlegu Nautn, hañ verdur eigẽ hiñar Andlegu hluttakande, þvi hañ er eige Guds Vinur; eñ þar fyrer er hin Lijkamlega Nautn boden, ad Truen kann optlega ad veikiast; jꝏ, eingenn er so sterkur, ad hañ kuñe ad treysta so uppꝏ sig, ad hañ eige einhvern-tijma bile i Trunne, hverstu sem hañ er vel uppfrædur, og samfrodur um Guds Giædsku og Myskunsemé: þvi er þad eitt hid mesta Elsku-merke Frelsarans, ad hañ hefur gefed oss sitt Holld og Blod til ad eta og drecka, bæde med Lijkamans og Truarennar Munne; so ad þegar eg medtek þessa Guds Giøf, sem ꝏ Kross-

enum

ennum er fornfærd fyrer Synder mijnar; med Lijkamans minne, þa styrkist mijn Tru þar vid, sem ædur er sagt, ad eg kunngiøre Dauda Drottens, sem dæenn er fyrer Synder mijnar, so eg þar fyrer rettlætur vrde: og þad er ad eta Holld og Blod Drottens i Andlegann mæta, edur med Munne Truarennar; æn hvers hin lijkamlega Nautn er eige alleina onyt, helldur og so sunst þeim til Fordæmingar, sem Hlutena overdugur medtekur; þvi hann verdur sekur vid Holld og Blod Drottens (m), sem jafnvel hinum Vantruudu verdur i þessu Sacramente meddeilt.

Enn þott þessu sie so vared, þa er samt hin Lijkamlega Nautn o-missande, eige einasta vegna Christi Bodords, helldur og hins; ad hun innsiglar og stadfester hia øllum þeim, er hana verduglega bruka, Syndanna Fyrergefning, epter þessum Ordum Drottens: Þad er minn Lijkami, sem fyrer ydur verdur gefenn; þad er mitt Blod, sem fyrer ydur uthellest, til Fyrergefningar Syndanna; þvi Christur hefur gefed sitt Holld ut fyrer Lijfs Heimsins; eige einasta til Endurlausnar, med

(m) 1 Cor. 11. 29.

med hverre ad Eylijft Lijf er øllum afrekad, helldur og til Fædslu i Drotteñlegri Kvølld-mæltijd, ad hun sie þad Medal Sæluhiælp-arennar, fyrer hvert ad sierhver eiñ Rett-truadur tileinkar sier Fyrergefning Synd-anna, og medtekur hana, so sem eina Stad-festingu og Iñsigle þar uppæ. Og þo þetta Orda Tiltæke þykie undarlegt: **Ad eta og dreckà** Hollð og Blod Drottens i And-legañ Mæta, þæ er þad eige ovenjulegt i Heilagre Ritningu, so seger David (n): **Þu munt eta Erfide þinna Handa,** þad er: Avøxt þijns Erfides; eins etum vier med Truareñar Muñe Avøxt JEsu Pijsla, er hañ þolde i voru Hollde, og vor iñre madur nærest þar af, eins og Lijkam-eñ af Erfide Handa vorra.

J þridia mæta; er þetta Sacramentum so sem Lutherus seger i sijnum Stærra Ca-techismo, gefed oss, so sem fyrer daglega Fædu, so ad Truarennar Kraptar endur-nærest; hañ hefur æn efa meint; Ad so sem Madurenn, þott hann ete sig eitt siñn mettann, þæ verdur hañ aptur matlyst-ugur, og þarf Fæduñar vid, til ad vidhallda sijnu lijkamlegu Lijfe; J vidlijkann mæta, þott ad ein rett-truud Sæl hafe i þessu Sa-cramento

(n) Ps. 128. v. 2.

cramento eitt sinn feinged andlega Sadningu, þad er: fulla Vissu um Kvittun Synda sinna, þær samt, (af þvi vier getum ecke æn Synda lifad) þær **hungrar oss og þyrster aptur epter Rettlætenu** (o), hvert vier ødlunst i þessu Sacramento, og verdum ad nyu metter af Nægtum Guds Huss, til Vidurhallds og Næringar vorn andlegu Lijfe, hvers vier hluttakande verdum i Endurfædingunne.

Hversu opt skal Madur bruka þad Heilaga Alltarisins Sacrament?

Þad er hverge ækveded i GUds Orde; þo mæ sjæ af þessum Ordum Christi: **So opt sem þier giored þetta**, ad þad æ optar enn sjalldnar ad bruka; eñ þad er hinn vissaste Mæte her til, ad so sem menn eta so opt sem þær hungrar, so skal madur bruka þessa Sælar-Fædu, so opt sem hann finnur til andlegs Hungurs, þad er: so opt sem hann vantar Andans Hugsvølun, epter hverre hañ mun optlega langa, sem verkar Sæluhiælp sijna med Ugg og Otta, og hugleider, ad hañ daglega rysur sinn Skijrnar Sattmæla, sem Endurnyadur verdur i þessu Sacramento,

Enn

(o) Matth. 5. v. 6.

Enn ef einhverium er so hættad, ad hann skialldan, edur alldrei, finnur þetta Andlega Hungur, og hann þar ad hallda sig fra þessu Sacramente, og medan hann er so og sig komenn?

Ad vijsu skal eingenn medtaka þetta H. Sacramentum, utan alleina hungrud Ond; enn þad verdur þeim til eingrar Assøkunar, helldur til þess meire og hrædelegri Fordæmingar, sem eige langar epter þessu Gestabode, ad hañ forsomar þau Medøl, er GUD hefur skipad til ad sundurmerkia Hiartad, og ad vekia i manneñum þorsta Rettlætesins, sem er: 1. Kostgiæfeleg og athugasømt Heyrn GUDs Orda; þvi fyrer Ordsens Heyrn kennur bæde Jdranen og Truen; þeir skarust i siinu Hiarta (p), er Petur heyrdu tala a Hvijtasunnudeguin, og GUDs Ord er lifande og kroptugt, og hveriu tvijeggiudu Sverde hvassara, þreingiande sier i gegnum Bein og Merg (q). 2. Bænen; an hverrar eingeñ kañ ad heimta af Gude, ad hañ skape i hønum hreint Hiarta, og gefe hønum nyann vissann Anda; þad er, sanna Jdran og leida a Syndenne, þvi eingenn girnest þad, sem hañ ei umbidur, þvi beidde og David um þetta (r). 3. Er

þad

(p) Act. 2,37. (q) Heb. 4,12. (r) Ps. 51. v.12.

þad Profan og Reynſla ſiálfs ſijns, hveria margann vantar, og fæſter leggia Kapp þar á, ſvo vel ſem þarf, þad er: ad þeir ecke gefa ſier Stunder til ad rannſaka ſitt Frammferde, Hugrenningar, Ord og Giørder; annadhvert af Hirduleyſe; edur fyrer þvi, ad þeir eru komner i einhvern ſyndſamlegañ Vana, ſem þeir annadhvert eigi þeckia fyrer Synd, edur þyker ſo vænt um, ad þeir ei vilia af hønum láta. Sá ſem þetta breñt forſomar, hann er eige hæfur til ad finna til nockurs Andlegs Hungurs, og þott hann hende ei nema ſináar Synder, er menn ſo kalla, þá er hønum mikſir verr fared, enn hinum allra hroplegaſta Syndara, ſem idraſt, og þecker ſijn Afbrot. Enn ef nockur, ut af ſannre Audmykt og Ofbode ſinna Synda, þykeſt overdugur vera, og þorer eige þar fyrer ad koma nærre þeſſum Helgum Domum; þá vite hann, ad hønum er þeſs meire þørf á, ad koma til þeſſa Bords; þvi her ſkal hann finna Hugſvølun Sálu ſinne; eñ hann, ſem þad hefur tilreidt Møñunum til Syndalauſnar og Sáluhiálpar, hann hefur til ſijn boded ollum þeim, ſem Erfide drygia, og þunga eru þiáder, og

lofad, ad hañ vilie þaa endurnæra (s) þvi skal eingenn hallda sig hier fraa, hverſu storſyndugur sem hann er, nær hann idraſt af Hiarta, helldur true þvi stadfaſtlega, ad Guds Þienare hefur hañs Umbod til þeſs, ad fyrergefa hønum Syndernar i JESU Nafne, hver ed ſagt hefur (t): **Hverium hellſt þier fyrergefed Syndernar, þær ſkulu þeim fyrergefnar verda; Item (u): Hvad þier leyſed aa Jordu, ſkal aa Himnum leyſt verda.**

Hverneñ ſkal Madur rettelega bua ſig under Medtekningu þeſſa Sacramentis?

Þad er þrennt, sem þier byriar i þeſſu ad athuga. 1. Hvad þu giøra ſkallt, aadur eñ þu geingur til þeſſa Sacramentis. 2. Hvad þu ſkallt giøra i Aflauſnenne, og aa medan þu ert ſtaddur fyrer Alltarenu. 3. Hvad þu aatt frammvegis ad giøra.

Hvad ſkal eg giøra aadur enn eg geing til Sacramentis?

Þad hefur þu optlega heyrt, ad eingenn ſkal þetta Sacramentum medtaka, utan hann hafe aangurfullt Hiarta fyrer Syndernar; enn fyrer þvi, ad vier ei getum þvi til vegar komed af vorum Kroptum alleina; þvi

(s) Matth. 11. 28. (t) Joh. 20. v. 23.
(u) Matth. 18. 18.

þvi Gud er sa, ed verkar i oss, bæde Viliann og Verked (x), þa attu fyrst ad bidia Gud um, ad sundurkremia Hiarta bitt med alvarlegri Idran, og giöra þig hæfelegañ til þessa Gudrækneñar Eyrendes; enn fyrer þvi, ad GUD hefur gefed þier i Endurgetningunne Krapta til ad samverka sier i þijnu Sæluhiälpar-verke; þvi seger Gud hia Esaiam (y): **Hreinsid ydur, þvoed ydur.** Og enn: **Sundurrijsed eige ydar klæde, helldur ydar Hiörtu:** þa attu alla þa Atburde ad bruka, sem Gud hefur adur gefed þier Krapta til.

Hvernenn fæ eg best vaked i mier þessa Krapta Endurgetningareñar, til ad sundurkremia mitt Hiarta?

Þu hefur adur heyrt, hvad eg sagt hefe um Bodordenn, og þeirra Skilning, og hvad i þeim sie boded og bannad. Hugleid þad nu med þier gaumgiæfilega, og rannsaka þin innstu Fylsne þijns Hiarta, hvad margt þu hefur ogiört læted, af þvi sem þar er boded; og i annann stad, hversu margt þu giört hefur af þvi, sem þar i er bannad, eige einasta oviliande og af Bradræde, helldur og med Umþeinkingu, og af asettu Rade. Hugleid nu under eins hvad stor HErra

S 2 Gud

(x) Phil. 2, 13. (y) Es. 1, 16. (z) Joel. 2. v. 13.

Guð er, hverfu Mættugur, ad hann getur strax kastad hier med Liife og Saalu i eylijfann Elld (a); hverfu Vijs, ad hann veit jafnvel þijna heimugleg-ustu Þanka; hverfu Rettlatur, ad hann vill dæma Mannenn til eylijfra Kvala, fyrer Syndernar; ja, hinar-minstu Synder, og Leyndeleguftu (b) jafnvel, nema Mad-urenn idrest þeirra og true a Sonenn; enn þu veitst eige nær Daudenn kallar þig fyrer Guds-Dom. Nær þu hugleider þetta gaumgiæfelega, mun þier eige koma þa til Hugar ad idrast þess, ad þu hafer styggt so Volldugann, so Vijsann og Rettlatann HErra, enn leidt yfer þig eylijfa Fyrer-dæmingu? og i Sannleika: vier idrunst þess nærsta miøg, ef vier høfum sialfumoss Skada giørt af Bradræde, Forsomun, edur Gaa-leyse, annadhvert a Formegum vorre, edur Heilbrygde; og þvi skylldu menn þa ecke idrast þess, ad vier høfum med Syndunum leidt yfer oss Guds-Reide, sem brenn-ur allt til nedsta Helviitis (c), og eylijfar Helviitis-Pijsler, sem eru obærelegar? Hugleid og þad i ødrulage, med eingu minne Gaumgiæfni, helldur enn hid fyrra, hverfu

(a) Matth. 10, 28. (b) Ps. 90. 8. (c) Devt. 32. v. 22.

hversu Naadugur, Giæskufullur, og Þolenmodur, ad sie þesse store HErra: les þad, sem sagt er um hañ, i Utskijringunne yfer Truargreinernar, ad hañ hefur skapad þig, vidhelldur og forsorgar þig daglega, med øllu þvi, sem i Fyrstu Greinenne er upptaled; ad hann hefur Endurleyst þig med herfelegum Dauda og Pijnu sijns Eingetens Sonar, hver høñum er so kiær, sem sialfur hann; hefur Helgad þig og Endurgeted i Skijrnenne, sem varst daudur i Syndenne, og giørt þig, sem varst **Reidennar Barn** (d), ad sijnu **Barne og Samarfa JEsu Christi** (e), ad hann hefur skipad þier ad bidia sig um alla þaa hlute, er þier æliggur; og lofad, ad hann villde þig bænheyra, og bænheyrer daglega; jaa, þott þu hann eige beded hafer, so sem byriar, þaa hefur hann eige læted þig vanta sijnar Astgiafer, helldur er hann Þoleñmodur, hefur sparad þig midt i Syndunum, til ad draga þig til Idrunar; Og ad sijdurstu hefur hann gefed þier sijns Sonar Holld og Blod, til ad eta og drecka, til Stadfestingar um allra þinna Synda Fyrergefning, og sialfur gefed þier þetta dyra Medal til ad forlijkast vid sig: Enn þenna so Naadugann

(d) Eph. 2. 3. (e) Rom. 8. v. 16. 17.

Giæſkurijkann og Þolennmodgun GUD hef-
ur þu daglega ſtygt med vitanlegum Synd-
um, ja, margfalldlega, ſijdan þu lofader
Bot og Betran ſijdarſt i Skrifta-Stolnum;
ſeg mier: nær þu þetta hugleider, mun þier
ei koma til hugar, ad láta þig þad angra af
Hiarta? þvi ef god Børn edur Þienarar
idraſt þeſs, ad ſtyggia goda Forelldra edur
Huſſ-bændur; þvi ſkylldu men̄ þa ei láta ſig
þad angra, ad þeir ſtyggia ſo godann GUD,
hvers Naad og Giæſka ad yfergnæfer allann
Skilning. Af þeſſare Rañſokn ſiálfs ſijns, og
þvi Angre, ſem þar af verdur, ſpretta og fram̄-
koma þeir Hluter, er Gud krefur af idran-
de Manne, under Fyrergefning Syndanna,
ſem er: Sannarleg Audmykt fyrer hønum,
nær þu ber-ſaman hañs Giæſku og þijna
Illſku, hanns Heilagleik og þinn Saurug-
leik, hañs Þolennmædi og þijna Þvermod-
ſku, hans Truſeſte og þijna Brygdmælge,
hanns Dyrd-og þijna Veſølld, og allann
þinn Overdugleika, vid hañs Guddomlega
Hátign. J Ødrulage, nær þu ſaman-
ber þetta, og ſier þar af, hverſu mørg Tiu
Þuſund Punda, ad þu ſiert GUde-ſkylld-
ugur, og átt einkis Urkoſte, nema ad þier
kaſtad verde i hin ytſtu Myrkur, hvar vera
mun Op og Tanna-Gnyſtran, utan hann
uppgefe

uppgefe þier alla Skullðena; enn þier kem-
ur til hugar, að þinn Náunge hafe giørt þier
á moti, þá muntu sjá hvað lijted það er,
hiá því, sem þu ert GUðe skylldugur: og
ef þu villt fá þinna Synda Kvittan, þá mun-
tu fyrergefa hønum, ut af Hiarta, sijnar
Motgiørðer við þig, og ecke þeinkia til að
hefna þess á hønum framveigis, hversu stort
og mikið sem það er; því, nema þu so giør-
er, þá er það forgefens, að þu iðrest, og
þu hefur ecke rett að festa þijna Tru á, um Kvitt-
un Syndanna, nema þu forláter þijnum
Broður sijnar Misgiørðer. Þetta er það
hellsta, sem þu átt að giøra under Aflausn-
ena, enn það er eige einrar Stundar
Verk, því er þier einsætt, að taka til að huxa
her um nockru áður enn þu fer til að forlijka
þig við GUð, i Skrifta-stolnum? og þar
með **aðgreiner þu** hvað best **Drottens
Lijkama** frá annarre Fæðu, so sem Postul-
enn að orðe kemst (f). Þegar þu nu
hefur sundurkramed þitt Hiarta með Minn-
ingu Synda þinna, og GUðS Reiðe, og
hanns Giæsku, að samverkanda H. Anda;
þá gack inn að Skriftar-stolnum, epter Chri-
stilegri Siðvenju; og játa þijnar Synder
fyrer GUðs Þienara; og heyr, með Athyg-
 li,

(f) 1 Cor. 11. v. 29.

li, hvad hann þier af Guds Alfu seger, og bodar; og tru þvi stadfastlega, ad ef þu ert sanniðrande, þa hefur hann Valld til ad fyrergefa þier Syndernar, epter Christi eigeñ Ordum; eige af siaalfum sier, þvi hañ er Madur, syndugur eins og þu, helldur i Umbode Drottens., og epter hañs Fyrerheite; og þegar hann so giørt hefur, þa maattu vera fullviß þar um, ad þijnar Synder eru kvittar i Himnenum, hversu sem þær eru fular og andstyggelegar; og til eins Innsigles og Stadfestu her uppaa, þa medtekur þu skømmu þar epter, þad sama JEsu Christi Hollð og Blod, sem fyrer þijnar Synder do aa Krossenum; Enn þu aatt støduglega ad trua, eige einasta, ad þad sie i Sacramentenu verulega og sannarlega naalægt, helldur ad þad sie fyrer þijnar Synder gefed og uthellt, þvi seger Lutherus i Frædunum: Sa er sannarlega maklegur og velskickadur, sem Truna hefur aa þessum Ordum: fyrer ydur giefst og uthellest til Fyrergefningar Syndanna, þviad þetta Ord, fyrer ydur, krefur fullkomlegrar Truar i Hiartanu. A þessum sijdurstu Ordum vardar miked um, ad
hafa

hafa greinelegañ Skilning; eñ ſu er Mein- ing þeirra: ad ſa ſem vill gꜵnga verdugle- ga til GUds Bords, hann ſkule þvi ſtød- uglega trua, ad Chriſti Lijkame og Blod ſieu utgefeñ til ſinna Synda Fyrergefning- ar, og þad ſama ꜵttu ad hira, þegar þu heyrer þeſſe Ord leſeñ i Jñſetningar Ord- unum, fyrer Alltarenu; og nema þu truer þvi, þꜵ ertu overdugur, og verdur ſekur vid Holld og Blod Drottens (g) hier til Fordꜵmingar; þvi byriar þier vel ad proſa ſialfann þig, epter Poſtulans Bodi (h), hvert þu ſiert i Trunne, þad er: hvert þu truer þeſſum Ordum; ſo eru nu þeſſe Ord: Taked og eted, þad er minn Lijkame, ſem fyrer ydur verd- ur geſinn; Drecked aller hier af, þad er Kaleikur hins Nya Teſtamentis i mijnu Blode, ſem fyrer ydur uthell- iſt til Fyrergefningar Syndanna, þau eru, ſege eg, ſo ſem Hønd GUds, med hverre hañ retter oß Fyrergefningu Synd- anna i Sacramentenu; enn Truen er, ſo ſem Hønd ſyndugs Manns, er vid henni tekur: Enn þott Truen ſie veik, þad giører ei þann overdugann, ſem er Bord-geſtur

S 5 Drottens;

(g) 1 Cor. 11. v. 27. (h) 1 Cor. 11. v. 28.

Drottens; þvi ein veik Tru, er þo samt Tru; og ein veik Hønd tekur eins vel vid Olmusu, og su sem fullhrausst er; og sæ sem giarnan villde vera truar-sterkare, hann berst vid Truna; og af þvi hinu sama, ad hañ berst vid hana, þæ mæ hañ vita, ad hañ er i Trunne; hann seger med Fødur hins Tunglsiuka: eg true ad sonnu HErra, enn hiælpa þu Vantru minni (i): sæ sem Vantruadur er, hañ truer aldeilis ecke; eñ hinn Veiktruade hañ truer, eins og einn halltur geingur, þo ei gænge hañ so sliott sem hiñ heilfætte: þvi skal hann hvad hellst bruka þetta Sacramentum, hvar hañ mun finna Andlegann Styrk; þvi GUd er Trur, og hann, sem þad hefur innstiptad, vill ei lijttlogandi Horkveik utslockva (k); enn æ medan læte hann sier nægia Drottens Nææd, þvi hanns Kraptur fullkomnast i Breiskleikanum (l). Þad þridia er þad, sem þu giøra ætt, epter þad, ad þu hefur þanneñ medteked HErrans Lijkama og Blod, sem er: ad þu skallt betra þinn Lifnad daglega, þad mesta þier møgulegt er, og

(i) Marc. 9. v. 24. (k) Es. 42. 3.
(l) 2 Cor. 12. 9.

og veria þar til allri Arvekni og Ástundan, öllum Sálar og Lijfs Kröptum, ad kroßfesta þitt Hölld med þeß Girndum og Tilhneigingum, enn iklædast einum Nyum Manne, sem epter Gude er skapadur; og nema þu so giører, og ef þu lætur þier þykia vænt um þinar fornu Synder, þa spiller þu þeirre Kvittun, er þu hefur ádur feinged; þvi sagde Drottenn (m) vid Horkonuna, er hann afleyste i Musterenu: gack burt og syndga ei framar; og vid hinn karlæga, er hann læknade vid Dyked Bethezda, sagde hann (n): syndga nu eige framar, ad ei hende þig annad verra; Og hvad er þad? vier bidium GUd ad taka fra oß Syndena, enn vier elskum hana þo, og villum ei strijda i mote henne, þar GUd hefur þo gefed oß Krapta þar til. Vert þvi ei siálfum þier so illur og oþarfur, ad þu onyter þeßa GUds Giøf, med vijsvitande Ydkun sömu Synda, edur spiller þeirre Idran med hverre þu afrekader þeirra Kvittan; sierdeilis þar þu ei veitst, hvert þu átt hennar Kost optar; þvi hun er ecke i þijnu Vallde, nær þu einusinne hefur utreked og utslöckt Andann med Þvermodskunni og Ohlydnenne vid GUd, hverium þu hefur lofad

(m) Joh. 8. 11. (n) Joh. 5. 14.

lofad Bót og Betran. Hugleid hvad ó-
nietanlegann Velgiørning þu þeged hefur i
þessu Gestabode, sem er Kvittun Synda
þinna, sem fyrer Guds Sonar Blod er
afrekud, hvers minste Drope ad er Þus-
undsinnum dyrmætare eñ Himen og Jørd:
Vert þvi ecki so oþacklatur, ad þu ecke vidur-
keñer þeña yfermæta stora Velgiørning
med Christelegu Lijferne, og Ydkun þeirra
Hluta, er GUD boded hefur, eñ Leida
og Hatri á þvi, sem hañ hefur bannad.
Lát bier til hugar koma, hvad heitt
hañ hefur þig elskad, og hvad mikla
Elsku þu ert hønum aptur á mot skylldug-
ur um. Enn ef þu elskar hann, þá **verda
þier eige hañs Bodord þung**
(o), helldur sprettur allt Gudrækilegt Fram-
ferde siálfkrafa af Elskunne til hañs, þvi
hun er Rot allra Christilegra Dygda. Þu
hefur i þessu Sacramente endurnyadann
Sattmála, er GUD giørde vid þig i Skijrn-
enne, og þad Heit, er þu hønum giørder,
ad afneita Dioflenum, og øllu hañs At-
hæfe; Siá til, ad þu eige riufer þad aptur
á ny med vijsvitande Syndum og Glæpum.
I þessu Gestabode hefur GUD endurnyad
þá Krapta, er hañ gaf þier i Endurfæding-
unne

(o) 1 Joh. 5. 3.

unne, vara þig, ad eige nidurbrioter þu GUds Verk, og hanns Rijke i þier, med Satans Verkum hañs þionustu. Þu medtokst Hollð og Blod Drottenns til ad styrkia þijna Tru med, um Fyrergefning Synda þinna, og þu truder því, ad þær være þier fyrergefnar; eñ ef su Tru varer ei leingur eñ i það siñ, og verður sijdañ ávaxtarlaus, þa er hun eige betre enn þeirra, sem trua um stunðarsaker, og falla fra á Freistingar-tijmanum (p), og vill það þa lijted gagna þier, ad þu hefur truad, helldur mættu vita, ad þu hefur mist Truna, nema hun bere Avöxt, því Truen er dauð án Verkanna, seger Jacob (q); Enn þu ert að nyu fallenn i GUds Oblyðn; Heyr því Peturs Ord (r), þar hann seger: Ef þeir, epter það þeir umflued hafa Saurgan Heimsins, fyrer Þeckingu Drottens og Frelsara vors, JEsu Christi, verda aptur af þeim fangner og sigrader, þa eru þeirra sijdare Kior lakare ordenn enn hin fyrre; því betra være þeim eige ad hafa

(p) Luc. 8. 13. (q) Cap. 2. v. 17. 20.
(r) 2 Pet. 2. v. 20. 21. 22.

hafa þeckt Veg Rettlætesins, helldur enn ad þecktum hønum, ad vijkia fra þvi Heilaga Bodorde, sem þeim er afhendt; enn þa hender þad, sem plagar ad segiast i hinum sanna Malshætte; Hundurenn er aptur horfenn, til sinnar eigen Spyu, og hid þvegna Svijn til Leir velltuñar. Enn med þessu meinar eige Postulen daglegar Avirdingar GUds Barna, sem eingenn fær vidgiørt, og eige þott þeir rata meige i stærre Synder, þvi þeir eiga jafnan apturkvæmt til GUds, fyrer Idranena, sem GUD ottast; um hveria David talar (s) med þessum Ordum: **Þo ad hann hrase, þa verdur hann eige burtkastadur, þvi Drottenn helldur i hønd med hønum.** Og Paulus huggar oss med þvi (t), **ad eingen Fordæming sie hia þeim, sem eru i Christo JEsu, hverier eige gaanga epter Holldenu helldur epter Andanum; þad eru þeir, sem eige lata Syndena rijkia i sijnum daud-**

leg

(s) Ps. 73. v. 24. (t) Rom. 8. v. 1.

legum Lijkama, ad þeir þione henne i hennar Girndum (u). Og hefe eg so sagt þier nockud af Christenndomenum; hvers Ender og Avøxtur er þad, sem fyrer skømmu var umtalad, sem er Fyrergefning Syndanna, hverre ad fylger Eylijft Lijf.

(u) Rom. 6. v. 12.

Þrij-einum Gude sie Lof og Dyrd!

J Citatiunum so vel i þessare ; sem hinne fyrre Edition hefur þetta yfersiest

Pag. 169. (d) Luc. 13. l. 12.
Pag. 190. (y) Es. 5. l. Es. 3.
Pag. 252. (a) Es. 53. v. 2. l. v. 9.

Og hvad fleira hefur mætt misþryckiast, er godfus Lesare vinsamlega beden ad leidretta.

